

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

SUNUŞ	V
ÖNSÖZ	VII
YAZARIN ÖNSÖZÜ	IX
Alman gözüyle Türkiye	1
"İslâm düşmanlığı" mı, ırkçılık mı?	14
Etnosantrik tarih romantizmi. "Uzman"ların efsaneleri	35
"Etnisite", "etnik gruplar" ve ulus	41
"Lâikler, Müslümanlar, Alevîler"	51
"Müslümanlar". İslâm ve hilâfet	60
Alman oryantlizminin gözüyle İslâm ve Müslüman	66
Alman oryantlizminin gözüyle Türk ve Türk kültürü	92
Almanya ve "Kürt sorunu"	104
Almanya ve PKK	124
Alman basınında Öcalan'ın tutuklanması ve Kürt sorunu	149
1. Kürtlerin tarihi	149
2. Abdullah Öcalan ve PKK'nın kuruluşu	154
2.1. PKK'nın örgütsel yapısı	158
2.2. Kürtlerin PKK ile özdeşleştirilmesi	159
3. Kürt kimliği ve Türk milliyetçiliği	161
3.1. Med-TV	163
3.2. Diskurs-Kendini yakmalar	164
4. Politik çözüm	165
4.1. Türkiye'ye çağrılar	168
4.2. Türkiye'nin tepkilerine yönelik tahminler	170

5. "Almanya'da Kürt protestoları"	171
5.1. Video görüntüleri	173
6. "Mütarekenin sonu"	175
7. Diplomatik temsilciliklerin işgali ve "gerginliği düşürme" politikası ..	177
8. PKK taraftarlarının eylemlerinden çıkarılan sonuçlar	179
8.1. "Kürtlerin Türkiye'ye sınır dışı edilmesi"	185
Almanya ve "Ermeni sorunu"	198
Sonuç	219
Kaynakça	223

SUNUŞ

20. yüzyılın son on yılı, Avrasya'daki yeniden yapılanma çerçevesinde bu coğrafyayı ön plâna çıkarmıştır. Türkiye, Avrasya coğrafyasının büyük bölümüne hâkim olan ve Soğuk Savaş döneminde dünya hegemonyası için küresel bir mücadele veren SSCB'nin ve sosyalist dünya sisteminin yıkılışından sonra ortaya çıkan bölgesel ve küresel gelişmelere ve yeni yapılanmalara hazırlıksız yakalanmıştır.

Gelişmelerin ülkemizi merkeze koyduğu ve ortaya çıkan güç boşluğunun Türkiye'yi bölgesel önderliğe doğru ittiği bu ortamda, bu hazırlıksızlığın, bilgi eksikliğinin ağır sonuçları ortaya çıkmıştır. Hâlâ Soğuk Savaş dönemini yaşayan ülkemiz açısından, Yeni Dünya Düzeni ve onun temel eksenini oluşturan artan ekonomik, sosyal, kültürel küreselleşme olgusuna her şeyden önce entelektüel ve yapısal dönüşümü gerçekleştirdiğimiz söylenemez.

21. yüzyıla girerken en büyük eksiğimizin bilgi olduğuna inanan Avrasya Bir Vakfı, kurulduğu günden bu yana ülkemiz kamuoyunun dünya ve özellikle de Avrasya coğrafyasındaki gelişmeler konusunda bilgilendirilmesi amacıyla etkinliklerde bulunmuş, yayınlar yapmıştır. Ülkemizin en önemli uluslararası ilişkiler ve strateji dergisi "Avrasya Dosyası", Türkiye'de alanının ilk ve tek örneği olan uluslararası strateji dergisi "Stratejik Analiz" ve Londra'da çıkarmaya başladığımız ASAM Review of International Affairs dergisi bunların en önemlilerindedir.

Bilginin en büyük güç olduğu günümüzde, dünya çapında 5.500 stratejik araştırma kurumu (think-tank); uluslararası ilişkiler, iktisat, güvenlik, çevre,

toplumsal sorunlar vb. alanlarda çalışıp bilgi üretmektedir. Ne yazık ki bu tür konular sadece devletin sorumluluk alanında görüldüğü için, ülkemizde bir tane bile gerçek bir stratejik araştırmalar kurumu, sivil bir girişim sonucunda ortaya çıkmamıştır. Avrasya-Bir Vakfı, ülkemizin ilk stratejik araştırmalar kurumu olan ASAM'ı, bu temel eksikliği gidermek amacı ile kurmuştur.

Sekiz bölgesel ve dört işlevsel araştırma masası çerçevesinde örgütlenen ASAM, on üç ayrı dizide stratejik araştırmaların neticesi olan yayınları toplumumuzun istifadesine sunmaktadır. Bu yayınların entelektüel bir fırtına yaratacağını umuyoruz.

İlgili Türk kamuoyunu doğru ve gerçekçi bilgilerle donatmayı amaçlayan Avrasya-Bir Vakfı ve ASAM, bu yayın dizisi ile çok önemli bir görev ve hizmeti yerine getirmiş olmanın haklı gururu içindedir.

Şaban Gülbahar
Avrasya-Bir Vakfı Başkanı

ÖNSÖZ

Ciddi bir tarihsel temeli olan Türk-Alman ilişkilerindeki olumlu eğilim ve her iki halkın birbirlerine karşı duydukları samimi saygı ve sempati ne yazık ki 1990'lı yıllarda hızlı bir yıpranma sürecine girmiştir. Siyasal plânda kendisini İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupa'nın en deneyimli Dışişleri Bakanı olan Hans-Dietrich Genscher'in Türkiye içinde Yugoslavya'nın kaderine benzer bir kader arzu ettiği şeklindeki ifadesi ile dışı vuran gerilim bütün 1990'lara damgasını vurmuştur. 1990'lar boyunca Alman yurttaşları bazı Alman bilim çevrelerinin ve bir kısım Alman medyasının ırkçı önyargılarla dolu sözde bilimsel Türkiye tespitleri ile Türkiye'ye karşı nefret ile doldurulmaya çalışılmıştır. Ancak gerek Almanya'da herşeye rağmen iyi yaşanan Türk-Alman ilişkileri, gerek yüzbinlerce Almanın her sene Türkiye'ye gelerek Türkiye'yi Alman oryantalistlerinin onlara göstermek istedikleri çerçevenin dışında görme imkânına sahip olmaları, oryantalistlerin yıkmak istediği Türk-Alman dostluğunun halklar düzeyinde güçlü bir şekilde devam etmesini sağlamaktadır.

Alman kamuoyunda yaratılmaya çalışılan Türkiye aleyhtarı tutumun arkasındaki Alman basınını ve bilim çevrelerini büyük bir hassasiyetle inceleyen ve bilimsel bir anlayışla belgeleyen Tamer ve Andrea Bacinoğlu'nun elinizdeki çalışması, önce, "The Making of The Turkish Bogeyman - A Unique Case of Misrepresentation in German Journalism" adı ile 1998'de yayınlanmıştı. Kitabın ilk baskısı tamamen Tamer Bacinoğlu'nun kaleminden çıkmıştı. Kitabın Türkçe baskısı ise eklerle

genişletildi ve Andrea Bacinoğlu'nun çalışmaya ciddi bir katkısı oldu. Bacinoğlu ifti yılların ürünü olan ve titiz bir incelemeye dayanan bu çalışmalarında ileri sürdükleri her görüşü ve tespiti kaynakları ile kanıtlıyorlar. Bacinoğlu çiftinin bir kısım Alman bilim ve medya çevrelerindeki şovenist tavrı sergilemesi açısından çok önemli olan bu çalışmasının Türk kamuoyunun Almanya'daki Türk düşmanlığı konusunda aydınlanmasında önemli bir işlevi yerine getireceğine inanıyorum. Öte yandan kitabın bir Türk-Alman çifti tarafından yazılmış olması da oryantalist zihniyete verilmiş en iyi cevaptır.

Prof. Dr. Ümit Özdağ
ASAM Başkanı

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Türkiye ile çok yönlü ve sıkı bağları olan ülkeler arasında Almanya'nın ilk sırada geldiğini biliyoruz. Almanya'nın Türkiye için arzettiği bu önem, görünüre bakılırsa, Türk yayıncılığında hakettiği ilgiyi bugüne dek görmüş değil. Benzer bir oransızlığa, iki ülke yayıncılığında da rastlıyoruz. "Yayıncılık"tan kastımız, gerek doğubilimci ya da "Türkiye uzmanı" yazarların Türkiye'ye ilişkin eserleri; gerek Alman yazılı medyasının Türkiye ve Türkler konulu yorum ve incelemeleridir. Alman medyasında makaleleri yayımlanan gazetecilerin büyük bölümünün birer doğubilimci olduğu düşünülecek olursa, böyle bir ayırma gitmenin zor olduğu meydandadır.

Almanya, Türkiye'ye attığı önemi, gerek Türkiye'de mukim muhabirleri ve "araştırma" enstitüleriyle; gerek yurtiçindeki akademik kurumları ve her yıl onlarca yeni "uzman"la büyüyen Ortadoğu ve Türkiye uzmanlarıyla sergiliyor. Parti vakıfları, kilise akademileri, ilgili bakanlıkların "think-tank"ları vs. hemen her hafta Almanya sathında Türkiye konulu sayısız sempozyum, konferans düzenliyor.

Almanya'nın Türkiye politikasını belirleyen en önemli faktör, bu ülkede 2,5 milyona yakın bir Türk nüfusun yaşamakta olmasıdır. Dolayısıyla, Almanya'nın Türkiye politikasını, bu ülkenin iç politikasından ayırmak imkansızdır. Gerek "Kürt sorunu"nda, gerek "İslam" yahut "Alevi-Sünni" sorunsalında, Alman yayıncılığı, ülkemize ilişkin geliştirdiği tezleri, ya doğrudan Türkiye üzerinden Almanya Türk toplumunda, ya da sonuncudan yola çıkarak Türkiye'de doğrulamak amacını gütmektedir. Söz konusu

“sorun”ların Türkiye’de mukim Alman araştırmacılar marifetiyle “yerinde” işlenmesi, hem Almanya Türk toplumunu, hem de Türkiye-Avrupa ilişkilerini etkileyen bir özelliğe sahiptir. Bu “etki”nin niteliği ve hangi kanallar tarafından nasıl vücuda getirildiği, bu kitapta cevabını aradığımız sorulardan birisidir.

Bu kitabın amaçlarından biri de, Türkiye ve Türklerle ilgili konularda Alman yayıncılığının ne derece “çoğulcul” nitelik taşıdığına ışık tutmaktır. Bu amaçla, -özellikle medya ağırlıklı tahlillerimizde- “en sağ”dan “en sol”a Alman matbuatının tamamını temsil eden organların Türkiye yayıncılığını incelemeye çalıştık.

Türkiye’de bir boşluğu dolduracağını umduğumuz bu çalışmamızın ortaya çıkmasında en büyük pay, bize her açıdan destek olup kol kanat gerèn büyüğümüz ve dostumuz Sudan Büyükelçimiz Sayın Duray Polat ve saygıdeğer eşleri Zuhul Hanım’a aittir. Stuttgart Başkonsolosluğu yıllarında tanışma şerefine nail olduğumuz bu güzel insanlar sayesinde sadece iki ülke arasındaki ilişkilerin niteliğini değil, aynı zamanda ulus ve vatan sevgisinin gücünü de öğrendik. Çalışmamızı o nedenle zevkle Polat ailesine ithaf ediyoruz.

Andrea-Tamer Bacinoğlu

Alman Gözüyle Türkiye

1980'li yılların Almanya'sında politik tartışma daha açık yürekliydi. "Herkesin bildiği gibi, ülkemizdeki Türkler bir sorun oldular" deniyordu. O günden bu yana, Türkiye'nin de Alman medyasının bir sorunu hâline geldiğini görüyoruz. Gün geçmiyor ki, sıradan bir Alman, "Anadolulu misafir işçiler" in yurdu hakkında olumsuz bir habere karşılaşsın. Otuz yıl öncesine kadar Türkiye'yi merakla büyüteç altına alan ve genellikle ekzotik ve olumlu yanlarımızı vurgulayan çevrelerin bugünkü eğilimi genellikle "olumsuz"u ön plâna çıkarmakla özetlenebilir. Görünüşe bakılırsa, darbimesel olmuş Alman kötümserliği ve kuşkuculuğu, Türkiye'de ideal bir oyun alanı bulmuştur. Türkiye'den söz edildiğinde, akla ilk gelenler, "Kürt sorunu", "Müslüman-Lâik çekişmesi", "kusurlu Türk demokrasisi"dir. "İşkence", "keyfî tutuklamalar", "siyasî mahkûmlar", kısaca: "insan hakları ihlâlleri", Alman Türkiye yayıncılığının olmazsa olmaz unsurlarıdır.

Hemen her yerde karşılaşılabilen Türkiye kökenli ilticacıları fon ve otantik malzeme olarak kullanan değişik gruplar, (insan hakları örgütleri, kiliseler, siyasî partiler vs.) medyayı da arkalarına alarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik bir devlet olmadığını ve yurttaşlarının bir bölümünü, kökenlerinden dolayı ezdiğini çoktan "kanıtlamış" durumdadır.

¹ Wehling, Hans-Georg: *Die Türkei und die Türken in Deutschland*, s.7, Stuttgart 1982.

² Ayrıntılar hariç, *etnisite* kavramı ve *etnik* sıfatı tırnak içinde kullanılacaktır, zira Alman doğubilimcilerinin ve Türkiye uzmanlarının dilinde etnik grup kavramı, Auschwitz'den sonra tabu olan

Türk devletinin PKK'ya karşı verdiği mücadelenin "etnik çatışma" olarak algılanması, o nedenle şaşırtıcı değildir. Genç araştırmacıların, dış dünyadaki çatışmaların tümünü "etnik" çerçevede görmeleri, biyolojik ırkçılığın "farklı ırkların bir arada yaşamaalarının imkânsızlığı" tezinin, sadece kozmetik bir revizyondan geçmek suretiyle varlığını devam ettirdiğini göstermektedir. Örneğin "siyaset bilimi" dalında doktorasını yapmış bir bayan araştırmacı, bir yıla yakın oturduğu "sorunlu" ve -kendi ifadesiyle- "farklı etnik grupların" yaşadığı bir İstanbul semtinde sadece "etnik bilinç", "etnik kin", "etnik düşmanlık", "etnik dışlama", "etnik dayanışma" vs. keşfedebilmiştir.³ Söz konusu mahallede "Türkler, açlıktan ölmek üzere olan Kürt göçmenlerine yardım elini uzatmamaktadırlar, zira böylesi bir davranış, Türk devleti tarafından bölücülük olarak cezalandırılmaktadır".⁴ Şu da var ki, "mahallenin Türk sakinleri, Alevî Kürtlerle Sünnî Kürtler arasındaki karşılıklı ev ziyaretlerini tuhaf ve kendileri için bir tehdit olarak görmektedirler".⁵ "Kürtler, millet olarak ezilmektedir ve bunun sebebi, Kemalist ulus felsefesidir".⁶ "Etnik çeşitlilik", çatışma potansiyelini peşi sıra getirmektedir, zira "farklı olanlar"ın bir arada yaşaması, "Kürtlerin kolektif kimliği"ni ön plâna çıkarmaktadır. Genç araştırmacıya göre, Alevî Türklerle Alevî Kürtler arasında ilişki kopukluğu yaşanırken, "ortak Kürt köken, farklı lehçeleri konuşan, farklı mezheplere mensup Kürtleri birleştirmektedir." Zira, "ırk bağı" -bu teoriye göre- diğer bütün bağlardan üstündür ve

"ırk"ın (Rasse) yerine kullanılmaktadır. Etnos'un (Ethnie) ve etnik sıfatının günümüz Alman yayıncılığında, III. Reich literatürünün şaibeli kavramları ırk (Rasse, Volkstum), ırksal (völkisch) yerine kullanılıyor olması, okuyucuyu şaşırtmamalıdır. Zira akademik Alman yayıncılığı bugün de, "Arapların ırk özellikleri" ya da "Farsların Aryenlikleriyle ilintili bireyselliği ve Fars ırkı (Volkstum) gibi saptamalarla doludur (Karl Kaiserl & Udo Steinbach: *Deutsch-arabische Beziehungen*, s.98, Oldenbourg 1981; Ulrich Gehrke & Harald Mehner: *Iran. Natur - Bevölkerung- Geschichte-Kultur-Staat*, s.46, 508 v.d., Stuttgart 1975). Alman oryantizmi de "etnisite" ve "entik"i "ırk" (Volkstum) ve "ırksal" (völkisch) anlamında kullanmaktadır: Thomas Scheffler: *Ethnisch-religiöse Konflikte und gesellschaftliche Integration im Vorderen und Mittleren Orient*, s.17, Berlin 1985.

³ Heidi Wedeli: "Binnenimmigration und ethnische Identitaet in türkischen Metropolen", *Orient*, 3/1996, s.437-452.

⁴ A.g.e., s.549.

⁵ A.g.e., s.445.

⁶ A.g.e.

"insanlar, dil ve etnik köken bağıyla kaynaşmaktadır."⁷ Alman yayıncılığında tekrar boy gösteren ırk romantizminin, hangi politik amaçlar için ve nasıl kullanıldığı, Alman aydınlarını da meşgul etmektedir.⁸

Alman akademisyenlerinin "alan çalışmaları"yla Türkiye'de yaşandığını "kanıtladıkları" etnik grup çatışmaları, Alman gezi yayıncılığının da vazgeçilmez unsuru olmuştur. "Kürt uzmanı" olarak anılan Hella Schlumberger, popüler Kürt yayıncılığının tipik bir temsilcisidir. Schlumberger'in 1991 yılında Irak'tan Türkiye'ye sığınan Kürt mültecilerle PKK ve "savaşçıları"na ithaf ettiği bir kitabı,⁹ içerik ve metot açısından, 19. yüzyılda kaleme alınmış Türk karşıtı misyon literatürünün organik bir devamından ibarettir. Yazar, Türkiye ve Türkler hakkındaki görüşlerini, "bölgenin yerlileri"ne ifade ettirmektedir. Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti'nin ordusu "Kürt avında"dır; Türkler "ırkçı insanlar"dır; "ırkçılık, Türkiye'de her adımda karşımıza çıkmaktadır". Yazar "ırkçılık"la, Türk devletinin ulus devlet düşüncesine bağlılığını, ülkenin yeniden "etnik yapılandırılması"ni reddedişini anlatmak istemektedir. Türk devletinin, "kültürel" ve "etnik açıdan farklı olan Kürtler"in bu farklılığını kabul etmemekle kalmayıp, onları bir de "Türk" olarak tanımlaması, "Türk resmî politikasının ilkel bir ırkçılığı"dır.¹⁰ "Çatışmanın etnik boyutunu kavramaktan âciz" ve bölgedeki "huzursuzluğu sadece sosyo-ekonomik sebeplere bağlayan Türk solu da, ırkçıdır".¹¹ Sanırım, ırkçılık dünya literatüründe bundan daha tuhaf tanımlanmamıştır. Yazarın, Türkiye'de varsaydığı "ırkçılık"tan "ırkçılığın ilkel bir türü" olarak söz etmesini anlayışla karşılamalıyız. Zira bu fenomenin Almanya'daki "türü", farklı olanları asimile değil, imha ilkesine dayanmaktadır.

⁷ A.g.e.

⁸ Walter Goldenbach & Hans-Rüdiger Minow v.d.: *Von Krieg zu Krieg. Die deutsche Aussenpolitik und die ethnische Parzellierung Europas*, Berlin 1996.

⁹ Hella Schlumberger: *Der brennende Dornbusch. Im verbotenen Land der Kurden*, München 1991.

¹⁰ A.g.e., s.79.

¹¹ A.g.e., s.65.

Schlumberger'e göre. "Türklerin kendilerinden farklı Kürtlere karşı cinayetleri, bin yıl önce Anadolu'ya girmeleriyle başlamış"tır: "Türklerin Asya'nın derinliklerinden kopup Anadolu'ya girdikleri tarihe kadar, Kürtler üç bin yıl o bölgede cesur ve savaşçı dağ insanları olarak (rahatça) yaşamışlardır".¹² O halde -yazara göre Doğu Anadolu'daki çatışma- "etnik" kökenleri farklı iki halkın bir arada yaşamasından kaynaklanmaktadır. Bin yıllık ortak tarih, kültür ve din, "etnik zıtlıkları ortadan kaldıramamış"tır. O nedenle Türk devleti, "evrenin yetimleri olan Doğu'daki halkın üstüne hışimla gitmektedir".¹³

Türk devleti ne yaparsa yapsın "mücadele devam edecektir". Zira "kimliği neredeyse elinden alınmış olan halk, artık uyanmıştır". Schlumberger, tüm bu "gerçekler"i şu "tanık"lara ifade ettirir: "kısa boylu Bay Arrarat", "sıksa ulak", "otelin mavi gözlü uşağı"; "yeşil gözlü genç jandarma", "dansöz vücutlu Mürrüvet", "esmer suratlı sekreter kız", "bebek yüzlü Nural", "ayı gibi danseden Zeynep", "zayıf ve sıırım gibi Kürt Ahmet Türk", "sarışın Kürt kızı Evin", "yüzü Mısır tipolojisini andıran, Enver Sedat'ı hatırlatan şoför", "bir metre doksan santimetre boyunda Kürt Esad Nedim", "eğri ağızlı Nuriye"...vs.¹⁴

Sorunun kökeninde, dünyayı Almanya penceresinden değerlendiren Alman uzmanların Alman yurttaşlık anlayışını Türk yurttaşlık anlayışıyla karıştırmaları yatmaktadır. Sol görüşlü aydınların dahi, "misafir işçilerin etnik kökenleri"ni merak etmeleri o yüzden doğaldır. Zira insan haklarını savunan çevrelere göre, "bir Kürdü Türk saymak, onu rencide edebilir." Böylece, dış dünyadaki etnik hareketler, kimliğini "ırkçılığa ve Nazizme karşıtlık"la tanımlayan grupların desteğini almakta; seçilen "obje"nin hakları, Nazi söylemiyle savunulabilmektedir. Çağdaş Alman insan hakları hareketiyle, Nazi döneminin "azınlık hakları ideolojisi" arasında organik bir

¹² A.g.e., s.34.

¹³ A.g.e., s.15.

¹⁴ A.g.e., s.17,18,25,39,53,61,72,94,101,127.

bağ da bulunmaktadır. Sadece bir örnek verelim: İnsan haklarını özellikle Türkiye bağlamında biyolojik bir düzleme oturtmasıyla ünlü "Göttingen Tehdit Altındaki Halklar Derneği"nin yönetim kurulu üyelerinden biri, Nazi işgali altındaki Polonya'da Kolomea toplama kampının yöneticiliğini yapmış olup 30.000 Musevinin katlinden sorumlu tutulan Klaus Peter Volkmann'dı.¹⁵

Biyolojik ırkçı söylemin kullanımına, "obje", "uluslararası toplum"un antipatisini çeken bir ülke olduğunda, çok daha sık rastlamaktayız. Örneğin, "Tibet etnisinin, Çinlilerin masif göçü nedeniyle yabancılaştırma (Überfremdung) tehdidiyle karşı karşıya olduğu", demokrat kesimlerin tümü tarafından rahatlıkla söylenebilmektedir. Çin bağlamında, "mazlum bir azınlık"ın haklarını savunmak amacıyla kullanılan "yabancılaştırma" (Überfremdung), Nazi dönemine ait ve Almanya bağlamında sadece aşırı sağ tarafından kullanılan bir kavramdır. "Tibet etnisinin etnik saflığı" konusunda endişeli Alman insan hakları aktivistinin, aynı kavramı Almanya bağlamında kullanması, imkânsızdır. Ne var ki, Nazi dönemi sonrası tabulaştırılan "etnik" tahlil ve "etnik söylem", başka ülkeler için pekâlâ seferber edilebilmektedir.

Alman Türkiye ve Orta Doğu uzmanlarına göre, "etnik sorun" yanında Türkiye'nin bir de İslâm sorunu vardır. 1990'dan itibaren, uzmanlar, Türkiye'deki İslâm'ın da birbirine karşıt bloklardan oluştuğunu iddia etmeye başlayacaklardır. Nasıl Türkiye'de "sadece Türkler değil, değişik etnik gruplar" yaşıyorsa, aynı şekilde "Anadolu'da İslâm'ın yanında başka bir inanç sistemi daha vardır: Alevilik."

İslâm dini içerisinde gelişmiş bir inanç ekolüne "bir başka din", bu inanç ekolüne bağlı insanlara ise "etnik grup mensupları" statüsünün verilmesi, sadece ilk bakışta şaşırtıcıdır. Oysa, "etnik halk grupları" kuramcılarının metotları incelendiğinde görülecektir ki, istendiği takdirde, her topluluk bir "azınlık"a, her "azınlık", biyolojik bir birime dönüştürülebilir.

¹⁵ Phillip Maussard: "Selbstdarstellung eines Selbstbetrügers", TAZ, 21.10.1995.

Ulus devletlerin “çözülmesi” için başvurulacak en etkin silâh, azınlık yaratmak, yaratılan azınlıkların “kendi kaderlerini tayin hakkı”nı gündeme getirmektir. Franz Neumann 1944 tarihli notlarında Nazi Almanya’sının azınlıklar politikasını şöyle anlatıyordu: “Kendi kaderini tayin hakkı, bir silâhtan başka bir şey değildir. Azınlık sorunlarından doğan her gerilim istismar edilecektir. Gücümüzün yettiği her yerde, azınlık ve milliyet sorunlarını kaşıyacağız. Her yeni çatışma, şeref, özgürlük ve eşitliğin hikmeti kendinden menkûl hamisi Almanya’ya yeni imkânlar sağlayacaktır.”¹⁶

Almanya yayıncılığındaki tek yanlı Türk imajı, akademik ünvanlarına güvenerek dış politika danışmanları rolüne de soyunan oryantalistlerin bir ürünüdür. Etnisite ya da din referanslı aşırı grupların Türkiye’ye karşı yürüttükleri kampanyanın söylemi ve argüman malzemesiyle oryantalistlerin Türkiye tezleri arasında çarpıcı benzerlikler göze çarpmaktadır.¹⁷ Hem oryantalistlerin görüşleri, adigeçen grupların yayınlarında bilimsel kanıt olarak aktarılmakta; hem de bu grupların sözcüleri, oryantalistlere “otantik tanık” hizmeti sunmaktadır.¹⁸ Karşılıklı işbirliği, oryantalistler cephesinde, “İslâm”ı ya da “farklı kültürü anlamak” gerekçesiyle yürütülmektedir.

¹⁶ Von Krieg zu Krieg, a.g.e, s.77.

¹⁷ Aziz al-Azmeh’ye göre, “İslâmcılarla Batılı oryantalistler arasında işbirliği vardır. Zira her iki kesim de, tarih ve mekân boyutundan soyutlanmış statik ve varoloşçu bir İslâm yorumunu “gerçek İslâm” diye savunmaktadır (Aziz al-Azmeh: *Islam and Modernities*, s.178, London, New York 1996).

¹⁸ Örneğin İslâmcılar, Türkiye Cumhuriyeti ve Kemalizm aleyhine ya da savundukları özel İslâm yorumu lehine ifadelerine rastladıkları oryantalistleri pekâlâ tanık olarak gösterebilmektedirler. Kaplan cemaatinin bildirilerinde R. Strothmann, J. Macdonald vd. gibi “eski”; Peter Heine, Udo Steinbach, Fred Halliday gibi “yeni” oryantalistlerin görüşlerine yer verilmektedir. Aynı şekilde Alman oryantalistler de, “İslâmı Almanlara objektif olarak anlatmak” amacıyla kaleme aldıkları yayınlarda, marjinal İslâmcı grupların din yorumlarını “çağdaş İslâm”, “rönesans İslâmı” başlığı altında sunabilmektedirler. İsveçli oryantalistin Kur’an tefsirleri hakkındaki “imkânsız mümkün kılma sanatı” ifadesi, her iki grubun kaynak kullanım “ahlâk”ına uymaktadır (Tor Andrae: *Mohammed. Sein Leben und sein Glaube*, s.32, Göttingen 1932).

Bugün “kültürler arası diyalog” başlığı altında ve bizzat Federal Cumhurbaşkanı'nın himayesinde yürütülen yeni İslâm stratejisinin amaçlarından biri de, Almanya'nın “İslâm dünyasındaki olumlu şöhreti”ne hâle gelmesini önlemektir.¹⁹ Bu politika, zaman zaman -gelecek vaadettiklerine inanılan- radikal grupların söylemini de benimsemeyi gerektirmektedir. Hem iç politikada dikkatleri gerçek sorun olan ırkçılıktan uzaklaştırmak, hem de İslâm dünyasında puan toplamak gayesiyle geliştirilen son konseptin adı, “İslâm düşman imajıyla mücadele”dir. Oryantalistler tarafından geliştirilen ve hükümetin resmî politikası olarak uygulanan bu konsept, “Almanya'daki yabancı düşmanlığının, İslâm hakkındaki ön yargılar”dan kaynaklandığı kanaatini yerleştirmeyi hedeflemektedir. Kiliselerin de “dinler arası diyalog” etkinlikleriyle aktif destek verdiği bu stratejinin en ilginç yanı, “Almanlar arasında İslâm'a ilişkin ön yargıları gidermek” amacıyla düzenlenen toplantılarda, bu dinin en marjinal temsilcilerinin “Müslümanların sözcüleri” olarak konuşturulmasıdır. Örneğin “İâiklik kâfirliktir” diyen grupların lider ve sözcüleri, gerek parti, gerek kilise toplantılarına davet edilebilmektedir. Bu tuhaf durumun sebebi, “diyalog” taraftarı kesimlerin, sadece kendi İslâm anlayışlarına uygun kesimleri “gerçek Müslüman” saymalarıdır.

Almanya'nın en saygın oryantalistlerinden biri olan Peter Heine, radikal İslâmıcı örgütlerle diyalog kurulması gerektiğini belirtmektedir: “Yarın öbür gün Cezayir'de yahut Mısır'da siyasî iktidarın radikal İslâmıcı politikacıların eline geçmesi, bir süre için gerçi infial doğuracak, fakat sonunda realist bir siyasî ve ekonomik durum değerlendirmesine yol açacaktır. Bunu tahmin edebilmek için müneccim olmaya gerek yok... Radikal İslâmıcı grup ve

¹⁹ Alman Doğu yayıncılığının “İslâm” sempatisi, tarihsel devamlılık arzemektedir. Daha bu yüzyılın başlarında şu kanaat hâkimdi: “Biz Müslümanlarla, İngilizlerden ve Fransızlardan çok daha iyi anlaşırız” (Paul Rohrbach: *Zum Weltvolk hindurch*, s.102, Stuttgart 1914). Militan İslâmıcı akımlarla, İslâm dünyasındaki etnik ayrımcılığa sempati konusunda, Alman liberalleriyle Neo Naziler arasındaki söylem birliği bulunması da ilginçtir. Gerek Neo Naziler (*DNZ*, 3.1.1997) gerek Yeşiller (*Der Spiegel*, 6.1.1997) İran ile ilişkilerin mutlaka geliştirilmesi gerektiğini, zira iki ülke arasında “tarihten gelen köklü bir gelenek”in var olduğunu belirtmektedirler.

²⁰ Peter Heine: *Konflikt der Kulturen oder Feindbild Islam. Alte Vorurteile – neue Klischees – reale Gefahren*, s.169, München 1996.

partilerin değişik İslâm ülkelerinde iktidarı ele geçirebilecekleri ihtimalini göz önünde bulundurup, bugünden tezi yok, bu örgütlerin (Almanya'daki) temsilcileriyle diyaloga girilmelidir."²⁰ Heine, "kökten dinci Müslümanlar"ın "Almanya ile yapıcı bir diyaloga hazır oldukları"nın da eklemektedir. Bu görevi, "Avrupa'nın büyük muhafazakâr ve Hristiyan partileri" üstlenmelidir. Zira "Hristiyan Avrupa partilerinin programları ve doktrinleri, İslâmın bayraktarlığını yapan grupların programlarıyla büyük benzerlikler göstermektedir."²¹

Oryantalistin "İslâm partileri"yle kastettiği, Mısır'dan Cezayir'e, rejim karşıtı ve terörist faaliyetlerden dolayı yasaklanmış örgütler; "İslâm partilerinin Avrupa'daki temsilcileri"yle anlatmak istediği ise, adı geçen örgütlerin, "mülteci" statüsüyle Batı ülkelerinde oturan lider kadrolarıdır. İslâmcı örgütlerle, "Hristiyan/demokrat partiler"in programları arasında "büyük benzerlikler ve paralellikler olduğu"nu iddia eden oryantalistin tanıdığı, "İslâmcı örgütlerin özellikle Mısır'da hayır hizmetleri sunması"ymış: "Bu parti ve gruplar hakkında Avrupalı politikacıların ne yazık ki hiçbir bilgisi yok. Örneğin otuz yıldır Mısır'da yasak olan Müslüman Kardeşler teşkilâtının son derece etkin bir sosyal hizmet ve yardım ağı kurduğunu, doğal afetlerde devletten çok daha etkin hizmetler verdiğini kim biliyor? O halde, İslâm ülkelerinde istikrar isteniyorsa, radikal İslâmcı gruplar mutlaka günlük politikaya angaje edilmelidir"²² demektedir.

İç politikada, "ülkede yaşayan Müslümanların entegrasyonu"; dış politik söylemde ise, "İslâm ülkelerinin istikrar ve huzuru" gerekçesiyle yürütölen devlet/İslâmcı diyalogu, gerek aktörleri, gerek mekanizması itibarıyla devlet/etnik grup diyalogundan farksızdır. Ne var ki, Alman oryantalistlerin etnik milliyetçi ve İslâmcı akımlara sempatisi, sadece reel politik ihtiyaçlarla açıklanamaz. Sempatinin ardında, her iki grubun da Musevî karşıtı ideolojisinin yattığı söylenebilir. Etnik Kürt milliyetçiliğinde politik, İslâmcı akımlarda sözde "dinî" düzlemde ifade bulan Musevî düşmanlığı, hem sol-

²¹ A.g.y.

²² A.g.e., s.170 v.d.

liberal, hem de sağ-muhafazakâr çevrelerin ruhunu okşamaktadır. İslâmcılara gösterilen itibarın bir başka nedeni, İslâm dininin, Almanya'da yaşayan Türk toplumunun, dolayısıyla köken ülke Türkiye'nin "Batı uygarlığına kökten yabancı" olduğunu gündemde tutmaktır. Bu politika, "dolaylı ikna metodu"yla yürütülmektedir. Örneğin, kilise ve akademi çevreleri, doğrudan "İslâm bize yabancı bir unsurdur" demek yerine, "dinler arası diyalog" etkinliklerinde, İslâm dinini anlatması için radikal İslâma mensup şahısları konuşurmayı tercih etmektedirler. "İslâm düşman imajıyla mücadele" adına düzenlenen bu tür toplantılarda, "kökten dincilik" (Fundamentalismus) diye bir fenomenin olmadığı, hem oryantalistler ve radikal İslâmcılar tarafından "kanıtlanmakta"; bu yolla dinleyicilere, İslâm'ın "bizatihi kökten dinci bir ideoloji" olduğu mesajı verilmektedir.

Denilebilir ki, İslâm dinine ilişkin ön yargılar, bugün Almanya'da "İslâm düşman imajıyla mücadele" ambalajıyla körüklenmektedir. Örneğin bir etnoloji profesörü, "İslâmî Alman okuyucuya objektif bir biçimde sunmak amacıyla" kaleme aldığını iddia ettiği bir kitabında, İran'da egemen ideolojiyi anlatmasına rağmen, sürekli "İslâmî akıl"dan, "İslâmî hisler"den, "İslâmın görüşü"nden vs. söz edebilmektedir.²³ Bu tuhaf durumu nasıl açıklayabiliriz? Sebeplerden biri, mekân ve zaman boyutunun göz ardı edilerek, dinin statik bir olgu olarak kabulüdür. Bu arada, uzmanlık alanı "klâsik dönem İslâm kültürü" olan oryantalistlerin, İslâm'ın çağdaş yorumlarına sıcak bakmamaları, bir yerde mazur görülebilir. İslâm'ın İran modeline oryantalistlerin sempati beslemesi, Alman oryantalizmine hâkim, "Fars kültür milleti" teorisıyla de yakından ilgilidir. Tüm bu sebepler, liberal Alman oryantalistlerinin, İslâm dinine ilişkin ön yargıları ortadan kaldırmak adına, neden özellikle Şii İslâmcıların eserlerinden aktarma yaptıkları sorusunu bir ölçüde açıklayabilir.²⁴

²³ Hans Fischer-Barnicot: *Die islamische Revolution*, Stuttgart 1980.

²⁴ Peter Heine, "İslâm kökten dinciliği"nin olmadığını, Ayetullah Humeyni'den alıntılarla kanıtıyor". Örneğin, İran'da doğa bilimlerinin yasaklanmamış olması, İran'ın resmî dilinin "hâlâ Farsça kılması", -Heine'ye göre- Tahran yöneticilerinin "radikal İslâmcı" sayılmayacağını gösteriyor (Peter Heine: *Konflikt der Kulturen...a.g.e.*).

Berlin oryantalistlerinin siyasî İslâmcı ideoloji ve onun Şîî ekolüne duydukları sempatinin, ırk romantizminden soyutlanamayacağını, ilerideki bölümlerde daha ayrıntılı ele alacağız. Şimdilik sadece bir örnekle yetinmek istiyoruz: İran sistemini “İslâm’ın rönesansı” olarak öven Ulrich Haarmann, Şia mezhebinin şer’i bir kurum olarak gördüğü “mut’a nikâhı”nı sadece anlayışla karşılamıyor, bu “geçici nikâh”ı, aynı zamanda Şia mezhebindeki “akılcılığın işareti” olarak değerlendiriliyor. Haarmann’a göre, “Şia’nın ahlâk öğretisi, çağdaş yaşamın ihtiyaçlarına çok daha makul cevaplar vermektedir”. Oysa, “Sünnilikte bu akılcı yönelişe rastlamıyoruz”.²⁵

İslâmcı ve etnik ayrımcı hareketlere, iç ve dış politik mülâhazalardan dolayı “anlayış” gösterebilen Alman siyaset bilim uzmanlarının, Türkiye’ye yönelttikleri “soykırım” suçlamaları genellikle “duygusal” nedenlerden kaynaklanmaktadır. Zira Alman toprakları dışında da “soykırım” suçunun işlenmiş olduğunu iddia ve “ispat”, Almanya’nın öz kimliği için son derece önemli bir işlev görmektedir: “geçmişin hakkından gelmek” (Vergangenheitsbewaeltigung). Dış dünya tahlillerinde Alman aydınının bakış açısını büyük ölçüde bu ihtiyacın belirlediği söylenebilir. Birbirine zıt dünya görüşüne sahip Alman aydınları bu aşamada, sadece farklı “soykırım”ları kullanmakla birbirinden ayırmaktadırlar. Örneğin sağ muhafazakâr ve revizyonist tarihçiler, Stalin dönemi katliamlarını ön plâna çıkararak Musevî soykırımının “eşsizliği”ni (Singularitaet) inkâr ederlerken; liberal ve sol çevreler, -mevsime ve talebe göre- kâh “Kürt sorunu”nu, kâh sözde “Ermeni soykırımı”nı işlemektedirler. Ne var ki; Ernst Nolte gibi revizyonistler, -haklı olarak- medyada eleştirilere uğrarken, Musevî soykırımının aynı metodla sol ve liberal aydınlar tarafından, sözde Ermeni soykırımı yoluyla göreceleştirilmesi normal karşılanmaktadır.

Alman araştırmacılar Ermeni sorununa ilişkin tezlerinde, sahte belgeler ve masa başında uydurulmuş yalanlara başvurmaktan çekinmemektedirler. Mekanizma şöyle işlemektedir. Herhangi bir kanıt getirmeksizin, bir Ermeni

²⁵ Ulrich Haarmann: “Geschichte und Gegenwart: Der Islam im ersten Jahrzehnt seines fünfzehnten Jahrhunderts”, *Festgabe für Hans-Rudolf Singer*, s.599, Frankfurt am Main 1991).

soykırımının yaşandığı “tartışma götürmeyen bir gerçek” olarak belirtildikten sonra; bu sözde soykırımın “20. yüzyılda işlenen ilk soykırım” olduğu, dolayısıyla Musevî soykırımına model teşkil ettiği iddia edilmektedir. “Soykırım” tanıklarının, pek de güvene layık insanlar olmayışı, rahatsızlık doğurmamaktadır. Örneğin bunlardan biri, Türkiye karşıtı çevrelerin dahi, “tarih sahtekârlığı”yla suçladıkları; “Almanya’nın suçunu örtbas etmek için belge sahtekârlığı yaptı” dedikleri papaz Johannes Lepsius’tur. Garip olan husus, “papaz’ın tek Tanrısı vardı, o da Almandı”²⁶ diyen yazarların dahi, “Ermeni soykırımı”na ilişkin yayınlarında aynı papazın yalanlarını birinci elden kaynak olarak zikretmeleridir. “Ermeni soykırımı” efsanesini savunuların bugün de en önemli kanıtı, Hitler’e maledilen, “Ermenilerin imhasından bugün kim söz ediyor ki?” ifadesidir. Hitler’in bir “masa sohbeti”nde söylediği iddia edilen bu lâfın bilâhare uydurulduğu bugün gerçi itiraf ediliyor,²⁷ fakat Alman Ermeni yayıncılığı, yine de sözde soykırımın birkaç “kanıtı”ndan biri olan bu “belge”den vazgeçemiyor.²⁸ Alman Ermeni yayıncılığında her vesîlenin mübah sayıldığını bir örnekle gösterelim:

Roman dilleri ve iktisat bilimi okuyan, daha sonra gazetecilik branşına geçen Wolfgang Gust, *Der Spiegel* için hazırladığı “Ermeni dosyası”yla ülkenin “Ermeni uzmanları”na katıldı. Gust, “Ermeni sorununa III. Reich’ta ilgi gösterilmediği”ni iddia ettikten sonra, bu “durum”u Nazilerin sözde “Türk dostu tutumu”na bağlıyor. Gust diyor ki: “Nazilerin Türk dostu tavrı değişmeden devam etti. Zira Nazilerin eski silâh arkadaşlarına vefa göstermelerinin önemli bir sebebi de, Atatürk’ün ateşli bir Hitler hayranı olduğunun meydana çıkmasıydı.”²⁹ Sadece bu yalan, ne tür bir kampanyayla karşı karşıya olduğumuzu gösteriyor. Zira ciddi kaynaklar,

²⁶ Wolfgang Gust: *Der Völkermord an den Armeniern. Die Tragödie des ältesten Christenvolkes der Welt*, s.309, ...1993.

²⁷ A.g.e., s.302 v.d.

²⁸ Tessa Hoffmann: “Verfolgung und Völkermord. Armenien zwischen 1877 und 1922”, Tessa Hoffmann (yayımlayan): *Armenier und Armenien. Heimat und Exil*, s.28, Hamburg 1994.

²⁹ Gust, a.g.e., s.302.

bambaşka bir Atatürk'ten söz ediyor: "Osmanlı İmparatorluğu'nun 1914'te Almanya ile ortak hareket etmesi gibi, Atatürk'ün de Hitler'le ortak bir zeminde birleşmeleri mümkün görünmüştü. Ne var ki, Atatürk kahverengi diktatörü adam yerine koymuyordu. 'Ben esir edilmiş bir halkı özgürlüğe götürdüm; Hitler ise, özgür bir halkı esir etti' diyordu. Kavgam'a bir göz attıktan sonra, bu kitabın kaba diline ve içindeki delice düşüncelere tahammül edemedi."³⁰ Kaldı ki, Kemalist Türkiye, sadece Hitler'in yayılmacı plânlarına kuşkuyla bakmıyordu, ırkçı Nazi ideolojisi de, Kemalist ulus düşüncesine taban tabana zıttı. Bu gerçek, Nazi Almanya'da dahi itiraf edilmişti. 1941 tarihli bir eserde, Musevî düşmanı yayınların Türkiye'de yasak olduğu yazılacaktı.³¹ 1924 yılında Berlin'de doğmuş, Nazi döneminde Türkiye'ye sığınmış Musevî asıllı bir tarihinin şu satırlarını, Türkiye ve Mustafa Kemal hakkında tez üreten Alman yazarların okumamış olmaları ilginçtir: "Hitler'in, Alman efendi ırkının selâmeti için Musevîlerin imhası gibi bir talebin benzerine, Osmanlı İmparatorluğu'nun herhangi bir ideolojisinde rastlamak mümkün olmadığı gibi, böyle bir düşünce Atatürk'ün 'Yurtta Sulh Cihanda Sulh' ilkesine dayanan ulus devletinde asla bulunmamaktadır."³²

Görüldüğü gibi, "eleştirel" Alman Türkiye yayıncılığında çarpıtma ve yalan imali normaldir. Araştırmacılar, "Türk barbarlığı"nın tarihe dayanan kökleri olduğunu da belirtmeyi ihmal etmediklerinden, son bir örnek daha verelim. Bilindiği üzere Osmanlı İmparatorluğu'nda tebaa, -dinî kimliği ne olursa olsun- 18. yüzyıla kadar "reaya" (tekili raiyye: sürü) olarak anılmaktaydı. Bu kavram gerek Mezmurlarda (Mezmun, 79:13; 95:7; 100:3) gerek Peygamber'in hadislerinde "cemaat" anlamında kullanılmıştır.³³ Batı kökenli gezi literatüründe ise "reaya", Osmanlı Türklerinin Hristiyan tebaya zulmettiği iddiasını temellendirmek amacıyla, sürekli "davar" ya da "sürü"

³⁰ Lord Kinross: Atatürk. *The Rebirth of a Nation*, s.459, London 1959; Rill, Berndt: Kemal Atatürk, s.120, Hamburg 1985.

³¹ Gotthard Jaeschke: *Türkei. Kleine Auslandskunde*, s.13, Berlin 1941.

³² A. Dankwart Rüstow.: *Die Türkei. Brücke zwischen Orient und Okzident*, s.124, Göttingen 1990.

³³ Buhari, Muhammed b. İsmail: *as-Sahih*, c.6, s.2614, tahkik: Mustafa Dib al-Buga, Beyrut 1990.

sözcüğüyle çevrilmiştir. Benjamin Braude ve Bernard Lewis bu hususa ilişkin şu tespiti yaparlar: “Osmanlı terminolojisinde, 18. yüzyıla kadar -sadece Hristiyanlara değil- İmparatorluk’ta üreten ve vergi veren kesimlerin tamamına ‘reaya’ deniliyordu...Öyle ki, Müslüman köylüler reaya iken, Hristiyan süvari reyadan sayılmıyordu.”³⁴ Braude ve Lewis, bu tür “hata”ların, genellikle “eski dönemlerin saldırı amaçlı risaleleri”nde görüldüğünü de kaydediyorlar. Oysa aynı “hata”ya çağdaş Alman yayıncılığında da rastlamaktayız. Nitekim bunlardan biri, “objektif ve bilimsel incelemesi”nde “Osmanlı İmparatorluğu’nda ‘davar’ diye adlandırılan Hristiyanlar”dan söz etmektedir.³⁵

Bu örneklerden yola çıkarak, Alman Türkiye yayıncılığının birden çok sıkıntısı olduğunu söyleyebiliriz. Konuya iyimser yaklaşacak olursak, karşılaştığımız çarpıtma ve yanlışların bir sebebi, araştırmacıların akademik kariyerinde yatmaktadır. Zira Türkiye konusunda düşünce üreten araştırmacıların büyük bölümü, branşları gereği, ne işledikleri konuya ait kaynakları, ne de “malzeme”yi çözümlmek için gerekli araca sahiptirler. Kaynağı tanıyan, fakat bilimsel metodolojiden habersiz olan araştırmacıların doğurduğu felâket ise, çok daha vahimdir. Örneğin Göttingen Üniversitesi’nde siyaset bilimi okutan Bassam Tibi, “öğrencilik yıllarında özel’i genel’den ayırmasını daha öğrenmemiş, akademik kariyerini ‘Lübnan’daki yer isimlerinin kökeni’ ya da ‘Arap-İslâm Orta Çağı’nda şarap incelemeleri’ gibi filolojik doçentlik tezleriyle tamamlamış oryantalistlerin öğretmen edasıyla kendisine İslâmcılık hakkında ders vermeye kalkışmalarını üzüntüyle” karşılamaktadır.³⁶

Tibi’nin sözünü ettiği “Arap-İslâm Orta Çağı’nda şarap incelemeleri” başlıklı akademik tezin yazarı, Berlin Üniversitesinde İslâm bilim okutan

³⁴ Benjamin Braude & Bernard Lewis: “Christians and Jews in the Ottoman Empire. The Functioning of a Plural Society”, *Christians and Jews in the Ottoman Empire*, c.1, s.15, New York. London 1982.

³⁵ Gust, a.g.e., s.66.

³⁶ Bassam Tibi: *Der religiöse Fundamentalismus im Übergang zum 21. Jahrhundert*, s.11, Mannheim-Leipzig 1995.

Peter Heine'dir. Heine, Tibi'nin bu eleştirisinden sonra, modern İslâm dünyasını da en az "klâsik dönemde şarap yapımı" kadar tanıdığını kanıtlamak amacıyla bir dizi kitap kaleme aldı. Heine'nin "modern İslâm"a dair yazdığı en ilginç kitap, "İslâm hakkındaki ön yargıları, klişeleri ortadan kaldırmayı hedefliyor. Daha önce de değindiğimiz bu çalışmasında Heine, İslâmcı ideolojiyi "otantik İslâm"; türbanı, "Müslüman kadının namus sembolü" ilân ettikten sonra, teknolojiye karşı çıkmadığı gerekçesiyle Hümeyni'nin kökten dinci biri olamayacağını iddia ediyor.³⁷ Bu mantıkla yola çıkıldığında, İsrail yapımı silâh kullanıyorlar diye Hamas üyelerini de pekâlâ "Musevî hayranı" sayabiliriz. Farsçanın İran'ın resmî dili olarak kalması, Heine'ye göre, İran rejiminin "kökten dinci olmadığını bir başka kanıtıdır."³⁸ Tabî çok daha komik olan, aynı uzmanın, "Rabat'ta bir bahçede rastladığım iki aşık, bana Endelüs gazellerini hatırlattı" diyen bir meslektaşıyla -bilimsellik sınırını terkettiği için- alay edebilmiş olmasıdır.³⁹

"İslâm düşmanlığı" mı, ırkçılık mı?

Son yıllarda Almanya'da oryantalistlerle İslâm ve İslâm dünyası üzerine ahkâm kesen -genellikle gazetecilikten gelme- "popüler İslâm uzmanları" arasında kıyasıya bir kavga yaşanmakta. Oryantalistler, kendi uzmanlık alanlarına "tecavüz" eden "İslâm uzmanlarını", "İslâm düşmanlığı" yapmak, İslâm hakkındaki önyargıları perçinlemekle suçluyorlar. İlginç olan, oryantalistlerin "İslâm" anlayışıyla, popüler "İslâm uzmanları"nın İslâm anlayışı arasında hiçbir farkın bulunmaması. Her iki grup da, İslâmî bir din ya da kültür olarak değil, din-devlet ayırımı tanımayan, Batı kültürüne tamamen yabancı, totaliter bir ideoloji olarak tanımlıyorlar. Şu var ki, popüler "İslâm uzmanları", -İslâm adını verdikleri- bu ideolojinin Batı için bir tehlike olduğunu vurgularken; oryantalistler, aynı ideolojiyi, "ezilen Müslümanların imdat çığılığı" olarak mazur göstermeye, "anlama"ya

³⁷ Peter Heine: *Konflikt der Kulturen*, a.g.e., s.150.

³⁸ A.g.e., s.151.

³⁹ Peter Heine: *Ethnologie des Nahen und Mittleren Ostens*, s.10, Berlin 1989.

çalışıyorlar. Örneğin, popüler uzmanlar, “fanatik kökten dinciler”in dünya barışı ve Batı’nın yaşamsal çıkarları için bir tehdit oluşturduğunu iddia ederken; “liberal” oryantalistler, “kökten dincilik” teriminin yanlış olduğunu, bunun yerine, “Müslümanlar”ın “neden şiddete başvurduğunu” sorusunu yanıtlamak gerektiğini belirtiyorlar. Bir başka deyişle, “İslâm düşmanlığı”, popüler İslâm uzmanlarından çok, “İslâm’ı anlama” adı altında akademik İslâm uzmanlarınca yürütülüyor.

Liberal oryantalistlerin, bazılarınca “Almanların İslâm’a sempati duyması” şeklinde anlaşılan bu genellemeleri (“İslâm”, “Müslümanlar”), Almanya’da köklü bir tarihe sahiptir. Nasıl bugün, Federal İç İstihbarat Dairesine İslâm danışmanlığı yapan biri, Türk İslâmının, “İslâmın inanç esaslarından kopuk bir devlet İslâmı” olduğunu (çünkü teorilerine göre, gerçek İslâm saldırgan ve rejim düşmanı olmalıdır); Kemalist reformları “Müslümanlara saldırı” olarak niteleyebiliyorsa,⁴⁰ 1920’li yılların Alman İslâm uzmanları da Kemalistlerin “gerçek Müslüman olmadığı”ndan emindiler. Akademik ünvanlı uzmanlar her ne kadar İslâmın bölgeden bölgeye, kültürden kültüre farklı yorumlandığını itiraf etseler de, ortak görüşleri İslâmın Batı kültürüne yabancı totaliter bir ideoloji olduğudur. Alman doğubiliminde, bu çarpık İslâm tasarımına itiraz edenler de çıkmıştır. Ne yazık ki, onların önde gelenlerinden biri olan Richard Hartmann’ın 1928’de yaptığı şu saptama günümüz oryantalistleri için de geçerlidir:

“Garip bir fenomen de, Doğu uzmanı (Alman) akademisyenlerin softa İslâmının bakış açısından çağdaş düşünceli Doğuluları eleştirmeleridir. İslâm yerinde durmuyor, gelişiyor; halbuki Batılı, yerinde sayıyor ve gelişmeleri, erken dönem İslâmı’nın ölçütleriyle değerlendiriyor.”⁴¹

“İslâm düşmanlığına karşı mücadele” maskesi altında yürütülen kampanyanın gerçek yüzünü gören ender düşünürlerden biri olan Kohlhammer’e göre, Almanya’da sürekli olarak “İslâm düşmanlığı”ndan

⁴⁰ Karl Binswanger: “Türkei”, *Der Islam in der Gegenwart*, s.212-220, München 1989.

⁴¹ Richard Hartmann: *Die Krisis des Islam*, s.36, Leipzig 1928.

bahseden çevrelerin amacı, “gerçek sorun olan yabancı düşmanlığı ve ırkçılığı örtbas etmektir.”⁴²

“İslâm düşmanlığı” söylemi -Kohlhammer’in dediği gibi- sadece ırkçılık ve yabancı düşmanlığını kamufle etmek amacıyla gündemde tutulmuyor; aynı zamanda ırkçı düşüncelerin serbestçe ifade edilebildiği bir siper işlevini de görüyor. Bir başka deyişle, “İslâm düşmanlığı”nı yererek, bir tür dokunulmazlık kazanan liberal ya da sol görüşten yazar ve bilim adamları, “İslâm düşmanlığıyla mücadele” zırhına bürünerek, sağ kesimin asla cesaret edemeyeceği ırkçı değerlendirmelerde bulunabiliyorlar. Örneğin Gerhard Konzelmann’ı “Arap ve İslâm düşmanlığı” yapmakla suçlayan sol-liberal görüşlü oryantalist Gernot Rotter; bu şahsın katıldığı bir televizyon programını -sahtekârlık anlamında- “Türk usulü show” (getürkte Show) olarak nitelemekte, Konzelmann’dan, “köylü zekâlı Schwab” diye söz edebilmektedir.⁴³

Almanya’da varolduğuna inanmamız istenen “İslâm düşmanlığına karşı mücadele” amacıyla yayımlanan kitaplardan biri, “İslâm dünyaları. Yabancıyı tanımak için yirmi dokuz öneri” başlığını taşıyor.⁴⁴ Yayıncı, bu başlıkla İslâmın, yani “yabancı”nın, homojen bir bütün olmadığını dile getirmek istiyor. “Yabancıyı tanımak” için kaleme alınan makalelerden birinde, Hamburg üniversitesi doğubilim dalı profesörlerinden Gernot Rotter Irak devlet başkanı Saddam Hüseyin’i okuyucularına tanıtıyor. “Liberal” yaklaşımlarıyla tanınan ve bir süre Kuzey Ren Vestfalya eyalet meclisinde Yeşiller partisinin milletvekili olarak bulunmuş olan Rotter, Saddam Hüseyin’in kendisini Salahaddin Eyyubi ile karşılaştırmasını eleştiriyor. Rotter’e göre “Iraklı faşist liderin kendisiyle Salahaddin Eyyubi arasında bir benzerlik görmesi, iğrenç”miş. Neden? “Çünkü” diyor Rotter,

⁴² Siegfried Kohlhammer: *Die Feinde und die Freunde des Islam*, s.21, Göttingen 1996.

⁴³ Gernot Rotter: *Allahs Plagiator. Publizistische Raubzüge eines 'Nahostexperten'*, s. 11, 141, Heilderberg 1992.

⁴⁴ Gernot Rotter (yayımlayan): *Die Welten des Islam. Neunundzwanzig Vorschlaege, das Unvertraute zu verstehen*, Frankfurt am Main 1993.

"Saddam Samî kökenli bir Araptır. Oysa Salahaddin Eyyubi, bizlerin nezdinde hoşgörüyü simgeleyen Aryen bir Kürttür".⁴⁵ "Samî ırkı"na mensup Saddam'a, "Aryen" bir Kürdü örnek edinmeyi yasaklayan "liberal" oryantalist, "Saddam, kendisine Babil hükümdarı Nebukadnezar'ı örnek alsın" diyor.

"Hoşgörü ve kahramanlık timsali Aryen Salahaddin" tespiti, Almanya'da daha Rotter dünyaya gözlerini açmadan yapılmıştı. 1930'lu yıllarda Banse şöyle diyordu: "Becerikli ve başarılı devlet adamlarının tümü Kuzey (Aryen) ırkındandır...Karl'lar, Salahaddin'ler, Mehmet Ali'ler, Hitler'ler..."⁴⁶ Hitler dönemi "ırk bilimi"nin en ünlü siması - "Irk Günther" (Rasse Günther) olarak da bilinen Hans F.K. Günther ise, "Aryen Kürt Salahaddin" hakkında daha detaylı bilgi veriyor: "Kürtler bugüne dek Doğu'ya muazzam adamlar sundular. Onlardan biri, uzun boylu Kürt kabile reisi -daha sonra sultan olan- Salahaddin'dir. Yüksek düşünceli, kahraman, adil, erdemli, kadınlara ve esirlere karşı gerçek bir şövalye, cömert ve bilgiye susamış bir insan olan Salahaddin, Doğu'nun öteden beri karakteristik sıfatlarından çok, erken dönem bir Fars kralını resmediyordu."⁴⁷ Oysa "Önasya despotları", 1993 yılında Rotter'in vurguladığı gibi, "bu sıfatlardan mahrumdu". İlginçtir, genç nesil Alman oryantalistlerinden Rotter'in tersine, otuzlu yıllarda kimi Alman araştırmacı, Salahaddin'in "Aryen kökenli" olduğundan habersizdi.⁴⁸

Orta Doğu halklarının "Aryenliği"ne günümüz Alman doğubiliminde gösterilen romantik ilgi, bütün "Samî"lerin hor görüldüğü anlamına gelmiyor. Nitekim, Müslümanlığa geçen bir Alman diplomatı, hac için gittiği Suudi Arabistan'da da "asil Bedevîler" keşfetmişti: "Araba harekete geçtiğinde, Medineli protokol memurları birer aristokrat siluet gibi yolun iki

⁴⁵ Gernot Rotter: "Saladin oder Nebukadnezar?", s. 70 v.d., *Die Welten des Islam*, a.g.e.

⁴⁶ Ewald Banse: *Das Buch vom Morgenlande. Einführung und Gestaltung*, s.10, Leipzig 1934.

⁴⁷ Hans F. K. Günther.: *Rassenkunde Europas*, s.129, München 1926.

⁴⁸ Hans-Heinrich Schaeder: "Der Vordere Orient", *Kultur der orientalischen Völker*, s.227, Postdam 1936.

tarafına dizildiler. Her mimikleri, her adımları asil ve temkinli. Hepsi de uzun boylu ve hafif eğri kartal burunlarıyla insanı cezbeden bir profile sahip".⁴⁹ Nazi coğrafyacılarından Lesch de, "Kuzey Arapları" dediği Hicaz Bedevîlerini, -"Musevîlerin tersine (!)- "kavisli burunlu ve güzel insanlar" olarak övüyordu.⁵⁰ Görüldüğü gibi, "ırkî saflığını korumuş ve o yüzden de Musevîlerin tersine güzellik ve asaletini korumuş Samî Bedevîler"e övgünün tarihi biraz geriye gidiyor.⁵¹ Ne var ki, "Samî"lerin iki eksiği vardır. Birincisi, "spekülatif düşünme kabiliyeti", ikincisi ise, "Aryenlerin tipik hoşgörüsü".

"Aryen ırkı"nın diğer "ırk"lardan "hoşgörü"yle ayrıştığı iddiasını temellendirmek amacıyla kaleme alınan sözde bilimsel eserlere, Almanya'da Hitler döneminden sonra yenileri eklendi. Özellikle Federal Almanya üniversitelerinin "dinler tarihi" kürsülerinde "eski" teoriler kısa bir aradan sonra tekrar rağbet görmeye başladı. "Aryen-İran kültür dairesinde tolerans; Samî dinlerinde ise, bağınazlık hâkim"di. Önde gelen dinler tarihçilerinden biri şöyle diyordu: "İran kültür dairesinde devamlı surette ön plâna çıkan tolerans, ancak bu coğrafyada oturan ve yaratıcı bir cevher taşıyan insanların ruhî özellikleriyle açıklanabilir".⁵² Tasavvufta hoşgörü düşüncesi hâkim olduğundan, İslâm tasavvufu da "İran'da ortaya çıkan dinler"den sayılmıyordu. Zira "halk merkezli, tavizsiz bir tek Tanrıci-din olan İslâm, hoşgörüsüz olarak tanınırken,⁵³ Aryen etkisindeki İran kültür

⁴⁹ Murad Wilfried Hofmann: *Reise nach Mekka. Ein Deutscher erlebt den Islam*, s.18, München 1996.

⁵⁰ Walter Lesch: "Arabien. Eine landeskundliche Skizze", s. 80, *Mitteilungen der Geographischen Gesellschaft*, c. 24, fasikül 1, 1931.

⁵¹ Ludwig Ferdinand Clauss: *Semiten der Wüste unter sich. Miterlebnisse eines Rasseforschers*, s.140 v.d., Berlin 1937.

⁵² J. Wilhelm Hauer: *Toleranz und Intoleranz in den nicht-christlichen Religionen*, s.18, Stuttgart 1961. Bölüm başlığı: "Aryen kökenli halklar". Kariyerini Hitler döneminden sonra da devam ettiren Hauer, Hitler'in emriyle "ırka uygun Alman Hristiyanlığı"nın temellerini atmıştı. Hauer'in 1961 yılındaki satırları, 1934 ve 1935'te hararetle savunduğu teorinin tekrarıdır: "dinler tarihinin biyolojik gerçekleri" (Kurt Hutten: "Deutsche Gottschau", Walter Küneth & Helmuth Schreiner (yayımlayanlar): *Die Nation vor Gott*, s.445-475, Berlin 1937).

dairelerinde şekillenen Sufizmde, -İslâmın hâkimiyetine rağmen- evrensel bir dinî tolerans gelişmişti".⁵⁴ Genç nesil Alman oryantalistleri de aynı görüşte: "Şia öğretisi, Sünnî ulemanın tersine, akli özgürce kullanmayı teşvik etmiş, böylece yeni gelişmelere uyum sağlamaya imkân tanımıştır...O nedenle Şianın ahlâk öğretisi, çağın meydan okumalarına karşı çok daha iyi donanımlıdır".⁵⁵

İslâmî ve dolayısıyla Müslümanları, biyolojik kıstaslara göre değerlendirme alışkanlığı, görüldüğü gibi bugün de hayatta. O nedenle, "Aryen düşünce ve felsefesi gibi yeni bir şarap, Samî itikadının deri tulumlarını ister istemez parçalayacaktı"⁵⁶ gibi bir tespitte gülmek gerekiyor. Zira bu ırkçı saptamadan daha da garibi, bugün Berlin'de ders veren ünlü bir dinler tarihçesine ait: "...gerek Şia, gerek İslâmın bizzat kendisi, İran karakteriyle ilgisizdir".⁵⁷

Modern Alman doğubiliminin son ürünlerinden biri, ırk anlamında ele alınan "Hint-Cermen soyu"nun işaretlerini Orta Doğu halklarının fiziki özelliklerinde, hatta "bir narı yeyiş tarzları"nda dahi bulabilmesidir: "Fars yaşam biçimi, iklimleri, Fars mutfağı, mimarîsi, kısaca Fars kültürü her açıdan komşularınınkinden çok daha ince ruhludur. İnce ruhlular, hassas kadınların sade, sıradan gibi görünen şeylere âşık olmaları misali, Farslılar da, sade, fakat mükemmel nesnelere âşıktırlar: taze ekmek; kabuğunun deliğinden hararet giderici, acı su fişkirana kadar sevgiyle ovulan bir nar; gür, ama solmaya yüz tutmuş güller..."⁵⁸ "Farslılarla Fransızlar arasında gizli bir akrabalık da mevcuttur".⁵⁹ Görüldüğü gibi, biyolojik ırkçılığın resmen son bulmasından yıllar sonra da "Aryen romantizmi" ciddi yayınlarda hayatını sürdürmeye devam ediyor. Almanya'yı dış dünyaya tanıtmakla görevli bir devlet kurumunun 1975 tarihli, "İran'a Alman kamuoyu nezdinde

⁵³ A.g.e., s.36.

⁵⁴ A.g.e., s.87.

⁵⁵ Ulrich Haarmann: "Geschichte und Gegenwart", a.g.e.

⁵⁶ Samuel Zwemer: *Islam. A Challenge to Faith*, s.135, New York 1907.

⁵⁷ Carsten Colpe: "Iranische Sprachen", *EKL*, c.2, s.723, Göttingen 1989.

sempati toplamayı hedefleyen" bir yayınında şu satırlara rastlamaktayız: "İran'a yerleşen halk grupları, dil dâhil ırkî özelliklerini bugüne dek kısmen korumasını bildiler... İran'ın ve İranlıların özgürlüğü seven, bireyselliğe önem veren karakterleri, bu halkın ırk kökeninden ileri gelmektedir. Hint-İran ırkının bir parçası olmaları itibarıyla Aryen İranlılar, güney ve güneybatıdaki Arap komşularından ve kuzeybatı ve kuzeydeki Türk ırkına mensup halk gruplarından tamamen farklıdır...Farklı ve seçkin bir ırka mensubiyet bilinci, son Şah'ın hâkimiyet unvanında ifadesini bulmuştur: Arya-Mehr: Aryenlerin güneşi".⁶⁰ Ne acıdır (!), "Aryen ırk bilincine" sahip İranlılar, "İslâm devrimi" akabinde, "sırf saçları sarı, burunları düzgün diye savunmasız Amerikalılara ajan muamelesi yapacaklardı".⁶¹

Şaşırtıcı olan, Orta Doğu'daki sorun ve çatışmaların tümünü "ırk" zaviyesinden gören ve tahlil eden Alman yazarlar arasında, "sol", "liberal" görüşten uzmanların çoğunlukta oluşudur. Örneğin, Birlik 90/Yeşiller partisine yakınlığıyla bilinen doğubilimci Rotter, "Samî kökenli" dediği Saddam Hüseyin'e, "Aryen Salahaddin Eyyubi'yi değil, kendisi gibi Samî olan Asurlu Nebukadnezar'ı örnek almaya" davet etmektedir.⁶² Asurlular, Nazi literatüründe de, "zalim insanlar" olarak resmedilir. "Asur-İbranî hunharlığı" düşüncesine Nietzsche'de dahi rastlamaktayız. Şu da var ki, Alman antropologlar, daha elli altmış yıl önce, "Kürtlerin kendi kökenleri hakkında tam bir cehalet içinde oldukları"ndan şikâyet ediyorlardı. Özellikle Irak Kürtleri -bir gözlemciye göre- o tarihte "soylarını Asurlulara dayandırıyorlardı".⁶³ Kürtlerin bu iddiasını kabullenmişe benzeyen dönemin uzmanı, "ama" diyor, "Asurlulardan çok daha vahşiler".⁶⁴

⁵⁸ Harald Vocke: "Das andere Persien", FAZ, 9.9.1980.

⁵⁹ A.g.y.

⁶⁰ Ulrich Gehrke & Harald Mehner: *Iran...*, a.g.e., s.46 ve 508.

⁶¹ Karl-Alfred Odin: "Iran zwischen Laechein und Gewalttat", FAZ, 12.11.1979.

⁶² Gernot Rotter: *Die Welten des Islam*, a.g.e., s.70.

⁶³ Walther Wegener: *Syrien.Irak.Iran*, s.42, Leipzig 1943.

⁶⁴ A.g.y.

Kürtlerin "ırk" kökeni üzerindeki tartışmalar, III. Reich'ta son buldu. O tarihten itibaren, Kürtlerin "Aryen kökenli ve Almanlara akraba bir halk grubu" oldukları tezi, -konjüktüre göre- vurgulanmaya başlandı. Bu gelenek, "demokratik" Almanya'da da çok sayıda taraftar buldu. İsviçre Almanlarından, "liberal" İslâm uzmanı ve saygın *Neue Zürcher Zeitung*'ün muhabirlerinden Arnold Hottinger şu satırları yazacaktı: "Kürtçe bir İndo-cermen dili olup, gerek Samî Arapçadan, gerek Altay kökenli Türkçeden tamamen farklıdır. Kürtler hem psikolojik, hem fizikî açıdan Araplardan çok farklıdırlar. Onlar zıpkın gibi, ince uzun boylu⁶⁵ ve belki de, dillerinin yapısından ileri gelen üstün bir mantikî düşünce kabiliyetine sahip dağ sakinleridir. Belki daha temkinli bir ifadeyle, onların -Samî mantığından farklı- spesifik Avrupa-Latin mantığına yatkın insanlar olduklarını söyleyebiliriz".⁶⁶ Bu saptamanın da, Nazi patentli olduğunu kolayca ispatlayabiliriz. Nitekim Hitler'in "kültür" baş teorisyeni Alfred Rosenberg, "her ruhun" der, "kendine has ırkı; her ırkın kendine has ruhu vardır...görünümü, yaşam tarzı, akıl ve irade güçleri arasında yine ona has ilişki..."⁶⁷ Yine Musevî soykırımının "teorik" kısmını hazırlayanlardan bir başkası, "liberal" İsviçre Almanı Hottinger'in değindiği "gerçek"i daha yalın dile getiriyor: "İndo-Cermenler, kuzey ırkındandır. Onların ırkî özelliklerine ilişkin tarihî raporların tümü, onların açık tenli, kumral (ya da sarışın), mavi gözlü, atletik yapılı ve uzun kafa taslı insanlar olduklarını vurgulamaktadır. Onların zihnî (ruhî) özellikleri de Kuzey ırkıyla benzerlik arz etmektedir."⁶⁸ Liberal Alman aydınının överek andığı "İndo-Cermenler", -Nazi ırk kuramına göre- "Kuzeyliliklerini yitirmiş insanlardır". Dolayısıyla Hottinger'in "İndo-Cermen" tanımı, "ırkbilimci" Günther'in eski bir tespitinden alınmadır: "Bugün dahi, İndo-Cermen dillerini konuşan günümüzün Asya halklarında ve kabilelerinde Kuzey dilinin damgasına rastlamaktayız".⁶⁹ Nazi

⁶⁵ Alman "etnolojisi"nde Kürtlerin fizikî özellikleri hakkında daha ayrıntılı bilgi için: Albrecht Wirth: *Vorderasien und Aegypten*, s. 155, Stuttgart.Berlin.Leipzig 1916; Fritz Hesse: *Moussilfrage*, s.46 v.d., Berlin 1925.

⁶⁶ Arnold Hottinger: *10mal Nahost*, s.231 v.d., München 1970.

⁶⁷ Alfred Rosenberg: *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*, s.116, München 1935.

⁶⁸ Erich Keyser: *Bevölkerungsgeschichte Deutschlands*, s.22, Leipzig 1938.

⁶⁹ Hans F.K. Günther: *Die nordische Rasse bei den Indogermanen Asiens*, s.227, München 1934.

ırk teorilerini benimsemiş “liberal” gazeteci Hottinger’in, bir Türk politikacısını, “Kürtleri Türk olarak görmekte ısrar ettiği” gerekçesiyle “ırkçılık”la suçlayabildiğini⁷⁰ bu arada belirtmek gerekir.

İrk romantizminin bu ürkütücü tarihsel devamlılığı, Alman etnisite yayıncılığının otuzlu yıllarda çok daha ilkel olduğu kanaatini uyandırabilir. Ne yazık ki, gerçek bunun tam tersi. Nazi “ırkbilimi”nin, çağdaş Alman yayıncılığının çok daha “mantıklı” olduğunu söyleyebiliriz. Keza, Alman “ırkbilim”inin Kürt tezlerinden etkilenmiş Minorsky’nin dahi, 1927’de yayınlanmış bir incelemesinde, konuyu çağdaş Alman etnologlarından daha objektif ele aldığı söylemek zorundayız: “Kürtlerin İran halklarından sayılması, linguistik ve tarihî bilgilere dayanmakta olup, onların birçok etnik unsurla karıştıkları gerçeğine halel getirmez”.⁷¹

Nazi dönemi “ırk” teorisyenleri, “günümüz İndo-Cermenlerinin Kuzeylilik özellikleri”ne sahip olup olmadıklarında kuşkuluydular. Oysa çağdaş Alman yayıncılığı için Kürtlerin “Aryen”likleri, tartışmasız bir gerçek. “Kürt Yezidîlerin Doğu Anadolu’daki maruz kaldıkları zulümler”i konu alan makalesinde genç kuşak Alman gazetecilerden Ulrike Meyer mülteci ailenin oğlunu şöyle tanıtır: “Medeni, öylesine sarışın ki, sokakta pekâlâ bir Alman olarak kabul görülebilir.”⁷²

Almanya’da Kürtler hakkında çıkan her yayının özellikle vurguladığı bir başka husus, “Kürtlerin Türklerden tamamen farklı, fakat Farslarla akraba bir halk” olduklarıdır: “Kürtler Farmlar gibi İndo-Cermen bir halktır. Onlar bir Aryen dili konuşmaktadırlar. Dolayısıyla Kürtler, dil açısından *dahi*, ne Araplarla, ne de Türklerle en ufak bir ortak paydaya sahiptirler”.⁷³ Bu ırkçı

⁷⁰ Arnold Hottinger: *Islamischer Fundamentalismus*, s.188, München 1993.

⁷¹ V. Minorsky: “Kurdî, Kurdistan”, *The Encyclopaedia of Islam*, c.5, s.447, Leiden 1986. Almancası için: *Enzyklopaedie des Islam*, c.2, s.1212 v.d., Leiden-Leipzig 1927.

⁷² *Zeit-Magazin*, Nr.46, 10.11.1989.

⁷³ Günter Deschner & Ali Homam Ghazi: *Kurden. Waisenkinde des Universums*, s.11, Berlin 1994. Kürtlerle Farmların “Aryenlik” bağıyla akraba oldukları tezi, son İran şahı tarafından da savunulmuştu.

saptamada kullanılan “dahi” sözcüğü, okuyucuya Kürtlerin Türklerden sadece “dil” açısından farklı olmadıkları mesajını vermektedir. Her ne kadar yukarıdaki alıntı iki yazar tarafından kaleme alınmış bir kitapta geçiyorsa da, gerçek müellifin Günter Deschner olduğu rahatlıkla söylenebilir. Zira Deschner, 1996 yılında Abdullah Öcalan’la yaptığı bir röportajda da, Alman ırk söylemine has, başka dillerde karşılığı olmayan bir dizi sözcüğü, Öcalan’ın ağızından aktarma becerisi göstermişti.⁷⁴

Kürtlerin “Aryen”, dolayısıyla Almanların dostluk ve himayesine lâyık bir halk olduklarını kanıtlamak için son zamanlarda Hitler’den dahi medet umulmaktadır. Söylentiye göre Hitler, Atatürk’ün Kürt asıllı olduğunu dile getirmiştir: “Kuzey Afrika’da Berberî, Küçük Asya’da ise Kürt adı altında yaşayan Cermenleri kaybettik. Onlardan biri, mavi gözlü, yani Türklerle hiçbir alâkası olmayan Kemal Atatürk’tü.”⁷⁵

Sözde “Aryen” asıllı Berberîler’e duyulan etnolojik ilginin tarihi de, en az “Aryen Kürt” literatürü kadar eskidir. Yine, “Berberî”lerin “farklı etnik kökeni”ne gönderme yapmak suretiyle Fas, Tunus, Cezayir uluslarının “uyduruk” ve “hayalî” olduğu da, “İndo-Cermen Kürt” teziyle Türk ulusu ve devletini “sorgulama” mekanizmasından farksızdır. Gerek Türk ulusunu, gerek Kuzey Afrika uluslarını “etnik kriterler”lerle inkâr eden Alman etnologların, bunu “İslâm’a sempati” ambalajıyla yapmaları, gözden

⁷⁴ Örneğin başka dillere tercümesi imkânsız “Eigenart” (“bir ırkın kendine has tarzı, yapısı), “Türkenart”, “Kulturvolk” (“Aryen kökenli”, dolayısıyla uygarlık yaratma kabiliyeti olan bir ulus”; das geistig-charakterliches Erbe der Deutschen) (*Welt am Sonntag*, 20.5.1996). Röportajın dikkat çekici bir başka yanı, Öcalan’ın süreklî “Türk düşmanlar”dan söz etmesi. Öcalan’ın o tarihte Türkçe ve diğer dillerde yayınlanmış röportajlarında böyle bir söyleme rastlayamadığımız için, bu tür ifadelerin de Alman kaynaklı olabileceğini düşünüyoruz. Kaldı ki, Alman basınında çıkan Apo röportajlarında bu tür “tasarruflar” a sık sık başvurulduğu bilinmektedir. Öcalan’ın ağızından cevap uydurmanın yanı sıra, gazeteciler, Öcalan’a yöneltmedikleri soru ya da tepkileri de bilâhare röportajlarına ekleyebilmektedirler. Örneğin Hermann Gremiliza (*Konkret*, 4/1996) Die Zeit’in İslâm ve Türkiye uzmanı Michael Lüders’in Öcalan’la yaptığı röportajda geçen – Öcalan’a hitaben – “tevazunuz başcöndürücü” ifadesinin, derginin yayın yönetmeni Theo Sommer tarafından eklendiğini söylemektedir (Michael Lüders: “Ich will den Dialog mit Bonn”, *Die Zeit*, 5.4.1996).

⁷⁵ Aktaran: Bernd Rill: Kemal Atatürk, a.g.e., s.147.

kaçırılmamalıdır.⁷⁶ “Öteki”ni ırk ağırlıklı “ulus”una dâhil etmekten aciz Alman araştırmacının, bu adımı başkalarının atmasını da kabullenemediğini görüyoruz. “Liberal” Alman aydınlarının, Almanya hariç hemen her ulus devleti “sorgulamaları”; “kültürel ve etnik azınlık hakları” adına Havai’den Diyarbakır’a etno-faşist, etno-fundamentalist her akıma destek vermeleri, sadece uzun vadeli stratejilerle açıklanamaz.

Alman yayıncılığında, ulus devletlerin birer “hayalî” yapı olduğunu, değişik “etnik grup”ların fizyolojik özellikleriyle kanıtlamaya çalışanlar da eksik değildir. “Kürtlerle Türkler arasındaki etnik farklılığı” bedensel özelliklere kadar vardırın Alman araştırmacıların genellikle “sol” kesimden sayıldığını da eklemeliyiz. Örneğin Kürt uzmanı Hella Schlumberger’in gezi notlarında Kürtler sarışın, mavi gözlü, uzun boyludur. Türkler ve Azerîler ise, “yuvarlak yüzü”, “çürük dişli”, “çelimsiz” insanlar olarak resmedilir. Schlumberger, Türk kadınları arasında “seviciliğin yaygın” olduğundan da bahseder.⁷⁷ Kürt mihmandarları Schlumberger’e, Hitler’in “Rusya seferine çıktığında Aryen kardeşleri Kürtleri de kurtarmak niyetinde olduğunu” anlatmışlardır.⁷⁸ Alman okuyucu tüm bu “gerçek”lerin yanısıra “Kürtçenin Almancayla akraba; Türkçeden ise tamamen farklı” olduğunu;⁷⁹ “Kürtlerin eski dininin gayet rasyonel bir din olduğunu, “Kürtlerin bugün de asla ortodoks Müslüman sayılamayacağını;⁸⁰ “Kürt kadınlarının Türk kadınlarına oranla genel olarak toplum içinde çok daha serbestçe hareket edebildiklerini”⁸¹ de “öğrenmekte”dir.

Liberal, hatta “ilerici ve sol” etiketli bu komik “ırk romantizmi”ne oranla, 1930’lı yılların Nazi “ırk bilimi”nin daha “makul” ve tutarlı sayılabileceği

⁷⁶ “Kuzey Afrika devletleri, hayali ulusal bütünlüklerini sergilemek amacıyla, Berberilerin demografik büyüklüğünü inkâr etmektedirler”: Jan Assmann & Theo Sundermeier (yayımlayanlar): *Der Islam in den Medien*, s.122 v.d., Gütersloh 1994.

⁷⁷ Hella Schlumberger: *Kurdische Reise*, s.70,71,76,79,80,100 v.d., München 1989.

⁷⁸ A.g.e., s.76.

⁷⁹ Gesa Köhler & Dorothea Nogga Weinell: *Azade. Vom Überleben kurdischer Frauen*, s.44, Bremen 1984.

⁸⁰ A.g.e., s.20.

söylenbilir. O dönemin Kürt literatürü en azından dil ile “etnik köken”in birbiriyle her zaman örtüşmeyeceğinin farkındaydı: “Kürtler, dil açısından İranî bir halktır...Onlar, Güney İndo-Cermenlerinden üstün bir tabakanın egemenliği altına alıp daha eski olan dilini kısmen dayattığı bir Ön Asya halkından gelmektedirler”.⁸² Aynı kaynağın Türkler hakkında verdiği “etnik” bilgiler, günümüz Alman Türkiye uzmanları için de öğretici olmalı: “Antropolojik olarak Moğolluklarından Türklerde bir iz bulmak imkânsızdır. Anadolu nüfusunun büyük kısmı Ön Asya ırkındandır. Farklı yabancı unsurların (Akdeniz, Kuzey, Doğu tipleri) çok sayıda melez bileşimine rastlanılmaktadır. Anadolu Türklerinin %88’inde koyu irise sahip, %97’isi siyah saçlı, %58’i konveks burunludur...”⁸³

Aynı makalenin “modern” versiyonunu okuduğumuzda, genç Almanlar arasında Türkiye’ye ilgi duyan “liberal” yazarların nasıl Türkiye’de birbirinden farklı ve yanyana yaşayan etnik adacıklardan söz edebildiklerini anlamak mümkün değildir: “Türkler, 11. ile 13. yüzyıllarda Ön Asya’ya giren Oğuz boylarından gelip, bölgeyi kademeli olarak Türkleştirmiş, fakat hem ülkenin sakinleriyle (Batı’da Rumlar, Doğu’da Ermeniler ve Kürtler, Kuzey Doğu’da Lâzlar ve Gürcüler), hem de Rusya’dan (Kırım Tatarları ve Çerkezler) ve Balkanlar’dan gelen mültecilerle (Arnavutlar, Boşnaklar, Pomaklar) karışmışlardır”.⁸⁴

Saygın bir kaynak olarak bilinen *Encyclopaedia Britannica*, Alman antropolojisinin Türkler hakkındaki değerlendirmesinin ne anlama geldiğini şöyle belirtiyor: “Türkiye, tarih öncesi çağlardan beri farklı ırk ve kültürden toplulukların erime potası olagelmıştır...Etnik olarak sıradan bir Türk’ün tarifini yapmak imkansızdır. O sarışın, mavi gözlü; yuvarlak kafalı, esmer, siyah gözlü; uzun kafalı Akdeniz tipli yahut elmacık kemikleri çıkık Moğol tipli olabilir...”⁸⁵

⁸¹ Ag.y.

⁸² Kurden: *Der Grosse Brockhaus*, c.10, s.756, F.A. Brockhaus 1931.

⁸³ Türken: *Der Grosse Brockhaus*, c.19, s.195, F. A. Brockhaus 1934.

⁸⁴ “Türken”: *Brockhaus Enzyklopaedie*, c.22, s.499, F.A. Brockhaus 1993.

⁸⁵ “Turkey”: *New Encyclopaedia Britannica*, s.28, s. 895, 15th. Edition, Chicago 1985.

Nazi dönemi “ırk bilimi”nin dahi itiraf ettiği bu gerçeklere karşın Alman oryantalizmi ve “etnoloji” ağırlıklı siyaset bilimi, Türkiye’de “birbirine düşman”, zira “ırken birbirinden farklı halklar” bulunduğu ısrar etmektedir. Ulusları ve ulusların içindeki “etnik grupları” birbirinden ayırmak amacıyla “etnik kriter”lerin nasıl kullanıldığını bir örnekle göstereyim.

1980’li yıllara damgasını vuran Irak-İran savaşı, etnolojik tahlil geleneğinin Alman yayıncılığında “eskisi”ni aratmayacak boyutlarda olduğunu gösterdi. İran ile Irak arasındaki çatışma “liberal” ve “entelektüel” Almanlara hitap eden bir haftalık dergiye göre, “ırk psikolojisi”yle açıklanabilirdi ve “çatışmanın kökü derinlere giden etnik sebepleri var”dı: “Eski bir kültür milleti olan Farşlar M.S. 7. yüzyılda Arapların istilâsına uğramış ve Müslümanlaştırılmış”tı.⁸⁶ Bu “ortak tarihlerinde Farşların ilk kez Araplar tarafından aşağılanmaları”ydı.⁸⁷ “Kültür tarihçisi” ve oryantalist olan yazara inanacak olursak, “İslâm bayrağı altında Arap çöllerinden gelmekte olan Bedeviler, Sasanî hükümdarlarının saraylarını yerle bir etmişler, develerini saray duvarlarına bağlamışlar”dı. Bayan oryantalistin bu satırları tabii, Şah dönemi İran tarihçiliğinden menkul.⁸⁸ Zira elimizde o tarihe ilişkin kroniklerde “ilkel Bedevilerin yüksek Fars kültürüne karşı işlediği” bu cinayetlerden bahis bulunmamaktadır. Ne var ki, oryantalistin amacı da zaten objektif bir durum değerlendirmesi yapmak değil, Araplarla Farşlar arasındaki “tarihî düşmanlık”ı belgelemektir. Çünkü: “Araplarla Farşların 700 yıllık ortak tarihi, aşağılanma, karşılıklı kin ve rekabet tarihidir...İranlılar, özellikle İslâm’ın altın döneminde kaydedilen entelektüel-kültürel atımda aslan payına sahip olsalar da, bir türlü iktidarı ele geçirmeye muvaffak olamamışlardır”.⁸⁹

Bu araştırmacıya göre İranlıların “Suudi düşmanı tavırları” ve Irak’a karşı savaşmaları, “Farşlığın, Araplara karşı gecikmiş intikamıdır”. Sanırsız,

⁸⁶ Erdmute Heller: “Aus Schwaeche aufs Ganze”, *Die Zeit*, 7.8.1987.

⁸⁷ A.g.y.

⁸⁸ Fred Halliday: *Iran. Dictatorship and Development*, s.59, London 1979.

⁸⁹ A.g.y.

bu tarz bir "etnik" tahlil, "Arap asıllı olmayan Humeyni"nin dahi aklına gelmemiştir! En şartıcı olanı ise, doktorasını "doğubilim" dalında yapmış bu seçkin araştırmacının "Osmanlı İmparatorluğu"ndan da habersiz olmasıdır. Araştırmacı, "Araplarla Arap olmayanlar arasındaki düşmanlık" teorisine hanel gelmemesi için, 16. yüzyılın başlarında, "Sünnî-Arap hegemonyasından kendisini çözen Farşlar"ın önderi Şah İsmail'in Türkmen kimliğini ustalıklı gizlemektedir. Keza "Araplara karşı intikam seferlerinde Farşlar"a -günümüzde- Arap milliyetçisi Suriye'nin ve yine "Samî kökenli" Lübnan Şîilerinin nasıl destek verebildikleri, cevapsız kalmaktadır. Irak-Iran çatışmasının bu yönü, saygın Alman oryantalistlerinin çoğu tarafından geçiştirilmiştir. Zira hedeflenen, savaşın "İndo-cermen kökenli"⁹⁰ bir "kültür milleti"⁹¹ olan Farşlarla, onların öteden beri "kertenkele yiyenler diye aşağıladığı"⁹² Samî Araplar⁹³ arasında gerçekleştiğini vurgulamaktır. Bu garip "tahlil"leri yapan uzmanların, başka vesilelerle savundukları yine kendilerine ait tespitlerle çelişkiye düştükleri de görülmektedir. Örneğin, -dönemin icabı- Arap-Fars "ırk tezdadı"nı işleyen bayan araştırmacı, Alman Dışişleri Bakanlığının "Arap-Alman dostluğu"na bir katkı olarak hazırlattığı ve kendisinin de katıldığı bir derlemede "Arap ülkelerinde ırk faktörünün nüfusu bütünleştirmede belirleyici bir rol oynamadığı"nı; zira "Arap ırkının katıksız tipolojisine sadece Arap Yarımadasında rastlanabildiği"⁹⁴ tespitinden habersiz gibidir. Alman uzmanlar, terminolojik olarak 1930'lu yılların "ırk romantizmi"ne sadık kalsalar da, dönemin "teorik çerçevesi"ni yeterince tanımadıklarından, komik hatalara düşebiliyorlar. Nazi "ırk kuramı"na göre dahi günümüz Irak'ında "safkan bir Araplık"tan söz etmek imkânsızdır ve dolayısıyla Irak-Iran savaşı "etnisiteler çatışması" olarak nitelenemez. Çünkü "bir çöl halkı" olan Araplar, "kendilerinden etnik ve

⁹⁰ Wolfgang Günter Lerch: "Araber gegen Perser", FAZ, 8.8.1988.

⁹¹ Harald Vocke: "Das andere Persien", a.g.y.

⁹² Harald Vocke: "Erniedrigtes Persien", FAZ, 17.7.1980.

⁹³ Wolfgang Günter Lerch: "Araber gegen Perser", a.g.y.

⁹⁴ Eckard Stetter: "Faktoren der Integration" (bölüm başlığı: "etnik birim olarak halk ve ırk"), *Deutsch-arabische Beziehungen*, a.g.e., s.98.

kültürel yönden yüksek olanların yaşadığı bir coğrafyada ırkî özelliklerini koruyamazlar". Alman Dışişleri Bakanlığının 1981 tarihli yayını bu "ilginç" tespiti şöyle formüle eder: "Araplar hemen her yerde gerek sayıca, gerek kültürel yönden kendilerinden çok daha üstün bir tabakayla karşılaştılar. İlk bu tabakayı (yüzeysel olarak) kapladılar, fakat zamanla tahakkümleri altına aldıkları etnik grup tarafından asimile edildiler. Böylece Arapların ırkî tipolojileri kayboldu".⁹⁵ Nazi dönemi "ırk bilimi"nin Kürtler hakkındaki "tahlil"i de bu yöndedir. Kürtler "üstün Aryen ırkı"na mensup olduklarından, Türkler tarafından asimile edilememişlerdir. Keza onları "asimile etmek isteyen Türk yöneticilerin bu arzusu hem hayalî, hem de ağır bir suçtur. Hayalîdir, zira "üstün ırk, düşük ırk tarafından asimile edilemez". Ağır bir suçtur, zira "üstün ırkı, düşük ırkın potasında eritmek, bir uygarlık cinayetidir". Temeli 1930'lu yıllarda atılmış olan "tabaka teorisi"yle⁹⁶ sadece Kürtlerin değil, Hititlerin dahi "biyolojik kökeni"de ortaya çıkartılmıştır: "Hititler, İndo-Cermen bir üstün tabakayla Ön Asya-Kafkas kökenli bir halkın birbirine karıştığı melez bir halktı".⁹⁷

Karabağ'ın Ermeniler tarafından işgaliyle sonuçlanan Azerî-Ermeni çatışması, Alman yayıncılığında bu kez "Türk-İndo-Cermen", "Müslüman-Hristiyan zıtlığı"nın vurgulandığı "etnik" tahlillere vesile yapıldı. Liberal olarak bilinen *Der Spiegel* dergisinin redaktörlerinden biri, sözde "Ermeni soykırımı" hakkında kaleme aldığı kitabında Ermeni-Azerî çatışmasını "Sovyet İmparatorluğunun buzluğunda dondurulmuş, ancak şimdi su yüzüne çıkan millî zıtlıklar"la açıklıyordu.⁹⁸ Ermenilere ilişkin "etnik" tahlilleri ileride ayrıntılı olarak alacağız.

⁹⁵ A.g.y.

⁹⁶ Geniş bilgi için bk.: Hans F.K. Günther: *Rassenkunde des deutschen Volkes*, .., s.1-16, München 1933.

⁹⁷ Enno Littmann: "Abendland und Morgenland", *Reden bei der Rektoratsübergabe am 30. April 1930*, Tübingen 1930.

⁹⁸ Wolfgang Gust: *Der Völkermord an den Armeniern*, a.g.e., (kapak yazısı).

"Etnik" tahlil alışkanlığı Almanya'da sadece oryantalistler arasında rağbet görmüyor. Teolojide de aynı yöntemin kullanıldığını görmekteyiz. Örneğin dinler tarihçisi ve aynı zamanda teolog ve İranist olan Carsten Colpe, "Orta Doğu'daki çatışmaların ardında yatan gerçek sebepleri öğrenmek isteyen" okuyucularına, Antik Yunan'ın "bölge"ye ilişkin klâsiklerini okumalarını tavsiye edebilmektedir. Yazar, "her ne kadar politikacı olmasam da ve gerek siyaset biliminden, gerek savaş ve barış araştırmaları alanından habersiz bulunsam da, kendi alanımdan yola çıkmak suretiyle çok daha derin sebepler arayıp bulma hakkına sahip olmalıyım" demektedir.⁹⁹ Yapmacık bir tevazu ile de olsa siyaset biliminden habersiz olduğunu itiraf eden Colpe'nin bilmediği ve anlamadığı Kıbrıs konusunda "bilimsel" makale yazacak cesareti nereden bulduğu sorulabilir. Colpe, sanırım bilgisizliğinden olacak, adı geçen makalesinde sadece "Rum kurbanlar"dan söz etmiş; Türk tarafının kayıplarına asla değinmemiştir.¹⁰⁰

Irak-İran coğrafyasının "etnik analizi"ni yapan teologa göre, bölgenin sakinleri "kısmen Hint kabileleriyle akraba, kısmen de Samî kökenli etnik gruplardır".¹⁰¹ "Araplar ve İranlılar, birbirlerine karışmadıkları için, iki ayrı halk olarak günümüze dek kalabilmişlerdir". Uzmanlık alanı "İsa öncesi dönem"le sınırlı yazar, gerçi Arapların neden 1200 yıl sonra "tekrar Farslara kin beslediklerini açıklamamaktadır, fakat "1200 yıldır uyuyan ırk rekabeti, tekrar baş göstermiştir" tespitini yapmaktan da geri kalmamaktadır.¹⁰² Siyaset bilimciler, sosyologlar, strateji uzmanları, istihbaratçılar ne söylerlerse söylesinler! "Irak ile İran arasındaki çatışmanın gerçek sebepleri, etnik grupların esrarengiz ırk psikolojisinde yatmaktadır ve esrar perdesini ancak, liberal bir oryantalist arayabilir".

⁹⁹ Carsten Colpe: *Das Problem Islam*, s.128, Frankfurt am Main 1989.

¹⁰⁰ Carsten Colpe: *Zypern, EKL*, c.4, s.1438, Göppingen 1996.

¹⁰¹ Carsten Cople: *Das Problem Islam*, a.g.e., s.131.

¹⁰² A.g.e., s.133.

Birinci Körfez Savaşı'nın bitimi ve "İslâm Devrimi" sonrası İran devletinin Almanya ile yakınlaşması ardından, Türkiye Alman yayıncılığının baş hedefi haline geldi. Almanya-İran yakınlaşması, Almanya'nın ülkedeki Türk azınlığa yönelik politikalarıyla da yakından ilgiliydi. Zira Almanya'nın Orta Doğu politikasında İran faktörünün vurgulandığı tarih, Almanya Türk azınlığının ülkede kalıcı olduğunun anlaşıldığı ve kabullenildiği tarihle çakışmaktaydı. Alman uzmanların deyimiyle "ABD'ye kaptırılan" Türkiye'ye karşı, İran "Orta Doğu ve Kafkaslar'da istikrar unsuru" olarak "Almanya'nın desteğine muhtaç ve lâyıktır". İran'a kamuoyu desteği sağlamayı da öngören bu resmî politika, gerek resmî düzlemde, gerek akademisyenler marifetiyle medyada, tuhaf bir "İslâm" tartışmasını gündeme oturtmasını bilmiştir. Tartışmanın adı "İslâma karşı önyargılar" veya "İslâm düşman imajı"dır. İran'a karşı yöneltilebilecek eleştiriler, "İslâma ve ülkemizdeki Müslüman Türklere hakaret" argümanıya susturulurken; buna paralel olarak Türk devletinin "Kürtlere, Alevîler"e ve nihayet "inanan Müslümanlara karşı insan hakları ihlalleri" işlediği iddiaları, yine "İslâma ve etnik azınlıklara saygı" argümanıya gündemde tutulmaktadır. Bir başka deyişle "İslâm" ve "insan hakları" argümanına, İran devletini kayırmak; Türk ulus devletini ise sorgulamak amacıyla aynı anda iki değişik fonksiyon yüklenmiştir. İran söz konusu olduğunda "karartılan" etnik argüman, Türkiye konusunda kullanıma girmektedir. Bir başka deyişle "etnisite", birbiriyle alâkasız toplumsal hoşnutsuzlukları ustaca seferber ederek olmayan bir etnik sorunu birinci aşamada terim olarak yerleştirme, ikinci aşamada ise, taraflara *inandırma* aracı hâline getirilmiştir.¹⁰³ Konunun "cehalet"le ilgisi olmadığı gibi, Türkiye'ye karşı gösterilen "aşırı duyarlılığı", "Türkiye'nin kendisini tanıtamaması"yla veya "kendilerine daha yakın gördükleri için Türkiye'yi karşı daha sert eleştirmeleri"yle açıklamak da mümkün değildir. "Cehaletle ilgisi yoktur", çünkü uzmanların büyük bölümü, Türkçe bilen, Türkiye'yi yakından tanıyan kişilerdir. "Tanıtamama" argümanı da inandırıcı değildir, zira Alman medyasında hemen hemen

¹⁰³ H. Esser: "Ethnische Differenzierung und moderne Gesellschaft", *Zeitschrift für Soziologie*, 1988, s.235.

hiçbir eleştiriye uğramayan İran'ın yahut Arap rejimlerinin Alman kamuoyuna yönelik ciddi bir "tanıtma" kampanyası yoktur. "Türkiye'yi kendilerine daha yakın gördükleri için eleştiriyorlar" iddiası da, kolayca çürütülebilir. Çünkü İran'a ve Arap rejimlerine karşı "olumlu" bir habercilik yapan Alman medyası, Taliban'ı ve son dönemde Sudan'ı ağır bir biçimde eleştirmektedir.

Almanya, siyasî meşruiyetini dayandırdığı kamuoyunu, tesadüflerin yahut şahsî arzu ve çıkarların belirlemesine seyirci kalamayacak kadar önemli ve büyük bir güçtür. Takdir edileceği üzere, Almanya'nın Türkiye ya da İran politikasını kamuoyu değil, Alman devleti belirlemektedir. Dış politikanın başarılı olarak yürütülmesi, arkasındaki kamuoyu desteğine bağlıdır. Medya, çağdaş toplumda kamuoyunu şekillendiren en büyük güç olduğuna göre, Alman kamuoyunu medyada İran veya Türkiye hakkında kimlerin bilgilendirdiği sorusuna bir cevap aranmalıdır. Bu görev, her biri resmî yahut yarı resmî akademik kuruluşların İslâm ve Orta Doğu uzmanlarına ve onların öğrencilerine tevdi edilmiştir. İslâm, Berlin'in bölge politikasında anahtar kelimedir. Uzmanlardan beklenen, İran rejimini doğrudan değil, "farklı kültüre sempati" söylemiyle "dolaylı" olarak aklamaktır. "Dolaylı aklama"nın birinci aşamasında, Huntington gibi "rakip güçler"in danışmanları eleştirilmekte, hatta "İslâm düşmanlığı"yla itham edilebilmektedir. İkinci aşamada, "kökten dincilik" (Fundamentalismus) terimi çürütülmek istenmektedir. "Kökten dincilik"in "bilimsel olmadığı" tezi, bu terimin "ancak Hristiyan kültür dairesi için kullanılabileceği"¹⁰⁴ iddiasıyla temellendirilmektedir. Üçüncü aşamada ise, aynı uzmanlar İslâm'ın Arap/Fars yorumuna "otantik İslâm" payesi biçmekte; "İslâma ve Müslümanlara" anlayış göstermek adına, "Müslümanların neden şiddete başvurmak zorunda oldukları" sorusuna cevap aramaktadırlar. Kısaca: "kökten dincilik" terimi reddedilmekte, fakat İslâmın "kökten dinci bir ideoloji" olduğu tezi savunulmaktadır. Bu mekanizmayla, Alman medyası,

¹⁰⁴ Michael Lüders: "Der Fundamentalismus ist nicht der Islam", *Die Zeit*, 22.9.1995.

Humeyni'nin Selman Rüşdî hakkında verdiği ölüm fetvasının faturasını dahi, "İslâm"ı çıkarmıştır: "Bu hükme öfkelenmek yerine, onun kültürel (yani İslâmî) arka plânını anlamaya çalışmamız gerekiyor".¹⁰⁵ Burada yapılan, -en az Alman devlet politikası kadar - "gerçekçi" ve pragmatist -olan İran politikasını "İslâm ilâhiyatı"yla özdeşleştirmek; öte yandan Almanya'nın İran politikasını ise, "bize yabancı bir değerler sistemiyle" ve "Müslümanlarla diyalog" adına mazur göstermekten ibarettir. Görevleri gereği İran'da ve komşusu Arap rejimlerinde "etnik" faktörü karartıp "İslâm'la diyalog" temasını vurgulayan; "hayır kurumlarına sahip Hizbullah"ı dahi "terör suçlaması"na karşı savunan Alman uzmanların, aynı anda Türkiye'de "bir dizi etnik çatışma" saptamaları ve Türk devletini "soykırım"la suçlamaları, tesadüf olamaz.

Almanya'nın "eleştirel diyalog" (*kritischer Dialog*) adını verdiği, İran'la bölgesel stratejik ortaklık politikası, ünlü "Mykonos davası"na rağmen hızını yitirmedi. Bu davada, Alman mahkemesi -müttefik ülkelerden gelen baskı ve bilginin ağırlığı altında 9.4.1997 tarihli oturumunda- SPD'nin konuğu olarak Almanya'ya gelen İran Kürdistan Demokratik Partisi yöneticilerinden dördünün 17.2.1992 günü Berlin'de İran devletinin emriyle katledildiğini tespit etmişti. Öldürülenlerin Kürt olduğu, Alman medyasında uzun süre gizlendi. Mahkeme daha karar aşamasındayken, Türkçe bilmediği halde,¹⁰⁶ Türkiye'yi "Kürtleri hunharca ezme"le suçlayan oryantalist Michael Lüders (uzmanlık alanı: Mısır sineması), "İran düşmanı" olarak nitelediği Beni Sadr'ın "güvenilir bir şahit olmadığı"ı belirtti.¹⁰⁷ Aynı tarihte Rafsancani de, Beni Sadr'ın "güvenilmez biri" olduğunu söylüyordu. Söz konusu toplu cinayette İran'ın parmağı olup olmadığı bizi ilgilendirmiyor. Düşündürücü olan; saygın bir Alman yayın organında "Türkiye uzmanı" olarak çalışan bir oryantalistin, Türkiye'deki sözde "etnik

¹⁰⁵ Johannes Reissner: "Der Westen braucht keine Feindbild-Ideologie", FAZ, 14.11.1995.

¹⁰⁶ Almanya'nın en saygın haftalık haber ve kültür gazetesi olarak bilinen *Die Zeit*'in "Türkiye uzmanı" olan Lüders, Türkçe'yi Arapça'yla karıştırmış, -okuyucuların şikayetleri gazete redaksiyonunda ciddiye alınana kadar -Türk isimlerini- doğubilimin Arap sistemiyle "Abdallah" Öcalan, "Mas'ud" Yılmaz şeklinde yazmıştı ("Ehrlich unter Freunden", *Die Zeit*, 12.4.1996).

çatışma" bağlamında PKK söylemini benimsemiş olması; İran'la ilgili konularda ise, İran rejiminin argümanlarını kullanmasıdır. Lüders ve diğer Alman oryantalistler, İran'a karşı aldıkları olumlu tavrı, "İslâmı diyalog"; Ankara'ya karşı açtıkları seferi ise, "insan hakları için çaba" argümanı ile mazur göstermektedirler.

Türkiye ve İran haberciliğinde "İslâm"ın nasıl enstrümantalize edildiğine, Alman devlet radyo ve televizyonlarında da tanık olmaktadır. Örneğin, uluslararası haber ajanslarının Mykonos duruşmasını ve İran rejimini suçlayan Federal Başsavcı hakkında İran'da "ölüm fetvası"nın flaş haber olarak duyurduğu gün, Alman devlet televizyonu birinci kanalının yoğun olarak işlediği konu, "Türkiye'de işkence"ydi.¹⁰⁸ Öte yandan, dönemin Dışişleri Bakanı Kinkel, "Müslümanları rencide etmeyelim" diyerek, sakin olunmasını" tavsiye ediyor, "politikada, heyecana kapılmak doğru olmaz" diyordu.¹⁰⁹ Federal Cumhurbaşkanı'nın tavsiyesi de aynı yöneydi: "Biz Müslümanlarla dostuz. Müslümanlara hakaret etmek, aklımızın ucundan bile geçmez".¹¹⁰ Aynı gün Helmut Kohl, İran yöneticilerinden resmen özür dileyecekti: "Ekselâns! Gerek Federal Hükümet, gerek Alman yargısının, halkınızın ve onun ruhanî önderlerinin dinî hislerini rencide etmesi mümkün değildir".¹¹¹ Ertesi gün Kinkel, "İran bölgenin çok önemli bir ülkesidir ve Federal Almanya'nın bu önemli ülkenin istikrarında büyük menfaati vardır" diyecekti.¹¹² "Akıllı davranmalı, sakin olunmalı ve bu büyük ülkeyi rencide edebilecek davranışlardan kaçınılmalı"ydı.¹¹³ İran'ın "büyüklüğü"ne, "stratejik önemi"ne,

¹⁰⁷ Michael Lüders: "Die Fatwa als Theaterdonner", *Die Zeit*, 29.11.1996.

¹⁰⁸ "Folter in der Türkei", *ARD*, 21.11.1996.

¹⁰⁹ "Bonn wehrt sich gegen die iranischen Drohungen", *FAZ*, 22.11.1996.

¹¹⁰ *Dpa*, 22.11.1996.

¹¹¹ "Kohl und Rafsandschani suchen den deutsch-iranischen Konflikt zu daempfen", *FAZ*, 23.11.1996.

¹¹² "Kinkel gegen Abbruch der Beziehungen", *FAZ*, 25.11.1996.

¹¹³ *Osnabrücker Zeitung*, 25.11.1996.

"Müslümanların duyarlılıkları"na en yüksek mercilerden sürekli atıfta bulunduğu 24 Kasım 1996 akşamı, ana haber bülteninde Alman devlet televizyonu, "Federal Başsavcı hakkında İran'da çıkarılan ölüm fetvası"ndan hiç söz etmeyecek, fakat on dakika süren ve bir yorumla biten "Manisa'da çocuklara işkence" filmi gösterecekti. Bu haberin hemen arkasından yayınlanan Almanya'nın en popüler polisiye dizisi "Tatort"un konusu ise, "Türkiye'nin Bonn Büyükelçiliğinde görevli ajanların, bir Kürt mültecisinin öldürülmesi olayındaki rolü"ydü. Resmî ve özel diğer televizyon kanalları da, ana haber bültenlerinde, "Türkiye'de çocuklara işkence" konusunu işliyorlardı. Bu arada İran ile Almanya arasındaki gerilim, Alman yetkililerin inandırıcı özürleriyle kapanmış, Alman devlet televizyonu birinci kanalı Manisa'da "işkence" olayını izleyen İstanbul muhabirini, "İran emniyet güçlerinin, uyuşturucu çetelerine karşı verdiği başarılı ve özverili mücadele"yi yerinde izlemek üzere İran'a göndermişti.

Bilindiği üzere "kamuoyu", kamuya açıklanan görüş ve bilgilerle biçimleniyor. İster resmî, ister özel medyanın Almanya'da -ülkenin dış ve iç politik hayatı önem arzeden konularında- istisnasız "resmî çizgi"yi takip ettikleri göz önüne alındığında, Alman devletinin "kamuoyu"nun baskısıyla politika belirlediğini söylemek gerçi mümkündür. Fakat "kamuoyu"nu oluşturan ve şekillendiren medya ile Alman devlet politikası arasındaki uyum, ister istemez başka soruları da akla getirmektedir. Nitekim, dört İran Kürdünün katlini, "Müslümanları (İran) rencide ederiz" endişesiyle "büyütmeyen" dönemin Dışişleri Bakanı Kinkel'in, altı PKK militanının Türk güvenlik güçlerince öldürülmesini "Kürtlere soykırım"¹¹⁴ olarak nitelemesini, "infial" yahut "düşünülmeden söylenmiş bir söz" olarak değerlendirmek mümkün değildir. Keza aynı şahsın, Federal Başsavcı hakkında İran'da çıkarılan "ölüm fetvası"na, "Federal Almanya, İran gibi bölgenin önemli bir gücünün istikrarı için elinden geleni yapacaktır"¹¹⁵ teminatıyla cevap vermesi de, sanırım "oryantal bir retorik" olamaz.

¹¹⁴ AP, Dpa, 2, 3.4.1994.

¹¹⁵ FAZ, 24/26.11.1996.

Etnosantrik¹¹⁶ tarih romantizmi. "Uzman"ların efsaneleri

Bernard Lewis ve Benjamin Braude'ye göre, 18. ve 19. yüzyıl Avrupa'sında Türklere karşı duyulan antipatinin sebeplerinden biri de, Doğu'yu ziyaret eden Avrupalıların Osmanlı İmparatorluğu'nun gayrimüslim tebasından duyup, birer "gerçek" olarak Avrupa'ya taşıdıkları masallardır.¹¹⁷

Gerçi dünya ufak bir köye dönüştü ve tekniğin sağladığı imkânlarla "yabancı" bölge ya da kültür kalmadı; fakat buna karşın Almanya gibi halkının kültür düzeyi yüksek ve Türkiye ile sıkı ilişkileri olan bir ülkede, Türkiye'nin "objektif" değerlendirildiğini söylemek güçtür. Modern çağın ulaşım ve iletişim alanında getirdiği imkânlar, objektif bilgi aktarımından çok, manipülasyon kapısını ardına kadar açmışa benzemektedir. Bu durumun bir sonucu olarak, günümüz Almanya'sında sadece "eskiden" miras alınan efsaneler "modern" bir kisveyle yaşamını devam ettirmemekte; bir dizi yeni efsane de Türkiye yayıncılığında kendisine yer edinebilmektedir. "Küreselleşme" ve "çok kültürlü toplum" çağında Alman Türkiye uzmanları, bir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının hem "etnik kökeni"ne (Kürt, Çerkez, Gürcü vs.) sahip çıkmasını, hem de kendisini Türk olarak niteleyebilmesini bir "çelişki" ya da "kimlik bunalımı" olarak değerlendirebiliyorlarsa, ortada ciddi bir sorun var demektir. Yine aynı uzmanlar, İslâmî lâiklik arasında "uzlaşmaz bir zıtlık" bulunduğu iddiasıyla, Atatürk'ü ve Türk ordusunu "İslâm düşmanlığı"yla itham edecek kadar ileri gidebiliyorlarsa, sorunun sadece "cehalet"ten kaynaklandığını söylemek, sanırsız mümkün değildir. Türkiye üzerine yapılan bu değerlendirmelerin Alman resmî kurumlarının Türkiye danışmanlarından kaynaklanıyor olması, konunun ciddiyetini daha da artırmaktadır.

¹¹⁶ "Etnosantrizm" burada kavramın sözcük anlamıyla ve Nazi döneminin "ırk güdümlü" (rasseorientiert, rassistisch orientiert) kavramlarının "modern" karşılığı olarak kullanılmaktadır.

¹¹⁷ Bernard Lewis & Benjamin Braude: *Introduction, Christians and Jews in the Ottoman Empire*, a.g.e., c.1, s.2 v.d.

Günümüz Almanya'sının medya ve akademi çevrelerinde savunulan Türkiye tezlerinin çıktığı kurumlardan biri, finansmanı Federal Almanya Dışişleri Bakanlığı tarafından sağlanan¹¹⁸ Hamburg Doğu Enstitüsü'dür. Enstitü, devlet kurumlarına "sipariş araştırmaları" hazırlamakla yükümlüdür.¹¹⁹ Enstitü müdürü Dr. Udo Steinbach, 1996 yılında yayımladığı "20. yüzyılda Türkiye. Avrupa'nın zor partneri"¹²⁰ başlıklı kitabıyla kendisinden "Türkiye uzmanı" olarak bahsettirdi. Kitap gerek Alman,¹²¹ gerek Türk basınında,¹²² "Almanya'nın en önde gelen Türkiye uzmanının eseri" olarak övüldü. Alman medyasının tamamında ve Türkiye'ye mesafeli Türk basın organlarında kitabı tavsiye edilen Steinbach'ı ve bazı düşüncelerini burada kısaca tanıtmakta yarar görüyoruz. Amacımız, Steinbach'ın şahsında akademik Alman yayıncılığının Türkiye'ye hangi merceklerle baktığını göstermektir.

Akademik kariyerine klâsik filoloji ve Arap edebiyatı okuyarak başlayan Udo Steinbach; doktorasını "anonim Arap masalları" üzerine yaptıktan sonra 1971-75 yılları arasında Aiman İstihbarat Teşkilâtı'na (BND) "yakın bir kurum" olduğu söylenen¹²³ Ebenhausen (şimdi Berlin) *Bilim ve Politika Vakfı*nın Orta Doğu masasını yönetti.¹²⁴ 1975 yılında Almanya'nın Sesi radyosunun Türkçe bölümüne müdürlük yapan Steinbach, 1976'da Hamburg Doğu Enstitüsü müdürlüğüne getirildi.¹²⁵ Udo Steinbach'ın

¹¹⁸ Orient, 1/1987

¹¹⁹ Auswaertiges Amt (yayımlayan): *Kompendium der deutsch-arabischen Beziehungen*, s.79, Bonn 1994.

¹²⁰ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert. Schwieriger Partner Europas*, Bergisch Gladbach 1996.

¹²¹ "Die Türkei am Scheideweg", *Stuttgarter Nachrichten*, 17.5.1996; "Die zweite Brücke zum Islam", *Hamburger Abendblatt*, 17.10.1996; "zwischen Islam und Kemalismus", *FAZ*, 17.10.1996

¹²² *Zaman*, 24.8.1996; *Görünüm*, Ekim 1996, s.16.

¹²³ Erich Schmidt-Eenboom: *Undercover. Der BND und die deutschen Journalisten*, s.72, Köln 1998.

¹²⁴ Kai Hafez (yayımlayan): *Der Islam und der Westen. Anstiftung zum Dialog*, s.239, Frankfurt am Main 1997.

¹²⁵ *Kürschners Deutscher Gelehrten-Kalender*, c.4, s.3661, Berlin 1992.

Türkiye hakkında kaleme aldığı ilk kitap, "Boğaz'daki hasta bekçi" başlığını taşıyor.¹²⁶

Almanya ile İran arasındaki "eleştirel diyalog"un mimarlarından sayılan ve kimilerince, "İran'ın Alman oryantlizmindeki gayriresmî özel sefiri"¹²⁷ olarak nitelenen Steinbach, "İslâm'a sempati" adına radikal dinci grupların sözcülüğünü yapan, buna paralel olarak Türkiye'deki sözde "etnik çatışmalar"a "etnik" çözümler geliştiren Alman oryantlizminin tipik bir temsilcisidir. "Etnik analiz" in ne boyutlara varabildiğini, Steinbach'ın Nevruz bayramıyla ilgili bir soruya verdiği şu cevap gösteriyor: "Nevruz Kürtleri Türklerden ayırmaktadır. Şunu kastediyorum: Kürtler Indo-Cermen bir halk olarak biz Almanlara ve Avrupalılara hem dil, hem de kültür itibarıyla Türklerden daha yakın bir halktır. 21 Mart'ta kutlanan Nevruz bayramı, tüm Indo-Cermen halkların,¹²⁸ İranlıların da (Farslar: Persler) Orta Doğu'da yoğun olarak kutladıkları; Türkler ve Araplarla aralarındaki kültürel farkı sergiledikleri bir bayramdır".¹²⁹

Herhangi bir Nazi broşüründe okuyabileceğimiz bu cümleler,¹³⁰ ne yazık ki, sadece Steinbach'ın değil, Türkiye uzmanı diğer meslektaşlarının, hatta öğrencilerinin de¹³¹ düşünce yapısını ele vermektedir. Burada özellikle göze batan, "kültür" kavramının kullanılış biçimidir: "Kürtler hem dil, hem kültür açısından biz Almanlara Türklerden daha yakındırlar". Bir endüstri ulusu

¹²⁶ Udo Steinbach: *Kranker Waechter am Bosporus*, Freiburg-Würzburg 1979.

¹²⁷ Rolf Stolz: *Kommt der Islam? Die Fundamentalisten vor den Toren Europas*, s.152, München 1997.

¹²⁸ Oysa ciddi kaynaklar, Nevruz'un sadece "Indo-Cermen" (Aryen) halklar arasında değil, Irak, Lübnan, Suriye gibi Arap ülkelerinde, Türk devletlerinde, Türkiye'nin değişik bölgelerinde, hatta Doğu Afrika'da kutlandığını belirtmektedirler (G.S.P Freeman: "Nawruz", *The Encyclopaedia of Islam*, c.7, s.1047, Leiden 1993; Annemarie Schimmel: "Sufismus und Volksrömmigkeit", *Der Islam*, c.3, s.158, Stuttgart 1990). Kaynaklar, Mısır Kiptilerinin de "yeni yıl başlangıcı" olarak Nevruz'u kutladıklarını bildiriyor (G. E. Von Grunebaum: *Muhammadan Festivals*, s.55, London 1976).

¹²⁹ SAT-1, 23.3.1995.

¹³⁰ Benzer düşünceler için bk: *Mythus des 20 Jahrhunderts*, a.g.e., s.14.v.s.

¹³¹ Albrecht Metzger: *Kurden*, s.19, Göttingen 1996.

olarak Almanlar ile Irak'ın yahut İran'ın kısmen göçebe hayatı yaşayan Kürtleri arasında "kültürel benzerlik" bulunduğu kastedilmediğine göre,¹³² "kültür" kavramının aslında "Kürtlerin etnik özellikleri", yani "ırk" anlamında kullanıldığını kabul etmek zorundayız. Zira "biyolojik ırkçılığın çürütülmesinden ve ırk sözcüğünün Auschwitz'den sonra tabulaştırılmasından sonra, ırk yerine 'kültürler'den söz etmek âdet hâlini almıştır. Bu bağlamda 'kültür', âdeta değişmesi imkânsız ve kökenleri gereği aynı halka mensup insanların tümünün paylaştığı bir fenomen anlamında kullanılmaktadır".¹³³ Metod gayet basittir: "kültür" kavramı genişletilmek suretiyle, sadece "dil ve eğitim hakkını değil, kimliğin (Identitaet) korunması hakkını da içermektedir".¹³⁴ Böylelikle "kültürel kimlik"e "ırkı" yahut "ulusal kimlik" anlamı yüklenmektedir. Bu anlamda "Türklerle Kürtler arasında kültürel farklılıklar var" tezi, "sosyal farklılıklara, biyolojik açıklamalar getiren", 19. yüzyıl ırk romantizmine ait bir düşüncedir.¹³⁵ Fakat 19. yüzyıl ırk romantizminin verileriyle bile olsa, "Türk" ve "Kürt" asıllı Türkler arasında -ırk anlamında- "kültürel farklar" tespit etmek imkânsızdır. O yüzden uzmanlar, dil faktörünü izole ederek ön plâna çıkarmayı tercih etmektedirler. "Kürtlerin farklı bir dil konuşmaları gerçeği", onların Türklerden farklı "etnik kimliğe" sahip, Türklerden farklı bir grup olduklarını belgeleyecektir. Aynı taktikle, günümüz Almanya'sının "halk

¹³² "İndo-Cermen"ler arasındaki "akrabalık"ı ispatlamak için her yolu deneyen Nazi dönemi "ırk bilimi" (Rassenkunde) dahi, sonuçta "kanıtlarını" Antik dönemden getirmek zorunda kalmış; "Türkistan'da, Çin'de, Mesopotomya'da, Belucistan'da ve Hindistan'da yerin çok eski katmanlarında rastlanan iskeletlerin kuzey ırkına yakın bir halk grubuna ait olabileceği" tezini ortaya atmıştı (Erich Keyser: *Bevölkerungsgeschichte Deutschlands*, a.g.e., s.27). Ne var ki, Nazi dönemi "ırk bilimi"nin tam olarak keşfedemediği "İran-Alman akrabalığı"na, 1975 yılında üst düzey bir Alman bürokrati gönderme yapacaktı: "Almanların ve Farsların tarihini incelediğimizde, sadece ortak kökenimizi ve dilimizi keşfetmiyor; aynı zamanda Avrupa ve İran'ın birbirlerini kültürel açıdan karşılıklı olarak zenginleştirdiklerine de tanık oluyoruz" (Karl Hummel & Mir Hamid Madani (yayımlayanlar): *Geistige Zusammenarbeit. Vortraege des Seminars Lindlich zur Ausbildung der Iraner in Deutschland und Iran*, s.10, Tübingen 1975).

¹³³ Michaela von Freybold: "Rassismus", *EKL*, c.3, s.1431, Göttingen 1992.

¹³⁴ Michael Ludwig: "Werden sie wirksam geschützt, so zücken sie den Dolch nicht", *FAZ*, 18.5.1994.

¹³⁵ A.g.y.

grupları” teorisyenleri Guy Héraud ve Theodor Veiter Fransız ulusunun “hayali ve zorlama bir yapı” olduğunu kanıtlamaya çalışmışlardır. Taktik, “modern çağ öncesi toplum tipinin yapı taşlarını ‘toplumsal öz’ olarak efsaneleştirmeyi; ardından, diğer toplumsal faktörlerden izole ettikleri dil faktörüne, sözde bilimsel bir edayla ırkî ve kolektif kimliğin en önemli simgesi payesi biçmeyi” öngörmektedir.¹³⁶ Bu nedenledir ki, Alman Türkiye uzmanları; Kürt kökenli Türklerden söz ederken; hatta Türk ulusu kavramını kullanırken, *Türk* sözcüğünü tırnak içinde göstermektedirler. Aynı âdet, Almanya Türk toplumu hakkındaki yayınlarda da göze çarpmaktadır. Nazi döneminde de, Alman Musevî’si kavramında *Alman*, tırnak içine alınırdı.¹³⁷ Ne var ki, ulus anlayışının hâlâ kan prensibine dayandığı; Almanya’da doğmuş ve yetişmiş insanlardan “Alman vatandaşlığına geçmiş yabancılar”¹³⁸ diye söz edebilen bir ülkenin “liberal aydınları”nın Türk devletini, Kürt kökenli yurttaşlarını ne terminolojik açıdan, ne de fiilen “apostrof” içine almamasından rahatsızlık duymaları, gariptir. Türk ulus devletine yönelik “liberal” Alman eleştirisi, iki ülkenin ulus ve yurttaşlık anlayışı arasındaki radikal farktan kaynaklanmaktadır. Farkın büyüklüğü, Türkiye’nin anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Zira Türkiye’nin tersine, günümüz Almanya’sının yurttaş anlayışına rehberlik eden ilke, kan ve köken bağıdır: “Yurttaş, sadece ırkdaştır. İrkdaş, dini ne olursa olsun, sadece Alman kanına sahip olan kişidir. O nedenle Yahudi, ırkdaş olamaz”¹³⁹.

İkinci Dünya Savaşı sonrası “etnik” merkezli Alman oryantizminin tutarsızlığı, Nazi dönemi “ırk bilimi”nin bir karikatürü olmasından ileri gelmektedir. Daha 1880’lerde “Orta Doğu’nun ırk yapısını yerinde

¹³⁶ Dirk Gerdes: “Frankreich. ‘Vielvölkerstaat’ vor dem Verfall?“, *Das Parlament. Aus Politik und Zeitgeschichte*, 22.3.1980.

¹³⁷ Erich Keyser: *Bevölkerungsgeschichte Deutschlands*, a.g.e., s.345 v.d.

¹³⁸ “Eingebürgerte Ausländer”, “einheimische Ausländer” (yerli yabancılar!): Klaus Bade: “Einwanderung und Gesellschaftspolitik in Deutschland – quo vadis Bundesrepublik?“, Klaus Bade (yayımlayan): *Die multikulturelle Herausforderung*, s.230 v.d., München 1996.

¹³⁹ NSDAP parti programının 4. maddesi, aktaran: Erich Keyser: *Bevölkerungsgeschichte Deutschlands*, a.g.e., s.352.

inceleyen” tıp doktoru ve “kültür tarihçisi” Felix von Luschan, “sırf kitaplarda yazılı olan bilgelikler”e inanılmamasını öğütlemiş ve şu uyarıyı yapmıştı: “mahallinde uzun yıllar süren itinalı bir araştırmadan sonra ancak anlaşılıyor ki, halk (ırk) ile dil birbiriyle pek örtüşmüyor”.¹⁴⁰ Nazi döneminin en ünlü “ırk bilimcisi”de “ırk sınırlarıyla dil sınırlarının birbirine karıştırılmaması gerektiği”ne dikkat çekecekti.¹⁴¹ Ne var ki, Nazilerin dahi “bilim dışı” saydıkları bu tez, günümüz Alman oryantlizminin Türkiye tahlillerinde baş kriter haline gelmiştir. Buna göre, Türkiye Cumhuriyeti’nin Kürt asıllı yurttaşlarını -Türkiye’nin ırk faktörünü kabul etmeyen ulus ve yurttaşlık anlayışı çerçevesinde- “Türk” sayan kimi Türk politikacılar, “devlet seçkinlerinin savunduğu Kemalist Türkçülüğün temsilcileri” olarak eleştirilmektedir.¹⁴² “İrk, din yahut etnisite unsurlarını göz ardı ederek Türkiye sınırları içinde yaşayanların tümünü bir dil toplumu içinde kucaklayan Kemalist ulusalcılık”ın¹⁴³ siyaset bilimine “etno-biyolojik” metodu sokan Alman oryantalistlerce “faşizan bir ideoloji” olarak nitelenmesi, hayli tuhaftır. Bu mantık uyarınca, dil eksenli anayasa milliyetçiliği “ırkçılık”; ulus devleti, “etnik” dillimlere ayırıp demonte etmek, “çağdaşlık” olarak görülüyor. Ulus devletin “çıkılmaz sokak” olduğunu öne süren SPD teorisyenlerinden Peter Glotz, 1990 tarihli bir eserinde ulus devleti şöyle eleştirecekti: “Ulus devletin, daha doğrusu merkezîyetçi ulus devletin bir çıkılmaz sokak olduğunu kanıtlayacağım: Ulus devlet, *made in europe* bir üründür. 18. yüzyılın sonlarından kalma, biri jakoben, öbürü romantik, fakat kesinlikle Avrupa’ya ait olmayan bir saplantıdır; ulus devlet, halkların karışık olarak yaşadığı bölgelerin bulunduğu, (Avrupa’nın) federal ve bölgeselci geleneğini tanımaz”.¹⁴⁴ SPD’li politikacı, 1990 tarihli

¹⁴⁰ Felix von Luschan: *Völker, Rassen, Sprachen*, a.g.e., s.56.

¹⁴¹ Hans F.K. Günther: *Rassenkunde des deutschen Volkes*, a.g.e., s.1935.

¹⁴² “Türken, Kurden, Sunniten, Alewiten, Laizisten und Islamisten”, FAZ, 1.12.1995.

¹⁴³ İain McLean (yayımlayan): *The Concise Oxford Dictionary of Politics*, s.265 vd., Oxford-New York 1996.

¹⁴⁴ Peter Glotz: *Der Irrweg des Nationalstaats. Europäische Reden an ein deutsches Publikum*, s.89, Stuttgart 1990.

kitabında ulus devletin "Avrupa'ya yabancı bir saplantı" olduğunu iddia ederken; Nazi tarihçilerinden biri, 1940 tarihli bir ders kitabında, ulus devleti "liberal Fransız düşüncesi" olduğu gerekçesiyle reddediyordu. Gerçi ulus devletin kökeni konusunda Nazi tarihçisi ve SPD'li politikacı farklı görüşlerdeydi, fakat "gerekçeler" neredeyse birbirinin tekrarı gibiydi: "Nasyonal Sosyalizm'in devlet felsefesi, ırk temeline dayanır. Cermenleştirmeye karşıyız. Oysa liberal devletler; ırk sınırlarını devlet sınırlarıyla özdeşleştirmeyi ve yabancı halk gruplarını -yani azınlıkları- dillerinden ve kültürlerinden feragat ettirmeyi amaçlayan Fransız ulus devlet düşüncesini temsil etmektedirler. Fransız ulus devlet düşüncesi, Orta Avrupa'da düzeni sağlayamaz, zira burada ırklar ve azınlıklar içiçe geçmiştir".¹⁴⁵

Görülüyor ki, ulus devlete ve özellikle Türk ulusunun meşruiyetine yönelik Alman politik ve akademik çevrelerinde savunulan tezler, o kadar "yeni" değildir. "Yeni" olan, terminoloji; ve bir de, Nazi "ırk bilimi"nin dahi kabul etmediği, "ırk sınırlarıyla dil sınırlarının özdeşliği"¹⁴⁶ teorisidir. Burada "ırk" teriminin yerini "kültür", "dil" ve genellikle de "etnik grup" almaktadır. O halde, "etnisite" üzerinde de durmak gerekmektedir.

"Etnisite", "Etnik Gruplar" ve Ulus

"Etnik efsane, dil bilimciler tarafından arıtılmış ve yeniden monte edilmiş ortak bir dil, Avrupa tarihinden damıtılmış bir ulusal tarih ve ırkçılığa kadar tırmandırılmaya müsait ortak biyolojik köken temellerine dayanır".¹⁴⁷

¹⁴⁵ Walther Gehl: *Deutsche Geschichte in Stichworten. Von den Anfaengen bis zur Gegenwart*, s.219, Breslau 1940.

¹⁴⁶ Örneğin "Aryen Kürtler"den söz eden günümüz Alman oryantalistlerinin aksine Alfred Rosenberg, "Aryenlik" in "Kültür milletleri Farşlarda dahi çoktan tarihe karıştı" nı ifade eder (*Mythus des 20. Jahrhunderts*, a.g.e., s.32 vd.).

¹⁴⁷ Helmut Rittstieg: "Minderheitenrechte oder Menschenrechte?", *Blaetter für deutsche und internationale Politik*, 8/1996, s.913.

“Etnisite” bu anlamda, Türkiye ve Orta Doğu’daki gelişmeleri çözümlenmeye çalışan Alman oryantlizmi ve siyaset biliminin en önemli aracıdır. “Ulus”, “etnik grup”, “halk” ve hatta “kültür” kavramları, sadece bilimdisi bir özensizlikle kullanılmamakta; bu kavramlara aynı zamanda “ırk” anlamı yüklenmektedir. Bu nedenle, Alman uzmanların Türkiye tahlillerini doğru anlayabilmek için, “ulus” kavramının sürekli olarak “etnik kolektif”¹⁴⁸ anlamında kullanıldığını hatırdan çıkarmamak gerekir. Bir başka deyişle “ulus köken, dil, gelenek, ortak kültürel ve politik tarih (gelişim) itibarıyla birbirine kenetlenmiş politik bir topluluktur”.¹⁴⁹ Alman literatüründe kâh “Kürt etnik azınlığı”ndan, kâh “Türkiye halklarından Kürtler”den, kâh “Kürt millî azınlığı”ndan söz edilmektedir. Türkiye nüfusunu etnik dilimlere ayırıp her dilime “millî azınlık” statüsü veren anlayışın, *Türk ulusu* kavramını tırnak içinde zikretmesi¹⁵⁰ olağandır. Zira “kan-köken” merkezli bir ulus anlayışından hareket edildiğinde - Türk ulusunun “homojen” olmadığı, dolayısıyla “ulus” sayılamayacağı sonucuna varmak, kaçınılmazdır.

“Ulus”un etno-biyolojik tanımı, Türk ulusunun “yapaylığı” tezinin temel dayanağıdır. Uzmanlar gerçi Kemalist ulusçuluğun gerek “Panosmanist”, gerek “Pantürkist arzular” a son verdiğini,¹⁵¹ Türk ulusu’nun “biyolojik” bir içerik taşımadığını dolaylı da olsa itiraf ediyorlar. Buna karşın, “çok sayıda Türk’ün, kendisini Kürt olarak tanımlamaya başladığı”nı; “Kürtlük bilincine sahip bu insanlara Türkiye’nin savaş açması”yla birlikte, “Türk ulusunun hayalî (fiktif) yapısının iyice ortaya çıktığı”nı ileri sürüyorlar.¹⁵²

¹⁴⁸ Friedrich Heckmann: *Ethnische Minderheiten, Volk und Nation. Soziologie inter-ethnischer Beziehungen*, s.57, Stuttgart 1992.

¹⁴⁹ *Wahrig Deutsches Wörterbuch*, s.925, München 1987.

¹⁵⁰ Alman Doğu Enstitüsü (İstanbul) ve Fransız Anadolu İncelemeleri Enstitüsü’nün (İstanbul), “yerli sivil toplum örgütleriyle birlikte”, Mayıs 1998’te başlattıkları ve Avrupa Birliği “Demokrasi Fonu”ndan finanse ettikleri “Milliyetçilikle Avrupa Entegrasyonunun Gerilim Hattındaki Türkiye” başlıklı “araştırma projesi”nin konseptinde Türk ulusu sözcüğü sürekli tırnak içine alınmıştır. Amacı, Türk ulusunun “yapaylığı”nı kanıtlamak olan “araştırma projesi”nin sonuçları 2000 yılında İngilizce olarak yayınlanmış, Türkçe çevirisinin de yakında yayınlanacağı bildirilmiştir (Stefanos Yerasimos & Günter Seufert: *Civil Society in the Grip of Nationalism*, İstanbul 2000).

¹⁵¹ Udo Steinbach: *Kranker Waechter am Bosphorus*, a.g.e., s.23.

¹⁵² Udo Steinbach: *Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.77).

“Türk ulusunun yapaylığı” tezine ilişkin bu son örnekten de görülüyor ki, Türkiye Cumhuriyeti’nin Kürt asıllı yurttaşları, Alman yayıncılığında bilinçli olarak silâhli çete mensuplarıyla özdeşleştirilmektedir. “Kürt=PKK” formülünün nasıl ve ne amaçla gündemde tutulduğunu ileride ayrıntılı olarak ele alacağız. Burada bizi öncelikle ilgilendiren husus, “ulus” kavramının “köken” ağırlıklı kullanımınıdır. Türk ulusunu köken merkezli Alman ulus anlayışından hareketle “çözümlemek” isteyen uzmanlar, çağdaş ulus anlayışına da mesafeliler. Zira “çağdaş anlamda ulus, Almanya’da sanıldığı gibi, ortak kökenle birbirine akraba insanlar topluluğu düşüncesiyle bağdaşmaz. Ulus, her şeyden önce politik bir yapıdır ve yurttaşlık temelini dayanır”.¹⁵³ “Yurttaş” (citizen) ve “yurttaşlık”ın (citizenship) önemini vurgularken, siyaset bilimci Bassam Tibi -Alman aydınları arasında da yaygın olan kanıyı bildiği için- “bu kavramların kökenle ilgisi olmadığı” uyarısını yapıyor.¹⁵⁴ Zira “ulus”un kan-köken birliği biçimindeki tanımı, çağdaş Almanca’nın standart sözlüklerinde yerini korumaktadır. Oysa “aşırı milliyetçi unsurlar içerdiği” gerekçesiyle Alman Öğretmenler Sendikasının “yasaklanmasını” talep ettiği bir Türkçe sözlüğü, “ulus”u “dil, tarih, kültür ve ekonomiyle birbirine bağlı, aynı bayrak altında yaşayan insan topluluğu” olarak tanımlıyor.¹⁵⁵

Türk ulus devletini eleştiren uzmanların, tahlillerinde “etnisite”ye ağırlık vermeleri ve Alman politikacıların, Türkiye yorumlarında yine sürekli “etnik” kriterleri vurgulamalarıyla Alman oryantlizminin “etnisite” eksenli araştırmaları farklı sebeplerden kaynaklanmaktadır. Alman oryantlizminin Türkiye ve Orta Doğu araştırmalarında etnisiteyi ön plâna çıkarması, bu dalın filoloji ağırlıklı olması; İslâm bilim okuyan öğrencilerin ikinci ana dal olarak “etnoloji”yi seçmeleriyle yakından bağlantılıdır. Filoloji ağırlıklı oryantlizmle -“geçmişin izlerini hâlâ taşıyan”- etnoloji, ister istemez

¹⁵³ Anthony Giddens: *The Nation-State and Violence*, 8. bölüm, Berkeley 1987; K.W. Deutsch: *Nationalism and Social Communication*, 3. bölüm, Cambridge 1966 (aktaran: Bassam Tibi: *Das arabische Staatensystem. Ein regionales Subsystem der Weltpolitik*, s.15, Mannheim 1996.

¹⁵⁴ Bassam Tibi: *Das arabische Staatensystem*, a.g.e., s.15.

¹⁵⁵ *Resimli İlkokul Sözlüğü*, s.485, Ankara 1981.

olaylara “etnik” açıdan yönelmeyi peşi sıra getirmektedir. “Geçmişe saplanıp kalmak”la itham edilen genç nesil oryantalistlerin, -sosyoloji eğitimi almaksızın- etnolojinin ölçütleriyle rüşlerini ispatlamaya girişmeleri, başta Türkiye olmak üzere İslâm ülkeleri üzerine kaleme alınmış bir dizi tuhaf analizin varlık sebebi olarak görülebilir. “Etnik ölçüt” sadece günümüzün olgularını değil, -Nazi “ırk bilimi”nde de yapıldığı gibi- İslâm tarihinin ilk dönemlerinin “tahlil”inde dahi kullanılmaktadır. Böylece Alman oryantalizmi, İslâm tarihinin önemli şahsiyetlerinden birçoğunun “etnik kimliği”ni keşfetmiş durumdadır. Örneğin Hz. Muhammed, Ulrich Haarmann’a göre “etnik bilinç sahibi bir Arap”, hatta “Arap milletinin bir peygamberidir”.¹⁵⁶ Orta Çağ İslâm dünyasında dahi “etnik uyanış” baş göstermiştir: “Orta Çağ literatüründe, İslâm ümmetinin etnik zenginliği farkedilmişti”.¹⁵⁷

Eğer “Müslüman halklar” bu kadar erken “etnik özellikleri”nin bilincine varmışlarsa, İslâm dünyasına hükmetmiş devlet adamlarının “etnik kimliği”ni tespit etmek kolay olmalıydı. Nitekim Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa’nın uzmanlara en ilginç gelen yönü, “etnik kökeni” olmuştur. Bazı araştırmacılara göre Paşa, “Amavut asıllı”;¹⁵⁸ bazılarına göre ise “Makedon kökenlidir”.¹⁵⁹ Fatimî saltanatının “hâkim unsuru herhâlde Berberîlerdi”.¹⁶⁰ Nazi literatüründe dahi “Türk” olarak nitelenen Memlûklular ise, daha itinalı bir “ırk analizine” tabi tutulmuş, onların gerçekte “Türklük potasında eritilerek asimile edilmiş Kürtler olduğu” ortaya çıkmıştır.¹⁶¹

“Ulus” düşüncesinin, “etnik kimlik” taleplerinin bilinmediği devirlerde yaşamış şahsiyetlerin mensup oldukları “etnik grup”u, dönemin siyasi

¹⁵⁶ Ulrich Haarmann: *Geschichte und Gegenwart*, a.g.e., c.2, s.599.

¹⁵⁷ A.g.e., c.2, s.601.

¹⁵⁸ Andreas Schölch: *Der arabische Osten im neunzehnten Jahrhundert*, Ulrich Haarmann (yayımlayan): *Geschichte der arabischen Welt*, s.369, München 1991.

¹⁵⁹ Hans Heinrich Schaeder: *Kultur der orientalischen Völker*, a.g.e., s.234.

¹⁶⁰ Ulrich Haarmann: *Geschichte und Gegenwart*, a.g.e., c.2, s.602.

¹⁶¹ A.g.y

gelişmelerini “anlamak” arzusuyla belirlemeye kalkmanın, bilimle bir ilgisi olmasa gerekir. Uzmanlara bu çabalarında ilham kaynağı olan, çağdaş bilimsel bir metodoloji değil, 19. yüzyıl “ırk romantizmi” yahut -daha kötümser bir tahminle- 1930’ların “ırk psikolojisi”dir. Romantizmin hâkim olduğu bir alanda, “sıkıcı sorular” a yer yoktur. Örneğin: Mehmet Ali Paşa, kendisini bir Osmanlı seçkini olarak mı gördü yoksa, Mısır ile mi özdeşleştirdi,¹⁶² Osmanlıca mı, Arnavutça mı yoksa Arapça mı konuştu; bu tür sorular -ilginçtir- “etnik tahlil” uzmanı oryantalistlerin aklına gelmemektedir. Bu ihmalkârlığın bir sebebi, tarihin, günümüzdeki toplumsal huzursuzlukların “etnik” karakterini kanıtlamak amacıyla çarpıtılmasıdır.

Türk ulusunun “yapaylığı” tezini savunan Alman araştırmacıların sürekli “etnik” faktöre (Kürtler) gönderme yapmalarının bir sebebi de, -yukarıda da değindiğimiz gibi- Alman “ulus” felsefesinin Türkiye’ye projekte edilmesinin yanı sıra, Fichte’ye kadar uzanan bir başka Alman dogmasıdır. Bu dogmaya göre, “sadece Alman, gerçek anlamda bir halka sahiptir ve sadece Alman, gerçek anlamda ve rasyonel bir millet sevgisi besleyebilir”.¹⁶³ “Avrupa evi” düşüncesinin gerçekleşmek üzere olduğu günümüzde, -“aynı kültüre mensup Avrupalı uluslar” konseptine paralel olarak- Orta Doğu ülkelerinin, “aşırı ölçüde etnik ve dinsel parçalanmalar arzettiği”nin¹⁶⁴ vurgulanması, dikkat çekicidir. “Etno-tahlil” uzmanlarına göre, bu ülkelerde “ulus”tan yahut “ulusal bütünlük”ten söz edenler -ister sıradan bireyler olsun, ister resmî çevreler- “tek amacı uyum olan yayılmacı ideoloji”lerin temsilcileridir.¹⁶⁵ Oryantalistik, Alman devlet adamlarını, “bu tür masallara inanmamaya” çağırılmaktadır. Zira, “ulus” ve “ulusal birlik” ideali, “Orta Doğu insanının yabancı” olduğu gibi, “ortak din İslâm dahi bölgeler üstü bir mensubiyet hissi doğurmaktan acizdir”. Ulus

¹⁶² Andreas Schölch yine de “Mehmet Ali’nin oğlu”nun “kendisini Mısırlı olarak gördüğü”nden söz ediyor (*Geschichte der arabischen Welt*, a.g.e., s.370).

¹⁶³ Johann Gottlieb Fichte: *Reden an die deutsche Nation*, s.120,

¹⁶⁴ Thomas Scheffler: *Ethnisch-religiöse Konflikte*, a.g.e., s.7.

¹⁶⁵ A.g.y.

düşüncesinin “tarihsel öznel bir gelişim sonucu benimsendiği Almanya’nın aksine” Orta Doğu ve Kuzey Afrika ülkelerinde “tepeden inmeçi yöntemlerle gündemde tutulan birlik-bütünlük edebiyatının gülünçlüğü etnik, mezhepsel, kabilevi ve bölgesel gerilimler, çatışmalar ve isyanlarla meydana çıkmaktadır”.¹⁶⁶ İşte bu aşamada, Almanya’nın iç ve dış politikasında -ne yazık ki- önemli bir yere sahip olan ve -bölgedeki rejimlerin aksine- her an kolayca ziyaret edilebilen ve liberal Alman aydınlarının zihninde hâlâ “Asyalılıktan kurtulamamış bir ülke”¹⁶⁷ olarak görülen Türkiye, araştırmacıların etnik laboratuvar olarak kullanıma girmiştir.

Duygusal ya da “hayır” amaçlı motiflerle hareket etmesi imkânsız olan resmî mercilerin Türkiye’ye yönelik “etnikleştirme” stratejilerinin farklı sebepleri vardır.¹⁶⁸ Türkiye Cumhuriyeti’nin ulus/yurttaşlık anlayışını karartmak suretiyle Türkiye’deki sorunların tümünü “etnik” düzleme oturtan resmî çevrelerin, Almanya’da olduğu gibi, Türkiye’de de “etnik adacıklar” oluşturmayı amaçladıkları, hem sol,¹⁶⁹ hem de liberal görüşlü¹⁷⁰ Almanlar tarafından da itiraf edilmektedir. Bu aşamada ilginç olanı, Almanya’da yaşayan “yabancılar”a etnik ve kültürel haklar verilmesi talebini, “anti-human ve çok kültürlü toplum felsefesine aykırı ırkçı bir düşünce” olarak reddeden ve “yabancılar”a bunun yerine “Alman yurttaşlığına geçmeyi öneren”¹⁷¹ kesimlerin, bu “ırkçı çözüm”ü Türkiye’ye âdeta dayatmak istemeleridir. Dolayısıyla, Türkiye için “çağdaş” sayılan “çözüm”, Batı demokrasilerine yakışmamakta, hatta Batı demokrasileri için bir tehdit olarak algılanmaktadır: “Batı demokrasileri, çoğunluğa karşı etnik ya da dinsel taleplerin gündeme getirilip geçerlilik kazanmasına izin veremezler.

¹⁶⁶ Ag.y.

¹⁶⁷ Theo Sommer, *Die Zeit*, 3.4.1992.

¹⁶⁸ Bu sebepler ayrıntılı olarak “Almanya ve Kürt sorunu” başlıklı bölümde ele alınacaktır.

¹⁶⁹ Justus Wertmüller: “Das Recht auf Selbstbestimmung zur Zementierung des Elends”, *Bahamas*, 28/1999.

¹⁷⁰ Eberhard Seidel-Pielen (bugünkü adı: Eberhard Seidel): “Mit Öcalan auf dem Weg nach Rechts”, *TAZ*, 21.3.1996).

¹⁷¹ Dieter Oberdörfer: “Völkisches Denken”, *Die Zeit*, 10.6.1994.

Bu yapıldığı takdirde, demokrasi tehlikeye girer. Acaba Almanya bu tür tecrübeleri yaşamak zorunda mıdır?”¹⁷²

Alman aydınları gerçi “etnik/kültürel azınlık hakları”ni içeren bir “çok kültürlülüğü” reddediyorlar. Ne var ki, önceleri “çok kültürlü toplum”,¹⁷³ bugün ise “kültürler arası toplum modeli”¹⁷⁴ adıyla tartışılan ve gerçekte azınlık statüsüne sahip olmayan “yabancı” gettoların etnik Almanlarla yanyana yaşamasını öngören sistemlerini, dış dünyaya “postmodern toplum tarzı” olarak tanıtmakta bir sakınca görmüyorlar. Yakından incelendiğinde, bu modelin aslında sadece etnik Almanları “Alman” olarak kabul eden, “öteki”ni dışlayan Alman devlet ve toplum realitesinin yerleştirildiği bir tür vitrin olduğu görülecektir. Kaldı ki, “çok kültürlü model”in Almanya’da sabıkalı bir geçmişi de bulunmaktadır. Zira günümüz sol ve liberal görüşlü Alman aydınlarının, “yabancıların kültürel kimliğini korumak” arzusuyla savundukları bu modelin benzerini, Alman faşistleri 1930’lu yıllarda, “Alman ırkının, asimile olmuş Museviler tarafından Yahudileştirilmesi tehlikesine karşı” gündeme getirmiş ve uygulamışlardı. Örneğin Gerhard Kittel, “hem Alman ırkının bozulmaması; hem de Musevilerin kimliklerini yitirip yozlaşmamaları için, okullarda Alman ve Musevî çocuklar için ayrı sınıfların kurulması”ni talep etmişti.¹⁷⁵ “Çok kültürlülüğü”, Almanya’da hem “yeni sağ”ın, hem de Yeşiller’in ve Sosyal Demokratların savunması bu açıdan düşündürücüdür. Yinelemek gerekirse, bu model, “yabancılar”a “etnik”/kültürel azınlık hakları tanımayı içermemekte, sadece -içeriği belirsiz- bir “göçmen” kimliğinden söz etmektedir. Fakat “karışma” tehlikesi bulunmasa bile, “etnik gruplar”ın yanyana yaşaması da kimi Almanları memnun etmemekte, bunun bir “tehdit potansiyeli” taşıdığı ifade edilmektedir: “Çok kültürlülüğü sadece biz istiyoruz. Oysa çok kültürlü toplum modeliyle kendilerine saadet

¹⁷² Watzal Ludwig: “Bewusste Abgrenzung”, *Rheinischer Merkur*, 13.9.1996.

¹⁷³ Daniel Cohn-Bendit & Thomas Schmid: *Heimat Babylon. Das Wagnis der multikulturellen Demokratie*, Hamburg 1992.

¹⁷⁴ Erol Yıldız: *Fremdheit und Integration*, Bergisch Gladbach 1999.

¹⁷⁵ Gerhard Kittel: *Judenfrage*, s.40-69, Stuttgart 1934.

getirmek istediğimiz başkaları Bosna'dan Ruanda'ya, Kreuzberg'ten Harlem'e bu modeli kesinlikle reddetmektedirler. Bosna'da Sırp olmayan, Ruanda'da Huttu olmayan imha ediliyor. Berlin-Kreuzberg'te (Türkler) duvarlara 'Almanlar dışarı!' yazıyor; siyah Amerika da çoktan kendi karşı kültürünü seslendiriyor".¹⁷⁶

Bu tahlile göre, dünyanın her yerinde, "farklı olan"ı imha etmek isteyen bir "etnik kalkışma" yaşanıyor. Yazara göre bu veba Almanya'ya da bulaşmış durumda fakat bir farkla: Irkçılık sadece Türklerin oturduğu Berlin-Kreuzberg'te ve Türklerden kaynaklanıyor! Yazara göre Almanya Türklerinin Kreuzberg'te başlattıkları "Alman karşıtı etnik isyan"ın kanıtı, Kreuzberg duvarlarındaki "Almanlar dışarı!" sloganları oluyor. Böylece Türkler, "etnik bilinç yoksunu Almanlar"ın aksine, sadece "etno-kültürel kimlikleri"ne sahip çıkmıyor; üstelik yaşadıkları ülkenin "aslı sahipleri"ni de dışlıyorlar! Oysa, bu tür sloganların Almanya'da genellikle otonom ve anarşist ya da sözde yabancı dostu sol grupların eseri olduğu gerçeği bir tarafa, unutulmuş çok daha önemli bir husus var: zira bir an için, bu "Alman karşıtı" sloganları Türklere mal etsek de; bu, kabul ve itibar gören, "Almanlaştırılmak" istenen bir azınlığın eylemi değildir. Tam tersi, etnik Almanlarca dışlanan, -uzmanların diliyle- "öteki"ni ayıran Alman tarafına¹⁷⁷ tepki duyan, yasal ve toplumsal dışlamayla gettolara itilen, Almanya'da doğmuş, büyümüş; yasaları ihlâl ettiği vakit "anavatan"ı Türkiye'ye sürülen;¹⁷⁸ Alman pasaportu aldığı anda "Alman uyruklu yabancı" ya da "yerli yabancı"¹⁷⁹ olarak anılan insanların öfke patlamasından söz edilebilir. Hâl

¹⁷⁶ Alexander Schuller: "Die Paradoxie des Multikulturellen", *Internationale Politik*, 4/1994, s.38.

¹⁷⁷ Emmanuel Todd: *Das Schicksal der Migranten*, s.213 vd., 248 v.d., Hildesheim 1998.

¹⁷⁸ Almanya doğumlu yüzlerce genç Türk, "Alman yasalarını ihlâl ettikleri" gerekçesiyle "yurtları" Türkiye'ye sürülmektedir. "Suç işleyen Türk" imajını pekiştirmek amacıyla haftalar boyu Alman medyasına konu olan **Muhsin Arı** örneği, anne babası otuz yıldır "tek bir suç işlemeksizin" Almanya'da oturan bir ailenin Almanya doğumlu on dört yaşındaki çocuğunun sınır dışı edilebildiğini gösteren sıradan vakalardan sadece biridir. Bayern eyalet hükümeti, "çocuklarının terbiyesinde kusuru var" gerekçesiyle Muhsin Arı'nın ailesini de sınır dışı etmeye kalkışmış; haber dış dünyada duyulunca, geri adım atmak zorunda kalmıştı.

¹⁷⁹ Klaus Bade: *Ausländer, Aussiedler, Asyl. Eine Bestandsaufnahme*, s.10, München 1994.

böyle olunca, "biz ayırmıyoruz, oysa onlar ayırıyor. Bu ise, ırkçılıktan çok, kültürel kimliği koruma arzusudur"¹⁸⁰ cümlesi, Almanya gerçekleriyle alay etmektir. Zira "yabancılar"a karşı ayırım Almanya'da sadece toplumsal düzeyde değil, bizzat devlet eliyle uygulanmaktadır. Örneğin 1997 yılı başlarında, SPD'nin oylarıyla kabul edilen bir yasa, Almanya'da doğmuş "yabancı" bebekler için bile ülkede oturma izni ve Almanya'ya girişi vizesini zorunlu kılmaktadır.¹⁸¹

Dış dünyada "azınlıkların eşitlendiği etnik konfederasyon"ları tek çözüm sayan; Almanya'nın ise, homojen bir ülke olarak kalmasını arzulayanlara göre, dünyanın her yanında "farklı olan"lar yok edilmektedir. "Farklı olan"ın imhası ise, "ırkçılıktan ya da milliyetçilikten çok, kültürel kimliği koruma arzusu"yla ilgilidir(!). Soykırım faili "etno-faşistler"in, "kültürel kimlik"lerini koruma telâşına düşen mazlumlar olarak mazur gösterilmesi, kimi Alman aydınlarının zihninde dolaşan "sorun" ve "çözümler"i ele vermesi açısından ürkütücüdür. "Öteki"ne ya da "farklı olan"a hazımsızlık, ne yazık ki, kimi Alman düşünürlere göre, "çağdaş" Alman demokrasisinin olmazsa olmaz şartıdır: "Her gerçek demokrasi sadece eşit'in eşit muameleye değil, eşit olmayan'ın da mutlaka farklı (eşit olmayan) muameleye tabi tutulması esasına dayanır. O halde birinci aşamada homojenlik, ikinci aşamada ise, ister istemez heterojen olanın ayrılması ya da bertaraf edilmesi, zorunlu olarak demokrasinin özüne aittir...Bir demokrasinin politik gücü, yabancıyı, eşit olmayanı, yani homojenliği tehdit eden imha etme ya da kendisinden uzak tutma becerisine sahip olmasında kendisini gösterir".¹⁸²

Ne yazık ki, Orta Avrupa'nın kendi gerçekliklerinden kaynaklanan ve ruhunu, Nazizmin ırk merkezli devlet anlayışından alan "etnik" konseptleri Soğuk Savaş'ın bitimi arefesinde, "ilerici" Türk aydınlarının da beğenisini

¹⁸⁰ Alexander Schuller: "Die Paradoxie des Multikulturellen", a.g.e, s.38.

¹⁸¹ FAZ, 15.3.1997.

¹⁸² Carl Schmid: *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, s.13, Stuttgart 1985; Hajo Funke: *Brandstifter. Deutschland zwischen Demokratie und völkischem Nationalismus*, s.38 vd., Göttingen 1993.

kazanmıştır. Günün modası, toplumsal sorunları, - “eski”nin tersine-¹⁸³ ekonomik değil, “etnik” nedenlere bağlamaktır. Özellikle Alman solunun, “etno-kültürel” izahları -Türkiye bağlamında- benimsemesi, Soğuk Savaş dönemine kadar uzanmaktadır. “Halklar arasında kardeşlik” ve “Alman emperyalizmine karşı savaş” sloganlarıyla ortaya çıkan Kızıl Ordu Fraksiyonu dahi, sonuçta, Alman milliyetçiliğini “sol” bir söylemle formüle ederek Alman aydınları arasında sempatican bulabilmişti. Örgütün “anti-emperyalist” argümanlarla süslediği ABD, İsrail ve Musevî düşmanlığı, ABD’yi “dünyanın başına jandarma kesilmek”le itham eden,¹⁸⁴ Arap ülkelerinin “Fransız, İngiliz emperyalizmine ve siyonizme karşı verdikleri özgürlük mücadelesi”ni öven¹⁸⁵ Nazi propagandasının “sol” versiyonunu andırıyordu.

Günümüz Almanya’sında, dış dünya için geliştirilmiş olan “çok etnili devlet” modeline destek veren Türk aydınlarının da tarihsel bir devamlılığından söz edilebilir. Onların görevi, 1940’lı yıllarda Berlin’in güdümüne giren “Turancı”lar gibi -yine Almanya merkezli, fakat- çağın gereği- “sol”; “liberal” etiketli “etnik” konseptleri Türkiye’ye taşımaktır. Böylece - 1930’ların “etnik” yapılanma modelleri, Mustafa Kemal’in “kan/köken” faktörünü dışlayan ulus anlayışına tercih edilmekte; daha da tuhafı Türkiye Cumhuriyeti’nin “etnik” faktörü dışlayan ulus ve yurttaş anlayışı “milliyetçi”, hatta “ırkçı” ilân edilirken, ulusu “etnik” dilimlere bölmeyi öngören mikro-milliyetçilik “çağdaş” bir çözüm olarak dayatılmak istenmektedir. Ne var ki, gerek Batı’nın “etnik azınlık” düşkünü aydını, gerek onun Doğu’daki hayranı, “saf kan” bir ulusun imkânsızlığını; bu düşüncenin en azından Türkiye’de bulunmadığını unutuyorlar. Kaldı ki,

¹⁸³ Nazizm’in ulus devletleri, “etnik azınlıklar”la parçalama stratejisi için bk: W. Grewe: *Die Bestimmung der Volkszugehörigkeit im Recht der europäischen Staaten*, Essen 1938; F. Heiss (yayımlayan): *Deutschland und der Westraum*, Wien 1943.

¹⁸⁴ Carl Schmitt: *Das politische Problem der Friedenssicherung*, s.4, Berlin 1934; L. Zimmermann: *Der Imperialismus. Seine geistigen, wirtschaftlichen und politischen Zielsetzungen*, s.50, Stuttgart 1955.

¹⁸⁵ Thomas Reichardt: *Der Islam vor den Toren*, s.187 v.d., Leipzig 1939.

Alman etnolojisi dahi, 1971 yılı itibarıyla dünyadaki 132 devletten sadece 12'sinin (%9) "etnik açıdan homojen" olduğunu itiraf ediyor.¹⁸⁶ Türkiye'yi "etnik açıdan heterojen devletler" listesinde ele alan Alman uzmanlar, Türkiye'de "etnik azınlıklar"ın yanısıra "kültürel" ve "etno-dinî azınlıklar"da arayıp bulabiliyorlar. Örneğin Alevilik.

"Lâikler, Müslümanlar, Alevîler"

Halk, ulus ve etnisite hakkındaki görüşlerini ve kullandıkları terminolojiyi kısaca ele aldığımız Alman Türkiye uzmanları, acaba Türkiye'nin "kültürel" ve "dinî haritası"nı nasıl çiziyorlar?

Alman oryantalistlerine göre Türkiye'de bugün "üç derin çatlama hattı", "üç ayrı çatışma" bulunuyor. Çatışma "kökten dinciler"le "lâikler"; "Kürtler"le "Türkler" ve "Sünnîler"le "Alevîler" arasında yaşanıyor.¹⁸⁷ "Genel itibarıyla şaşkırtıcı biçimde hâlâ ayakta olan 'Kemalizm'"¹⁸⁸ "gitgide taşlaşmış",¹⁸⁹ "fosilleşmiş"¹⁹⁰ olup "Türkiye Cumhuriyeti'nin temeli olarak sorgulanmaktadır".¹⁹¹ Türkiye'deki "Kürt çatlama hattı" tezini daha sonra ayrıntılı olarak inceleyeceğiz. Önce, "lâik"lerle "kökten dinciler", "Sünnî"lerle "Alevî"ler arasındaki çatışmalar saptamasını ele alalım.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Alevî inancına mensup yurttaşlarının lâiklik ilkesine bağlılıkları; öte yandan "Sünnî" referanslı radikal "İslâmcılık"ın Türkiye'de -örneğin Mısır'a oranla- çok küçük bir azınlık tarafından temsilii

¹⁸⁶ F. Heckmann: *Ethnische Minderheiten*, a.g.e., s.52.

¹⁸⁷ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.375; Günter Seufert: *Cafe Istanbul. Alltag, Religion und Politik in der modernen Türkei*, s.81, München 1999; Heinz Kramer: *A Changing Turkey. The Challenge to Europe and the United States*, s.3, 37 v.d, 55 v.d., Washington 2000.

¹⁸⁸ U. Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.434.

¹⁸⁹ A.g.e., s.442.

¹⁹⁰ Heinz Kramer: *A Changing Turkey*, a.g.e., s.XIII.

¹⁹¹ U. Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.437.

göz önüne alındığında, Türkiye’de “ideolojiler üstü bir mezhep çatışması”ndan söz etmek imkânsızdır. Bu alanda Türkiye’de zaman zaman gözlemlenen gerginlik, “inanç temelli” değil, tamamen ideolojiktir. Küçük bir radikal “İslâmcı” kesim, Alevî karşıtı ajitasyonunda hedef aldığı Alevîlerin Cumhuriyet’in kazanımlarını sahiplenmesini eleştirirken; yine Alevîler içinde küçük bir azınlık aynı ideolojik nedenlerle, ajitasyonunu “Alevî kimliğini ezen devlet” söylemiyle Cumhuriyet karşıtlığına dayandırmaktadır. Ne var ki; Türk ulusunun “yapaylığı”nı kanıtlamak isteyen Alman oryantalistlerin gözünde, Alevîlik, Anadolu İslâmının öznel bir yorumu değil, “etno-kültürel” bir topluluğun adıdır ve “kimliğini Kemalist devlete karşı savunmak azmindedir”. Alevîlerin Türkiye’de “inançlarından ötürü Sünnî çoğunluk tarafından yüzyıllardır ezildiği”ni iddia eden¹⁹² Alman yayıncılığı, Almanya’da yaşayan “340.000 Alevî”nin¹⁹³ “Türkiye’deki kanlı zulümden Almanya’ya kaçan insanlar” olduğunu vurgulamaktadır.¹⁹⁴ 1990’lardan itibaren Alevîlikle yoğun olarak ilgilenen Alman akademi çevrelerinde biri Alevîliği “Şia’nın bir kolu”; diğeri “İslâmdan ayrı bir din” olarak gören iki ayrı tez -bazen aynı oryantalistler tarafından-savunulmaktadır. Her iki tez de, “Alevî-Sünnî karşıtlığı” temeline oturtulmaktadır. Öte yandan son zamanlarda, bir de “Alevî-Kemalist karşıtlığı” tezi ortaya çıkmıştır.¹⁹⁵

Alman oryantalizmi Alevîliğin “etnik bir grup” ya da “etnik azınlık” olduğu kanaatindedir.¹⁹⁶ Alevîliğin “etnik azınlık” sayılması gerektiğini belirten uzmanlar, “Lozan’da azınlık olarak kabul edilen Hristiyan kiliseleri ve Musevî cemaatinin aksine, ülkenin en büyük dinî azınlığı Alevîlerin

¹⁹² Ali Ekber Danabas & Eduard Wolter: “Ziel des Terrors ist das Volk”, *FR*, 24.3.1995.

¹⁹³ *Religionsstatistik des Religionswissenschaftlichen Medien- und Informationsdienstes (REMID), Stand 2000*. Bu sayıya nasıl ulaşıldığı bilinmemektedir.

¹⁹⁴ “Helfender Engel. Alewiten feiern ‚Hizir-Fasten‘”, *Nürnberger Nachrichten*, 7.2.2001.

¹⁹⁵ Markus Dressler: *Die civic religion der Türkei. Kemalistische und alevitische Atatürk-Rezeption im Vergleich*, Würzburg 1999.

¹⁹⁶ Karin Vorhoff: *Zwischen Glaube, Nation und neuer Gemeinschaft: Alevitische Identitaet in der Türkei der Gegenwart*, s.31.33, Berlin 1995.

azınlık statüsünden mahrum kalması"nı¹⁹⁷ eleştirmekte; "Hristiyan cemaatleriyle Alevî din cemaati arasında hâlâ resmî bir ilişkinin bulunmayışı"na hayıflanmaktadırlar.¹⁹⁸ Zira, "Alevîler, Ermeniler ve Musevîlerden sonra, Türkiye'nin üçüncü dinî azınlığıdır".¹⁹⁹ Alevîliğin "etnik azınlık" olduğunu iddia eden Alman oryantalistlerin ikisi de İstanbul'daki Alman Doğu Enstitüsü bünyesinde "incelemeleri"ni²⁰⁰ bitirmiştir. Yine "Alevîlik"le ilgilenen iki Alman oryantalistinin de²⁰¹ çalışmalarını "Alman Halkının Vakfı" adlı resmî bir fondan finanse etmiş olmaları ilginçtir. Bir başka ilginç husus ise, bunlardan birinin, Yunan Dışişleri Bakanlığının siparişiyle "Sırpların Kosova'daki soykırımını Türkiye'de Kürtlere ve Alevîlere karşı uygulanan soykırım"la karşılaştırdığı bir makale kaleme almış olmasıdır.²⁰²

Alman oryantizmi, Türkiye Alevîlerinin "etnik bir grup" olduğu tezini savunurken, "Almanya Alevîliği" için geliştirilen tezler farklılık göstermektedir. Türkiye Alevîliğini, "İslâmdan tamamen farklı etno-kültürel bir azınlık" sayan uzmanlar, Almanya bağlamında Alevîliğin "Şîî bir grup" olduğunda birleşmişlerdir.

1991 tarihli bir kilise yayını, "Alevîlik çoğu kez Şîa'nın bir kolu olarak gösteriliyor" diyor.²⁰³ Alman Protestan Kilisesi'nin, "İslâmı Almanlara anlatmak amacı"yla yayımladığı bir kitapta Alevîler, "bir Şîî topluluğu" (eine

¹⁹⁷ Markus Dressler: "Zur Einschätzung der politischen Situation in der Türkei", *REMID-Pressenmitteilung* 97/3 (2.4.1997).

¹⁹⁸ Ottmar Oehring: "Türkei", *EKL*, c.4, s.997, Göttingen 1996.

¹⁹⁹ Florian Bieber: *Religious Minorities between the secular state and rising Islam: Alevis, Armenians and Jews in Turkey*, <http://www.geocities.com/CapitolHill/Lobby/7647/papers/turkey.html>.

²⁰⁰ Karin Vorhoff ve Markus Dressler.

²⁰¹ Karin Vorhoff ve Florian Bieber.

²⁰² Florian Bieber: *Comparing Ethnic Conflicts in Kosovo and Turkish Kurdistan*, yayımlayan: Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group-Greece, 22.4.1998.

²⁰³ Kirche in Not/Ostpriesterhilfe Deutschland e.V. (yayımlayan): *Islam in Afrika, Asien und Europa. Zum Verhältnis zwischen Christen und Muslimen*, s.150, München 1991.

schiiitische Gruppe) ilân ediliyor.²⁰⁴ Federal Hükümet'in "Türkiye uzmanı" Udo Steinbach'a göre "Aleviliğin belirgin özelliği; radikal Şii öğeleri içermesi"ymiş ve bu, "Peygamber Muhammed'in yeğeni ve damadı olan Ali'nin tanrısallaştırılmasında doruğa çıkar"mış.²⁰⁵ Bir başka uzmana göre, Türkiye'deki "etnik kampaşma, dinsel kampaşmadan daha keskindir ve o yüzden Alevî Kürtler, Alevî Türklere değil, Sünnî Kürtlere sempati duymaktadırlar."²⁰⁶ Alman Yayıncılar Birliği'nin 1995 barış ödülü sahibi, oryantalist Annemarie Schimmel bir adım daha ileri gider ve, "Bektaşlıktaki güçlü Şii özellik, onları Güneydoğu Anadolu Aleviliğiyle birleştiriyor" der.²⁰⁷ Marburg Üniversitesi'nde Türkoloji ve dinler tarihi okutan Bayan Spuler-Stegemann da aynı görüştedir: "Alevilerin kendilerini Almancada Alevî olarak adlandırmaları bir şanssızlıktır". "Çünkü onlar bu yüzden uzmanlar tarafından bile Suriye'deki Nusayrîlerle karıştırılıyor"²⁰⁸

1978'den itibaren Alman Doğu Enstitüsü'nde (Hamburg) "araştırma görevlisi" olarak çalışan Khalid Duran; Federal Almanya'da yaşayan Türklerin % 15'inin Şii olduğu"nu belirtmekle kalmamış, Aleviliği -sapık ya da şaibeli marjinal grup anlamına gelen - *Sekte* olarak tanımlamıştı.²⁰⁹

Alman "uzmanlar"ın yetiştirdikleri öğrencilerin makale ya da tezlerinde aynı "geleneği" sürdürmeleri şaşırtıcı değildir. Çünkü öğrencinin kullandığı kaynak, hocaların yazdığı "eser"lerdir. Örneğin Stuttgart Üniversitesi'nde "Türkiye'de Kürt sorunu" başlıklı bir master tezi yazan Aşkim Bozkurt, Anadolu Aleviliğinin "ılımlı bir Şiilik" olduğunu sanmakta, "Türkiye Şii'leri"nden sözdebilmektedir.²¹⁰ Tübingen Üniversitesi'nde "siyaset bilimi"

²⁰⁴ Lutherisches Kirchenamt der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands und Kirchenamt der Evangelischen Kirche Deutschlands (yayımlayanlar): *Was jeder vom Islam wissen muss*, s.79, 119 v.d., 124, 243, Gütersloh 1996.

²⁰⁵ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.376.

²⁰⁶ A.g.e., s.379.

²⁰⁷ Annemarie Schimmel: "Sufismus und Volksfrömmigkeit", *Der Islam* c.3, s..221, Stuttgart 1990.

²⁰⁸ Ursula Spuler-Stegemann: *Muslimen in Deutschland*, s.51, Freiburg 1998.

²⁰⁹ Duran Khalid: "Der Islam in der Diaspora", *Der Islam in der Gegenwart*, München 1989.

²¹⁰ Aşkim Bozkurt: *Das Kurdenproblem in der Türkei*, s.34, Magisterarbeit vorgelegt am 15. Dezember 1992.

okutan Re
ciddî gaz
Türkiye u
Alevîleri”ı
Avusturya
gazetenir
Alevîleri Ş
alt koluna
Avrupa E
Stuttgart
ve “İslâm
Stuttgart
Alevîliğin,

Anadî
“eserler”
Bakanlık
Bakanlık

AVRUPA ARAŞTIRMALARI DİZİSİ

Alevîliği “kazanmaya” çalıştığı biliniyor. Bilin-
Alevîliği’ni İran Şiasına mensup bir me-
“araştırma kurumu” Orient-Institut ve A-
arasındaki sıkı diyalogtur.²¹⁶ Aynı kur-
bir halk” olarak tanımladıkları dikk-
alıyor. Sahneye konulan oyun
araştırmacıların “İran etkisin-

Almanya’da yaşay-
güden “Şîî Alevîli-
kesimler tarafır
temsîlîliği ol-
asılı Mah-
şayırtır

çalışmada dahi Alevîliğin “Türkiye’deki en önemli Şîî topluluk”²¹⁵ olar-
tanımlandığını hatırlatalım.

Kilise yayınlarında, medyada, akademik eserlerde, resmî “araştır-
kurumları”nın incelemelerinde - kısaca Federal Alman yayıncılığıır
tümünde, Alevîliğin bir Şîa mezhebi olarak tanımlaması, bilgisizlii
açıklanamaz. İran rejiminin Türkiye’de finanse ettiği dernek ve yayınlı

²¹¹ Renate Kreile & Rainer Werle: *Renaissance des Islam. Das Beispiel Türkei*, s.36, Hamb
1987. Bayan Kreile’nin kaynağı - ilginçtir - sadece bir propaganda kitabıdır: Jürgen Rot
Kamil Taylan: *Die Türkei. Republik unter Wölfen*, s.153, Bornheim 1981.

²¹² Wolfgang Günter Lerch: *Türkisierung des Islam?*, FAZ, 4.9.1998.

²¹³ *Stuttgarter Zeitung*, 31.10.1998; *Standart*, 10.11.1998.

²¹⁴ *Unser Praxisbuch. Muslimische Kinder in Stuttgarter Tageseinrichtungen für Kinder*, RE
Stuttgart 1998.

²¹⁵ Nils Feindt-Riggers & Udo Steinbach: *Islamische Organisationen in Deutschland. Eine aktue
Bestandsaufnahme und Analyse*, s.28, Deutsches Orient-Institut Hamburg 1997.

...en bir başka gerçek; Türk
...zhep olarak gösteren Alman
...Alman doğubilimcilerle İran rejimi
...um ve "uzmanlar"ın Kürtleri de "İranlı
...ate alındığında, tablo daha ilginç bir hâl
...bilgisizlikten kaynaklanmadığı gibi, Alman
...de" kalmasıyla da açıklanamaz.

...an Alevî inancına mensup Türkleri Şiileştirme amacını
...tezinin çok geniş ve -ilk bakışta- birbiriyle ilgisiz
...dan dile getirildiğini görmekteyiz. İran devletinin resmî
...arak bilinen Hamburg İslâm Merkezi görevlilerinden Pakistan
...di Razvî'nin bu çerçevede aynı uzmanlar tarafından övülmesi de,
...değildir. Nitekim "Hristiyan-İslâm diyalogu" sözcülerinden Mısır
...Alman profesörün, Alman Dışişleri Bakanlığının Arap âlemi için
...bir dergide, Mahdi Razvî'yi "Almanya'da aydın ve reformist
...temsilcisi" olarak tanıttığını görüyoruz.²¹⁷ Aynı şahıs, bir dönem
...a Komünist Partisinde önemli görevler üstlenmiş, daha sonra
...etmiş ve hâlen - Hamburg İslâm Merkeziyle birlikte "dinler arası
...etkinlikleri düzenlemekte olan bir başkasına göre, "Almanya'da
...irme ve içtihatla bulunma yetkisine sahip tek din alimidir".²¹⁸

kiye Alevîleri'ni "etnik azınlık", Almanya Türk toplumunun Alevî
la mensup kesimini ise, "Şiî Müslümanlar" kategorisinde gören,
oryantalizmi, "Türklerle Alevîler (!) arasındaki fark"ın, Türkiye
iriyeti'nin yurttaşlık anlayışıyla perçinlendiğine inanır. Alman Doğu
isü'nün İstanbul şubesini yöneten Günter Seufert'e göre Türkiye

30 Mart 1988 tarihleri arasında Hamburg'ta gerçekleşen Alman/İran sohbet toplantısı, aynı
anda Almanya ile İran arasındaki "eleştirel diyalog"un mimarlarından sayılan Udo
nbach'ın girişimidir (*Orient*, 1/1988, s.28).

d Kandil: "al-Muslimun bi Almanya", *Fikrun wa Fann*, 67/1998, s.8.

er Schütt: "Demokratie für sie ist kein Teufelswerk", *FAZ*, 17.6.1998; P. Schütt:
utschlands Muslime setzen auf Rot-Grün", *FAZ*, 8.12.1998.

Cumhuriyeti'nin ulus konsepti aslında bir din ulusudur ve "Kemalist devlet baştan beri Sünnî İslâmı ulus inşasında ve yurttaşlarının güvenilirliğini tespitinde bir araç olarak kullanmıştır".²¹⁹ Aynı tez, "saygın" Alman medyasında Yunanlı Türkiye "uzmanlar"ınca da savunulmaktadır: "Atatürk'ün devleti sadece Sünnî Türklere dayanıyordu; devletin temsil ettiği halk sadece onlardı".²²⁰ Hâl böyle olunca, Alman Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilen Hamburg Doğu Enstitüsü, Volkswagen Vakfının sponsorluğunda 1997-Temmuz 1999 arası Türkiye'de geniş kapsamlı bir "araştırma projesi" gerçekleştirmek zorunda kalmıştır. "Türkiye'deki Alevî-Sünnî çatışmasında yabancı ve düşman imajlarının oluşumu, aktarımı ve önemi" başlıklı "araştırma", Türkiye'de "Alevîlerle Sünnîler ve Alevîlerle devlet arasında derin bir düşmanlık" bulunduğunu "belgelemiş"; sıra "araştırma sonuçlarını, Almanya Türk toplumu arasında doğrultma"ya gelmiştir.²²¹ Projeyi yöneten Enstitü müdürünün "InterStar" televizyon kanalını "kökten dinci, İslâmcı kanal"²²² olarak nitelediği düşünülecek olursa, "araştırma"nın bilimselliği hakkında bir fikir edinilebilir. Konunun "normal bilim"le bir ilgisi olmadığını, "Türkiye'deki Alevî-Sünnî çatışması" projesinin yöneticisi de itiraf ediyor: "modern İslâm dünyasıyla uğraşan oryantalizm 'geleneksel' anlamda bir bilim değildir".²²³ Alevîlik bağlamında Alman oryantalizminin güttüğü amaç, a-Alevîliğin etnik bir azınlık olduğunu, b-Alevîlerle devlet; Alevîlerle Sünnîler ve "Kürt Alevîlerle Sünnî Alevîler"²²⁴ arasında üçlü bir çatışma yaşandığını, c-dolayısıyla Türk ulus

²¹⁹ Günter Seufert: *Cafe Istanbul*, a.g.e., s.61.

²²⁰ Gregor M. Manousakis: "Gute Freunde verschliessen die Augen", *Die Zeit*, 30.5.1997.

²²¹ İsmail Engin: "Abschlussbericht des Forschungsberichtes 'Entstehung, Tradierung und Relevanz von Fremd- und Feindbildern im alewitisch-sunnitischen Konflikt in der Türkei'", *Orient*, 4/1999, s.545-572.

²²² Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.321.

²²³ Udo Steinbach: "Der Gegenwartsbezogene Orientforschung zwischen Wissenschaft und Journalismus", *XX. Deutscher Orientalistentag vom 3. bis 8. Oktober 1977 in Erlangen*, yayımlayan: Wolfgang Voigt, Supplement IV, s.581, Wiesbaden 1980.

²²⁴ "Kürt Alevîler"le "Türk Alevîler"in birbirinden "tamamen farklı" olduğu tezi, İstanbul'daki Alman Doğu Enstitüsü elemanlarından biri tarafından "belgelemiş"tir: Karin Vorhoff: *Zwischen Glaube, Nation*, a.g.e.

devletinin meşruiyetini halktan almadığını²²⁵ “kanıtlamak”tır. Bu “teşhis”i koyan uzmanlar, “çözüm”ü de gösteriyorlar: “Bugün yapılması gereken, Türkiye’nin çok etnili ve çok kültürlü, yani çok dinli²²⁶ gerçeğine uyan bir düzen yaratmaktır. Türkiye bir devlet olarak meşruiyetini Mustafa Kemal’in arzuladığı ve kendisinden sonraki nesillerin papağan gibi tekrar ettikleri ‘Sünnî Türk devleti’ yalanından türetemez. Ülkenin iki büyük azınlığı olan Kürtlerden ve Alevîlerden geniş bir kesim, müstakil etnik (ulusal)²²⁷ ve kültürel (dinsel)²²⁸ kimliğini bugün bilinçli bir şekilde sergiliyor.”²²⁹

Türkiye Alevîliği, “Sünnî Türkler”den farklı bir “etno-kültürel azınlık” olarak değerlendirilirken, buna paralel olarak, “Kürtlerden farklı bir Zaza azınlığı”da “bilimsel araştırmalar”a konu olmaya başlamıştır. Çağdaş Alman oryantlizminde Zazalar üzerinde uzmanlaşan şahıslar, aynı zamanda “Alevî uzmanı”dırlar da. Örneğin kariyerine Alevîlik üzerine yazdığı bir doktora teziyle başlayan ve bir süre “Zaza Kürtleri”nden söz eden²³⁰ Kehl-Bodrogi²³¹ (bugün sadece Kehl) artık “Zaza/devlet”, “Zaza/Kürt” çatışmasıyla ilgilenmektedir.²³² “Zaza incelemeleri”ne son yıllarda Almanya’da hız verilmesi, kanaatimizce, Almanya Türk azınlığı içinde “500.000 Kürt” bulunduğunu bir süre gündemde tutan mercilerin,

²²⁵ Taner Akçam, “Hamburg Sosyal Araştırmalar Enstitüsü’nün bursuyla kaleme aldığı “Türk devletinin kuruluş süreci” başlıklı araştırmasında, “Türk devletinin, meşruiyetini halktan almayan, bir başka deyişle ‘halksız bir devlet’ olduğunu kanıtlayacağını” ifade etmektedir (<http://www.his-online.de/mitarb/akcam.htm>).

²²⁶ “Kültür”ün din anlamında kullanıldığı görülüyor.

²²⁷ Görüldüğü gibi “etnik”, “ulusal”ın anlamdaşı olarak kullanılıyor.

²²⁸ “Kültür”ün din anlamında kullanıldığının bir başka kanıtı.

²²⁹ Udo Steinbach: “Europas Brücke zur islamischen Welt”, *Blaetter für deutsche und internationale Politik*, 10/1996, s.1238.

²³⁰ Krisztina Kehl-Bodrogi: “Die ‚Wiederfindung des Alevitums in der Türkei. Geschichtsmythos und kollektive Identität”, *Orient*, 2/1993, s.267-281.

²³¹ Krisztina Kehl-Bodrogi: *Die Kizilbasch-Aleviten: Untersuchungen über eine esoterische Glaubensgemeinschaft in Anatolien*, Berlin 1988.

²³² K. Kehl-Bodrogi: “Kurds, Turks, or a People in Their Own Right? Competing Collective Identities Among the Zazas”, *The Muslim World*, 3-4/1999, s.439-454.

ileride bu rakamın daha da büyüyüp “ulusal azınlık” gerekçesi yapılabileceği kaygısından ileri gelmektedir. Nitekim uzmanlar daha önceleri tercih ettikleri *Kürt*’lerin bir kısmının “aslında Kürt olmadığı”ni -tabii yine- bilimsel bulgularla ispatlamaktadırlar: “Türkiye’de Zazaca konuşan nüfus, iki - altı milyon arasındadır”.²³³

Türkiye bağlamında “Sünnî Türklerden”, hatta “Kemalistler”den farklı “etno-kültürel azınlık statüsü”ne sokulan Türk Alevîleri, konu Almanya Türk toplumu olduğunda, “Alevî göçmenler”, “Şiî Müslümanlar” ya da sadece “Alevîler” gibi dinî sıfatlarla anılmaktadırlar. Ne var ki, uzmanlar “Almanya Alevî toplumu”nun “Türk devleti tarafından ezilen”, “Sünnî çoğunlukça hor görülen insanlar” olduğu iddiasını, Alman kamuoyuna hitap eden yayınlarda vurgulamayı ihmal etmemektedirler.²³⁴

Almanya Türk toplumunun hem yaşadığı ülke toplumuna uyumunu, hem de iç barışını tehdit eden bir başka tehlike, Alman “Alevî uzmanları”nın sürekli Alevîlerin Sünnîlerden “daha çağdaş”, “daha insancıl” vs. olduklarını vurgulamalarıdır. Bu çerçevede, Türk ulusunun “Müslüman”lar olarak tanımlanan Alevî olmayan kesiminin din anlayışı, “ortodoks İslâm” olarak değerlendirilmekte; Türkiye’de “Müslümanların Alevî düşmanlığı” başlığı altında da politik İslâm’ın en aşırı temsilcilerinin yayınları aktarılmaktadır.²³⁵ Hem Alman kamuoyuna, hem de Alevî inancına mensup Türklere verilmek

²³³ Ludwig Paul: “Zazaki-Dialekt, Sprache, Nation?”, Barbel Köhler (yayımlayan): *Religion und Wahrheit. Religionswissenschaftliche Studien. Festschrift für Gernot Wiessner zum 65. Geburtstag*, Wiesbaden 1998.

²³⁴ Bremen “Çalışma, kadın, sağlık, gençlik ve sosyal işler” senatörü ile Bremen Protestan Kilisesi’nin yayımladığı “Almanya’daki Müslüman kadınlar inançlarını anlatıyorlar” başlıklı kitap bu açıdan dikkate değer bir belgedir. Bu kitabın son bölümünde, önce “Sünnî Türkler’in Türkiye’deki konumları”, ardından “Alevîlerin Türkiye’deki yaşam koşulları” anlatılıyor. “İnançlarını yaşamak isteyen Sünnî Türkler” -yazara göre, “Türk devletinin katı ve din karşıt lâiklik anlayışı altında zulme uğrar”ken; “Alevîler” de “Sünnî çoğunluğun baskı, hakaret ve zaman zaman da katliamlarına maruzlar (*Muslimische Frauen erzählen über ihren Glauben*, Gütersloh 1999).

²³⁵ Rainer Freitag: “Reaktionen in der Türkei auf die Salman-Ruschdie-Affaere”, *Orient*, 3/1989, s.429 vd.

istenen mesaj, "insancıl, akla önem veren, kadına saygı gösteren"²³⁶ "Şif Alevîler"le,²³⁷ "Sünnî komşuları Türkler arasında derin bir düşmanlık"ın bulunduğu²³⁸.

"Alevîlik incelemeleri"nin Almanya'da en önemli amacı, Almanya Türk toplumu için öngörülen din referanslı kimliklere "bilimsel" meşruiyet kazandırmaktır. Bu çerçevede Alman üniversitelerinin sosyal bilim dallarında okuyan Türk öğrencilerin, Alevîlik ve Türkiye Alevîliğinin "etnik yapısı" hakkında tez hazırlamaları teşvik edilmektedir.²³⁹ Başta, sadece Almanya Türk toplumunun "etno-kültürel" kutuplaşmasına zemin hazırlamak amacıyla özendirilen "incelemeler", -uzmanların itirafıyla-Türkiye'de "Alevî rönesansı"ının da hazırlayıcısı olmuş; özellikle "Almanya'dan aktarılan finans desteği, Türkiye'de Alevîlerin örgütlenmesine en büyük katkıyı" sağlamıştır.²⁴⁰

"Müslümanlar"-İslâm ve Hilâfet

Türkiye'de ulus anlayışının "baştan itibaren sadece Sünnî mezhebine mensup Türk kökenliler"i kapsadığı; bu "hayalî yapıda, Alevîlere ve farklı

²³⁶ Songül Çetinkaya: "Licht und Freude für Berliner Aleviten", TAZ, 8.11.1999.

²³⁷ Isabelle Siemes: "Der Glaube wird hier nicht verkündet", TAZ, 22.5.2000.

²³⁸ Hedwig Gafga: "Kurden in Deutschland. Ende der Gebetszeit", *Deutsches Allgemeines Sonntagsblatt*, 19.3.1999.

²³⁹ Halis Özkan: *Völker und Kulturen in Ostanatolien: Beitrage zur Geschichte und Ethnographie des Dorfes Muhundu in Ostanatolien, Regierungsbezirk Tunceli (ehemals Dersim)*, Wuppertal 1992. Avusturyalı bir "Kürdolog", Halis Özkan'ın bu çalışmasını tanıtırken, yazarın "kimlik bunalımı" yaşadığını, zira tezinde kendisini Alevî olarak tanımlamasına ve Kurmancı lehçesini konuştuğunu vurgulamasına karşın, "Kürtlerden aşağılayıcı bir üslupla söz ettiği"ni belirtiyor (Karin Kren: *Kurdologie. Kommentierte Bibliographie*, s.162 vd., Münster 2000, Gülsün Fırat: *Kurdistan und die Kurden in der deutschsprachigen Sozioökonomischer Wandel und ethnische Identität in der kurdisch-alevitischen Region Derdim Literatur. Kommentierte Bibliographie*, Saarbrücken 1997).

²⁴⁰ Hella Rittersberger-Tilic: "Development and Reformulation of a Returnee Identity as Alevi", Elisabeth Özdalga, Tord Olsson, Catharina Raudvere (yayımlayanlar): *Alevi Identity. Cultural, Religious and Social Perspectives*, s.69-78, Swedish Research Institute in Istanbul 1998.

kökenden diğerlerine yer olmadığı"²⁴¹ iddiasıyla Alevî inancına mensup Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarına "etno-kültürel azınlık" statüsü veren Alman uzmanlar, "Sünnîler" in de Türk devleti tarafından temsil edilmedikleri kanaatindedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin "Alevî karşıtı doğası", Cumhuriyet'in sözde "Sünnî ağırlıklı" yurttaş anlayışıyla kanıtlanmak istenirken; "Sünnî karşıtlığı" Cumhuriyet'in "İslâma ve İslâmî kurumlara düşmanlığı"yla "belgelenmek"tedir.

Kemalistler, Alman doğubilimcisine göre, "baştan itibaren İslâmın ayrılmaz bir parçası olan hilâfeti ilga etmekle, İslâma öldürücü bir darbe vurmak istemişlerdir.²⁴² Cemalettin Kaplan da aynı kanaattedir.²⁴³ Cumhuriyet'in hilâfeti kaldırmakla "İslâma ihanet" ettiğini iddia eden Alman oryantalezmi, Mustafa Kemal'in, "aslında Müslüman" olmadığını da "belgelemiş" durumdadır: "Her ne kadar Atatürk kendisini birçok kez Müslüman olarak tanımlamışsa da, 1924 yılından itibaren bu dinin gereklerini yerine getirmemiştir."²⁴⁴

Alman oryantalezmiyle radikal dinci akımların aynı "argüman"larla Türk devletine saldırmaları, şaşırtıcı değildir. Her iki grup arasında bir söylem

²⁴¹ Karin Vorhoff: "Let's Proclaim Our History and Culture! Imagining Alevi Community in Contemporary Turkey", *WI*, 2/1998, s.228 v.d.

²⁴² Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.60.

²⁴³ Cemalettin Kaplan: *Hilâfet Devleti*, s.2 v.d., Köln 1992. Merkezi Almanya olan "sürgündeki hilâfet devleti"nin internet sayfalarında, grubun Atatürk hakkındaki hezeyanları, Udo Steinbach'ın yukarıda adı geçen kitabından alıntılarla "desteklenmekte"dir. "Batılı bilim adamının gözünde Mustafa Kemal" başlığı altında şu satırları okuyoruz: "Prof. Udo Steinbach, kitabında Türkiye ile birçok meseleye temas etmesinin yanında, Kemalistlerin atası Mustafa Kemal hakkında da bazı gerçekleri dile getiriyor. Tabii ki bu da Kemalistlerin hiç hoşuna gitmemekte ve bu sebepten Prof. Steinbach'a savaş açtılar". Kaplan grubu, Steinbach'ın kitabıyla müellifi Cemalettin Kaplan olan "Mustafa Kemal'in babası kimdir?" başlıklı kitapçığın da mutlaka birlikte okunması gerektiğini belirtiyor. Steinbach'ın kitabından uzun alıntılar aktaran Kaplan grubunun şu tespiti, Alman resmî oryantalezmiyle radikal dincilik arasındaki uyumun bir belgesi mahiyetindedir: "Artık ne demeli? Bizim senelerden beri söylediğimiz ve iddia ettiğimiz gerçekleri artık batılı bilim adamları da getirmektedirler..." (<http://www.seriadat.de/mkema1/blm.htm>).

²⁴⁴ Renate Kreie: *Renaissance des Islam*, a.g.e., s.27. Bayan Kreie, Tübingen Üniversitesi'nde "siyaset bilimi" okutan bir oryantalezmistir.

birliği olduğu, Batı oryantizmini yakından tanıyan siyaset bilimcilerin de dikkatinden kaçmamıştır.²⁴⁵ Türkiye Cumhuriyeti'nin "İslâm düşmanı" bir devlet olduğu tezini savunan, radikallerle Alman oryantistlerin ortak paydası, İslâmı statik bir olgu olarak değerlendirmektir. Birinci gruptakiler, konuya -her ne kadar çarpık olsa da- "inanç" açısından yaklaştıklarından, -kendi dünya görüşleri ve mantık örgüleri içinde- "makul" karşılanabilirler. Oysa, nesnel bir bilim olduğu iddiasını taşıyan oryantizmin en azından yazılı kaynakları tanıması ve doğru yorumlaması gerekirdi. Zira, 1998 yılında "hilâfet İslâmın vazgeçilmez bir unsurudur" diyen Alman oryantizminin aksine 1058'de vefat eden el-Maverdi, hilâfetin meşruiyetinin Kur'an ya da sünnetle değil, sadece "icma ile sabit" olduğunu yazabilmişti.²⁴⁶ Şu da var ki, bizzat Alman oryantizminin standart eserlerinde, hilâfetin pek de "İslâmî" bir merci olmadığı açıkça yazılıdır.²⁴⁷

"Hilâfet" konusuna burada ayrıntılı olarak değinmemizin nedeni, hem Alman uzmanların kamuya yönelik yayınlarda başka, akademik ve sadece uzmanlar arasında okunan yayınlarda başka iddialarda bulunabildiğini, hem de "İslâm'da din/devlet yoktur" iddiasının temelsizliğini göstermektir.

Popüler yayınlarda ve medyada hilâfetin "İslâmî bir kurum" olduğu söylenirken, "ciddî" eserlerde, hilâfetin "İslâmîliği" sorgulanabilmektedir.²⁴⁸ Uzmanlar, "Osmanlı sultanları için hilâfet kimliği"nin "18. yüzyıla kadar siyasî bir rol oynamadığı"nın da bilmektedirler: "Hükümdarın dünyası, ulemanın inanç dünyasından önce gelirdi."²⁴⁹ "Hükümdarın dünyası"nın günümüz diline "realist devlet politikası" olarak çevirebiliriz. Yine İslâm

²⁴⁵ Aziz al-Azmeh: *Islam and Modernities*, a.g.e., s.178.

²⁴⁶ Abu'l-Hasan al-Mawardi: *Al-Ahkam as-Sultaniyya*, s.3, Bonnae 1853.

²⁴⁷ "Khilafa", *Handwörterbuch des Islam*, Leiden 1976.

²⁴⁸ Bassam Tibi: *Der Islam und das Problem der kulturellen Bewältigung des sozialen Wandels*, s.79-98, Frankfurt am Main 1985.

²⁴⁹ Reinhard Schulze: "Islam und Herrschaft. Zur politischen Instrumentalisierung einer Religion, *Der Islam im Aufbruch*, s.111, München 1992.

tarihinin elimize ulaşan en eski yazılı kaynakları, İslâm'ın -daha ilk yüzyılında- "çağdaş" Alman oryantalezminden çok daha "dünyevî" düşündüğünü beğemektedir.

Peygamber'e atfedilen hadisler dâhil- İslâm'ın ilk dönemlerine ait eserler, "mümin"leri "devlet daire"lerinde çalışmamaları için uyaran anekdotlarla doludur. Bir hadiste Peygamber'in, kendisinden makam talebinde bulunan bir sahabiye şöyle dediğini okuyoruz: "Ondan sakın! O, vebali büyük bir görevdir ve sana kıyamet gününde pişmanlık ve utanç getirir".²⁵⁰ "Devlet" hizmetinden kaçmak, Emevî hilâfeti döneminde "dindarlık" ifadesi olarak kabul ediliyordu.²⁵¹ Bu tavrın nedeni, sözde "baştan beri İslâmın ayrılmaz bir unsuru olan hilâfet"e hizmet isteksizliği değil, tam tersi bu kurumun her zaman Kur'an'a uygun işle(ye)mediğinin daha o dönemde ortaya çıkmasıydı. "Dindar"lar daha o dönemlerde, "hilâfet"in yarı dünyevî bir makam olduğu, dolayısıyla "hükümet daireleri"nde görev almanın, "mümin"e kıyamet günü ağır bir fatura getirebileceği kanaatindeydiler. Kaldı ki, Emevî halifelerinin, makamlarına kutsallık atfetmek amacıyla "ulema"ya hadis sipariş etmekten, belirli Kur'an ayetlerine bu amaçla "uygun" anlamlar yüklemekten geri kalmamaları, yakınma konusu olmuştu.²⁵² Kur'an tefsiri böylece siyasî (dünyevî) otoritenin emrinde bir "meşruiyet" aracı olarak kullanılmaya başlandı.²⁵³

"Devlet daireleri"nde görev üstlenmeyi "günah" sayan anlayış, İslâm tarihinin bütün dönemlerinde devam etti. Adı ister "hilâfet", ister "saltanat" olsun - devlet, en önemli görevi "nizam"ı sağlamak olan bir aygıt olarak görüldü. 11. yüzyılda yaşamış bir bilginin "Müslümanlar"a nasihatı,

²⁵⁰ Ibn Sa'd: *at-Tabaqat al-Kubra*, c.4, s.231, Dar Sader Beyrut tarihsiz.

²⁵¹ Abu Nuaym al-İsbahani: *Hilyat al-Awliya*, c.5, s.744, Kahire tarihsiz.

²⁵² "Halife" teriminin erken dönem Kur'an tefsirlerindeki evrimine ilişkin bkz.: Wadad al-Qadi: "The Term 'Kalifa' in Early Exegetical Literature, *Die Welt des Islams*, Nr.28, 1988, s.392-411.

²⁵³ Hilâfetin siyasileştirilmesi (dünyevileştirilmesi) süreci için b.k.: William Montgomery Watt: *Islamic Political Thought*, s.31 vd., Edinburgh 1968.

"ulema"nın günümüz Alman oryantalistlerinden çok daha gerçekçi olduğunu gösteriyor: "Hükümraniğe karşı asla isyan etmeyeceksiniz! Başınızdakiler, günahkâr olsalar bile, onlara asla silâh çekmeyeceksiniz!"²⁵⁴

Hilâfet'in "İslâmîliği"ni kabul etmeyen ve o yüzden kimi Batılı oryantalistlerce "otantik Müslüman" sayılmayan çok sayıda Doğulu düşünür ve bilim adamının²⁵⁵ yanısıra, -kendisini dünyadaki "biricik İslâmî sistem" olarak gören- İran rejiminin de, (hilâfetten) "başka devlet biçimlerini pekâlâ mümkün" görebildiğine şahit oluyoruz. İranlı bir bürokrat, Almanya ile İran arasında düzenli olarak gerçekleştirilen "sohbet" toplantılarının birinde, "Hilâfet gerçi İslâmın devlet teorisine uyuyor, fakat demokratik bir devlet de bu teoriye pekâlâ uyar" diyebilmiştir.²⁵⁶ Alman oryantalizminin mantığıyla yaklaşıldığında, İranlı bürokratin "İslâmı yok etmek"²⁵⁷le suçlanması gerekirdi.

Hilâfetin İslâmın ayrılmaz bir parçası olduğu konusunda, çağdaş Alman oryantizmi ittifak halindedir.²⁵⁸ Oysa Alman Türkologlar ve İslâm uzmanları

²⁵⁴ Aktaran Bernard Lewis: "On the Quietist and Activist Traditions in Islamic Political Writing, *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Nr.49, 1986, s.143.

²⁵⁵ "Hilâfet" in sadece siyasî bir kurum olduğunu, zira İslâmın "dinî bir siyasî otorite" tanımadığını ilk kez Mısırlı hukukçu ve Ezher âlimi Ali Abdurazık (1888-1966), 1925'te yayımlanan "İslâmîyet ve yönetim esasları" başlıklı eserinde açıkça dile getirdi (Muhammad İmara (yayımlayan): *al-Islam wa Usul al-Hukm*, Beyrut 1988). Bu eser 1927 yılında Ömer Rıza tarafından Türkçeye kazandırıldı: *İslâmîyet ve Hükümet*, Kitaphane-i Sudi İstanbul 1927.

²⁵⁶ Deutsches Orient-Institut (yayımlayan): *Deutsch-iranisches Kolloquium-Religion und Gesellschaft; Wirtschaft und Politik; bilaterale Beziehungen*, s.7. vd., Hamburg 1989.

²⁵⁷ Adı geçen toplantıyı Alman delegasyonu adına yöneten Udo Steinbach, hilâfetin ilgasını: "tarihten ders alan Mustafa Kemal'in, İslâmın kökünü kamu hayatından kazımak amacıyla giriştiği radikal bir reform" olarak değerlendiriyor (*Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.41). Burada hem hilâfete dolaylı yoldan "İslâmî bir kurum" payesi veriliyor; hem de Mustafa Kemal'in "İslâmı reddettiği" mesajı okuyucuya iletiliyor. Aynı değerlendirme, radikal İslâmın herhangi bir temsilcisinden de kaynaklanabilirdi. Nitekim Seyyid Kutb, "onların (Müslüman devletler) hepsi, İslâm'ı tamamen bir tarafa atan Mustafa Kemal'den ve onunla aynı zihniyete sahip arkadaşlarından daha iğrençler" diyor (Sayyid Qutb: *Dirasat İslamiyya*, s.194 vd., Beyrut 1982). Bu örnekten de anlaşılacağı gibi, gerek oryantalistler, gerek doğulu radikaller İslâmî bireysel bir inanç değil, dinî-politik bir sistem olarak algılıyorlar.

²⁵⁸ Peter Heine: "Chalifat", Adel Theodor Khoury, Ludwig Hagemann, Peter Heine (yayımlayanlar): *Islamlexikon*, c.2, s.441 vd., Freiburg 1991; Werner Ende: "Kalifat", Klaus Kreiser & Rotraud Wielandt (yayımlayanlar): *Lexikon der islamischen Welt*, s.148, Stuttgart 1992.

1920'li yıllarda farklı düşünüyordular. Örneğin Mustafa Kemal'in devrimlerini yerinde inceleme fırsatı bulmuş Richard Hartmann'ın gözünde ne Mustafa Kemal bir "kâfir", ne de onun reformları "İslâm'a karşı bir imha seferi"ydi. Gerek Türkiye'de oturan, gerek Batı üniversitelerinde ders veren farklı görüşteki Avrupalılara Hartmann, "Kemalistlerin attıkları adımların, aslında İslâm'da modernleşmenin bir tezahürü" olduğunu hatırlatıyordu: "Yeni Türkiye'de atılan adımların, İslâm'dan bariz bir sapma olduğu görüşü çok defa dile getirildi. Doğu'da dahi bu kanaati taşıyan Avrupalılar az değildir. Hilâfet makamının lâğvedilmesi, din ile devletin kademeli olarak birbirinden ayrılması, okul sistemindeki Batılılaşma, tarikatların kapatılması, buna örnek olarak gösterilebiliyor. Oysa bütün bunlar incelendiğinde, Türkiye'nin attığı tüm adımların, aslında modernist akımın hedeflerini gerçekleştirmek anlamına geldiğini söylemek gerekecektir...Bu akımın hedeflerinden biri, din ile devletin birbirinden ayrılmasıydı. Türk Özgürlük Savaşından sonra ortadan kaldırılması siyasî sebeplerden dolayı kaçınılmaz hâl alan hilâfet, -yeni Türkiye'nin liderleri farkında olmasalar da- gerçekte ruhanî değil, sırf siyasî bir makamdı."²⁵⁹ Hem İslâm tarihinde, hem de İslâm teolojisinde gerçek bir uzman olan²⁶⁰ Hartmann'ın bu tespitinden yıllar sonra "çağdaş" bir Alman oryantalisti, "İslâm'da din ve devlet birbirinden ayrılmaz bir bütündür" diyecektir.²⁶¹ İslâmın -tarihsel temelden yoksun- siyasî bir yorumunu, (Hartmann'ın ifadesiyle) "İslâm dünyasındaki ortodoks ekol"ü incelemelerinde baş ölçüt olarak kullanan Alman oryantizmi İslâm bilginlerinin reformist düşüncelerini, bu dinin doğal tarihsel gelişimi çerçevesinde değerlendirmek yerine, "İslâm'dan birer kopma"²⁶² olarak karalama alışkanlığını sürdürmektedir. Halbuki günümüzde de yer yer

²⁵⁹ Richard Hartmann: *Die Krisis des Islam*, a.g.e., s.26 v.d.

²⁶⁰ Hartmann'ın değeri, 1941 yılında yayımladığı "İslâma giriş" başlıklı eserinin bugün dahi Alman literatüründe benzersiz konumunu korumasından rahatlıkla anlaşılabilir: R. Hartmann: *Die Religion des Islam. Eine Einführung*, Darmstadt 1987.

²⁶¹ Ulrich Haarmann: "Christentum und Islam", a.g.e., s.55.

²⁶² Richard Hartmann: *Die Krisis des Islam*, a.g.e., s.27.

varlığını hissettiren “yenilenmecî akım”ın amacı, “öz İslâm” a değil, “tarihî İslâm” a veda etmektir.²⁶³

Çağdaş Alman oryantalizminde İslâmın, bu dinin radikal ve politize edilmiş bir yorumuyla özdeşleştirilmesi, hem Almanya'nın bazı İslâm ülkeleri nezdinde saygınlığını artırmayı, hem de “yabancılar politikası”nın Alman devletinin sistemli dışlamaları nedeniyle değil, “Türklerin kültürel farklılıkları”ndan ötürü başarısız olduğunu kanıtlamayı amaçlamaktadır. “İslâma sempati” adına teşvik edilen ve “Türklerin dini” olarak ön plâna çıkarılan radikal dincilik, -Almanya Türk toplumu üzerinden- Türkiye'nin de “çağdaş Batı normları”na uzaklığını belgeleyecektir.

Alman oryantalizminin gözüyle “İslâm” ve “Müslüman”

Türkiye Cumhuriyeti'nin sözde “din düşmanı” bir ideolojik temele dayandığı tezinde, Alman oryantalizmiyle radikal dincilik tekrar bir araya geliyor. Atatürk bu tezin sahiplerine göre, “kadınlarla kolay ilişkiye giren ve rakıdan hoşlanan”,²⁶⁴ hatta “içe içe zıkkımlanan”²⁶⁵ “1924'ten itibaren İslâm

²⁶³ Zira: “İslâm, özünde sırf bir merasimler manzumesi değil, her şeyden önce bir din, Tanrı'ya ve dünyaya bakış felsefesidir. Bu anlamda İslâma, en gözü kara modernistler dahi inançla sarılmaktadırlar. Böylesi (modernist) bir gelişmeyi özellikle Avrupa – kendi tarihini göz önüne alarak – anlayışla karşılamak zorundadır. Zira Hristiyanlığın Protestan yorumuyla Orta Çağ Roma Katolik Kilisesi'nin din anlayışında da – yüzde yüz olmasa da- yer yer İslâm modernistleriyle ortodoks İslâma iğinc paralellikler bulunmaktadır...Nitekim günümüzde kiliseyle bağıntı tamamen koparmış Avrupalılar da kendilerini genellikle –ki bu sebepsiz değildir – Hristiyan olarak görmekteler. Doğulular arasında da, özellikle modern bir eğitim almış insanlarda, İslâmın temel öğretilerine karşı kayıtsız olanlar şüphesiz vardır. Fakat, Hristiyanlıkla bağıntı koparmış kişilerin Hristiyanlığını adları hatırına kabul eden bizlerin, bir Müslümanın dinî kimliğini belirlemede daha sıkı bir ölçü kullanmaya hakkı olmasa gerekir” (R. Hartmann: *Die Krisis des Islam*, a.g.e., s.24).

²⁶⁴ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.99.

²⁶⁵ “Er hat sich totgesoffen”: Hubert Seipel: “Im Griff der Generale”, ZDF, 30.10.1998 (Alman devlet televizyonu ikinci kanalında Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. kuruluş yıldönümü vesilesiyle 30 Ekim akşamı yayımlanan “Generallerin pençesinde” başlıklı ve Türkiye'nin “militör bir demokrasi”, politikacıların sadece ordunun emir kullandığını vurgulayan ve Türk ordusundan saldırgan bir dille söz eden film yapımcısı Hubert Seipel, filmin Türkiye'de yapımında kendisine ve ekibine her türlü kolaylığı gösteren Genelkurmay Başkanlığıyla alay etmekten

dininin gereklerini yerine getirmeyen bir mürtettir"²⁶⁶ Alman devlet televizyonu ZDF'in "Orta Doğu uzmanı", Atatürk'ün "imansız general" olduğu görüşündedir.²⁶⁷ Oysa Atatürk'le sık sık biraraya gelmiş olan dönemin ABD elçisi Sherrills, "çağdaş" Alman oryantalezminden farklı düşünmekteydi: "O, insanlığın Tanrı'ya hem ihtiyacı, hem de O'na niyazda bulunmaya hakkı olduğuna inanıyor."²⁶⁸

Alman Katolik Kilisesi'nin İslâm uzmanlarınca çıkarılan "Hristiyan-İslâm diyalogu" amaçlı dergisi, Atatürk'ü Adolf Hitler'le karşılaştırmaktadır.²⁶⁹ Aynı çirkin benzetmeye Alman insan hakları" savunucularının yayınlarında²⁷⁰ ve Alman basınında da²⁷¹ rastlamaktayız.

Gisela Kraft adlı bir Alman doğubilimci, Aşık Veysel'in 1930'larda yazdığı ve hemen hemen Yunus'un bir münacatıyla örtüşen bir şiirini, Kemalist dönemde Tanrı'nın dahi eleştirebildiğini belgeleyen bir örnek olarak aktarır. Aşık Veysel'in Atatürk'ten "Türkiye'nin ihyası" diye söz etmesi, bayan doğubilimciyi rahatsız etmiştir.²⁷² Alman doğubilimciye göre Kemalizmle birlikte "Tanrı kaybolmuş gitmiş, zira ona ne zaman varmış, ne de vesile".²⁷³ Bu tür zorlama tezlerle Kemalizm'i din düşmanlığı olarak

dahi çekinmemiştir. Merkezi Münih'te bulunan *Süddeutsche Zeitung*'tan Thomas Avenarius, bu filme ilişkin övgüsünde ("kendisine ait devleti olan bir ordu", SZ, 31.10.1998), Türk silahlı kuvvetlerinin bu iyiniyetli tutumuyla alay etmiş, "sayelerinde ordunun gerçek yüzünün Hubert Seipel'in filminde meydana çıktığı"ni yazmıştır).

²⁶⁶ Renate Kreile: *Renaissance des Islam*, a.g.e., s.27.

²⁶⁷ Marcel Pott: *Allahs falsche Propheten. Die arabische Welt in der Krise*, s.235, Bergisch Gladbach 1999.

²⁶⁸ Charles H. Sherrills: *A Year's Embassy to Mustafa Kemal*, New York & London 1934; aktaran: Gotthard Jaescke: *OI*, 2/1937, s.77.

²⁶⁹ Erika Schmidt: "Muslime. Gäste des christlichen Abendlandes", *CIBEDO-Beiträge* 11, 2/2/1997, s.109 v.d.

²⁷⁰ Tilman Zülch: *Völkermord an den Kurden*, s.33, Frankfurt am Main 1991.

²⁷¹ Wolfgang Gust: *Der Völkermord an den Armeniern*, a.g.e.s.302.

²⁷² Gisela Kraft: "Zum Gottesbegriff in der türkischen Lyrik der kemalistischen Aera", *WI*, XXIII-XXIV (1984) s. 108.

²⁷³ A.g.e., s.106.

gören ve göstermek isteyen Alman oryantalizmine göre, lâiklik de Türk insanının tanımadığı ve asla benimsemeyeceği bir ilkedir. İslâm'ın Anadolu'da bambaşka yorumlandığı gerçeği, bu çarpık algılamının olmazsa olmaz koşuludur. Zira lâikleşme onların gözünde Türkiye Cumhuriyeti'nin tepeden inmesi bir reformdur ve sadece küçük bir elit tabaka tarafından benimsenmiştir. Bu bağlamda özellikle Şerif Mardin ve öğrencileri Nilüfer Göle, Sabri Sayarı tarafından savunulan, fakat patent hakkı kara Avrupası oryantalizmine ait olan tez uyarınca Türkiye'de bugün bir merkez/kenar ikiliği vardır. Merkezle kastedilen -onların terimiyle- "Batılılaşmış kentli aydın ve asker seçkin tabakası" olup kenar (Peripherie) ise halkın ezici çoğunluğu köylü ve kırsal kesim insanıdır. Rafsancani'nin övüldüğü, "Kemalist lâikliğin hedef tahtası yapıldığı bir İstanbul sempozyumunda konuşan Sabri Sayarı'ya göre bu durum, "Türk demokrasisinin, Batılı demokrasilerin tersine, tepeden inme gerçekleştirilmesinden kaynaklanmaktadır".²⁷⁴ O yüzden "Türkiye hâlâ Gorbatschow'unu beklemektedir".²⁷⁵ Aynı sempozyumda bir tebliğ sunan Nilüfer Göle'ye göre "Türkiye'nin batılı seçkinleri insanları 'medenî'/'medenî olmayan' diye iki gruba ayırmaktadırlar. Müslümanlar ve Kürtler medenî olmayanlardan sayılmaktadırlar".²⁷⁶ Batı araştırma kurumlarının lâiklik düşmanlığı -görüldüğü gibi - "yerli" avukatlar da bulmaktadır.

Hukukun lâikleşmesinin en büyük kazanımlarından biri olan ve Cumhuriyet Türkiye'sinin bugün İslâm dünyasının akyüzü olmasında belki en büyük rolü oynayan kadın/erkek eşitliği bile, Alman oryantalizminin gözünde "kadını mağdur bırakmıştır". Örneğin Renate Kreile, "çağdaşlaşmayla birlikte (Modernisierung) kadının geleneksel nüfuz alanından mahrum bırakıldığını" iddia edebilmektedir.²⁷⁷ Bir başka Alman doğubilimciye göre, "ulusal devletler, tepeden inmesi reformlarını, özellikle

²⁷⁴ Wolfgang Breidenbach: "Islam and Democracy - Internationale Konferenz in Istanbul, 27./28.11.1992", *ZfTS*, 2/1993, s.304.

²⁷⁵ A.g.e.

²⁷⁶ A.g.e., s.305.

²⁷⁷ Martin Beck: *Orient*, 1/1998, s.137.

de kadın/erkek eşitliğini, sırf geleneksel yapıları kırmak için araç olarak kullanmışlardır”.²⁷⁸ Bayan doğubilimci, kadın/erkek eşitliği yüzünden kadının nisbi nüfuzunu tamamen kaybettiğini iddia etmektedir.²⁷⁹ Öte yandan; Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarını Müslüman/lâik biçiminde ikiye ayırdıktan sonra, Türk ulusunun etnik ve dinsel haritasını çıkarmaya çalışan ve hâlen İstanbul Alman Doğu Enstitüsü'nün müdürlüğünü yürüten bir başka doğubilimci şu tezi savunmaktadır: “Kadınlar Kemalizm sayesinde en üst görevlere gelebilmişler...doktor, milletvekili, üniversite profesörü olabilmişlerdir. Fakat bunun ağır bir bedeli olmuştur: zira kadınlar bu görevlere gelebilmek için cinselliklerinden vazgeçmişler, erkek gibi giyinmişlerdir.”²⁸⁰ Aynı araştırmacı, doktora tezinde Tansu Çiller'in eteğini analiz etmekte, bu politikacının beş yıl zarfında eteğinin gitgide uzadığını öne sürerek, Türkiye'de kadın/politika ilişkisi üzerine garip tezler geliştirmektedir.²⁸¹

Alman oryantlizminin çarpık tezleri, bilimin lâikleşmesini de hedeflemektedir. Pozitif bilimlerdeki din kisveli sansüre son verilmesi, edebiyattan ilâhiyata diğer bilgi kollarında akılcı, araştırmacı ve metodik tarzın egemen kılınması da, Alman oryantlizmine göre, “Türkiye’yi kendi kültür dairesine yabancılaştırmıştır”. Başta Türkiye olmak üzere, “İslâm ülkeleri ancak bilimi İslâmî temellere oturtarak gelişmelerini sağlayabilirler”. Örneğin Peter Heine’ye göre bugün “İslâm dünyasında bilginin İslâmîleştirilmesi için büyük gayret harcanmakta, bu her geçen gün daha da popüler olmaktadır”.²⁸² Alman oryantlist, Kahire, Washington ve Köln’de bilgiyi İslâmîleştirmeye çabalayan önemli enstitülerden bahsetmekte, bu tuhaf projenin en önemli temsilcisi olarak, yakın bir

²⁷⁸ Renate Kreile: *Politische Herrschaft, Geschlechterpolitik und Frauenmacht im Vorderen Orient*, 8. Bölüm, Pfaffenweiler 1997.

²⁷⁹ A.g.e., s.134.

²⁸⁰ Günter Seufert: *Cafe Istanbul*, a.g.e., s.158.

²⁸¹ G. Seufert: *Politischer Islam in der Türkei. Islamismus als symbolische Repräsentation einer sich modernisierenden muslimischen Gesellschaft*, resimler bölümü, İstanbul 1997.

²⁸² Peter Heine: *Der Islam auf dem Weg in das 21. Jahrhundert, Referat am 23. April 1998 in Erfurt*, s.10, Weimar 1999.

zamana kadar ABD'de öğretim görevlisi olarak çalışan Sayyed Hossein Nasr'ın adını vermektedir. İranlı profesörün amacı, bilimi "ruhanîleştirmek"miş. İlginçtir, bu tür "yapıcı" öneriler, Batı üniversitelerinde geliştirilmekte, fakat ne yazık ki, Doğu'ya postalanmaktadır. Konu tabii ne İslâm, ne de bilim; Doğu'nun geri bırakılması, atılım yapanların durdurulmasıdır. Hem hoş bir anekdot kabilinden, hem de "bilgiyi İslâmîleştirme" projesinin kurucusu Sayyed Hossein Nasr'ın bilgi düzeyine ilişkin bir belge olarak şunu da belirtelim: İranlı sözde düşünür Nasr, "İslâmî bir kurum" dediği çok eşli evliliği savunurken: çok evliliği, Kâbe'ye benzetir ve der ki: "bir Müslümanın evlenebileceği dört kadın, Kâbe'nin dört tarafı gibi istikrarı (sağlamlığı) sembolize eder".²⁶³

Son yıllarda Alman Türkiye uzmanlarını en çok öfkeliendiren gelişme, Türkiye'de hayli geç uygulamaya konan "sekiz yıllık kesintisiz eğitim reformu" olmuştur. Bu reforma ilk tepki, CDU partisinin vakfı olan Konrad-Adenauer Stiftung'tan geldi. CDU vakfının Türkiye temsilcisi Wulf Schönbohm, sekiz yıllık kesintisiz eğitim reformunun arkasında "İslâm düşmanlığı"nın yattığını bizzat vakfın dergisinde açıkça ifade edebilmiştir.²⁶⁴ Türk insanının etnik kökenlerini araştıran Alman devlet kurumu İstanbul Deutsches Orient-Institut'un yanısıra ülkemiz insanının dinî inanç dozajını ölçmekle meşgul CDU vakfının temsilcisi, aynı makalesinde, "Türk toplumunun paramparça olduğu"nu,²⁶⁵ Türklerin sadece küçük bir kesiminin Avrupa'ya ait kabul edilebileceğini,²⁶⁶ Türkiye'de "Kemalistlerle Müslümanlar arasında kıyasıya bir çekişmenin yaşandığı"nı, "Kemalistlerin demokratik çoğulculukla aralarının iyi olmadığını" ve "hoşlarına gitmeyen her akımı ezdikleri"ni²⁶⁷ öne sürdükten sonra İslâmın "Batılılaşmış Türklerin

²⁶³ Sayyed Hossein Nasr: *İdeal und Wirklichkeit des Islam*, s.136, München 1993.

²⁶⁴ Wulf Schönbohm: "Zur politischen Situation und Entwicklung in der Türkei", *KAS/Auslandsinformationen*, 8/1997, s.49 v.d.

²⁶⁵ A.g.e., s.62.

²⁶⁶ A.g.e., s.63.

²⁶⁷ A.g.e., s.66.

gözünde değerini kaybettiğini, yahut içeriksiz bir ibadete dönüştüğü"nü, zira "Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan beri, İslâmın inanca ilişkin buyruklarını ve dinî duyguların ifadesini diskrimine ettiği"ni söylemektedir.²⁸⁸

"İslâmı demokrasiyle barıştırmak",²⁸⁹ "demokratik lâiklik/antidemokratik lâiklik", "pozitif lâiklik/negatif lâiklik"²⁹⁰ "militan ateist Kemalizm"²⁹¹ vs. türü söylemlerin kaynağı ve patenti bizzat bu tür Batı araştırma kurumlarına ve vakıflarına aittir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Batı güdümlü lâiklik karşıtı kampanyanın en tehlikelisi, "Türk sözcüler" aracılığıyla yapılanıdır. Nitekim Bochum üniversitesinde çalışan ve asıl uzmanlık alanı "Güneydoğu Avrupa azınlıkları olan" Fikret Adanır, "Kemalizm özgür ibadet hakkını asla tanımamış, fakat bizzat dine dönüşmüştür" der.²⁹² Adanır, "İslâmcılar haklı olarak Atatürk'ün kendilerini aldattığını hissediyorlar; zira Atatürk'ün lâikliği doğru dürüst bir lâiklik değildi" tespitinin de sahibidir.²⁹³ Kemalizm'i "dine dönüşmek"le suçlayan, sadece Adanır değildir. 1960'larda Mısırlı kökten dinci Seyyid Kutb da "Atatürkçülük dini" dediği Kemalizm'e saldırıyor,²⁹⁴ Atatürk'e "lâik şeytan" diye küfrediyordu.²⁹⁵ "Türk asıllı" Adanır'ın "dine dönüştü" dediği, Mısırlı Kutb'un "Atatürkçülük dini" diye küfrettiği Kemalizm'e saygın bir Alman gazetesinin Orta Doğu uzmanı da "Kemalist takdisçilik" der.²⁹⁶

²⁸⁸ A.g.e., s.65.

²⁸⁹ Tilman Nagel: "Das Wesen des Fundamentalismus und seine Rolle in der Gegenwart", *Kairos*, 24/1982, s.99.

²⁹⁰ Khalid Duran: "Der Islam in der Mehrheit und in der Minderheit", *Der Islam*, yayımlayan: Annemarie Schimmel v.d., c.3, s.434, Stuttgart 1990.

²⁹¹ Gerd Höhler: "Militärdemokratie Türkei", *Frankfurter Rundschau*, 19.1.1998.

²⁹² Baerbel Meyer: "Türkeibilder. Zum Selbstbild der modernen Türkei", *Orient*, 3/1997, s.31.

²⁹³ 'Damit wir in den Spiegel schauen können', *FAZ*, 8.12.1998.

²⁹⁴ Sayyid Qutb: *Ma'alim fi't-Tariq*, a.g.e."4. Bab: Şar' Allah wa wad'u'l-Başar'.

²⁹⁵ Charles. D. Smith: "Secularism", *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, c.4, s.23, New York & Oxford 1995.

²⁹⁶ Wolfgang Günter Lerch: *Muhammads Erben. Die unbekannte Vielfalt des Islam*, s.132, Düsseldorf 1999.

Radikal dincilerle söylem birliği içinde olan Alman oryantalizminin "Türkiye'de din düşmanı lâiklik" tezine en büyük destek, Alman asıllı "Müslüman"lardan ve "İslâm-Hristiyan diyalogu için çaba gösteren" kiliselerden gelmektedir.

Nitekim vaktiyle Almanya'nın Sesi radyosunda "serbest gazeteci" olarak çalışırken, 90'lı yılların başından itibaren "şeyhülislâm" payesi kazanan Muhammed Salim Abdullah, Konrad-Adenauer-Vakfı elemanının "anti demokratik lâiklik" içerikli Türkiye analizini övdüğü bir yorumunda şöyle diyor: "Kemalizm hiç kuşku yok ki, demokratik bir sistem değildir. Kemalizm totaliter özellikler taşımakta olup, sadece dinle alâkasını kesmiş insanlarca hazmedilebilir. Zira Kemalizm dinsel bir olgu olup, Türk anayasasında dokunulmaz, değiştirilmez bir miras olarak korunmaktadır. Bunun dünya anayasalarında bir eşi yoktur. Böyle bir sistemin gözünde bütün dinler, mutlaka mücadele edilmesi gereken rahatsızlık verici rakiplerdir".²⁹⁷ Alman şeyhülislamı, "Sünnî İslâma karşı imha seferinde Atatürk'ün gizli silâhi" olarak nitelediği ve Türk ordusuna sıcak bakmakla suçladığı Alevîleri şöyle tehdit etmektedir: "Türk Alevîleri, anlık bir başarının geleceklelerini kurtarmaya yetip yetmeyeceğini iyi düşünmelidirler".²⁹⁸ Bu satırlar, Kuzey Ren Vefalya eyaleti hükümetince, "İslâm din dersi verecek Türk pedagoğlarının eğitimi"yle görevlendirilmiş bir zata aittir.²⁹⁹ Salim Abdullah'ın müdürü olduğu "Almanya İslâm Arşivi-Merkez Enstitüsü" elemanlarından biri, Federal Alman Harp Akademisinde "öğretim görevlisi" olarak çalışan "Müslüman Alman" Wolf Ahmad Aries olup, adı geçen örgüt, Federal Araştırma Bakanlığına göre "Üçüncü Dünya ülkeleri hakkında bilgi toplayan bir kurumdur".³⁰⁰ Daha da ilginç olanı, Şeyhülislâm tarafından övülen bir siyaset bilimcinin Reiner Albert'in Mannheim Üniversitesi'nde 1997 yılı birinci sömestirinde "Kemalizmin anlam krizi" başlıklı bir ders vermiş olmasıdır.

²⁹⁷ M. Salim Abdullah: Götterdaemmerung, *Moslemische Revue*, Temmuz/Eylül 1997, s.129.

²⁹⁸ A.g.e.

²⁹⁹ M. Salim Abdullah: "Dialoge zur Ringparabel", *Moslemische Revue*, Nisan/Haziran 1997, s. 89.

³⁰⁰ Entwicklungslaenderbezogene Informationsstellen, <http://www.dse.de>.

Kiliseler bünyesinde “uyumu teşvik”, “ön yargıları bertaraf etmek” adı altında bugün daha yoğun bir şekilde yürütülen faaliyetlerle, Türk toplumu din kimliği üzerinden tanımlanmakta; öte yandan Alman kamuoyuna aktarılan çarpık bir “İslâm” tablosuyla da yerli halkta zaten varolan dinsel önyargılara haklılık kazandırılmaktadır.³⁰¹ Alman aydınlarının İslâm dini hakkındaki tasavvurları, bu dinin politize ve marjinal bir yorumunun tekrarıdır. “İslâmı Almanlara anlatmak isteyen” bir Alman teoloji profesörüne göre “İslâmda birey hakkı yok, sadece ümmet vardır”.³⁰² Udo Steinbach da “Şeriat, İslâm kimliğinin en önemli unsurudur” der.³⁰³ Eski Dışişleri Bakanı Klaus Kinkel “Almanya’nın en saygın gazetesi”nde yayımlanan bir yorumunda “sempati duyduğu”nu iddia ettiği “İslâm”ı şöyle tanımlar: “Bizde aydınlanmadan beri yerleşmiş olan din/toplum ve

³⁰¹ Örneğin Kurt Merkel (Mannheim) adlı bir okuyucu - “İslâm dostu” Alman yayıncılığının etkisi altında - bir Türkün neden Alman anayasasına sadık olamayacağını şöyle açıklıyor: “Benim kanaatimce; Batı Hristiyan devletlerinin yurttaşlarından ya da Batı Hristiyan sistemini ve değerlerini benimsemiş insanlardan bahsediyor olsaydık, konunun böylesi bir hassasiyeti olmazdı. Zira onlar için çifte vatandaşlık olağan bir şey ve kimse de şimdikiye kadar sesini çıkarmadı. Ne var ki; şu an esas itibarıyla söz konusu olan insanlar; tarihsel bir süreçte sahip olduğumuz tasavvurlara ya kötü uyan, ya da asla uymayan bir insan ve toplum anlayışı uyarınca terbiye edilmiş ve o anlayışı hayatlarında da uygulayan Müslümanlardır. Kadın/erkek eşitliği ve şeriat gibi bazı temel noktalarda İslâmî anayasamızla bağdaştırmanın mümkün olmadığını bizzat Müslümanlar da biliyor. Kökten dinciden geçtik, inanan bir Müslüman dinî inancının gereği asla anayasamızı içine sindiremez. O daima yaşadığı toplumu Kur’an’a göre şekillendirmeye çalışmak zorundadır. Bu onun ilâhi görevidir. İnancını yaşayan bir Müslüman sırf bu sebepten dolayı hiçbir zaman toplumumuza entegre olamayacak; daima Kur’anı anayasamızdan üstün tutacak ve böylece Alman toplumundan izole edilecek, bu şekilde kalmak isteyecektir. Başka Müslümanlarla birlikteki yaşam, onun buradaki yurdu anlamına gelecektir. Bu yolla toplumsal ve düşünsel bir getto yapılması programlanmış demektir. Dolayısıyla; aramızda yaşayan Müslümanların ezici çoğunluğunda gerçek bir uyum iradesinin varlığından kuşkuluyum. Zira anayasamızın Kur’an’ın taleplerinden daha yüksek bir değer taşıdığını içine sindiren ya da bunu içine sindirmek zorunda kalan bir Müslüman esasen Müslüman değildir (sayılamaz). Nasıl Hristiyanlığın bir takım değerlerini temsil eden, fakat Hristiyan inancının özünü, yani İsa’nın dirilişini inkâr eden bir Hristiyan’a Hristiyan denilemeyeceksi” (SZ, 22.1.1999).

³⁰² Hubertus Zilkens: “Fundamentalismus versus Saekularismus”, *Die neue Ordnung*, 6/1997, s.467.

³⁰³ Udo Steinbach: “Nahe Osten - wohin? Eine Region im Wandel und Grundzüge deutscher Nahostpolitik”, *Entwicklungszusammenarbeit in Kultur, Recht und Wirtschaft*, s.246, Opladen 1995.

din/devlet ayrımı İslâma kesinlikle yabancıdır".³⁰⁴ Bir Alman protestan dergisine göre sadece iki tür Müslüman olabilir: "şeriatı tam bir kararlılıkla uygulayan imanlılar...ve şeriata çağdaş bir yorum getirmek isteyen reform Müslümanları".³⁰⁵ "İslâmın yanlış anlaşıldığı"ndan ve "bir öcü gibi görüldüğü"nden şikâyetçi bir başka Protestan dergisine göre "Demokrasi İslâma aykırıdır, zira İslâm'da egemenlik halkın (demos) değil, sadece Allah'ındır".³⁰⁶ Kilise/İslâm diyalogunu savunan Hartmut Dreier, Almanya'da yaşayan Türklerin "seküler bir toplum içinde yaşadıklarından dolayı bir kimlik krizine yakalandıkları"ni iddia ediyor.³⁰⁷ Protestan "İslâm uzmanı" Dreier'e göre "lâiklik dinsizliktir".³⁰⁸ Günter Seufert'in bir kitabını okuyucusuna tanıtan katolik Guido Kraemer'e göre "Türkler ya Müslümandır, ya da Kemalist-Lâik".³⁰⁹ Kilise/İslâm diyalogunun öncüsü Alman Katolik kurumunun, İslâm ve Türkiye tezleri sanınız bundan daha net açıklanamaz. Alman Protestan kilisesinin bir yayın organında ise, Almanya Türk toplumu, Alman okuyucuya "İslâm ceza yasası"ndan pasajlarla anlatılıyor. "İslâm'da dinden çıkmamanın cezası ölümdür" diyen "uzman", Alman okuyucularını rahatlatmak için ekliyor: "Bu sadece dinlerini terkeden Müslümanlar için geçerlidir".³¹⁰ Yani bir Alman Hristiyanlığı terkeder, Budist olursa, "Müslüman gastarbeiter"lar ona dokunmazlar demek istiyor.

Almanya Türk toplumunun İslâmî çok farklı yorumladıklarını gören Alman akademi çevreleri, Almanya'ya damgasını vuran İslâmın otantik

³⁰⁴ Klaus Kinkel: "Nachbar Islam", *FAZ*, 8.2.1999.

³⁰⁵ Friedrich Wilhelm Graf: "Vorstaatliche Freiheitsrechte", *Evangelische Kommentare*, 9/1998, s.525.

³⁰⁶ Ulrich Brack: "Fundamentalismus oder die Rache Gottes an der Moderne", *Evangelische Aspekte*, 4/1997, s.8.

³⁰⁷ Oysa, Almanya'da bunun tam tersi yaşanmaktadır. Lâik kültürün benimsendiği bir ülkeden gelen Türkler, Alman devletinin ve Alman toplumunun kendileri için belirlediği dinî gettoda yer almaya mecbur bırakılmakta, dolayısıyla "İslâmçılaştırmak"lardır (Emmanuel Todd: *Das Schicksal der Migranten*, a.g.e., s.246).

³⁰⁸ Hartmut Dreier: "Christlich-Muslimische Dialog", *Evangelische Aspekte*, a.g.k., s.13.

³⁰⁹ Guido Kraemer: "Buchbesprechungen", *CIBEDO*, 11/1997, s.111.

³¹⁰ Erich Witzsche-Grafen: "Fatwa, Rushdie und das Alte Testament", *Evangelische Aspekte*, a.g.k., s.11.

olmayıp, “Türk-Osmanlı İslâmı” karakteri taşıdığını söylemektedirler.³¹¹ Buna rağmen “Türk-Osmanlı İslâmı” da, “Batı uygarlığına çok yabancı bir kültürdür”. O yüzden “Almanya’da kimlik bunalımına giren Türkler önce Alman kültürüne yaklaşmayı deniyorlar. Bu ise ya tam bir asimilasyona yol açıyor, ya da onlar yeniden İslâma dönüyorlar. İslâma dönen Türkler dinî cemaatler kuruyor; asimile olan Türkler ise, Alman sendikalarına, siyasal örgütlere katılıyorlar”.³¹²

Görüldüğü gibi; Alman kilise ve akademi çevreleri “İslâma sempati toplama”, “İslâmı diyaloğa girme” bahaneleriyle Alman kamuoyuna, Türk insanının tanımadığı bir İslâmı anlatmaktadırlar. Bir yandan lâikliğin dinsizlik olduğu iddia edilirken, diğer yandan İslâmın lâiklikle asla bağdaşamayacağı, dolayısıyla “gerçek Müslüman”ın lâik olamayacağı söylenmektedir. Öte yandan aynı çevreler, insanımızı, gerek Türkiye’de, gerek Almanya’da, din kimliği üzerinden tanımlamakta, İslâma sempati etkinlikleri başta olma üzere değişik metotlarla Türkleri kültürü apayrı, Batı normlarından uzak dinî bir cemaat gibi tanıtmaktadırlar. Türk kamuoyu bu kirli oyunun hâlâ farkında değildir.

Özetleyecek olursak, Alman oryantizmi bilim dışı bir İslâm tanımından yola çıkmak suretiyle lâiklik eleştirilerinde iki farklı tezi -bazen aynı anda savunabilmektedir. Yaygın tez, Türk lâikliğinin İslâm düşmanı olduğu, dolayısıyla “inançlı Müslümanları” topluma entegre etmekten aciz kaldığı yolundadır. İkinci tez ise, Kemalist ulus modelinin bir tür “din ulusu” olduğu, Mustafa Kemal’in Sünnî İslâmı, ulus yapısının en önemli unsuru kıldığı, bu nedenle Kemalist ulus anlayışının, diğer mezheplere mensup insanları entegre edemediğidir. Her iki tezin savunucuları da, Türkiye’deki lâikliğin bütünleştirici bir karakter taşımadığında birleşiyorlar. Bu iddiaları temellendirmek arzusuyla, Kemalizmin sözde tepeden inme, dayatmacı bir ideoloji olup, “Anadolu’daki geniş kitle”yle bir bağının bulunmadığına işaret

³¹¹ Peter Heine: “Ethnizität und Fundamentalismus. Nationalitätspezifische Probleme”, B. Nirumand (yay.): *Islamische Gruppen*, a.g.e., s.94..

³¹² Peter Heine: *Ethnizität und Islam*, s.126, Gelsenkirchen 1984.

edilmektedir. “Tepeden inme” tezini savunanlardan biri, “Mustafa Kemal’in dikta rejimi, İslâmî devletin temel yapısını özde etkilemekten dahi aciz kaldı”³¹³ dedikten sonra çözüm olarak, “İslâm’la modernitenin kalıcı bir biçimde barıştırılması”nı öneriyor.³¹⁴ Zira Türkiye’yi çözümlendiği iddiasındaki uzmanların çoğunluğuna göre, “Kemalist eğitim diktatörlüğü”,³¹⁵ son derece sert resmî dayatmalarla, duygusal/manevî ihtiyaçların İslâm kanalıyla açıktan tatminini imkânsız kılmıştır”.³¹⁶ Mustafa Kemal “İslâm’ı küçümsemiş” ve “Batı’nın uygarlık düşüncesi, onun halkının güçlü metafizik ihtiyaçlarını devamlı bir surette tatmin edememiştir” diyenler de vardır.³¹⁷

Lâikliğin bu çelişkili, sözde eleştirel tanımı başlıca dört nedenden kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerden en önemlisi; genellikle her biri filoloji ağırlıklı³¹⁸ İslâm bilimi uzmanı olan yazarların, statik bir İslâm imajından yola çıkmalarıdır. Teorik formasyonu 11. yüzyıla giden şeriat güdümlü ortodoks İslâm, kültür ağırlıklı İslâm’la karıştırılmaktadır. “İslâm”, “İslâmî” ve “Müslüman” sözcüklerinin ulu orta, yerli yersiz kullanımı, bu tehlikeli kafa karışıklığını ele vermektedir. Örnek vermek gerekirse, Udo Steinbach, “İslâm ulus kavramını tanımaz, bir Müslüman için sadece tek bir milliyet vardır, o da İslâm milliyetidir” diyebilmektedir.³¹⁹ Sosyal bilim kategorilerini hiçe sayan, tarihsel düşünceden habersiz bu tür “İslâm” ve “Müslüman” tanımına, dinci radikal söylemde de rastlamaktayız.

³¹³ Raif Georges Khoury: *Der Islam. Religion, Kultur, Geschichte*, s.109, Manheim 1993.

³¹⁴ A.g.e., s.93.

³¹⁵ Gustav Adolf Sonnenhol: “Kemal Atatürk heute”, *Südosteuropa Mitteilungen*, 3/1980, s.12.

³¹⁶ Peter Heine: “Ethnizität und Fundamentalismus”, *Im Namen Allahs*, yayımlayan: Bahman Nirumand, s.98, Köln 1990.

³¹⁷ Gustav Adolf Sonnenhol: “Die Türkei und Europa”, *Südosteuropa Mitteilungen*, 4/1985, s.11.

³¹⁸ Thomas Philipp: “Das unvergleichbar Fremde. oder die Notwendigkeit der Sozialwissenschaften in der Orientalistik. Eine Antwort auf Tilman Nagel”, *Orient*, 3/2000, s.515.

³¹⁹ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.66.

Nitekim Alman Kemalizm eleştirmenlerinin lâiklik bağlamında kullandıkları argümanlar, radikal dincilerinkiyle şaşırtıcı bir benzerlik göstermektedir. Her iki grup da, zaman/mekân boyutundan soyutlanmış, tarihsel gelişimi inkâr eden bir "İslâm"ı hareket noktası yapmaktadırlar. Örneğin, türban yahut "tesettür", Alman oryantlizminin gözünde de "İslâmın bir emri", hatta "Müslüman kadının namus sembolüdür".³²⁰ Türbanı "İslâmın bir emri" sayan İnan uzmanı bir ilâhiyatçı, sadece Afganistan'da yaygın olan "çadari"yi "insanlık dışı" bulmaktadır.³²¹ Ne var ki, sadece Afganistan'da ve -yazarın ilginçtir hiç değinmediği- bazı Körfez ülkelerinde rastlanan bu "insanlık dışı tesettür", "İslâmda örtünme" başlığı altında sayfalarca işlenmektedir. Bu durumda Batılılar, "Müslüman kadınların tesettürü Kur'an'la temellendirmelerine izin vermelidirler", zira "Müslüman kadın, tesettürde öz benliğini bulmaktadır".³²² Yazar, "tesettür"ün İslâmın vazgeçilmez bir unsuru olmadığını, Kur'an tefsirlerinden getirdikleri örneklerle kanıtlamaya çalışan Müslümanları ise, "çok bilmişlik"le suçlamaktadır.³²³ Alman oryantlizminin mantığıyla, İslâmda kadının konumuna reformist bir yorum getiren Malezyalı bir bayan araştırmacı,³²⁴ "İslâmda kadın/erkek eşitliği olduğuna inanan" bir zavallıdır.

"İslâm"ın radikal dincilik penceresinden şeriata kilitli tanımıyla Alman oryantlizmi, sadece "tesettür"ü İslâmın ayrılmaz bir unsuru olarak savunmamakta, aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'ni ve Mustafa Kemal'i de "İslâmın düşmanı" ilân edebilmektedir. Örneğin Rita Breuer türban hakkında, "İslâmî giysi" ve "İslâm kimliğinin, Müslüman kadınları gayrimüslim kadınlardan ayıran en önemli sembolü"³²⁵ dedikten sonra, Atatürk'ü "İslâm düşmanlığı"yla suçlamaktadır: "Atatürk döneminde İslâmî

³²⁰ Peter Heine: *Konflikt der Kulturen*, a.g.e., s.139.

³²¹ Carsten Colpe: *Problem Islam*, a.g.e., s.115.

³²² A.g.e., s.121.

³²³ A.g.y.

³²⁴ Amina Wadud-Muhsin: *Qur'an and Woman*, Kuala Lumpur 1992.

³²⁵ Rita Breuer: *Familienleben im Islam*, s.86, Freiburg 1998.

giysiyi kamu yaşamından uzaklaştırma teşebbüsleri, Müslüman kimlik anlayışına ağır bir saldırıdır”.³²⁶

“İslâm’da kadın” konusunda, Alman oryantizmi “çok eşliliği” dahi “İslâmî bir kurum” olarak değerlendirmekte, Alman kamuoyundan “çok eşli Müslümanlar” a anlayış göstermesini beklemektedir. “Hristiyan-İslâm diyalogu”na adanmış bir çalışmada şu satırlara rastlamaktayız: “Çok eşliliğin kadın-erkek eşitliğini illâ tehlikeye düşüreceği söylenemez. Nasıl tek eşlilik Hristiyanlık tarihinde kadın-erkek eşitliğinin garantisi sayılamayacaksa, İslâmî çok eşliliğin de bunun tersine neden olacağı söylenemez.”³²⁷ Diyalog uzmanı ilâhiyatçı, bu tespitiyle; tek eşliliğin Hristiyan-Batı kültürüne, çok eşliliğin ise İslâm kültürüne ait olduğunu söylemek istiyor.

İslâm dinine ve Müslümanlara sözde “sempati ve anlayış” gösteren, hesaplı değerlendirmelerin Alman yayıncılığında uzun bir tarihi vardır. Örneğin Endress Paşa’nın, “İslâm çok eşliliği” hakkındaki tespiti, “çağdaş” Alman oryantizminin “sempati” kılıflı tespitiyle tamamen örtüşmektedir: “Çok eşliliği, ahlâk dışı olarak nitelemek saçmadır...Başka insanlar, bizimkinden farklı bir ahlâk anlayışına sahipler diye, ahlâksız mı olacaklar!”³²⁸ Endress Paşa’nın 1917 tarihli “çok eşlilik” savunmasıyla, günümüz Alman oryantistlerinin aynı konuya ilişkin “sempati ve anlayış” dolu tespitleri arasındaki tek fark, mesajın yollandığı adrestir. Endress Paşa “şer’i” kuralları, müttefik Osmanlı İmparatorluğu’ndaki kimi dostlarının hoşuna gitmek amacıyla överken,³²⁹ çağdaş Alman oryantizmi, radikal dinci akımları “kazanmak” amacıyla aynı geleneği sürdürüyor.

³²⁶ A.g.y.

³²⁷ Reinhard Leuze: *Christentum und Islam*, s.346, Tübingen 1994.

³²⁸ Franz Carl Endress: *Die Türkei. Bilder und Skizzen von Land und Volk*, s.69, München 1917.

³²⁹ Endress Paşa’nın “çok eşlilik” konusundaki anlayışlı tavrı, dönemin Almanya’sında, çok eşliliği, Alman İmparatorluğu’nun “bekasını temin için” öneren çevrelerle de uyum içindedir (Felix von Luschan: *Völker, Rassen, Sprachen*, s.128 v.d., Berlin 1922).

Ne var ki, "çağdaş" Alman oryantalezmi, "çok eşlilik" konusunda sadece 19. yüzyıl İslâm reformistlerinin değil,³³⁰ önderlerini "hayatı boyunca tek hanımla evli kalmak"la öven günümüz İslâmcılarının da gerisindedir.³³¹ Bu gerçeklere karşın genç bir Alman oryantalezinin, "çok evlilik yasağı, halkın geleneksel hukuk anlayışına ters düştüğü için Türkiye'de başarılı olamamıştır"³³² diyebilmesi, düşündürücüdür.

Türkiye'de kadın-erkek eşitliğini sağlayan düzenlemelerin, Alman oryantalezterince "kadının geleneksel nüfuz alanına tecavüz" olarak değerlendirildiğini aktarmıştık. Bu çerçevede savunulan bir başka tez ise, Kemalizm'in "kadın-erkek eşitliği konusunda da iflâs ettiği"dir.³³³ Bu "iflâs"ın sebebi, "Türk kadınının sözde yasal eşitliğiyle kökünü İslâmdan alan ve kadının eş ve anne rolünü ön plâna çıkaran ideoloji arasında kalmasıdır".³³⁴ Cumhuriyet'in kadın-erkek eşitliği reformuna yönelik bu "eleştiriyi"ye, İranlı bir mollanın aynı konuya ilişkin bir makalesinde de rastlamaktayız.³³⁵ Bazı Türk İslâmcılarının,³³⁶ Alman "Müslüman"larının³³⁷ kitaplarında, İran devletine bağlı Hamburg İslâm Merkezinin propaganda yayınlarında da³³⁸ kadın-erkek eşitliğinin benzer "yöntem"le eleştirildiğine tanık olmaktadır. Oysa ne kadının "eş ve anne rolü"nü vurgulanması sadece "İslâm ideolojisi"yle sınırlıdır; ne de Türkiye toplumu bu bağlamda Alman toplumundan tamamen farklı bir konumdadır. Konunun "İslâm"la

³³⁰ Örneğin Muhammed Abduh (1849-1905) "çok eşlilik"ın mutlak anlamda "haram" olduğu görüşündedir. Hint Müslümanlarının önderlerinden Ameer Ali de aynı görüştedir (İgnaz Goldziher: *Die Richtungen der islamischen Koranauslegung*, s.361 v.d., Leiden 1920).

³³¹ Nakşibendi şeyhlerinden Mehmed Zahid Kotku, tarikatın kendi dergisinde, "bütün ömrü boyunca tek hanımla mesut bir evlilik yaşamak"la övülmüştür (*İslâm*, Kasım/1996).

³³² Rita Breuer: *Familienleben im Islam*, s.41, Freiburg 1998.

³³³ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.347.

³³⁴ Ag.y.

³³⁵ Haydarzade Na'ini: "Pazuheş der bare-i vaz'iyet-i huquqi, ictima'i ve siyasiyi zenan-i turkiye", *Mecelle-i Siyasiyi Harici*, Nr.9, 1995, s.897-904.

³³⁶ Emine Şenlikoğlu: *İslâm'da erkek*, İstanbul 1988.

³³⁷ Murad Hofmann: *Islam als Alternative*, München 1992.

³³⁸ Sayyid Muctebi & Rukni Musavilari: *Westliche Zivilisation und Islam*, Ghom 1980.

sınırlı olmadığı, hem Nazi döneminin uygulamalarından, hem de günümüzdeki Alman kitle partilerinin programlarından rahatlıkla öğrenilebilir. 1930'lu yılların bir Alman okul şarkısı kadının "ideal rolü"nü şöyle tanımlar: "İyi bir eş olabilmek hakkı- lütüfkâr, dindar ve haktan yana – en güzel kadın hakkı işte budur!"³³⁹ "Alman kadınına anne rolü"nü yasal düzenlemelerle dayatan,³⁴⁰ kadın-erkek eşitliğini "ırken düşük insanın (Untermensch) arzusu",³⁴¹ kadını, "yasaların iradesiz-bitkisel taşıyıcısı"³⁴² olarak niteleyen Naziler herhâlde "İslâm ideoloji"sine mensup değildi.

Cumhuriyet'in kadın-erkek eşitliği alanındaki kazanımlarını dahi inkâr eden Alman oryantalizminin aksine, Batılı İslâmcılar, "İslâmda kadına verilen önem"i, Cumhuriyet Türkiye'sinden örneklerle belgeleyebilmektedirler. Örneğin okuyucuları Kemalizme mesafeli olan bir dergide şu satırlara rastlıyoruz: "*International Herald Tribune*'de (16 Mayıs 1979), Türk ve Amerikan kadınları hakkında çıkan bir makale, Türk doktorlarının %30'unun (ABD'de ise %11); Türk hâkimlerinin %5'inin (ABD'de sadece %0,2) kadın olduğunu; 1954 yılında dünyada ilk defa Türkiye'de bir kadının Anayasa Mahkemesi üyeliğine seçildiğini okuyoruz. Türkiye'de kadınlar mühendislik, diş doktorluğu, mimarlık gibi erkeklerin egemen olduğu mesleklerde de ilerleme kaydetmektedirler".³⁴³ Keza, Türk üniversitelerinde, Alman üniversitelerine oranla yedi kat daha fazla kadın öğretim üyesi bulunduğu bilinmektedir.

Alman oryantalizmine göre bu "oransızlık", Türkiye'nin "dayatmacı devlet feminizmi"nin³⁴⁴ bir sonucudur. "Türk devletinin zorla dayattığı

³³⁹ Berta Bernhagen: *Die deutsche Mutter! Die Schule im Dritten Reich. Klassenlesestoff für die neue Schule*, Berlin tarihsiz.

³⁴⁰ Detaylı bilgi için b.k.: Ute Benz (yayımlayan): *Frauen im Nationalsozialismus*, München 1993.

³⁴¹ Alfred Rosenberg: *Mythus des 20. Jahrhunderts*, a.g.e., s.51.

³⁴² A.g.e., s.42.

³⁴³ S. Saeed: "The Legal Status of Muslim Women", *Islamic Quarterly*, 1-2/1980, s.15.

³⁴⁴ Cumhuriyet'in kadın-erkek eşitliğine ilişkin reformlarını "devlet feminizmi" (Staatfeminismus) olarak niteleyen genç nesil Alman oryantalistlerinin değerlendirmeleri için b.k.: Sabine Küper-Başgöl: *Frauen in der Türkei zwischen Feminismus und Islamisierung*, Hamburg 1992.

kadın-erkek eşitliği"ne karşı Türkiye'de "Müslüman aydınlar arasında İslâm feminizmi revaç" bulmaktadır.³⁴⁵ "İslâm feminizmi"ne akademi çevrelerinin verdiği destek, Türk kimliğini silip yerine "İslâm"ı yerleştirmeyi öngören, Alman "yabancılar" politikasıyla da ilgilidir. "Almanya'da yaşayan Müslüman kadınların kimliği" başlığı altında, "İslâm feminizmi"ni ön plâna çıkaran Alman akademisyenler arasında "Müslüman" olmuş pedagoglar da eksik değildir.³⁴⁶

Alman uzmanlara göre, Türkiye'ye bu konuda önder olması düşünülen ülke, İran'dır.³⁴⁷ "İran'da İslâm feminizmi" söylemini gündemde tutan Hamburg Doğu Enstitüsü³⁴⁸ başkanı da zaten, "İslâm dünyasında sadece İran'ın gelecek vaadettiği"ni, "en çirkin İslâmın Türkiye'de bulunduğu"nu, "İran'da yaşanan tartışmaların Türkiye'ye de örnek olacağı"ni belirtmişti.³⁴⁹

İslâm dinini, fıkıh ile özdeşleştiren Alman oryantalist, Türkiye Cumhuriyeti'ni, "şer'i hukuk"a son verdiği için "İslâm düşmanı"³⁵⁰ olarak algılamakta kendi mantık örgüsü içinde "tutarlı"dır. Ne var ki, "bilim" olduğunu iddia eden oryantalist, hem İslâmı, hem de İslâm tarihini çarpıtmaktadır. Zira Cumhuriyet'in, İslâm dinine değil, İslâm referanslı

³⁴⁵ Barbara Pusch, Türkiye'de "İslâm feminizmi" üzerine araştırma yapan Batılı görevlilerden biridir. Bayan Pusch, İstanbul Alman Doğu Enstitüsü bünyesinde "İslâmcı medyada kadının rolü"nü incelemektedir (*Istanbul Almanach des deutschen Orientinstitutes*, 2/1998, s.67 v.d., İstanbul 1998).

³⁴⁶ Ingrid Pinn: Islamischer Feminismus- Paradox oder Perspektive? Zur Fremdwahrnehmung und Selbstverortung muslimischer Frauen: <http://www.uni-bonn.de/atfrauenforschung/aktuelles/vortragpinn.htm>.

³⁴⁷ Katajun Amirpur: "Islamischer Feminismus durch eine Politikerin im Aufwind", SZ, 4.3.1997.

³⁴⁸ Katajun Amirpur: "Islamischer Feminismus in der islamischen Republik Iran", *Orient*, 3/1999, s.439-452.

³⁴⁹ "Çizmeyi aştı", *Sabah* (Avrupa), 22.2.1998.

³⁵⁰ Uzmanlar, Türkiye Cumhuriyeti'ni – hitap ettikleri kitleye göre – bazen "İslâm düşmanı", bazen de "Sünnî İslâmın savunucusu" olarak niteleyebilmektedirler. Örneğin Udo Steinbach, "ciddi" bir dergide, Türkiye Cumhuriyeti'nin "Sünnî karakteri"ni vurgulamış ("Europas Brücke zur islamischen Welt, a.g.k., s.1238); birkaç yıl sonra ise, Türkiye Cumhuriyeti'nin "katı bir lâiklik anlayışıyla İslâmın üstüne gittiğini iddia etmiştir (*Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.323).

hukuk düzenlemelerine son verdiğini, Alman oryantizmi 1920'li yıllarda itiraf etmişti.³⁵¹ İslâm referanslı "hukuk" düzenlemelerinin, "bu dinin asla özünü oluşturmadığı" o günlerin Almanya'sında söylenebiliyordu.³⁵² Bugün, Cumhuriyet devrimlerinin "kişilerin dinî inancını hedef almadığı", fakat "toplumu, devleti ve politikayı İslâmdan kurtarmayı amaçladığı" belirtiliyor.³⁵³ Eğer Cumhuriyet, bireylerin dinî inançlarına karışmamışsa, ibadet özgürlüğünü kısmamışsa, "toplumu, devleti ve politikayı" hangi "İslâmdan kurtarmayı amaçlamış"tır? Görülüyor ki, burada "İslâm"la kastedilen, şer'i hukukun "dünya ahvali"ni ele alan muamelat bölümüdür. "Muamelat"ı İslâm diniyle organik bir bağ içine sokmak ise, -Hartmann'ın ifadesiyle- "ancak şaibeli ulema çevrelerinde rastlanan" bir alışkanlıktır.³⁵⁴ İslâmı şeriatın muamelat babıyla karıştıran oryantistler, 1920'li yılların Almanya'sında da bol miktarda bulunduğu için, Hartmann şu uyarıyı yapmak zorunda kalmıştı: "Konuya yabancı olanların, özden çok dış görünümü dikkate almaları ve onu öz ile karıştırma tehlikesine düşmeleri, anlaşılır bir şeydir".³⁵⁵

Kemalistler, "devleti, toplumu ve politikayı İslâm"dan değil, birçok defa revizyondan geçirilen ve sadece teoride "kutsal yasa" kabul edilen karma bir hukuk düzeninden kurtarmışlardır. "Örf"ün -bir yasama mercii olarak- Osmanlı sultanları tarafından kullanıldığı; "örf"ün yanısıra "âdet"in ve padişah kanunlarının da çoğu kez "şer'i hukuk"tan daha büyük önem taşıdığı, hatta "şer'i hukuk"a aykırı olabildiği, biliniyor.³⁵⁶ Bununla, Osmanlı cihan imparatorluğunun padişahın keyfine göre yönetildiğini söylemek istemiyoruz. Zira "kanunname"lerde sultanı, mer'i hukuka ve hukuk mercilerine karşı sadık olmakla mükellef tutan pasajlar bulunmaktadır. Bu

³⁵¹ Richard Hartmann: *Die Welt des Islam einst und heute*, s.44, Leipzig 1927.

³⁵² Richard Hartmann: *Die Krisis des Islam*, a.g.e., s.23 v.d.

³⁵³ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.65.

³⁵⁴ Richard Hartmann: *Die Krisis des Islam*, a.g.e., s.23.

³⁵⁵ A.g.y.

³⁵⁶ R. Levy: "Urf", *Enzyklopaedie des Islam*, c.4, s.1117, Leiden 1934.

ve benzeri kurallar, Bernard Lewis'e göre, Türk tarihinde "sivil toplum" geleneğinin varlığına işaret etmektedir.³⁵⁷ Osmanlı hukuk mevzuatında "Batılılaşma" -Alman oryantlizminin ifadesiyle: "İslâmı silme (!) operasyonu", 19. yüzyılın ortalarında başlamıştır. 1839'dan itibaren, şer'i hukukun yanında bağımsız bir hukuk kaynağı olarak Avrupa'dan alınan kanunlar uygulanacaktır.³⁵⁸ "Had" cezaları, 19. yüzyılda rafa kaldırılmış, yerine Fransız ceza hukukundan iktibas edilen hükümler getirilmiş ve "Halife Sultan'ın tazir hakkı"na sığınarak hapis cezasına çevrilmiştir.³⁵⁹ Osmanlı hukuk sisteminin Batı hukukunu "yabancılar kanunu"nda da benimsediği, Almanya'ya okumaya gönderilen öğrenciler tarafından -daha Cumhuriyet ilân edilmeden önce- belgelenmiştir.³⁶⁰ Konuya Alman oryantlizminin tarih-mekân boyutunu göz ardı eden varoluşçu perspektifinden bakıldığı takdirde, Türk tarihinde "İslâmî devletten kurtarma" sürecinin Kanunî devrine kadar uzandığını söylemek gerekecektir.³⁶¹

"Çağdaş" Alman oryantlizminin, İslâmî statik bir olgu olarak ele alarak radikal dincilikle aynı "varoluşçu" anlayışı temsil etmesinin, "uzmanlar"ının aslında birer filolog olmasından kaynaklandığını belirtmiştik. Sosyal bilimlere karşı dışlayıcı tutum, -Türkiye örneğinde- İslâmî akımlara ilişkin

³⁵⁷ Bernard Lewis: "Why Turkey is the Only Muslim Democracy", *Middle East Quarterly*, Mart 1994, s.49.

³⁵⁸ Sıdkı Sadık Onar: "İslâm hukuku ve Mecelle", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.3, s.581, İstanbul 1985.

³⁵⁹ Ali Fuad Başgil: *Din ve Lâiklik*, s.144 v.d., İstanbul 1962.

³⁶⁰ Mustafa Hamid: "Das Fremdenrecht der Türkei. Mit einer geschichtlichen Darstellung über das türkische Recht und die Kapitulationen", *Wi*, 1-2/1919.

³⁶¹ "Teori"yi (şeriat) yaşanan realiteyle (tarihi İslâm) karıştıran oryantlistlere son zamanlarda etnologları da katmak mümkündür. Bunlardan biri, Osmanlı hukuk düzenini ve yargısını, klâsik fıkıh teorisinden yola çıkarak değerlendirmeye çalışmaktadır. Araştırmacının oryantlist olmayışı, incelemesini kaynağa açısından gerçi daha yoksul kılmışsa da, vardığı sonuçların -oryantalistlerinkine oranla- daha az vahim olduğu söylenebilir (Sabine Strasser: *Die Unreinheit ist furchtbar. Geschlechterbeziehungen in einnem türkischen Dorf*, s.234 v.d., Hamburg 1995.

kaleme alınmış ciddi incelemelerin Alman oryantalezmince görmezden gelinmesini peşi sıra getirmiştir.³⁶²

İslâm ve lâiklik konusunda Alman oryantalezminin “dinci” söylemi benimsemesinin bir başka nedeni, “başkası” olarak algılananı, “onun bambaşka koşulları” içinde değerlendirme arzusudur. Bir başka deyişle, kökten dinci bir dünya görüşünün, kültür relativizmi gereği benimsenmesidir. Zira gerek Alman İslâm bilimcilerinin, gerek radikal dincilerin gözünde, seküler bir dünya görüşü “İslâm toplumu”na son derece yabancı bir ithal ideolojidir. Saygın bir Alman oryantalezminin ifadesiyle; “sekülerizm dünya çapında önemli bir rol oynamamaktadır ve bu özellikle, dinin politikadan ayrılması düşüncesinin asla yerleşmediği İslâm dünyası için geçerlidir”.³⁶³ Bu kanaatten hareketle bir başkası, Türkiye’de sadece ordunun ve “Kemalist devlet seçkinleri”nin lâik olduğunu, “Türk halkının dinî kesimleriyle Kemalist devlet seçkinleri arasındaki uçurumun giderek büyüdüğü”nü iddia etmektedir.³⁶⁴

Türkiye’nin İslâm düşmanı bir seçkinler ekibi tarafından yönetildiğini iddia eden bir araştırmacı, Türkiye’yi, çevresindeki radikal rejimlere oranla “daha az aşırı İslâmî bir ülke” olarak tanımlayabilmektedir. “İslâmî” sıfatı burada “şer’î” anlamında kullanılıyor. İslâm bilimci, Almanya’daki Türk işçilerinin, Almanya’ya göç etmekle, “yoğun bir İslâmî yaşamdan gönüllü olarak vazgeçerek başka kültüre gönüllü olarak tavizde buldukları”nı ifade ediyor.³⁶⁵ Yazarın Almanya’daki “başka kültür”le kastettiği, seküler

³⁶² Alman oryantalezminin Türkiye’deki siyasal gelişmelere ilişkin 1990-1999 yılları arasında ürettiği 123 master, 56 doktora tezinde ve yüzü aşkın monografide şu makalelerden hiçbirinin adı geçmemektedir: M. Türker Alkan: “Turkey: Rise and Decline of Political Legitimacy in a Revolutionary Regime”, *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, 2/1980, s.37-47; Sencer Ayata: “Patronage, Party and State: The Politicization of Islam in Turkey”, *Middle East Journal*, 1/1996, s.40-55; Ümit Cizre Sakalioğlu: “Parameters and Strategies of Islam-State Interactions in Republican Turkey”, *International Journal of Middle East Studies*, 2/1996, s.231-251.

³⁶³ Wolfgang Günter Lerch: “Die Zeichen der islamischen Republik”, *FAZ*, 25.08.1979.

³⁶⁴ Michael Lüders: “Die zwei Gesichter des Islam”, *Die Zeit*, 15.08.1997.

³⁶⁵ Rita Breuer: *Familienleben im Islam*, a.g.e. s.168.

kültürdür. Dolayısıyla Türk ve Alman toplumları biri "İslâmî", diğeri "seküler" iki zıt model olarak algılanıyor. Oysa aynı anda Almanya'nın Türkiye'den daha İslâmî olduğu da iddia edilmektedir. Bu hususta Almanya'da tam bir konsensüs vardır diyebiliriz. "Müslüman etiketli grupların Almanya'da kendilerini geliştirme ve gerçekleştirme imkânları üzerine yazan bir başka Alman İslâm bilimcisi Bayan Ursula Spuler-Stegemann,³⁶⁶ "dünyada başka hiçbir ülkede değişik halk grupları Almanya'da olduğu kadar geniş özgürlüklere sahip değildir" der.³⁶⁷ Alman asıllı bir radikal dinci, "İslâmî tasavvurlar, Alman anayasasında, sözde İslâmî ülkelerin anayasalarına oranla çok daha geniş ölçüde gerçekleştirilmiştir" tespitinde bulunur.³⁶⁸ Alman hukuk sistemi bu sözde şer'i özelliklerinden dolayı Hüseyin Hatemi'nin övgüsünü de kazanmıştır.³⁶⁹ Süleymanlılar tarikatına yakın olarak bilinen Köln merkezli "İslâm Kültür Merkezleri Birliği"nin uzun süre genel sekreterliğini yapmış olan İbrahim Çavdar, Almanya'nın "Suudi Arabistan'dan daha da İslâmî" olduğu

³⁶⁶ Halen "Yeziler" üzerinde çalışan Bayan Spuler-Stegemann, kariyerine "Nurculuk" üzerine yazdığı bir araştırmayla başlamıştı. "Araştırmacı", Bonn İslâm bilim dalı kürsüsünün Alman Araştırma Cemiyeti (Deutsche Forschungsgemeinschaft) tarafından finanse edilen "dini azınlık grupları" projesi kapsamında adı geçen "cemiyet" in bursuyla 1975 yılı başında "haftalar boyu İstanbul'da kalmış...devletin takibat altında tuttuğu bu grubun ileri gelenleriyle röportajlar gerçekleştirmiş"tir. Bayan (o zamanki adıyla) Spuler'i en çok Said-i Nursi'nin Kürt kökenli oluşu ilgilendirmiştir (Ursula Spuler: "Nurculuk. Eine moderne islamische Bewegung", XIX-Deutscher Orientalistentag vom 28. September bis 4. Oktober 1975 in Freiburg im Breslau, Supplement III, 2, s.1246, Wiesbaden 1977. Bu tür "James Bond"vari "araştırma"lar gene aynı gereksiz "gizlilik" içinde günümüzde de devam etmektedir. Nitekim Mısır Müslüman Kardeşler Örgütüyle Refah partisini karşılaştırdığı doktora tezi için malzeme toplamak amacıyla Türkiye'ye gelen bir başka Alman bayan "araştırmacı" Ulrike Dufner, kütüphaneler ve arşivler için Türk makamlarından neden izin istemediğini şöyle açıklar: "uyuyan köpekleri uyandırmamak için..." (Ulrike Dufner: *Islam ist nicht gleich Islam. Die türkische Wohlfahrtspartei und die ägyptische Muslimbrüderschaft. Ein Vergleich ihrer politischen Vorstellungen vor dem gesellschaftspolitischen Hintergrund*, s.15, Opladen 1998). Araştırmacı Türk makamlarından "uyuyan köpekler" diye bahsederken, aynı zamanda Türkiye'nin bir tür polis devleti olduğu mesajını da veriyor.

³⁶⁷ Ursula Spuler-Stegemann: *Muslimen in Deutschland*, s.15, Freiburg 1998.

³⁶⁸ M. Salim Abdullah: "Dialoge zur Ringparabel", a.g.e, s.85.

³⁶⁹ Kazım Güleçyüz: *Şeriat ve Demokrasi*, s. 69, Yeni Asya Neşriyat, İstanbul 1995.

kanaatindedir.³⁷⁰ Alman devletine ve anayasasına “din” referanslı övgüler, Almanya merkezli Alevî örgütlerinden de gelebilmektedir. “Almanya Alevî Birlikleri Federasyonu”nun *Hürriyet* gazetesi aleyhine yayınladığı Almanca basın bildirisinde, Almanlara hitaben şöyle denilmektedir: “Alman anayasası ile Alevî öğretisi arasında birçok benzerlik bulunması, Alevî inancına mensup insanların demokratik yönelim ve davranış biçimini açıkça göstermektedir”.³⁷¹

Lâikliğin ve Türk İslâmının Alman aydınlarınca çarpıtılmasının ya da bir başka deyişle anlaşılmasının nedenlerinden bir başkası da, Almanya’da dinsel ve etnik kökene verilen büyük önemdir. Örneğin 9 Mayıs 1976 günü hücrelerinde intihar ettiği söylenen Ulrike Meinhof’un ölüm haberi, Alman haber ajanslarında şöyle verilmişti: “Dindar protestan bir aileden gelen sanat tarihçisi Dr. Werner ile sosyal demokrat bir aileden Dr. Ingeborg Meinhof’un kızları Ulrike Meinhof, 9 Mayıs sabahı Stuttgart Stammheim cezaevindeki hücrelerinde kendisi asarak intihar etti.”³⁷² Bu örnek, Alman doğu bilimcilerin neden Türk marksistlerini dahi Sünnî/Alevî şeklinde tasnif etmek ihtiyacı hissettiklerini belki bir ölçüde açıklayabilir. Ne var ki; kilisenin (*Kirchenasyf*) günlük politikaya karışmasını hayranlıkla karşılayan kimi Türklerin önemli bir noktayı unutmamaları gerekir.

Zira Almanya’nın Fransa’nın tersine lâik bir devlet olmadığı ve her iki kilisenin de (Alman Katolik ve Protestan Kiliseleri) “ulusun vicdanı” oldukları iddiasıyla gerçi günlük politikaya karıştıkları,³⁷³ fakat kesinlikle sistemle uyum içinde etkinlik gösterdikleri, bir başka ifadeyle “tanrısal” bir düzen peşinde koşmadıkları, burada görmemezlikten geliniyor. Görmemezlikten

³⁷⁰ Mathias Rohe: “Rechtliche Perspektiven eines deutschen und europaeischen Islam”, *Rabels Zeitschrift für auslaendisches und internationales Privatrecht*, 2/2000, s.394.

³⁷¹ “Dachorganisation der alevitischen Gemeinde AABF klagt gegen türkische ‚Hürriyet‘, *Alevilerin Sesi*, 2/2001, s.17.

³⁷² *Archiv der Gegenwart*, XLVI. Jahrgang 1976, yayımlayan: Heinrich von Sieglar, s.20252, Bonn 1977.

³⁷³ Otto Bickel: “Laizismus in der Bundesrepublik Deutschland”, *MIZ*, 1/1984.

gelenen ya da şükranla kaydedilen bir başka husus ise, kiliselerin gü- politik etkinlikleri çerçevesinde, büyük ölçüde dış politik konularla ve zamanlarda da ağırlıklı olarak Türk iç politikasıyla ilgilenmeleridir. Sist uyum içindeki Alman kiliselerinin buna karşın İslâm dünyası bağlam seküler anlayışa mesafeli yaklaştıkları ve radikal dinciliğe sem besledikleri, kimi eyaletlerin teoloji öğrenimi görmüş yaban sorumlularının faaliyetleriyle de belgelenebilir.³⁷⁴

İlginç olan, Berlin’li saygın bir siyaset bilimcisinin “Müslümanl kültürel modernitenin parlâmenter demokrasi ve bireysel insan haklar alanlarında, kendi kültürel geleneklerine uygun cevaplar arama tavsiye etmesidir.³⁷⁵ Günün sorunlarına “İslâmî çözümler” aradığı iddia olan radikal dinciliğin bu nedenle, Alman oryantlizminin sempa kazanması şaşırtıcı değildir. “İran İslâm devrimi”nin hemen akabinde sözde devrimci hareketten uygulanan saygın bir oryantlist şu sa yazabilmiştir: “Değişik halklarda, hatta değişik gruplarda, kendi sorunl çözüm getirmek ve menfaatlerini gerçekleştirmek amacıyla İslâ özgüven, bir rehber ve meşruiyet arayan değişik eğilim ve akımlar oluş durumda. Onlar bizlerin saygı ve anlayışını hak ediyorlar”.³⁷⁶ Bu alın Alman Türkiye yayıncılığındaki çarpık lâiklik anlayışının ve dış boyu geçebiliriz.

Politik olmayan, dahası Türkiye Cumhuriyeti’nin temel yapı sorgulamayan bir İslâm, Almanya’da, “Kemalistlerin resmî İslâm”ı o tanımlanmaktadır.³⁷⁷ Dolayısıyla İslâmî grupların otantikliği, bunların devletine uzaklığına ya da yakınlığına göre belirlenmektedir. Bu aşar

³⁷⁴ Ralf Geisler: “Kirche und Islam. Ein Plädoyer für den notwendigen Dialog”, *Begegnung mit dem Islam*, s.9-35, Lutherisches Verlagshaus, Hannover 1997.

³⁷⁵ Friedemann Büttner: “Islamismus-Fundamentalismus”, *Begegnung mit dem Islam*, a.g.e., vd.

³⁷⁶ Fritz Steppat: “Die politische Rolle des Islam”, *Zeitschrift der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft, Supplement V. XXI, Deutscher Orientalistentag vom 24. Bis 29. März 1981*, Berlin, s.36, Franz Steiner Verlag, Wiesbaden 1981.

³⁷⁷ Wolfgang Günter Lerch: “Religion als Tarnung, Umsturz als Ziel”, *FAZ*, 11.09.1997.

kimileri, Diyanet İşleri Başkanlığını Sovyet dönemi Rus Ortodoks kilisesiyle karşılaştırarak, "Türkiye'de İslâmî ezme üzere kurulmuş bir daire" olarak niteleyebilmektedirler.³⁷⁸ Ya da Süleymancılar cemaatinin "İslâmî değerleri savunduğu", "birçok kritik olayda Türk devletini savundukları" gerekçesiyle reddedilebilmektedir.³⁷⁹ Bu mantığa göre, Türkiye'de bir İslâm devleti kurmayı arzulayan çevreler ve örneğin Almanya'da Köln merkezli bir "hilâfet devleti" ilân eden Kaplan grubu, "İslâmî Almanya'da Türkiye'de olduğundan daha yoğun yaşayan Müslümanlar" oluyor. Türkiye Başbakanı'nın Lüksemburg zirvesi kararı dolayısıyla, Türkiye'nin dinsel nedenlerle ayrımcılığa uğradığından söz etmesine öfkelenen Wolfgang Günter Lerch şöyle diyecekti: "Almanya'nın hürriyetçi anayasası Müslümanların İslâmî, kamuya açık yerlerde dinî kıyafetin Atatürk zamanından beri en azından resmen yasak olduğu Türkiye'den, daha yoğun yaşamalarına izin veriyor. Yasalara aykırı hareket etmedikleri sürece, yani şiddet kullanmadıkça, Türkiye'de yasaklanmış ve önderleri yurttaşlıktan çıkarılmış Müslüman gruplar bile Almanya'da boy gösterebilirler. Türkiye'de Cumhuriyet Başsavcısı, İslâmî Erbakan'ın partisinin kapatılması için dilekçe verdi. Erbakan'ın taraftarları gerçi Almanya'da Anayasayı Koruma Dairesince takip ediliyor, ama kimse onların dinî yaşamını baskı altına almıyor".³⁸⁰ Lerch, "kendisini Türkiye'nin Batılı eliti olarak gören" diye tanımladığı kesimleri, "kendilerine uymayan her şeye 'irtica' adını takmak"la suçluyor. "Bu kültür Müslümanları" diyor, "dinlerinin kurallarını pervasızca aşığılamayı özgür ve aydın olmak sanıyorlar. Acaba İslâma kim hakaret ediyor, Almanlar mı, yoksa bizzat Türkler mi?"³⁸¹

³⁷⁸ Augustinus Graf Henckel von Donnersmarck: *Der Islam in der Bundesrepublik Deutschland*, s.194, Aschendorf-Münster 1986.

³⁷⁹ Gabriele Bucher-Dinc: "Süleymanci-Bewegung", *Religion - ein deutsch-türkisches Tabu?*, s.114, Edition Körber-Stiftung, Hamburg 1997.

³⁸⁰ W.G. Lerch: "Die Muslime sind selbstbewußt und präsent", *FAZ*, 20.12.1997.

³⁸¹ W.G. Lerch: "Bild oder Wirklichkeit", *FAZ*, 13.03.1998

Ne var ki, radikal dinciliğin Almanya'daki çok yönlü etkinlikleri, sadece "Federal Almanya'nın hürriyetçi anayasası"yla izah edilemez. Zira Basklı teröristler Almanya'da, "yasaları çiğnemedi" de, ya da Lerch'in ifadesiyle "şiddete başvurmadan" da kovuşturuluyor. Keza, resmî raporlara göre Almanya'da bugüne dek tek bir suç işlememiş olan *Scientology Church* PKK'dan çok daha titiz ve sert takip edilebiliyor.³⁸² *Scientology Church*'e karşı yayınlarıyla tanınan bir "serbest gazeteci"nin, İslâmcı akımların dünya görüşünü "Türkler'in İslâmî" olarak tanıtan bir kilise yayını, Alman Dışişleri Bakanlığına bağlı Hamburg Doğu Enstitüsünün dergisinde övmesi, ilginç bir çelişkidir.³⁸³

Bu çelişkili durumu şu şekilde izah etmek mümkündür. Gerek İslâm etiketli dinci örgütlenmeler, gerek etnik ayrımcı hareket iki farklı özelliği taşımaktadır:

1. Bu örgüt ve cemaatlerin faaliyetleri ne Alman devletini, ne de Almanları hedef almaktadır.

2. Her ikisi de, hem Türk devletine kilitlidir, hem de Almanya'da yaşayan Türk toplumunun etnik ve dinsel kutuplaşmasına yol açmaktadır. Görünüre bakılırsa, Türk toplumunun Alman toplumuna uyumunun bu yolla akamete uğratılması, kimi çevrelerce arzulanmaktadır. Nitekim radikal dinciliğe destek verilmesi bugün sadece neo-faşistlerce talep edilmemekte,³⁸⁴ devletin menfaatlerini savunan saygın hukukçular da bu yolda öneriler yapmaktadırlar. Amaç, "Türk aileleri sürekli olarak Türkiye'ye dönebilecek kıvamda tutmaktır".³⁸⁵

³⁸² "Scientology-Geheimdienst beobachtet Gegner und Abtrünnige", FAZ, 11.04.1998.

³⁸³ Hildegard Becker'in *Muslimische Frauen in Deutschland erzählen über ihr Leben* adlı kitabı için yazdığı tanıtım (*Orient*, 3/2000, s.498 v.d.).

³⁸⁴ "Moslems und Moscheen", DNZ, 16.01.1998.

³⁸⁵ *Der Islam in der Bundesrepublik Deutschland*, a.g.e, s.138.

Fakat İslâm etiketli radikal dinci gruplara Almanya'da tanınan tolerans ve teşviklerin bir de dış politik boyutu olsa gerektir. Nitekim Kemalizm eleştirmeni Berlin'li oryantalist Peter Heine, Alman devlet adamlarına, terörist radikal örgütlerle diyaloga girmeleri tavsiyesinde bulunmaktadır: "Cezayir'de ve Mısır'da yönetimin radikal İslâmcı hareketlerce işgalinin yol açacağı bir takım infiallerin zamanla yerini daha realist bir siyasî ve ekonomik tahlile bırakacağını tahmin için kahin olmaya gerek yoktur. Radikal İslâmcı grup ya da partilerin değişik İslâm ülkelerinde yönetimi ele geçirecekleri dikkate alınarak, bu örgütlerin temsilcileriyle daha bugünden diyaloga girilmelidir".³⁸⁶ "Dış boyut", Almanya'nın İslâm dünyasıyla, özellikle İran ile sıkı ve dostane ilişkilerine politika üstü mazeretler bulmayı da içermektedir.³⁸⁷ Alman medyasına inanılacak olursa, Hatemi Almanya'ya "kültürler arası" ya da "İslâm-Batı diyalogu"na katkı yapmak için gelmekte;³⁸⁸ Alman meclis başkanı yine "kültürler arası diyalog" çerçevesinde İran'ı ziyaret etmektedir.³⁸⁹ Bu durumda, Almanya'nın İran politikasını eleştirenler, "İslâm düşmanlığı" yapmakla, "kültürler arası diyalogu baltalamak"la suçlanmaktadır.³⁹⁰ "İslâm" bu aşamada, tamamen dış politika gereği İran'la özdeşleştirilmektedir. Almanya'nın resmî İran uzmanları, "İslâm devrimi"yle Fransız İhtilâli arasında büyük benzerlikler olduğu görüşündedirler; o nedenle "sabırlı olunmalıdır". İran'ın "devrimci ideolojisini diğer İslâm ülkelerine ihraç edeceği, muhtemeldir". "Devrim ayaktadır. Nitekim 1789 Fransız İhtilâli³⁹¹ ya da 1917 Ekim Devrimi de, değişime uğramış olmalarına rağmen, vizyoner karakterlerini

³⁸⁶ P. Heine: *Konflikt der Kulturen*, a.g.e, s.169.

³⁸⁷ Kiliselerin de, "dinler arası diyalog" adı altında İranlı "ruhani"lerle üst düzeyde görüşmeler yürüttüğü gözlemlenmektedir (Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland (yayımlayan): *Mitteilungen aus Ökumene und Auslandsarbeit*, s.231, Frankfurt am Main 1996).

³⁸⁸ Wolfgang Günter Lerch: "Der Platz des Islam", *FAZ*, 14.7.2000.

³⁸⁹ "İrans Konservative Opposition weist die Kritik Thierses zurück", *Berliner Zeitung*, 21.2.2001.

³⁹⁰ "Aufmarsch gegen die Mullahs", *Der Spiegel*, 28/2000, s.118 v.d.

³⁹¹ Humeyni rejimini savunan İranlılar da, "İslâm devrimi"yle Fransız İhtilâli arasında "ortak özellikler" bulmaktalar (Mustafa Arki: *Das Andere anders sein lassen*, s.41, Hildesheim 1990; İrandokht Shahbakhshi & Anna Bolour: *Doch ohne meine Tochter*, s.27, Saarbrücken 1991).

yitirmemişlerdir".³⁹² Şu da var ki, "Hatemi ile birlikte İran'da demokrasi çiçek gibi açmıştır"³⁹³ ve "Hatemi'nin reformları başta Türkiye olmak üzere İslâm dünyasına rehber olacaktır."³⁹⁴

Almanya'nın "insan hakları" temasını İran bağlamında, "farklı kültüre saygı" gerekçesiyle devre dışı bıraktığına tanık olmaktadır. "İnsan hakları", Türkiye örneğinde, biyolojik bir içerikle ulus devletin sorgulanmasına vesile kılınırken, Berlin'in İran politikası, İran'la "teolojik ve felsefi içerikli bir insan hakları diyalogu" yürütülmesini icap ettirmektedir. "Farklı kültürler" için teklif edilen "insan hakları" konsepti, Helmut Schmidt'in ifadesiyle "özgürlükle sorumluluk arasında yeni bir denge kurulmasını" öngörmektedir. "Zira haklar konsepti istismar edilebilir ve anarşiye yol açabilir."³⁹⁵ Schmidt'in "yeni insan hakları konsepti", Tahran ulemasından Müçtehid M. Şebestari'nin "vaciplerle akıl arasında denge" teorisini hatırlatmaktadır.³⁹⁶ Hatemi'ye yakın bir düşünür olarak bilinen Abdülkerim Soruş'un "haklar ve görevler teorisi", Schmidt "konsept"inin daha entelektüel bir tekrarından ibarettir. Soruş'a göre, "dünya", bu teoriden habersiz olduğu için, İran'daki "ruhanî sistemi" anlayamamaktadır.³⁹⁷ Almanya'nın, İran'ı "anlayamayan" dünyada bir istisna teşkil ettiğini kabul etmek zorundayız.

³⁹² Henner Fürtig: "Iran. The 'Second Islamic Republic'", *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, 3/1997, s.44 v.d.

³⁹³ Birgit Cerha: "Islam, Iran, Moderne", *Die Zeit*, 24.2.2000.

³⁹⁴ "Batılı anlamda demokrasiyi bir İslâm ülkesinde yerleştirmek, hayaldir; zira bu, devletle dinin birbirinden ayrılmasını gerektirir, ki bu İslâm'da imkansızdır. Atatürk'ün bu gerçeğe karşın, dini devletten ayırmaya teşebbüs etmesi, Türkiye'de bugün yaşanan sorunları doğurmuştur. Türkiye bir İslâm ülkesidir; devletin dayattığı laiklik halka yabancıdır. İran'da ise Başkan Hatemi, dinî eksenli, fakat halka bireysel gelişim imkânı tanıyan bir hükümet biçimini yerleştirmek amacıyla ciddi bir girişimde bulunmuştur" (Dieter Alexander: "Demokratie im Namen Allahs", *Die Welt*, 1.3.2000).

³⁹⁵ Thomas M. Franck: "Are Human Rights Universal?", *Foreign Affairs*, Ocak/Şubat 2001, s.196.

³⁹⁶ Modjtahed M. Schabestari: "Hermeunitische Überlegungen zur islamischen Theologie und Rechtswissenschaft", *Österreichisches Archiv für Recht und Religion*, 2/2000, s.232.

³⁹⁷ Mahmoud Sadri & Ahmad Sadri (çeviren ve yayımlayanlar): *Reason, Freedom and Democracy in Islam. Essential Writings of Abdolkarim Soroush*, s.61 v.d., Oxford 2000.

Görüldüğü gibi, İslâmın radikal ve politize yorumlarının Alman oryantlizminde “Müslümanların dini” olarak değerlendirilmesi, Almanya’nın “Doğu politikası”na da hizmet etmektedir. Zira 31 Ekim 1914 günü Osmanlı İmparatorluğu’nun Almanya’nın yanında savaşa katılmasıyla zirveye ulaşan Berlin’in İslâm politikasında bugün değişen, sadece “müttefik”in adıdır. O tarihlerde “güçlü bir Türkiye arzulayan tek güç Almanya idi. Almanya’nın menfaatleri sadece Türkiye’yi güçlendirmek suretiyle sağlama alınabilirdi. Bunun bir sonucu olarak Almanya Türkiye’yi ticaret zincirinin halkası olarak değerlendirdi ve Türkiye’yi parçalamak isteyen müttefik güçlere karşı Türkiye’nin güvenilir bir müttefiki oldu. Alman Doğu Politikası, bir ticaret politikasından ibaretti. Yine Almanya’nın İslâm politikası gerçekte, Türklere yönelik bir politikaydı. Fakat bu çerçevede, Almanya’nın İslâm dünyasının bir dostu olduğunun da sürekli vurgulanması gerekiyordu.”³⁹⁸

Türk İslâmına ve lâikliğe karşı Alman yayıncılığında yürütülen kampanyanın birinci hedefi aslında Türkiye değil, Almanya Türk toplumdur. Türkiye’nin kampanyanın sonuçlarından etkileneceği hesaba katılmış ve arzulanmıştır. Fakat İslâm etiketli radikal dinciliğin teşviki ve bu ideolojiye yöneltilen eleştirilerin Almanya’da “İslâm düşmanlığı” argümanıya susturulmaya çalışılması, ana hatları yukarıda çizilen strateji çerçevesinde değerlendirilmelidir. Öte yandan Türkiye Cumhuriyeti’nin, doğrudan rejimi hedef alan siyasî radikal dinciliğe karşı almış olduğu özsavunma önlemlerini haklı bulanlar da, aynı çevrelerin, “Türk resmî ideolojisi”ne hizmet ya da “anti demokratik lâiklik”e bağlılık “ithamı”na uğramaktadırlar.

Alman Oryantalizminin Gözüyle Türk ve Türk Kültürü

“Çağdaş” Alman oryantlizminin Türklerin kökeni ve Türk kültürü hakkındaki tezleri, -İslâm konusunda olduğu gibi- hem iç hem de dış politik

³⁹⁸ Thomas Reichardt: *Der Islam vor den Toren*, a.g.e., s.332.

faktörlerle biçimlenmektedir. Ulusal bir azınlığa dönüşmemesi arzulanana, Almanya Türk toplumunun “etnik ve dinsel azınlıklardan oluşan heterojen bir topluluk” olduğu belgelenmek istenmektedir. Türkiye’nin hem “etnik”, hem de “dinsel mozaik”i Almanya’ya yansımaktadır.³⁹⁹ Dolayısıyla, “Türkler” sözkonusu “mozaik”in sadece “iri bir taşı”ni oluşturmaktadırlar. Alman yayıncılığının Türk imgesi şu cümleyle özetlenebilir: “Optik olarak bize çok yakın, fakat buna karşın yabancı; diğer halklardan çok daha yabancı bir halk”.⁴⁰⁰ “Türklerin Avrupalı olduğuna bir Alman; önce ikna etmek zorundayız”.⁴⁰¹ Alman okuyucu şöyle “ikna” ediliyor: “Türklerle Almanlar arasında derin uygarlık ve kültür farklılıkları vardır. Bu nedenle Türklerin Almanya’ya entegrasyonu güç, hatta imkânsızdır”.⁴⁰² Türklerin Almanya’ya “entegrasyon”unu “güç, hatta imkânsız” kılan “derin uygarlık ve kültür farklılıkları” tabii ki Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne “entegrasyonu”nu da “güç, hatta imkânsız” kılacaktır.⁴⁰³

Almanya’nın en ünlü “Türkiye uzmanı”ndan, “Türk”ün ne anlama geldiğini, Türk kültüründen neyin anlaşılması gerektiğini öğrenebiliriz. Uzman, “her Türk’ün gerçekten de Türk olup olmadığını kendimize sormalıyız” diyor. “Zira, içinde farklı bir kimlik, örneğin Kürt kimliğini hissedenleri, incitebiliriz.”⁴⁰⁴ Kaldı ki, “Almanya’da yaşayan ‘Türk’lerin yaklaşık üçte biri Kürttür”.⁴⁰⁵ “Her Türk’ün gerçekten Türk olmayabileceği” düşüncesi, Alman Türkiye yayıncılığının “etnik” bakış açısını belgelemeye yetmektedir. Fakat

³⁹⁹ Zentrum für Türkeistudien (yayımlayan): *Das ethnische und religiöse Mosaik der Türkei und seine Reflexionen auf Deutschland*, Münster/Hamburg 1998; Gerdien Jonker (yayımlayan): *Religiöse Minderheiten aus der Türkei*, Berlin 1999.

⁴⁰⁰ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.7.

⁴⁰¹ A.g.y.

⁴⁰² A.g.e., s.10.

⁴⁰³ Türklerin “farklı uygarlık ve kültürleri”yle kastedilen, İslâm dinidir. Ne var ki, Almanya Türk toplumunun ülkede kalıcı olduğunun anlaşılması üzerine geliştirilen yeni strateji, uzun vadede Almanya Türk toplumunun ulusal kimliğini “Alman İslâmı”yla değiştirmek, tokuş etmeyi öngörmektedir. Çok daha garibi, “İslâm” bu aşamada “entegrasyon aracı” olarak kullanılmak istenmekte, en radikal gruplarla dahi -Türk kimliğine karşı- işbirliği yapılabilmektedir.

⁴⁰⁴ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.8.

⁴⁰⁵ A.g.e., s.9.

“Türk olmayan Türkler”in aynı “etnik” analizden geçirilmemesi, şaşırtıcıdır. Zira, eğer “her Türk gerçekten Türk olmayabilir”se, “her Kürdün de gerçekten Kürt” olup olmadığı sorgulanmalıydı. Türkiye Türklerinin “etnik” açıdan “saf” olamayacağı, zira “her ne kadar dilleri, Orta Asya’yı gösteriyorsa da, Türkiye Türklerinin Avrupa tipolojisine sahip olduğu” aynı uzmanın tespitidir.⁴⁰⁶ Bir başka deyişle, “Türk”lerle “Kürt”leri “etnik” ayrıma tâbi tutan oryantalist, “gerçek” Türklerin de “Türk” olmayabileceğini zımnen iddia ediyor. Alman Türkiye yayıncılığı, bu konuya çok daha önce dikkat çekmişti.⁴⁰⁷ Günümüz oryantalistlerinden daha gerçekçi olan biri, 1875 tarihli bir eserinde “Osmanlı”yı şöyle tanımlıyordu: “‘Osmanlı’ denildiğinde, temelinde hem Slav, Rum, Ermeni; hem de Samî, yani Arap unsurları yatan ve Turanî ırk tipolojisini tamamen kaybetmiş melez bir halk anlaşılmalıdır.”⁴⁰⁸

“Uzman”ların bir yandan Türklerin Anadolu’da “değişik halklar”la, “Asyalı tipolojisini kaybedecek” ölçüde karıştığını belirtip, diğer yandan “Türk ve Kürt halkları”ndan söz etmeleri nasıl izah edilebilir? Bu çelişkili iddia ve itiraflar, aslında aynı amaca hizmet etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin “kan/köken” merkezli bir yurttaş anlayışı temeline oturduğundan hareketle, Türk ulusunun yapaylığı iddiası “melezleşme” teziyle savunulmakta; öte yandan yine aynı iddia, bu kez de “Kürt”lerin “etnik yapılarını büyük ölçüde korudukları” tezine dayandırılmaktadır. Bu bağlamda “Kürt halkı” ya da “Kürt etnisitesi” kavramları, “kendine özgü bir psikolojisi ve ruhî yapısı olan”,⁴⁰⁹ “davranış biçimi ve yaşam tarzı farklı”,⁴¹⁰

⁴⁰⁶ A.g.e., s.17.

⁴⁰⁷ Bu tespit de, ırk romantizmine aittir: “Finliler ve Macarlar gibi, Osmanlı Türkleri de, yoğun bir kan karışımıyla ırk tipolojilerini çoktan kaybettiler, fakat dilleri sayesinde Avrupa halkları ailesi içinde keskin hatlarla ayrılmış bir halka oluşturuyor, böylece Asyalılıklarının mührünü alınlarında taşıyorlar (Eugen Oberhummer: *Die Türken und das Osmanische Reich*, s.2, Leipzig-Berlin 1917).

⁴⁰⁸ Hermann Wambery: *Der Islam im neunzehnten Jahrhundert. Eine culturgeschichtliche Studie*, s.20, Leipzig 1875.

⁴⁰⁹ C. Schaefer: *Volk und Vererbung*, s.53 vd., Leipzig 1935.

⁴¹⁰ Alfred Rosenberg: *Mythus des 20. Jahrhunderts*, a.g.e., s.110.

çevresindeki halklardan “fizikî görünümüyle de ayrışan”⁴¹¹ bir topluluk anlamına gelmektedir. Dolayısıyla “Kürtlerle Türkler arasında etnik, dilsel, kültürel farklar vardır.”⁴¹² Aynı ulusun fertlerini birbirinden ayırmak maksadıyla kullanılan “etno-biyolojik” kriterlere, şık ve masum bir ad da bulunmuştur: “Etnik” ve “Kültürel Kimlik”.

“Etnisite” ve “kültür” kavramlarının günümüz Alman oryantalizminde “ırk” anlamında kullanıldığına daha önce işaret etmiştik. Her ikisinin birlikte kullanıldığı da vakidir: “Etnik açıdan Türkmenler, bugünkü Anadolu Türk nüfusunun atalarıdır. Ne var ki, bu savaştı göçebeler ırk, dil ve kültür bakımından eski Türk halklarından farklılaşmışlardı”.⁴¹³ Türkler hakkındaki bu “etnik analiz” sadece Alman ırk romantizminin devam ettiğini belgelemiyor;⁴¹⁴ aynı zamanda uzmanların “Kürt sorunu”na hangi ölçütlerle eğildiklerini de gösteriyor. Eğer bu alıntıda geçen “kültür” terimi de, “ırkî özellik” anlamına gelmiyorsa, ortak dinleriyle bin yıllık ortak tarihlerinin, “Kürt”lerle “Türkler”i çoktan kaynaştırmış olduğunun belirtilmesi gerekirdi. Kaldı ki, Anadolu Türklerinin daha Ön Asya’ya geldiklerinde “safkan Türk” olmadıkları itiraf ediliyor.

Ne var ki, Anadolu Türkünün “melezliği”, günümüz Türkiye’inde yurttaş anlayışının “kan/köken” merkezli olamayacağını vurgulamak için değil, -nadir de olsa- Türklere atfedilen meziyetlerin “yabancı kültür”lerden geldiğini “kanıtlamak” amacıyla vurgulanıyor. Örneğin Alman ırk romantizminin dahi kabul ettiği, Türklerin “savaştı karakterleri” ve

⁴¹¹ Arnold Hottinger: *10mal Nahost*, a.g.e., s.231 v.d.

⁴¹² Udo Steinbach: *Die Türker im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.348 v.d.).

⁴¹³ A.g.e., s.22.

⁴¹⁴ “Osmanlı Türklerinde yaygın olarak görülen uzun yüz ve gür sakal, Osmanlı Türklerini sadece Moğol tipolojisinden keskin hatlarla ayırmıyor, aynı zamanda Batı Asya’nın bin yıllardır yerlisi olan Ön Asya ve Sami tipolojisiyle de örtüşüyor” (E. Oberhummer: *Die Türker und das Osmanische Reich*, a.g.e., s.10).

⁴¹⁵ “Türk kitleleri İslâm dünyasına İran filtresinden geçerek sızdılar. Cengiz Han’ın kurduğu Moğol İmparatorluğu’nun halefi olan Ön Asya devletleri ise, tamamen İranleşmişlerdi” (Rudi Paret: *Der Islam in Iran*, a.g.e., s.69).

“teşkilâtçılıkları”, çağdaş Alman oryantlizminde, “İran kültürünün Türkler üzerindeki etkisi”ne dayandırılıyor.⁴¹⁵ Yakın Türk tarihinde “yabancı kültürlerin etkisi”, Osmanlı İmparatorluğu’nda sivrilmiş şahsiyetlerin “etnik” analiziyle ispatlanmak isteniyor. “Sadrazam Köprülü Mehmet, Arnavut soyundandır”⁴¹⁶ İbrahim Müteferrika, Macardı”.⁴¹⁷ Sultan Mahmut, “bir Fransız soylusunun oğlu”,⁴¹⁸ Mimar Sinan, “herhâlde Rum asıllı”ydı.⁴¹⁹ Ünlü şahsiyetlerin Türk soyundan gelmedikleri, onların “Aryen” ırkına mensup olmaları gerektiği görüşü, Alman yayıncılığında “eski”den şöyle ifade ediliyordu: “Akdeniz sahnesinde şu müthiş oyuna tanık oluyoruz: Sahnenin önündeki pasif halk ve arka plân güneyli. Aksiyon hâlindeki şahısların tümü ise, yaratıcı bir gücün taşıyıcısı olan, kuzey ırkına mensup insanlar...En ufak bir duygusallığa kapılmadan görevlerini yerine getiriyor Armin’ler ve Diederich’ler, Carl’lar ve Salahaddin’ler, Friedrich’ler ve Columbus’lar, Dante’ler ve Luther’ler, Mehmet Ali’ler ve Hitler’ler”.⁴²⁰ Osmanlı İmparatorluğu, yükseliş dönemini, 1930’ların ciddî bir oryantlistine göre, “Avrupa ırkları”na borçluordu: “Oğlan çocuklarını Müslüman yaptılar...onlardan biri, 16. yüzyılda İslâmın en büyük mimarı olan Sinan’dı - Rum asıllı bir Hristiyan...En önemli vezirler ise, 16. yüzyılda Boşnak Sokullu Mehmet, 17. yüzyılda Arnavut soyundan üç Köprülü”ydü.⁴²¹

“Ayrıntılı kan analizleri”nin Alman oryantlizminde köklü bir geleneğe sahip olduğunu görüyoruz. Osmanlı tarihi uzmanlarından biri, Fatih Sultan Mehmet’in damarlarında “altı ayrı kan grubu” tespit etmeyi başarmıştı: “II. Mehmet’in anne tarafından soy ağacını bilmesek de, şu kadarı kesindir: Türk, Slav, Bizans, Frenk, Fars ve muhtemelen Arap kan grupları onu çok renkli ve tuhaf bir karakter terkibine dönüştürmüştü”.⁴²² Dönemine göre,

⁴¹⁶ Udo Steinbach: *Die Türker im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.33.

⁴¹⁷ A.g.e., s.36.

⁴¹⁸ A.g.e., s.38.

⁴¹⁹ A.g.e., s.63.

⁴²⁰ Ewald Banse: *Das Buch vom Morgenlande*, a.g.e., s.10.

⁴²¹ Hans Heinrich Schaefer: *Kultur der orientalischen Völker*, a.g.e., s.229.

farklı “analiz”ler de yapılabilmıştır. Örneğin Türk-Alman “silâh arkadaşlığı”nın dorukta olduğu günlerde, kimileri Abdülhamid’i “Ermeni tipolojisi ithamı”ndan “kurtarmaya” çabalayacaklardı: “Elimdeki fotoğraflardan yola çıkarak, Abdülhamid’in sarih ırkı bir özellik taşımadığını söyleyebilirim. Tam aksi, fotoğraflardaki Abdülhamid gerçek bir Türk gibi görünüyor: akıllı, zeki, alıngan ve şehvetli biri.”⁴²³

Yarı iltifat, yarı hakaret niteliğindeki konjonktürel değerlendirmeleri çıkaracak olursak, Alman oryantizminin Türk imajını, a-“ırkı saflığını kaybetmiş melez”, b-tarihin de inkâr edemeyeceği başarılarını “yabancı kültür ve ırklara borçlu” bir halk şeklinde özetleyebiliriz. “Türklerin hunharlığı” tezine daha sonraki bölümlerde değineceğimiz için, “uzman”ların, “Türk kültürü” hakkındaki tespitleriyle devam edelim. Alman Türkiye uzmanına göre Türkler, “ancak Araplar ve Farslarla ilişkiye geçtiklerinde, yüksek kültürleri tanımış oldular”.⁴²⁴ Dolayısıyla “Türkler veren değil, alan durumundaydılar”.⁴²⁵ Bu tespitin “eski” bir versiyonu şöyleydi: “Nasıl Turan halkı, özellikle de Türk-Tatar kabileleri eski çağlarda geleneklerinin vahşi ve dizginsiz kabalılığıyla meşhur idiyse, rafine gelenekleri ve parlak kültürleriyle öteden beri tanınan İranlılar, bunların tamamen zıttı bir halktı. Türkler, komşularına her zaman birer talancı ve tahripçi; İranlılar ise uygarlık mimarları olarak girdiler.”⁴²⁶ Gerçi bu tespit, Alman “ırk bilimi”ne göre ancak “Antik Çağ” için geçerli olabilirdi,⁴²⁷ fakat ırk romantizminin parolası bugün de rağbet buluyor: “Farslar, Asya’da tek Müslüman kültür milletidir.”⁴²⁸

⁴²² Franz Babinger: *Mehmed der Eroberer. Weltenstürmer einer Zeitwende*, s.9, München 1987 (ilk baskı tarihi 1953).

⁴²³ Franz Carl Endress: *Die Türkei*, a.g.e., s.111.

⁴²⁴ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.57.

⁴²⁵ A.g.e., s.63.

⁴²⁶ Hermann Wambery: *Skizzen aus Mittelasien. Ergänzungen zu meiner Reise in Mittelasien*, s.250, Leipzig 1868.

⁴²⁷ Hans F.K. Günther: *Rassenkunde Europas*, a.g.e., s.132.

⁴²⁸ Georg Buschan: *Illustrierte Völkerkunde*, s.313, Stuttgart 1910.

Türklerin ancak, “yabancı kültür” etkisiyle “yabanilik”ten kurtuldukları iddiası, Alman oryantalizminde öteden beri devam eden “Aryen İran” sempatisiyle bugün de varlığını sürdürüyor. Alevî-Bektaşî inancının taşıdığı Şamanist unsurları, “etno-kültürel Alevî azınlığı” tezine hanel getirebileceği için görmezden gelen Alman oryantalizmi, Türklerin İslâm dinini, “bu dinin İranî yorumuyla öğrendikleri”ni iddia edebiliyor.⁴²⁹ Oysa 1930’ların Alman oryantalizmi daha gerçekçiydi: “Kültürlerinin daha önceki basamaklarına dair hatıralar, Küçük Asya’ya giren Türklerin ve Osmanlıların hafızalarından silinmişti. Bu izlere, baş temsilcisi Batı Türkistanlı Ahmed Yesevî olan Türk-Tasavvuf dindarlığında rastlıyoruz.”⁴³⁰

“Türk kültürü üzerindeki İran etkisi” tezini savunan Alman oryantalizminin bir başka yanıltıcı iddiası, Osmanlıcanın “tamamen Yeni Farsçanın etkisi altında” olduğudur.⁴³¹ “Farsça etkisi”nin sadece sözcük düzlemiyle sınırlı kaldığına değinilmemesi, ilginçtir. Eğer Farsça sözcükler, farklı bir dil ailesine mensup Türkçeyi etkileyebilmişse, Farsçadaki binlerce Türkçe ve Moğolca sözcüğün⁴³² de bu dili, “tamamen Türkçe”nin hegemonyası altına sokması gerekirdi. Kaldı ki, bu tez doğru olsa, Türkçeyi “etkisi altına alan” Farsçadan da söz etmek mümkün gözükmemektedir. Zira “Yeni Farsça”, binlerce Arap kökenli sözcüğün de tanıklık ettiği gibi - bin yıldır “Arapçanın hegemonyası altında” olan bir dildir.

Türk dili ve kültürünü, “yüksek Arap ve Fars kültürleri”ne borçlu bir “mozaik” olarak değerlendiren Türkiye uzmanlarının, yakın Türk tarihinde keşfettikleri orijinal Türk kültür eserleri sadece Mimar Sinan’a aittir. Bu şaşırtıcı itiraftan (!) hemen sonra, Mimar Sinan’ın “herhâlde Rum asıllı bir

⁴²⁹ Rudi Paret: *Der Islam in Iran*, a.g.e., s.68.

⁴³⁰ H.H. Schaeder: *Kultur der orientalischen Völker*, a.g.e., s.228.

⁴³¹ Rudi Paret: *Der Islam in Iran*, a.g.e., s.69. Paret’in Türkolog değil, ömrü boyunca sadece Kur’an incelemeleri yapmış bir “Arabist” olması, bu garip iddiayı belki mazur gösterebilir.

⁴³² Gerhard Doerfer: *Türkische und mongolische Elemente im Neupersischen*, dört cilt, Wiesbaden 1964-75.

Türk" olduğu belirtilir.⁴³³ Sinan'ın "etnik kökeni" hakkında değişik görüşler bulunduğu; örneğin "Rum kökenli" olduğu görüşünün aslında bir oryantalistin bir kelimeyi "yanlış okuması"ndan kaynaklandığı iddiası⁴³⁴ göz ardı edilir. Türklerin "kültürsüz ve düşük insanlar (Untermenschen)" oldukları, Weimar Cumhuriyeti sosyalistlerinden Heinrich Vierbücher'in ilk baskısı 1930'da yapılan, tıpkı basımı ise günümüz Almanya'sının "ilerici" kitabevlerinde satılan kitabında şöyle ifade edilir: "Türk halkı, uygar bir halk (Kulturvolk) değildir. Türk dili, bir zenci lehçesi düzeyindedir. Bir Türk edebiyatından söz etmek mümkün değildir. Bu alanda yaratılanlar, Arap ve Fars edebiyatının muhteşem hazinesinden şaibeli taklitlerdir...Bir Türk mimarîsi asla olmamıştır...Muhteşem binalar, ya Türklerden önce ya da sultanların emrindeki Hristiyan mimarlar tarafından inşa edilmiştir...Türk toprağında bilim asla yurt edinememiştir. Türk sadece taklit edebilir - o da yüzeysel bir biçimde ancak."⁴³⁵ Türk tarihi ve kültürü hakkında bu ve benzeri ifadelerle dolu olan kitabın, bugün kimi sosyal demokratlar ve "ırkçılık karşıtı demokrat aydınlar" tarafından hararetle tavsiiye edilmesi,⁴³⁶ düşündürücüdür.

"İrk bilimci"ler tarafından geliştirilmiş olan "Türk kültürü üzerinde İran etkisi" tezi bugün de Alman oryantizmi ve tarihçiliğinin repertuarındadır. Türklerin "Samî Araplarla, Aryen Farsların aksine, İslâm uygarlığına hiçbir katkıları olmadığı"ni söyleyen Ernest Renan'la,⁴³⁷ "Orta Asya Türk devletleri, Türkiye'nin etnik, İran'ın ise kültürel arka bahçesidir" diyen⁴³⁸ "çağdaş" Alman oryantizmi arasındaki fark sadece "terim" düzleminindedir. "İrka dayalı üstünlük" bugün "kültüre dayalı üstünlük"le ifade edilmektedir. Yine

⁴³³ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.63.

⁴³⁴ Mohammed Agha-Oglu: "Herkunft und Tod Sinans", *OZ*, Nr.10/1926, s.858 v.d.

⁴³⁵ Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915. Die Abschichtung eines Kulturvolkes durch die Türken*, s.31, Bremen 1987.

⁴³⁶ A.g.e., Prof. Dr. Walther Fabian'ın önsözü.

⁴³⁷ C.E. Bosworth: "Saldjukids", *The Encyclopedia of Islam*, c.8, s.937, Leiden 1995.

⁴³⁸ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.299.

de Türklere ait “orijinal kültür eserleri yoktur denemez.” Önde gelen Alman oryantalistlerinden birine kulak verelim: “Her ne kadar kültürlerini büyük ölçüde Bizanslılara ve Farslara borçlu olsalar da, Türkleri tamamen kültürsüz sayamayız. El sanatının en güzel ürünlerinden olan ve anayurtlarından getirdikleri el dokuması kilimleri Türklere borçluyuz.”⁴³⁹ Gelgelelim, bu “övgü”den kırk beş yıl sonra Alman oryantalizmi, Türklerin “tamamen kültürsüz” olduğunu saptayacaktır. Zira “Türklerde gördüğümüz kilim sanatı, dün olduğu gibi bugün de İran kültür dairesine aittir.”⁴⁴⁰

Orta Asya Türk devletlerinin “İran’ın kültürel nüfuz alanına dâhil oldukları” iddiası -Azerbaycan bağlamında- Şah döneminde olduğu gibi bugün de İran’ın resmî söylemiyle örtüşmektedir. Azerbaycan halkına verilen ad, “Türkçe konuşan Azerîler”dir.⁴⁴¹ İran “İslâm Cumhuriyeti”nin propaganda amaçlı yayınlarında da, Azerîlerin “asimile olmuş Farslar” oldukları iddia edilmektedir.⁴⁴² Alman Slavistlerinin yayınlarında, İran Azerbaycan’ı “İran’ın Azerîce konuşan bölümü”, Kuzey Azerbaycan ise “Fars kültür alanı” olarak tanımlanmaktadır.⁴⁴³ Orta Asya Türk halklarını “İran kültür dairesi”ne mensup sayan çağdaş Alman yayıncılığının öncüsü, Nazi dönemi “ırk bilimi”dir. Nitekim Alman “ırk bilimi”, sadece Azerîlerde değil, Özbekler’de, Kırgızlar’da ve Türkmenler’de de, “Aryen ırkının izleri”ne rastlamış,⁴⁴⁴ “esmer, siyah saçlı Osman Gazi’nin aksine, oğlu Orhan Gazi’nin sarışın, yeşil gözlü” olduğunu, “karakter bakımından da Salahaddin Eyyubi’yi andırdığı”nı keşfetmişti.⁴⁴⁵

⁴³⁹ Enno Littmann: *Abendland und Morgenland*, a.g.e., s.19.

⁴⁴⁰ Rudi Paret: *Der Islam in Iran*, a.g.e., s.65.

⁴⁴¹ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.300.

⁴⁴² İraç Afşar (yayımlayan): *Zeban-i Farsi der Azarbaycan*, Tahran 1989.

⁴⁴³ Jörg Baberowski: “Nationalismus aus dem Geist der Inferiorität”, *Geschichte und Gesellschaft. Zeitschrift für historische Sozialwissenschaft*, 3/2000, s.374.

⁴⁴⁴ Hans F.K. Günther : *Die nordische Rasse bei den Indogermanen Asiens*, s.164 v.d., 171 v.d., München 1934.

⁴⁴⁵ A.g.e., s.189 v.d.

Birçok konuda kesintisiz bir devamlılık bulunmasına rağmen Azerîlerin dilleri ve kökenleri konusunda yine de -zamanın şartlarına göre- Alman oryantalizminde farklı tezler savunulabilmiştir. Daha 1930'larda "Azerbaycan Türkleri"nden bahsedilirken,⁴⁴⁶ aynı halkın bugün "Türkçe konuşan Azerîler"e dönüşmesi, "etnolojik" yeni bulgularla açıklanamaz. Azerî Türklerini ilk kez "ırk bilimi"nin ölçütleriyle "Türkleşmiş İranlılar" dönüştürme "şerefi", sanırız Sovyet oryantalizmine aittir.⁴⁴⁷

Azerîlerin soyu hakkındaki manipülasyon, Azerbaycan Türkçesi için de geçerlidir. Sovyetler Birliği'nde "etno-politik" taksimlere başlanmadan ve İran'da "Aryen resmî tezi"nin uygulamaya girmeden önce, Azerîler dilleri için "Türkî" ismini kullanıyorlardı.⁴⁴⁸ Sovyet etnolojisinin "Türkleşmiş Azerî milleti" keşfinden yüz yıl kadar önce, Wambery çok daha gerçekçi bir tespitle, Azerîlerin bir bölümünü "Türkleşmiş İranlı" değil, "İranleşmiş Azerîler" olarak tanımlamıştı. Macar bilim adamına göre "İranleşme" sadece "Hamse kabilesi" için söz konusuydu.⁴⁴⁹ Wambery'e göre, "Azerî, hantal gövdesi, kaba yüz hatlarıyla yüz Farisî arasında seçilebilir"di ve Azerîler, "yüzyıllar boyu Farisler ile birlikte yaşamalarına rağmen, Turanîliklerinden çok şey muhafaza edebilmişler"di. O nedenle Wambery, hem "Azerbaycan Türkleri"nden, hem de "İran Türkleri"nden söz edebilmişti.⁴⁵⁰ Kısmen Alman "ırk bilimi"nin, kısmen de Sovyet etnolojisinin katkılarıyla geliştirilmiş olan "Türk dilli Azerî" tezinin bugün Alman medyasında da kabul gördüğünü söyleyebiliriz.⁴⁵¹ "Azerbaycan Türkleri" ifadesini tercih eden Anglosakson yayıncılığının aksine,⁴⁵² Alman oryantalizmi ve medyasının -İran politikasına uygun biçimde- ısrarla

⁴⁴⁶ Franz Taeschner: "Rumtürkisch", OZ, 2/1939, s.78.

⁴⁴⁷ V. Minorisky: "Adharbaydjan", *The Enzyklopaedie of Islam*, c.1, s.190, Leiden 1954.

⁴⁴⁸ F. Giese: "Azerî", *Enzyklopaedie des Islam*, c.1, s.551 v.d., Leiden-Leipzig 1913.

⁴⁴⁹ Hermann Wambery: *Der Islam in neunzehnten Jahrhundert*, a.g.e., s.24 v.d.

⁴⁵⁰ A.g.y.

⁴⁵¹ Wolfgang Günter Lerch: "Resulzadeh und der Dichter Fuzuli", FAZ, 23.12.1996.

⁴⁵² Audrey L. Altstadt: "Azerbaïdjan", *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, c.1, s.166, Oxford 1995.

“İranîleşmiş Azerîler”den ya da “Türk dili konuşan Azerî halkı”ndan söz etmesi, politik sebepleri de akla getirmektedir. Zira dilleri Farsça’ya -Azerî Türkçesi- Türkiye Türkçesi kadar - yakın olan Tacikler hakkında yazdığı bir yorumda “Doğu İnan halkı Tacikler”⁴⁵³ ifadesini kullanan oryantalist, bu makalesinden sadece dört gün önce “Türkçe konuşan Azerîler”⁴⁵⁴ demişti.

Orta Doğu ve Kafkaslar’daki güncel gelişmeler hakkında kaleme alınan analizler, İnan’a ve “İranî” halklara Alman oryantalizminde gösterilen bu anlayışlı tutumun, politik sebepleri olabileceği ihtimalini kuvvetlendirmektedir. Atatürk’ün Humeyni’yle karşılaştırıldığı, Humeyni için inşa edilen türbenin “çağdaş mimarinin bir zaferi” olduğuna dair makalelerde dahi, “devrim”in övüldüğüne tanık olmaktadır.⁴⁵⁵ Siyasî analizlerde çizilen İnan tablosunda ise, çok daha ilginç tespitlerle karşılaşılıyor. Örneğin Alman oryantalizminin “Zaza ve Nakşibendîlik uzman”larından Ludwig Paul,⁴⁵⁶ “İnan İslâm devriminin ideolojisi” üzerine yazdığı bir makalede, sadece İnan’ın dinî üst kimlikli azınlık politikasını övmekle yetinmiyor,⁴⁵⁷ “Farsların Azerîleri kendilerinden saydıkları”na işaretler İnan’da bir Azerî sorununun olmadığını da dolaylı yoldan iddia ediyor.⁴⁵⁸ Araştırmacı, İnan’da “azınlık” teriminin sadece dinî azınlıklar hakkında kullandığına değinirken de, “Sünnîler’e kesinlikle azınlık gözüyle bakılmadığı”na özellikle vurgu yapıyor.⁴⁵⁹ Aynı makalede, “Türkiye Cumhuriyeti’nin aksine İnan’ın Şii olmayan grupları asla asimile etmeye kalkmadığı”,⁴⁶⁰ İnanlılarla Ermeniler arasında “uyumlu ve yapıcı bir ilişki

⁴⁵³ Wolfgang Günter Lerch: “Hoffnug für Duschanbe”, FAZ, 27.12.1996.

⁴⁵⁴ W. G. Lerch: “Resulzadeh...”, a.g.y.

⁴⁵⁵ Birgit Hoffmann: “Das Mauseleum Khomeinis in Teheran. Überlegungen zur persisch-islamischen Gedächtnisarchitektur”, *WI*, 1/1999, s.7 v.d.

⁴⁵⁶ Ludwig Paul: “Zaza(ki)-Dialekt, Sprache, Nation?”, Baerker Köhler (yay.): *Religion und Wahrheit*, a.g.e., s.385-399

⁴⁵⁷ Ludwig Paul: “‘Iranian Nation’ and Iranian-Islamic Revolutionary Ideology”, *Die Welt des Islams*, 2/1999, s.195.

⁴⁵⁸ A.g.e., s.196.

⁴⁵⁹ A.g.e., s.197.

⁴⁶⁰ A.g.e., s.198.

bulunduğu”,⁴⁶¹ İran’ın uyguladığı “İranileştirme” çabalarının “şoven bir yaklaşım” olarak değerlendirilmemesi gerektiği⁴⁶² de belirtiliyor.

“Bilimsel” verilerle çizilen bu mükemmel İran tablosunu genç araştırmacıların saflığı ya da “öteki”ne duydukları sempatiyle açıklamak mümkün görünmemektedir. Zira olumlu, hatta ideal İran tablosu, birkaç oryantalistin değil, politika,⁴⁶³ medya,⁴⁶⁴ akademi⁴⁶⁵ ve kilise⁴⁶⁶ çevrelerinin organize bir kampanyasının ürünüdür. Amaç, “Almanya’nın Orta Doğu’da ve İslâm dünyasındaki olumlu imajından”da yararlanarak ABD’nin bölge politikasına bir alternatif oluşturmaktır. Berlin duvarının yıkılmasıyla birlikte “normal bir ülke” ve “dünya politikasında sorumluluk yüklenmeye hazır bir güç”e dönüştüğüne inanan Almanya’nın Orta Doğu uzmanları, “bölgede ABD’nin yıldızının iyice solduğu” görüşündedir.⁴⁶⁷ “Amerika ve sadık müttefiki İngiltere sadece Araplar nezdinde değil, Kürtler arasında da sempati bulamamaktadır”.⁴⁶⁸ “Pax Americana”, Alman araştırmacıya göre, “Rusya’ya rağmen gerçekleştirilemez”. ABD politikasının bir başka mahzuru, “İran düşmanı bir rota izlemesidir”.⁴⁶⁹ Hatemi’ye ve “İran’ın bölgedeki yapıcı rolü”ne övgülerle süren makalenin yazarı, Bakû-Ceyhan hattına da, “Türkiye Kürdistanı”ndan geçtiği gerekçesiyle itiraz ettikten

⁴⁶¹ A.g.e., s.205.

⁴⁶² A.g.e., s.209 vd.

⁴⁶³ Peter Rudolf: “Stigmatisierung bestimmter Staaten. Europa bevorzugt den politischen Dialog”, *Internationale Politik*, 6/1999, s.13 vd.

⁴⁶⁴ Wolfgang Günter Lerch: “Mullahs und Studenten”, *FAZ*, 13.7.1999; Martina Doehring: “Was gut und was böse ist”, *Berliner Zeitung*, 11.4.2000; Richard Meng: “Wandel durch Annäherung?”, *FR*, 8.7.2000.

⁴⁶⁵ Henner Fürtig: “Iran – the „Second Islamic Republic”, a.g.e.

⁴⁶⁶ Jawad Koroshy: “Iran nach den Praesidentschaftswahlen”, *Pax Christi*, 3-4/1997, s.3 v.d.; Thomas Seiterich-Kreuzkamp: “Mohammed Chatami, Tony Blair and das Weltethos”, *Public-Forum*, 14/2000, s.12 v.d.

⁴⁶⁷ Roland Kühnel: “Globalisierung und Pax Americana im Nahen Osten”, *asien, afrika, lateinamerika*, c.27, 1999, s.330.

⁴⁶⁸ A.g.e., s.331.

⁴⁶⁹ A.g.e., s.334.

sonra, Amerika'nın "Türkiye ve İsrail dostu politika"sını, ABD yönetiminin kilit noktalarındaki bakan ve bürokratların "bিরer Yahudi" olmasıyla izah ediyor.

Türk kültürünün "olmadığı"nı Nazi ırk kuramından alıntılarla "kanıtlayan" Alman oryantizminin, aynı geleneğin devamı olan kaba bir anti-semitizmle bölgesel politikalarda İran rejimini savunması normal karşılanmalıdır. İran'ı Almanya için cazip kılan bir başka önemli neden, Almanya'nın iç politikası, dolayısıyla Almanya Türk azınlığıyla ilgili olanıdır. Türk ulusal kimliğini dışlayıp yerine Türkiye'ye karşı mesafeli bir İslâm kimliği yerleştirmeyi öngörenlerin, bir yandan Türkiye'yi ve Türk kültürünü aşağılayıp, bir yandan da İran'a ve İran İslâmına sempati mesajları yüklü bir kampanya yürütmeleri, birbirinden bağımsız görülemez. İran'a yöneltilen eleştirilerin Alman medyasında ve akademi çevrelerinde, "İslâma hakaret" gerekçesiyle susturulduğuna daha önce değinmiştik. Almanya Türk azınlığına -yine Alman oryantizminin İran tezleriyle bağlantılı olarak- biçilen ve yan etkileri Türkiye'ye de yansıyan kimliklerden biri de, "etnik Kürt kimliği"dir.

Almanya ve "Kürt sorunu"

Almanya'da üzerinde partiler ve ideolojiler üstü bir konsensüs sağlanmış ender konulardan biri "Kürt sorunu"dur. "Evrenin yetimleri",⁴⁷⁰ "Allah'ın üvey oğulları",⁴⁷¹ "aldatılan halk"⁴⁷² vs. gibi başlıklarla popüler literatürde sağlam bir yer edinmiş olan "Kürt sorunu"; kiliselerden, parti vakıflarına, üniversitelerden öğretmen sendikalarına, Alman toplumunun hemen her kesitinde ilgi odağı hâline getirilmiştir. Almanya Türk toplumu ve bu toplumun anayurdu Türkiye için hayatî önem taşıyan konu, 1980'lerin başında geniş çevrelerce seslendirilmeye başlanmış, 1980'lerin

⁴⁷⁰ Günter Deschner: *Kurden. Waisenkind der Universums*, a.g.e.

⁴⁷¹ Hans Hauser: *Die Kurden: Die Stiefsöhne Allahs*, Frankfurt am Main 1991.

⁴⁷² Günter Deschner: *Die Kurden. Das betrogene Volk*, Erlangen 1989.

ortalarından itibaren -günümüze dek- değişik metotlarla gündemin tepesine yerleştirilmiştir. Almanya'nın en saygın anayasa ve kamu hukuku profesörlerinin biraraya geldiği geleneksel "Essen Sohbetleri" toplantılarının 1985 tarihli oturumunda "Kürt sorunu"yla ilgilenmenin, Almanya'nın iç politikası açısından taşıdığı önem şöyle açıklanmıştır: "Türklerin tekrar ülkelerine dönmeleri gerektiğine inanıyoruz... Bu arada, Türk devletinin, Almanya Türklerine ABD'deki Polonyalı azınlığın, hatta Musevî azınlığına benzer bir rol biçmeye çalıştığına dair açık işaretler de var. Buna izin vermeyeceğimiz ortadadır. Kaldı ki, Almanya'da çok sayıda Kürt yaşamaktadır. Hep Türklerden söz ediyoruz. Kürt meselesine özellikle eğilmeliyiz."⁴⁷³ Alman yayıncılığının "Kürt sorunu"na, aslında Almanya Türk toplumunun ulusal bir azınlığa dönüşmesi "tehlikesi"ni önlemek amacıyla "ilgi" gösterdiği söylenebilir. Konunun iç politik amaçlar doğrultusunda değişik kanallarla ve birbirine paralel değişik stratejilerle gündemde tutulması, kısa zaman zarfında üç teze "geçerlilik" kazandırmıştır:

- "Almanya Türk toplumu homojen değildir."
- "Türklerle Kürtler birbirinden tamamen farklıdır."
- "Türkiye'nin bir azınlık sorunu vardır."

"Türklerle Kürtlerin farklı olduğu" teziyle Almanya'da bir Türk azınlığından söz edilemeyeceğini "belgeleyen" uzmanlar, aynı tezle bu kez Türkiye'de bir "Kürt azınlığı"nın bulunduğunu, dolayısıyla ulus devlet projesinin Türkiye'de iflâs ettiğini iddia edebilmektedirler. Dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nde bir "azınlık sorunu" bulunmakta; bu "sorun" çözülmediği sürece Türkiye Cumhuriyeti'nin AB'ye girmesi de imkânsız gözükmektedir.

Alman yayıncılığının Türkiye'de bir Kürt sorunu olduğunu keşfetmesi uzun zaman aldı. Yetmişli yıllarda, Irak'ta bir Kürt devletinin kurulması, Rus

⁴⁷³ Heiner Marre & Johannes Stütting (yayımlayanlar) *Essener Gespräche zum Thema Staat und Kirche*, a.g.e., s.137.

yayımcılığını engellemek amacıyla reddediliyor, günümüzün moda terimlerinden biri olan “Orta Doğu haritasının yeniden yapılanması”, “yirmili yılların politik düşüncesi” olduğu gerekçesiyle kabul görmüyordu. Herald Vocke 22 Ağustos 1979’da, “Marksist bir Kürt devletinin kurulmasından Batı’nın hiçbir kazancı yoktur. Oysa böyle bir devlet Moskova için, Fars Körfezi’nin en önemli petrol yataklarına götürecek bir köprübaşı olacaktır” derken,⁴⁷⁴ aynı basın organının bir başka dış ilişkiler uzmanı 1991 yılında, “Irak” diyecekti, “kolonyal dönemden kalma, ulusal kimliği olmayan, yapay, uyduruk bir yapılanmadır...Kürtler, tarihin öksüz çocuklarıdır... O nedenle Batı; Kürtlere ve Irak’a kendi tayin etmeleri için her şeyi denemelidir. Batı, bu sorumluluğundan kaçamaz”.⁴⁷⁵

Batı’nın ve özellikle de Almanya’nın Kürtlere karşı sorumluluğunu Türkiye bağlamında da hızlı bir şekilde hatırladığını, aynı dönemde çıkan başka satırlardan öğreniyoruz: “Saddam Hüseyin yapınca affedilmeyen şey, Türkiye’ye serbest midir?...Politik taktik gereği iyi Kürtler ve kötü Kürtler mi var? Kürt sorunu, çoktan bir tür Filistin sorununa dönüştü, fakat ilgilenen yok”.⁴⁷⁶ “Kürt sorunu”na Alman yayıncılığında dönemine göre farklı yaklaşılabilirdiğinin bir başka kanıtı, 1979’da “güvenilmez bir propaganda yayını” olarak eleştirilen⁴⁷⁷ bir kitabın,⁴⁷⁸ 2000 yılı Almanya’sında “üniversite özel ödülü”ne lâyık görülen bir doktora tezinde kaynak olarak kullanılmasıdır.⁴⁷⁹ Yine “akademik” bir yayında geçen ve “1961 yılında Van Kürtlerinin, ellerinde ‘Biz Türk değiliz, Kürdüz!’, ‘Türkiye bize millî

⁴⁷⁴ Harald Vocke: “Revolution in Kurdistan”, *FAZ*, 22.8.1979.

⁴⁷⁵ Thomas Ross: “Der Exodus und die neue Weltordnung”, *FAZ*, 18.4.1991.

⁴⁷⁶ Wolfgang Günter Lerch: “Zweierlei Maß”, *FAZ*, 10.8.1991.

⁴⁷⁷ Harald Vocke: “Wo stehen die rebellierenden Kurden?”, *FAZ*, 10.9.1979.

⁴⁷⁸ Jürgen Roth: *Geographie der Unterdrückten. Die Kurden*, München 1978.

⁴⁷⁹ Baerbel Wehr: *Rechtsverständnis und Normenakzeptanz in einer ethnopluralen Gesellschaft. Eine rechtsanthropologische Untersuchung über das Verhältnis Deutscher kurdischer Abstammung aus der Türkei in München zur deutschen Rechtsordnung*, s.200, München 2000.

haklarımızı vermek zorundadır⁴⁶⁰ yazılı pankartlar taşıdıkları” iddiasının kaynağı da aynı “propaganda yayını”dır.

Aşağıda, Alman Türkiye uzmanlarının “Kürt sorunu”nu işlerken, hangi ölçütleri, ne amaçla kullandıklarını, Türkiye’deki sorunu neden etnik düzleme çekmek istediklerini, etno milliyetçiliğe kimlerin, ne amaçla destek verdiklerini açıklamaya çalışacağız.

Bugün Almanya’da hemen herkes, “Kürtlere kendi kaderini tayin hakkının verildiği”nden, “kendi devletlerini kurma hakkından Kürtlerin hâlâ mahrum olduğu”ndan emindir.⁴⁶¹ Orta Doğu’da ve dünyanın başka bölgelerindeki toplumsal sorunlar günümüzde sadece emperyalistler tarafından etno-politik amaçlar doğrultusunda enstrümantalize edilmiyor. Endüstri güçlerinin bir başarısı da, hem resmî çevrelerin, hem de bu devletlerin “anti-emperyalist” yurttaşlarının, “etnik sorunların çözümü” için âdeta elele mücadele vermesidir. 18. ve 19. yüzyıllarda Avrupa güçleri, “Doğu Sorunu”nu “çözmek” amacıyla genellikle dinî farklılıkları kullanıyorlardı. Bugün ise, ağırlıklı olarak “etnik farklılıklar”ın vurgulandığını görüyoruz.⁴⁶² “Kürt sorunu” ve bu “soruna politik çözüm” başlığı altında, bir yandan Türk ulusunun iki ayrı “etnik” öbeğe taksimi; diğer yandan “etnik Kürt”lerin PKK ile özdeşleştirilmesi, evrensel insan haklarına biyolojik bir içerik kazandırılmasını da gerekli kılmıştır.

Ulus devleti sorgulama amacı olarak kullanılan etno-politik içerikli insan hakları söylemiyle Alman resmî çevreleri, devlete mesafeli gibi görünen sol kesimler ve hatta Neo-Nazi grupları, Kürtlerin “müstakil bir halk” olduğu;⁴⁶³

⁴⁶⁰ Lothar A. Heinrich: *Die kurdische Nationalbewegung in der Türkei*, s. 10, Deutsches Orient-Institut Hamburg 1989.

⁴⁶¹ Lothar A. Heinrich: *Die kurdische Nationalbewegung*, a.g.e., s. 5; Landesamt für Verfassungsschutz Baden-Württemberg (yayımlayan): *„Arbeiterpartei Kurdistans“ (PKK)*, s.1, Ekim 1996.

⁴⁶² Etnisite’nin Alman dış politikasında nasıl kullanıldığına dair, b.k.: Walter von Goldenbach, Hans Minow v.d.: *Von Krieg zu Krieg*, a.g.e.

⁴⁶³ Erhard Franz: *Material zum Kurdenproblem*, s.10, Hamburg 1977.

Türklerle “ne dil, ne de kültür açısından bir ilgileri bulunduğu”⁴⁸⁴ kanaatini yaymaktadırlar. Türklerin “etnik” ya da “kültürel” farklılığının nereden ileri geldiği açıklanmamakta; bunun yerine, Kürtlerin sözde “karakteristik özellikleri”ne vurgu yapılmaktadır. Söz konusu “karakteristik özellikler”in Türklerde bulunmadığı böylece dolaylı yoldan belirtilmiş olmaktadır. Kürtlerin “farklılığı” belirtilirken, genellikle “ırkî özellik”lere dikkat çekildiğini görüyoruz. “Etnik”, “ırkî” izahlara Alman politik yelpazesinin tamamında rastlamaktayız. “Kürtlerin ırkî özellikleri”nin Alman okuyucu için neden önem taşıdığını, “sol” görüşlü bir Alman şöyle açıklıyor: “Kürtlerin kaderi gösteriyor ki, bir halkın hangi kabileye, hangi ırka mensup olduğunu bilmek, son derece önemlidir. Bugünün olaylarını anlayabilmek için kişi, falanca kabile ya da halka mensup insanların, diğer kabile ya da halklara karşı nasıl davrandıklarını da bilmek zorundadır”.⁴⁸⁵

Alman yayıncılığı Kürtlerin “hangi kabile”ye mensup olduğunu çoktan tespit etmiş durumdadır: “Kürtler İndo-Cermen kökenli olup, dil ve kültür açısından Türklerden farklı bir halktır.”⁴⁸⁶ Nazi ırk terminolojisini daha yalın kullananlar da vardır: “Kürtler, Farslar gibi İndo-Cermen bir halktır ve bir Aryen dilini konuşmaktadırlar. O nedenle Kürtlerin Araplar ve Türklerle dil açısından dahi en ufak bir benzerlikleri yoktur.”⁴⁸⁷ “Aryen Alman”larla “akrabalık, kimi Kürt milliyetçilerinin de hoşuna gitmektedir.”⁴⁸⁸ Bir Alman Nazisinin “Aryen Fars-Kürt akrabalığı”na ilişkin bir makalesi, PKK tarafından yayınlanmıştır.⁴⁸⁹ “Aryen” tezinin, Almanya’da ciddi yayın organlarında bugün de kabul görmesi, düşündürücüdür. Vaktiyle Konrad Adenauer Vakfı’nın Türkiye temsilciliğini yürütmüş olan, bugün ise

⁴⁸⁴ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.346.

⁴⁸⁵ Jürgen Roth: *Geographie der Unterdrückten*, a.g.e. s.15.

⁴⁸⁶ Udo Steinbach: “Gründung der Türkischen Republik”, Bundeszentrale für politische Bildung (yayımlayan): *Der Islam im Nahen Osten*, s.23, Bonn 1993.

⁴⁸⁷ Günter Deschner: *Kurden. Die Waisenkinde des Universums*, a.g.e., s.11.

⁴⁸⁸ Selahaddin Mihotuli: *Arya Uygarlıklarından Kürtlere*, İstanbul 1992.

⁴⁸⁹ Egon Freiherr von Eickstedt: *Türker, Kürtler, İranlılar*, çev.: Haydar Işık, Fırat Yayınları İstanbul 1993.

Ankara'da CSU'a bağlı Hanns Seidel Vakfı'nı temsil eden Max Georg Meier'e göre Kürtler, bir "Hint-Avrupa dilini konuşmaktadırlar ve bu dil Farsçaya çok yakındır. Dolayısıyla Kürtler, aslında İranlılardır. Türkler ise, Turanî bir halktır" dedikten sonra, okuyucusuna, "İran/Turan savaşı"nın resmedildiği Şahname'yi okumaya çağırıyor.⁴⁹⁰ Alman devlet televizyonu için hazırladığı programlar reyting rekorları kıran, ülkenin en ünlü popüler "İslâm uzmanı", Hakkari Belediye Başkanı'nı tanıtırken, bizleri Kürtlerin kafatasları hakkında bilgilendiriyor: "Kürtler bir Hint-Avrupa halkı olup, dilleri Farsça'ya yakındır. Uzun Aryen kafalarıyla, yuvarlak kafalı basık/tıknaz Türklere tamamen farklıdır".⁴⁹¹ Kürtleri "Aryen kültür halkı", Türkleri ise, "göçebe" ilân eden, Almanya'nın sabık Ankara sefiri, Türkiye Cumhuriyeti'ni "Türklerle Kürtler arasındaki ırk farkını tanımadığı" için "gericilik"le suçluyor. İrk tahlilleriyle dolu bu yazının yayımlandığı yer ise, Alman liberallerinin bir dergisidir.

"Kürtlerle Almanların akraba iki Aryen halk" olduğu, Alman ilkokullarında ders konusu yapılabilmektedir. Örneğin beş yüz bin üyeli bir öğretmen sendikasının öğretmenler için çıkardığı bir derginin, "Kürt sorunu"na ayrılmış olan "ders pratiği eki"nde, Türklerle Kürtlerin birbirine düşman olduğu, Türkçenin Kürtçeye asla benzemediği, oysa Almancayla Kürtçenin akraba iki dil olduğu, "örnek"lerle anlatılmaktadır.⁴⁹² Alman ilkokullarında öğretmenlerin Türk öğrencilere "etnik kimlikleri" ve "Kürt sorunu" hakkında ev ödevleri vermeleri, öğrenciler arasında "Öcalan idam

⁴⁹⁰ Max Georg Meier: "Zwischen Tradition und Moderne. Spannungen innerhalb der türkischen Gesellschaft, *Politische Studien*, September/Oktober 1999, s.75.

⁴⁹¹ Peter Scholl-Latour: *Allahs Schatten über Atatürk. Die Türkei in der Zerreißprobe*, s.21, Hamburg 1999.

⁴⁹² Hans-Alfred Steger: "Die Türken und Europa", *Liberal*, 1/2000, s.47 v.d.

⁴⁹³ Sabine Skubsch & Siegfried Frech: "Der türkisch-kurdische Konflikt. Ursachen und Lösungsansätze, *Die Unterrichtspraxis*. Beilage zu *Bildung und Wissenschaft der Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft*, 6/1999, s.41-48. Sabine Skubsch için ayrıca bk.: Özgür Arslan: "Aramızdakiler. Bu hafta 'Aramızdakiler' mevcut sınırlarını aşarak, bir Kürt dostu ile söyleşi yaptı", *Özgür Politika*, 31.7.1999.

edilsin mi, edilmemesi mi?” anketleri yapmaları, artık olağan karşılanmaktadır.⁴⁹⁴

“Kürtlerin Türklerden tamamen farklı bir halk” oldukları “ispat”landıktan sonra, bu “iki halk”ın farklılığını tanımadığı gerekçesiyle Türkiye Cumhuriyeti’nin yurttaş felsefesi, dolayısıyla ulus devlet, ırkçılıkla suçlanmaktadır. Kısaca sorun, Osmanlı İmparatorluğu’nun dağılması ardından Orta Doğu’ya çizilen yeni sınırlarla ilintilidir. Nitekim “Kürtler o tarihte siyasî emellerini Türk milliyetçilerine karşı gerçekleştiremediler ve ulusal bilinç sahibi Kürtler bugüne dek, kendilerini gerçekten ikna edecek siyasî bir yurt bulamadılar. Bunu bize, politik teoriden çok ülkenin gerçeği öğretiyor”.⁴⁹⁵

O halde “sorunun kökeninde Türk ulusal devleti ve onun ulus anlayışı yatmaktadır.” Genç bir İslâm bilimciye kulak verelim: “Mustafa Kemal’e göre Türkiye, içinde sadece Türklere yer olan tek ve bütünsel bir ulusal devlettir. Kürtler gibi ulusal azınlıklar, ancak farklılıklarını inkâr ettikleri takdirde, kendilerine yer kapabilirlerdi. Onlara ‘dağ Türkleri’ denildi, Türkçe’yle yakından uzaktan akrabalığı olmayan Kürt lehçelerinin özgünlüğü inkâr edildi. Kürtler, kendilerini Türkleştirmeyi hedefleyen çabalara baştan beri direndiler. Bu ise, Türk ordusunu deliye döndürdü. ‘Genç cumhuriyetimize karşı gelenler, acımasızca yok edilecekler. Evde, tarlada, dağda ya da vadide - onları nerede bulursanız bulun, aklınızda tek bir şey olacak: Düşmanı imha! İyi Kürt, ölü Kürttür!’”⁴⁹⁶

Bu alıntı, Alman yayıncılığında Türk ulusuna ilişkin yapılan değerlendirmeleri iki açıdan özetlemektedir. Nitekim ilkin ırk romantizminin terimleriyle Kürtlerin irkî farklılıkları saptanmakta ve linguistik farktan

⁴⁹⁴ “Schüler fragten: ‘Wie stehen Sie zur Todesstrafe für Öcalan?’”, *Lahn-Dill Zeitung*, 5.5.1999.

⁴⁹⁵ Wolfgang Günter Lerch: “Wer wusste in Ankara vom Exodus der kurdischen ‘boat people’?”, *FAZ*, 6.1.1998.

⁴⁹⁶ Albrecht Metzger: “Verfolgung und Genozid”, *Kurden*, (yayımlayan A. Metzger), s.17, Göttingen 1996.

biyolojik fark türetilmekte; ardından Kürtlerin Türklerden dil ve ırk farkıyla ayrışmalarını önemsemeyen Türk ulus düşüncesi “ırk cinayeti”yle suçlanmaktadır. Biraz önce aktardığımız alıntıda bir yandan köken topluluğu (*Volkstum*) diyebileceğimiz Alman ulus düşüncesi Türkiye’ye projekte edilmekte, diğer yandan da Nazi jargonu Türk ordusuna yakıştırılmaktadır. Konuya farklı bir bakış, “Kemalist tarihçilik” suçlamasıyla tabulaştırılmaktadır.⁴⁹⁷ Zira Kemalistlerin, Kürtlerin ırkî farklılığını hiçe sayarak tek bir ulustan söz etmeleri, uzmanlarımıza göre, “etnik bir yalan”dır. Akademik çalışmalarda artık tırnak içine alınmaya başlanan Türk ulusu, sadece bir avuç Osmanlı yönetici elitinin uydurması olup ülkenin gerçeğiyle ilgisizdir. Halk, Kurtuluş Savaşı’na bile gönüllü olarak katılmamıştır. Alman siyaset bilimi doçentine göre Atatürk bir halk direniş hareketinden destek görmemiştir”.⁴⁹⁸

Türkiye’nin “azınlıklar politikası”na yöneltilen eleştirinin bir başka özelliği, Kürtlerin “İndo-Cermen” kökenli oluşları iddiası ve bunun vurgulanması olduğunu vurgulamıştık. “İndo-Cermen” burada, Auschwitz’den sonra kullanılması tabu olan “Aryen”i karşılamaktadır. Bu çerçevede “kültür” kavramı da sık sık “ırk” anlamında kullanılmaktadır.⁴⁹⁹ “Ezilenler”in üstün bir ırka mensup oldukları masalının vurgulanmasıyla, hem Kemalist ulus modelinin güya etno-obskurantist niteliği ortaya konulmakta, hem de Alman kamuoyunun Kürtlerin kaderiyle daha yakından ilgilenmeleri hedeflenmektedir. Zira “Kürtler Hint-Avrupalı bir halktır, yani onlar gerek dil, gerek kültürcü Türklerden çok Avrupalılara, biz Almanlara yakındırlar”.⁵⁰⁰ O hâlde Türkiye Cumhuriyeti’nin Kürt asıllı yurttaşları, “etnik, dilsel ve kültürel müstakil bir halk” olmalıdırlar.⁵⁰¹

⁴⁹⁷ Renate Kreile & Rainer Werle: *Renaissance des Islam*, a.g.e. s.23.

⁴⁹⁸ “...Tam tersi, Atatürk’ün ordusu dağıtılan eski askerlerden oluşuyordu. Oysa köylüler cephe önlerinde savaşmaya zorlanmışlardı”. Yazara göre, halkın büyük kesimi Kurtuluş Savaşı’nı sadece kısmen kendi savaşları olarak görmüştü. Yazar, halk için “işgalcilerle Türk subayları arasında bir fark yoktu” iddiasında da bulunuyor (Renate Kreile & Rainer Werle: *Renaissance des Islam*, a.g.e., s.23).

⁴⁹⁹ Michaele von Freyhold: “Rassismus”, *EKL*, c.3, s.1431, 1992.

⁵⁰⁰ “Die Kurden”, *Sat-1*, 20.03.1995.

⁵⁰¹ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhunderts*, a.g.e., s..349.

“Etnik” ve “kültürel”le, Kürtlerin sözde Aryen kökenlerinin kastedilmesi, aynı zamanda Alman ulus felsefesinin iki ana unsurunu da ele vermektedir. Zira “Alman ulus anlayışı, ırk romantizminin kalıbından çıkmış ve özgül bir dil ve tarih felsefesinin izlerini taşıyan bir halk kavramından hareket etmekte olup, halk burada, otokton ırktan kaynaklanan ve sadece doğum yoluyla elde edilebilen özelliğini dış görünümle de temsil eden birimdir”⁵⁰² Alman uzmanların, Türk ulusunu “etnik” dilimlere ayırırken kullandıkları “halk”, Amerikan Dışişleri Bakanlığının Nazilerin “halk” anlayışına da değinen 1940 tarihli bir incelemesindeki saptamanın bugün de geçerli olduğunu kanıtlamaktadır: “Alman *halk* (Volk) kavramı, ırk üstünlüğü felsefesi ve Alman emperyalizmiyle içiçe bir kavramdır...halk mistik ve kan/kültür bağıyla ister istemez bir arada tutulan doğal bir varlık birimi olarak algılanmaktadır. Burada bizim *people* kavramımızdan tamamiyle farklı bir şeyle karşı karşıyayız”⁵⁰³.

Türk ulusunun da bir köken toplumu olduğu varsayımından yola çıkanlar, ırkdaş olmayan unsurların ezildiği, en azından yasal ayrımcılığa uğradıkları sonucuna varıyorlar. Alman Türkiye yayıncılığı burada bir sorunla karşılaşiyor: “ırkdaş” olmayan Kürtler, Türkiye’de ne yasal ayrımcılığa, ne de kolektif bir zulme maruzlar. Tersine, Türk devleti, yurttaşlarını, kökenlerine bakmaksızın Türk kabul ediyor. Bu “sorun”, “etnik, dilsel ve kültürel müstakil bir halk” olarak tanımlanan ve dolayısıyla Türk ulusuna dâhil olmayan Kürtlerin ırkı başkalklarının inkârına, “etnik ayrımcılık” adı verilerek suretiyle gideriliyor. Farklı halk gruplarının ırkı özelliklerinin tanınmayışı, bir başka ifadeyle ırk merkezli ulus kavramının reddedilmesi, “ayrımcı”, hatta “ırkçı” bir zihniyet olarak görülüyor. Dolayısıyla “ırkçılık” burada, yabancı türden sayılan grup ya da grupların ideolojik/biyolojik güdümlü imhası ya da diskriminasyonu değil, seküler

⁵⁰² Hans Hecker: “Nationalstaat”, *Handlexikon zur Politikwissenschaft*, c.1, s.270, München 1973.

⁵⁰³ Raymond Murphy vd.: *National Socialism. Basic Principles, their application by the Nazi Party's Foreign Organisation, and the use of Germans abroad for Nazi aims*, s.67, Washington 1943.

ulus devletinde fark gözetilmeksizin eşit tutulmalarının adı oluyor. Bu yolla sadece tuhaf bir ırkçılık tanımı yapılmıyor, ırkçı yeni Alman sağının etnik çoğulculuğu öngören konseptleri de dolaylı olarak övülüyor.⁵⁰⁴

Alman köken ulusunu (*Volkstum*) Türk ulus felsefesine projekte eden Türkiye uzmanı, Türk yöneticilerini, "bencil amaçlar doğrultusunda Kürtleri Türk diye sahiplenmek"le suçladıktan sonra, "ne var ki" diyor, onlar Kürtleri Türklerin dil, uygarlık ve kültür açısından ilkel kopyaları olarak, örneğin: dağ Türkleri" olarak görüyorlar.⁵⁰⁵ Alman Türkiye yayıncılığı, Türk ulus devletinin yurttaşlarının tümüne şans eşitliği tanıdığını ve onları kökenlerine göre farklı muameleye tabi tutmadığını itirafından da kaçamıyor. Bu gerçek ise şöyle göreceleştiriliyor: "...Gerçi Kürtlerin devletin en yüksek makamlarına çıkabildikleri doğrudur, fakat bunun tamamen Türkleşmek ve Kürtlük özelliklerinden vazgeçmek gibi ağır bir bedeli vardır".⁵⁰⁶ Bu garip karanlık ve karmaşık eleştirinin, "Aryen Kürtler"i "Türklerden çok Almanlara yakın" bulan bir Almanın kaleminden çıkması, düşündürücüdür. Uzmanlarımız, Kürt kökenli olmakla, Türk devletine sadakat arasında telâfisi mümkün olmayan bir zıtlık gördüklerinden, Kürt kökenli Türk devlet adamlarını, "ırklarına ihanet"le dahi suçlayabilmektedirler.⁵⁰⁷ "Sol" görüşlü bir Alman "Kürt uzmanı"nın ifadesiyle, "Kürtlerin etnik teslimiyetleri ödüllendirilmektedir. Türk dışişleri bakanı Kürttür. Fakat sorulsa, ben Türküm' diyecektir".⁵⁰⁸ Kürt kökenli bir Türkiye Cumhuriyeti yurttaşının kendisini Türk olarak tanımlaması, "etnik yalana inanmaktır".⁵⁰⁹ Türkiye Cumhuriyeti'nin "Kürt kökenli yurttaşlarının öteden beri devletin en yüksek mevkilerinde görev alabiliyor olmaları" bir başka Türkiye eleştirmeni "sol-

⁵⁰⁴ Iris Weber: *Nation, Staat und Elite*, s.62 v.d., Köln 1997.

⁵⁰⁵ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.349.

⁵⁰⁶ Udo Steinbach: "Europas Brücke zur islamischen Welt", a.g.e., s.1236.

⁵⁰⁷ Wolfgang Koydl: Hikmet Çetin. "Neuer türkischer Parlamentspräsident", SZ, 29.10.1997.

⁵⁰⁸ Gerd Schumann: "Eine kurdische Frauengeschichte", *Ez Kurdîm. Ich bin Kurdin. Kurdische Frauen im Aufbruch* (Bilgesu Erenus'un önsözüyle), s.70, München 1992.

⁵⁰⁹ A.g.e., s.76.

liberal" bir aydına göre "önemli değildir". Zira, "devletin en yüksek makamlarında görev alabilmeleri için, en fazla Kürt atalarını hatırlamalarna izin vardır; kendileri ise, Turgut Özal gibi Türk olmaya mecburdurlar."⁵¹⁰ Türk devleti burada, Almanya'daki "yabancı"ların yıllardır sadece bir bölümünü talep ettikleri hakkı, yurttaşlarına tanımakla itham edilmektedir. Hâlâ "Alman yurttaşı" ile "etnik Alman"ı ayıran ve vatandaşlığa geçmiş "yabancı"ları, "formalite Almanı"⁵¹¹ sayan anlayışın, bir yandan Türkiye'yi "insanları etnik kategorilere ayırmadığı" için "ırkçılık"la suçlarken, diğer yandan Alman yurttaşlık yasasından "kan" faktörünün çıkarılması ihtimalini, "Alman devletinin intiharı" olarak eleştirmesi,⁵¹² sanırız ancak hasta zihinlerden çıkabilecek bir çelişkidir.

Türk devletinin ırk farkı tanımayan Türklük anlayışının özellikle "sol" görüşlü Alman uzmanları rahatsız etmesinin önemli bir sebebi, Türkleri "düşük", Kürtleri ise, "Aryen" bir halk olarak görmeleridir. Zira Kürtler, Türklerin ve "Arapların tersine konuştıkları Aryen dillerinin de katkısıyla olağanüstü mantık kabiliyetleri olan bir halktır."⁵¹³ Bu tespitin sahibi "liberal" oryantalisteye göre, Alparslan Türkeş, "Aryen Kürtler"i Türk saydığı için bir "Türk ırkçısıdır."⁵¹⁴ Keza "masmavi gözleri olan sarışın Kürt kızı Sara"nın "resmî ideoloji" tarafından Türk sayılması, "Kürt soyuna hakarettir".⁵¹⁵ Okullarda "Kürt çocuklarına Türk olduklarının telkin edilmesi" ise "etnik yalandır".⁵¹⁶ Kan/köken merkezli Alman "yurttaş" felsefesi hatırdta tutulduğunda, Türkiye'ye yönelik bu garip eleştiriler daha iyi anlaşılacaktır. Türk insanının ne komşusunun, ne de politikacılarının "etnik" kökenini

⁵¹⁰ Karl Grobe: "Das Kurden Dilemma", *FR*, 23.3.1996.

⁵¹¹ Rudolf Wassermann, *Mut*, September/1993, s.65.

⁵¹² Rolf Stolz (Birlik 90/Yeşiller partisinin kurucu üyelerinden): *Die Mullahs am Rhein*, a.g.e., s.258.

⁵¹³ Arnold Hottinger: *10mal Nahost*, a.g.e., s.213 v.d.

⁵¹⁴ Arnold Hottinger: *Islamischer Fundamentalismus*, a.g.e., s.188 v.d.

⁵¹⁵ Alexander Goeb: "Stirb nicht so schnell", *Ez Kurdim*, a.g.e., s.46.

⁵¹⁶ Gerd Schumann: "Der grosse Wandel", *Ez Kurdim*, a.g.e., s.20.

⁵¹⁷ FAZ, 23.2.1990.

⁵¹⁸ Anke Weig: "Ein zweifelhafter Wahlerfolg", *FAZ*, 8.11.1990.

merak etmediği, Alman uzmanların aklına bile gelmemektedir. Ne Türk insanı Ali Bozer'in "dış görünüm itibarıyla tipik bir Orta Avrupalı"⁵¹⁷ olduğundan haberdardır, ne de Türkiye'de ciddi bir yayın organı Turgut Özal'ı "1,65 boyunda şişko bıyıklı"⁵¹⁸ olarak tasvir edebilecek "seviyeyi yakalayabilmiş"tir. Sebep, "Türk tipolojisini tarife imkân vermeyen Türk tarihi ve geleneğidir".⁵¹⁹

Türk milliyetçiliğinin, dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin yurttaş anlayışının "biyolojik" anlamda asla "ırk" (Rasse/Volkstum) unsuru içermediği, pratiğin yanısıra Cumhuriyet'in kurucusunun *Türk milletini* tanımladığı de kanıtlanabilir: "Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına Türk milleti denir".⁵²⁰ Atatürk'ün millet anlayışında din unsuru da asla belirleyici değildir: "Din birliğinin de bir millet teşkilinde müessir olduğunu söyleyenler vardır. Fakat biz, bizim gözümüz önündeki Türk milleti tablosunda bunun aksini görmekteyiz".⁵²¹ O halde millet nedir? Atatürk'ün ifadesiyle: "a-zengin bir hatıra mirasına sahip bulunan; b-beraber yaşamak hususunda müşterek arzu ve muvafakatte samimî olan; c-sahip olunan mirasın muhafazasına beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden vücuda gelen cemiyete millet nâmı verilir".⁵²² Alman faşizminin, "yabancı", "düşük ırk"a mensup olduğu iddiasıyla milyonlarca insanı imha etmeye hazırlandığı yıllarda Türk devleti, "millet" in ne din, ne de "ırk" eksenli olduğunu bir kez daha vurgulayacaktır: "Bugünkü Türk milleti siyasî ve içtimaî camiası içinde kendilerine Kürtlük, Çerkezlik ve hatta Lâzlık ve Pomaklık gibi fikirler telkin edilmiş olan vatandaşlarımızı kendimizden sayarız...Bizim bu millettaşlarımız hakkında duyduğumuz bağlılığın münkariz Osmanlı hükümetinin güttüğü Ümmet siyaseti ile hiçbir alâkası yoktur. Hristiyan ve Musevî vatandaşlar için de aynı açıklıkla fikirlerimizi söylemek lâzımdır. Fırkamız bu vatandaşlarımızı da biraz evvel

⁵¹⁹ "Turkey", *New Encyclopedie Britanica*, c.28, s.895, Chicago 1985.

⁵²⁰ Çetinkaya Apatay & Yağın İter: *Yazdığı ve yazdırdığı fikirleriyle Atatürk*, s.3, İstanbul 1997.

⁵²¹ A.g.e., s.29.

⁵²² A.g.e., s.60 v.d.

izah ettiğimiz dil ve emel birliğinde iştirak kaydı altında tamamen Türk olarak kabul eder.⁵²³ İsmet İnönü'nün ifadesiyle: "Türk olmak için Türk olmayı istemek ve Türk olmayı sevmek kâfidir".⁵²⁴ Tekin Alp, "şu halde" diyecektir, "ırk ve din müşâreketi, yeni Türkiye nazarında, artık millî müşâreket demek değildir. Aynı millete mensub olmak için, aynı dine ve aynı ırka mensub olmak değil, aynı dili konuşmak, aynı kültüre ve aynı ideale mensup olmak şarttır."⁵²⁵ Cumhuriyet'in daha ilk yıllarından itibaren ve bizzat kurucuları ve teorisyenleri tarafından yapılan millet tanımlarında "ırk" unsurunun açıkça reddedilmesi, Batı oryantalizmini başka arayışlara yönlendirmiştir. Amaç, Türkiye Cumhuriyeti'nin "ırkçı" bir yapılanma olduğunu ispatlamak olduğundan, bu kez Tekin Alp'in "kültür"le "ırk"ı kastettiği iddia edilecektir.⁵²⁶ Oysa Nazi Almanya'sının kimi Türkologları çok daha onurlu ve gerçekçiydi: "Atatürk'ün ulus devleti, ırk saflığı düşüncesini bilinçli olarak reddetmektedir. İnönü'nün bir ifadesine göre, dil ve kültür bakımından Türk olmak isteyen kişi, Türktür- damarında ister Moğol, ister Samî, isterse Aryen kanı aksın!...Avrupalı bilginler kafataslarını inceleseler de, bir takım sonuçlara varsalar da, Türk yasaları her türden kabile ve ırk bilincini, teşvik etmemekte, aksine ezmektedir."⁵²⁷ Türk devletinin ırk unsuru içermeyen bir yurttaş anlayışına sahip olduğu, bugün ayrılıkçı Kürt milliyetçileri tarafından dahi itiraf edilmektedir. Bunlardan biri Türkiye Cumhuriyeti'nin -Alman terminolojisiyle tanımlamak gerekirse- "etnik bir yalan"a dayandığını şöyle açıklamıştı: "M. Kemal'in etrafında gerçekten Türk olan hiç kimseyi hemen hemen hiç göremiyorsunuz. Varolanlar Osmanlı'nın içindeki diğer etnik gruplardan, Arnavut, Boşnak, Lâz, Çerkez, Gürcü, Kürt vs.'den oluşuyor. TC'nin cumhurbaşkanlarını

⁵²³ Recep Peker'in Ekim 1931 tarihli bir konferansından (Tekin Alp: *Kemalizm*, s.301, İstanbul 1936.

⁵²⁴ A.g.e., s.305.

⁵²⁵ A.g.e.

⁵²⁶ Erich Jan Zürcher: "Young Turks, Ottoman Muslims and Turkish Nationalist: Identity Politics 1908-1938", Kemal H. Karpat (yayımlayan): *Ottoman Past and Today's Turkey*, s.178 v.d., Leiden 2000.

⁵²⁷ Gotthard Jaescke: *Kleine Auslandskunde. Türkei*, a.g.e., s.13.

sıralasanız, birinci cumhurbaşkanı Arnavut, ikincisi Kürt, üçüncüsü Tatar, dördüncüsü Ermeni-Kürt karışımı, beşincisi Rum, altıncısı Çerkez, yedincisi Boşnak, sekizincisi Ermeni-Kürt-Türk karışımı, bugünkü ise Arnavut kökenlidir...Atatürk'ün kurnazca söylediği bir deyim var: 'Ne mutlu Türküm diyene!', yani 'Türk olana' değil- zaten ortada Türk yok.'⁵²⁸ Alman oryantalistleri gibi Cumhuriyet'in yurttaş tanımında ırk unsurunu dışladığını bu şekilde itiraf eden Kürt kökenli politikacı, Türk devletini "ırkçılık"la itham ederken, "ırkçılık"la devletin "ırk" ayrımı yapmamasını kastetmiş oluyor.

Türk devletinin ırkçı bir karakteri olduğunu ne teorik, ne de fiilî alanda kanıtlayabilen Alman oryantalistleri, ister istemez "belge imalâtı"ndan medet ummaktadır. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti'nin sözde Kürtleri "Dağ Türkleri" olarak nitelenmesi de, "resmî ırkçılık"ın bir kanıtı olarak değerlendirilmektedir. "Dağ Türkleri", Alman Türkiye yayıncılığında başvurulan tipik bir "imalât" örneğidir.

Almanya'da "ciddî bir doğubilimci" olarak isim yapmış olan Arnold Hottinger, "Atatürk'e bakılacak olursa, Kürtler asla yoktu; onlar Dağ Türkleriydi" der.⁵²⁹ Almanda Kürtler hakkında kaleme alınmış tek bir yazı yoktur ki, bu "saptama" yapılmış olmasın! Hamburg'ta mukim Alman Doğu Enstitüsü'nün Kürt uzmanı, "Türkiye'nin asimilasyon politikası"nı eleştirirken, "Kürtler(in) Türkiye'de resmî belgelerde Dağ Türkleri olarak nitelendikleri"ni iddia eder.⁵³⁰ Berlin'li doğubilimci Peter Heine, Mustafa Kemal'in niyetinin Kürtlerden Dağ Türkleri yapmak olduğunu belirtir. "...fakat Kürtler Dağ Türklerine dönüştürülmelerine izin vermediler".⁵³¹ "Ciddî" yayın organlarını analizleriyle donatan Kürt kökenli ve tercihan Alman bir başkası, "Türkiye'de" diyor, "Kemal Atatürk'ün devriminden bu yana...resmî olarak Kürtlerden değil, sadece Dağ Türklerinden söz

⁵²⁸ A. Melik Fırat'la röportaj ("Kemalizm: Zulüm, talan, yalan", *Özgür Politika*, 3.11.1996.

⁵²⁹ Arnold Hottinger & Erich Gysling: *Krisenherd Nahost - ein aktueller Dialog*, s.199, Zürich 1991.

⁵³⁰ Erhard Franz: *Kurden und Kurdentum*, s.6, Hamburg 1986.

⁵³¹ Peter Heine: *Ethnologie des Nahen und Mittleren Ostens*, a.g.e., s.183.

ediliyor".⁵³² Yukarıda bahsi geçen Doğu Enstitüsü'nün direktörü de, "Türkiye'nin azınlık politikası"nı eleştiriyor ve diyor ki: "Kürtler; Türkler olarak, aslında Türklerin dilce, uygarlıkça ve kültürce ilkel kopyaları olarak, yani Dağ Türkleri olarak yutturulmak istendiler".⁵³³ Ayrıca, "Türkiye'nin asimilasyon politikası, Kürtlerin vahşi Türk kabileleri olduğunu savunan ırkçı teorilerle desteklen"miş.⁵³⁴

Görüldüğü gibi "ciddî" referans kaynakları, medyada etkin saygın yazarlar, insan hakları savunucuları uyum içinde bir ağızdan, Kürt kökenli Türklere Türkiye'de resmen Dağ Türkleri denildiğini iddia etmektedirler. Oysa "Dağ Türkleri" kavramını sadece Almanya'da yaşayan, Alman Kürt yayıncılığını tanıyanlar bilmektedirler. Bu kavramın otantikliği; kimi Alman doğubilimcinin, konusunun uzmanı olarak kabul görmek amacıyla uydurduğu bir "Arap atasözü"nden daha sağlam olmadığını düşünüyoruz. Karşımızda çok sık ve hemen herkes tarafından tekrarlandığı için çürütülmesi imkânsız bir sahtekârlık durmaktadır. "Dağ Türkleri"nin "resmî düzlemden asla; kullanılmadı(ğ)ını; yayıncılıkta ise bu kavrama nadiren sadece kırklı yıllarda rastlandı(ğ)ını" belirten bir Alman bilimadamı⁵³⁵ yalnız kalmışa benziyor. O halde, Kürtlere Türkiye'de "Dağ Türkleri" dendiği iddiası Almanya'da nereden kaynaklandı?

"Dağ Türkleri" kavramının son derece orijinal bir Alman eseri olduğuna ilişkin ciddi bulgular vardır. Bir Alman ansiklopedisi yüzyılın başlarında Kürtlerin "sadece kısmen yerleşik, haydut bir Müslüman halk" olduğu hakaretini içeriyor.⁵³⁶ Bundan bir süre sonra bir başka Alman ansiklopedisi "Kürtler Ön Asya'da bir dağ halkıdır" saptamasını yapacak,⁵³⁷ nihayet bir

⁵³² Namo Aziz: *Kurdistan. Menschen-Geschichte-Kultur*, s.28, Nürnberg 1991.

⁵³³ Udo Steinbach: *Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e, s.349.

⁵³⁴ Ronald Offeringer: *Kurdistan*, s.9, ID Archiv 1995.

⁵³⁵ Klaus Kreiser: *Kleines Türkei-Lexikon*, s.35, München 1991.

⁵³⁶ *Brockhaus' Konversations-Lexikon*, c.10, s.821, Leipzig 1902.

⁵³⁷ *Meyers Lexikon*, c.7, s.364, Leipzig 1927.

başka ansiklopedik sözlük 1933 yılında "Kürtler, Küçük Asya'nın dağ halkıdır" diyecektir.⁵³⁸ Almanya'nın en önde gelen Orta Doğu uzmanlarından biri 1986 yılında Kürtleri, "İran dil ve kültür ailesine mensup bir dağ halkı" olarak tanımlıyordu.⁵³⁹ Politik manipulasyon amacıyla sahtekârlık yapmanın Almanya'da geleneği vardır.⁵⁴⁰ Yeteri kadar sık, uygun yer ve zamanda tekrarlanan bir sahtekârlık, sonunda kuşkulananın pahalıya malolacağı bir "gerçek"e dönüşüyor.

Alman yayıncılığı; imâl markası dahiyane bir biçimde silinen çok sayıda kalitele başka mallar da(!) üretmiştir. Bunlardan biri, Alman ırkçısı Ewald Banse'nin: "Ermeni sorununu ortada kaldırmak için, Ermenileri ortadan kaldırmak gerekir"⁵⁴¹ hezeyanının "sadece" on dört yıl sonra bir başka Alman ırkçısı tarafından Talât Paşa'ya izafe edilmesi⁵⁴² ve yetmiş yedi yıl sonra bu kez de Udo Steinbach tarafından okuyucuya Talât Paşa'nın ağzından çıktığı kuşku götürmez bir söz olarak sunulabilmesidir.⁵⁴³ Alman geneltirmeyinin, İkinci Dünya Savaşı yıllarında bir Türk-Sovyet çatışması yaratmak amacıyla, ele geçirilen ve yayımlanan Fransız istihbarat bilgilerini çarpıttığı, "Türk tarafı savunma harbine hazırlanıyor" cümlesinde "savunma" sözcüğünü silip yerine "saldırı" sözcüğünü yerleştirdiği bilinmektedir.⁵⁴⁴ Güncel sahtekârlıklardan bir başka ilginç örnek, Almanya'da öğrendiği "sadece ölü bir Yahudi, iyi Yahudidir"⁵⁴⁵ sözünün PKK'ya yakın bir mültecinin romanında "iyi Kürt, ölü Kürttür"e dönüşmesidir.⁵⁴⁶ Yazar bu iğrenç sözü, bir Türk subayına söyletmekte; aynı

⁵³⁸ Meyers Blitz-Lexikon, s.341, Leipzig 1933.

⁵³⁹ Lerch, Wolfgang Günter: "Der immerwährende Krieg im wilden Kurdistan", FAZ, 30.10.1986.

⁵⁴⁰ Köhler, Otto: Meldungen aus dem Reich, *Konkret*, 6/1997.

⁵⁴¹ Banse, Ewald: *Die Türkei*, a.g.e., s.197 v.d.

⁵⁴² Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915*, a.g.e., s.49.

⁵⁴³ Steinbach, Udo: *Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.50.

⁵⁴⁴ Gerhard Schreiber, Bernd Stegemann, Detlef Vogel: "Der Mittelmeerraum und Südosteuropa", *Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg*, c.3, s.143, Stuttgart 1984.

⁵⁴⁵ "Nur ein toter Jude ist ein guter Jude". Günümüz Nazileri ise, "sadece ölü bir Türk, iyi Kürttür" (nur ein toter Türke ist ein guter Türke) deyimini tercih ediyorlar.

⁵⁴⁶ Haydar Işık: *Der Agha von Dersim*, München 1994.

söz bu kez bir Alman oryantalistinin eserinde “otantiğe yakın bir belge” olarak yer alabilmektedir.⁵⁴⁷

Türkiye’de bugün bir “etnik çatışma” yaşandığını kanıtlayabilmek amacıyla çarpıtılan olaylardan biri, Şeyh Said isyanıdır. İsyanın, “etnik Kürt ayaklanması” olduğu, Helmuth von Moltke’nin “Türkiye mektupları”yla⁵⁴⁸ belgelenmektedir. Kürtler hakkında yer yer ırkçı hakaretler içermesine karşın Kürt milliyetçilerinin de başvuru kitabı olan⁵⁴⁹ “Moltke hatıraları”nda geçen: “Kürtler Osmanlı İmparatorluğu’nda düşük insan (Untermensch) muamelesi görüyordu” tespiti, Şeyh Said isyanının sözde “etnik” perde arkasını aydınlatmak amacıyla kullanılmaktadır. İsyanın “etnik Kürt ayaklanması” olduğunu ise, “Şeyh Said’in misyoner bir doktora yazdığı mektup” belgelemektedir. İngilizler, Ruslar ve Sultan taraftarlarının 1925 tarihli isyanı, Alman yayıncılığında, “Kürtlerin Kemalist milliyetçiliğe cevabı” yapılmaktadır.⁵⁵⁰ “İsyancılar herhâlde kendi devletlerini kurmak istiyorlardı”, “Şeyh Said milliyetçi, fakat aynı zamanda koyu dindar biriydi.”⁵⁵¹ “Koyu dindar” biri olan Şeyh Said’in, Kemalist reformlardan duyduğu “dinî endişe”leri neden bir misyonere “mektup”la bildirme ihtiyacı duyduğu açıklanmadığı gibi, isyanın din motifli bir ayaklanma olduğu ihtimali tamamen göz ardı edilmektedir. Göz ardı edilen bir başka ihtimal, yüzyıllardır sahip oldukları imtiyazlarını Kemalist reformlarla kaybedeceklerini bilen mahallî güçlerin, “dinî” motifleri bilinçli olarak kullanmış olmalarıdır. Halbuki, Alman Kürt uzmanlarından biri, 1977 yılında farklı düşünüyordu: “Yeni Türk hükümetinin hilâfeti kaldırması, 1924 Mart’ında Palü’de müritleri genellikle Kürt kökenli olan Nakşibendî tarikatının isyanına yol açtı.”⁵⁵²

⁵⁴⁷ Albrecht Metzger: “Verfolgung und Jenozid”, *Kurden*, a.g.e., s.17.

⁵⁴⁸ Helmuth von Moltke: *Unter dem Halbmond. Erlebnisse in der alten Türkei 1835-1839*, yeni basım Stuttgart & Wien 1984.

⁵⁴⁹ Moltke’den bol alıntı yapılan kitaplardan sadece ikisi için b.k.: Namo Aziz: *Kurdistan*, a.g.e.; Fadel Khalil: *Kurden heute*, Wien & Zürich 1990.

⁵⁵⁰ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.359.

⁵⁵¹ A.g.e., s.360.

⁵⁵² Erhard Franz: *Material zum Kurdenproblem*, s.10, Hamburg 1977.

1990'lı yıllarda "Kürt millî isyanı", 1977'de "Nakşibendî isyanı" olarak tanımlanan ayaklanmaya, 1930'lu yıllarda -dönemin modası uyarınca- "bir İran kabilesi olan Kürtlerin Türk egemenliğinden kurtulmak ve millî bağımsızlıklarını elde etmek amacıyla giriştikleri mücadele" adı verilmişti.⁵⁵³ Aslında Samî dilleri uzmanı olan bu tezin sahibi, "hilâfetin kaldırılması isyancılar için sadece bir bahaneydi" diyor. Ne var ki, isyancı Kürtlerin amaçlarının "hilâfetin devamını sağlayıp Abdülhamid'in oğlu Selim'i halife sultan olarak tahta geçirmek" olduğunu yine aynı uzmandan öğreniyoruz.⁵⁵⁴ "Türk egemenliğinden kurtulup Kürt millî bağımsızlığını kazanmayı hedefleyen", fakat nihaî hedefi "hilâfetin devamı ve Selim'in tahta geçmesi" olan bu "millî ayaklanma"ya Kemalistlerin neden, "tarikatları ve derviş tekkelerini kapatıp, reformlar aleyhinde dinî itirazları yasaklamakla cevap verdiği"ni⁵⁵⁵ bu uzmandan da öğrenemiyoruz.

Sultan bağlılarının yanısıra Bolşeviklerin de Şeyh Said isyanına aktif destek verdikleri gerçeği,⁵⁵⁶ "etnik isyan" tezini ayakta tutmak amacıyla Alman yayıncılığında görmezden gelinmektedir.⁵⁵⁷ Bernard Lewis, Stanford Shaw gibi dünyaca ünlü ve saygın bilim adamları yerine, "Kürtlerin yok edilmesi imkânsız bağımsızlık çabaları"ndan söz eden Nazi Kurt Ziemke'yi⁵⁵⁸ kaynak gösteren⁵⁵⁹ Alman oryantalistin, "Kürt sorunu"nu ayrıntılı olarak ele almasına karşın, aynı dönemin bir başka Türkiye uzmanını⁵⁶⁰ ihmal etmesi, bu sonuncunun Şeyh Said isyanında "etnik bir

⁵⁵³ Carl Brockelmann: *Geschichte der islamischen Völker*, s.399, München & Berlin 1939.

⁵⁵⁴ A.g.e.

⁵⁵⁵ A.g.e., s.400.

⁵⁵⁶ Stanford J. Shaw & Ezel Kural Shaw: *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, c.2, s.381 v.d., Cambridge 1977.

⁵⁵⁷ Şeyh Said isyanının sadece "etnik" açıdan ele alınması, Hollanda oryantalizminde de yaygındır. B.k. Martin van Bruneissin: "Vom Osmanismus zum Separatismus. Religiöse und ethnische Hintergründe der Rebellion des Scheich Said", *Jahrbuch zur Geschichte und Gesellschaft des Vorderen und Mittleren Orients*, c.2, s.109-165, Berlin 1987; Erik J. Zürcher: *Turkey a Modern History*, s.176 v.d., London & New York 1993.

⁵⁵⁸ Kurt Ziemke: *Die neue Türkei. Politische Entwicklung 1914-1929*, s.287 vd., Berlin & Leipzig 1930.

⁵⁵⁹ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.363 v.d.

⁵⁶⁰ August Ritter Kral: *Das Land Kemal Atatürks*, s.25 vd., Wien & Leipzig 1935.

nitelik görememesi"yle açıklanabilir. Berlin'de uydurulan "Dağ Türkleri" deyimiyle Türk devletini "ırkçılık"la suçlayan Alman Türkiye yayıncılığı, Türkiye'de var olduğunu iddia ettiği "etnik sorun"a tarihî bir derinlik ve meşruiyet kazandırmak amacıyla, Şeyh Said ayaklanmasını "Kürt millî isyanı"na dönüştürmektedir. "Dağ Türkleri", temelsiz ve tamamen uydurma atıflarla literatürde yerini alırken, "etnik Şeyh Said isyanı" tezi, selektif kaynak seçimi, hatta tercih edilen kaynaklardan selektif alıntı⁵⁶¹ metoduyla ayakta tutulmaktadır. Bilgiyi saklamanın da, bir tür çarpıtma olduğunu kabul etmek zorundayız.

Şeyh Said isyanını "etnik" bir ayaklanma ilân ederek, Kürt milliyetçiliğine tarihî bir meşruiyet kazandıran Alman yayıncılığı, Kürtlerle Türklerin iki ayrı halk (hatta millet) oldukları iddiasıyla da, hem Türkiye'de "etnik" bir savaş yaşandığını, hem de ulus devlet projesinin Türkiye'de iflâs ettiğini kanıtlamak çabası içindedir. "Etnik çatışma" tezinin dayandığı iki iddiadan birincisi, Kürtlerin Türklerden tamamen farklı bir halk oldukları; ikincisi, Türkiye Cumhuriyeti'nin "sadece Türk soyundan gelen" insanları "devlet halkı" olarak görmesidir. Türklerle Kürtlerin iki ayrı halk oldukları iddiası, Nazi döneminin ırk kuramları ve ırk ölçütleriyle ispatlanmaya çalışılırken; Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti'nde sözde maruz oldukları "zulüm", sol ya da liberal bir söylemle ele alınmaktadır. "Kürtlere zulüm" söylemi, bizzat devletin resmî organları olmak üzere, tüm çevrelerce ve siyaset üstü bir konsensüsle tekrarlandığından, sıradan hemen her Alman'ın bu kanaati taşıdığı rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bremen'de "yakın çağ tarihi" okutan bir profesörün saygın bir yayınevince yayımlanan ve piyasada ırkçılığın tarihine ilişkin en "yaygın" kitap olan eserinden bir cümle: "Türkiye'de, resmî devlet söylemine göre ne Kürtler var, ne de Ermeniler! Ermenilerin ve Kürtlerin kendi dilleriyle konuşmaları dahi en ağır cezalarla yasaklanmış durumda".⁵⁶² Doktora tezini

⁵⁶¹ Örneğin Kurt Ziemke'nin kitabında yer alan, "Kürtler arasında millî bir his olmadığı"na, onların çoğunun kendisini Türk olarak gördüğüne ilişkin satırlar, etnik isyan teziyle uyumadığı için ihmal edilmektedir (Kurt Ziemke: *Die neue Türkei*, a.g.e., s.290 v.d.).

⁵⁶² Immanuel Geiss: *Geschichte des Rassismus*, s.322, Frankfurt am Main 1988.

Kürtler hakkında yazmış bir bayan araştırmacı dahi, gerek Almanya'da, gerek Türkiye'de Kürtlerin "korktukları için Kürtçe bildiklerini söylemeye yanaşmadıkları"ni iddia etmektedir.⁵⁶³ Görüldüğü üzere, "bilimsel" yayınlarda dahi yer alan asılsız "zulüm" iddialarının, ister istemez Alman aydınlarını etkilemesi şaşırtıcı olmayacaktır. Nitekim 1997 yılında Yaşar Kemal'e verilen "Alman Yayıncıları Barış Ödülü"nü "övgü konuşması"ni yapan Günter Grass, Türkiye Cumhuriyeti'ni "yüzbinlerce Ermeniye sistematik olarak katletmek"le suçlamakla yetinmemiş, Yaşar Kemal'in "Kürt kökenli" olduğuna işaretle, Türkiye'nin "Kürt politikası"ni Nazilerin Musevî soykırımıyla karşılaştırmıştır.⁵⁶⁴ Türkiye'den Kürtlere "azınlık statüsü" tanımasını talep eden yazarın Alman devletinden beklentisi ise, "Kürtlere ve Türklere eşit vatandaşlık hakları tanınması"dır.⁵⁶⁵ Zira yazarın torunları, Almanya'da "Türk ve Kürt çocuklarıyla birlikte aynı okul sınıflarında" oturabilmektedirler.⁵⁶⁶ Türkiye Cumhuriyeti'ni Nazi Almanya'sıyla karşılaştıran Grass'ın kendi devletini, "Kürtleri Türkiye'ye ölüme göndermek"le suçlaması⁵⁶⁷ -asıl hakaret edilen ülke Türkiye olmasına karşın- Alman aydınları arasında infial yaratacağı. Nitekim Almanya'nın seçkin aydınlarından ahlâk felsefesi profesörü Alfred Grosser *Bild* gazetesinde yayımlanan yorumunda, Grass'ın Yaşar Kemal'in ödül töreninde yaptığı konuşmayı eleştirecekti: "Grass'ın, Türkiye'deki Kürtlerin durumunu, Almanya'daki Türklerin durumuyla karşılaştırmasını bir skandal olarak görüyorum. Grass bizzat çocuklarının ve torunlarının Türklerden okul arkadaşları olduğundan bahsediyor ve bir takım kundaqlama cinayetlerine rağmen Türklerle Almanlar arasında hangi ortaklıkların oluştuğundan habersiz benziyor".⁵⁶⁸ Türkiye hakkındaki bilgileri sadece yayın kaynaklı olan Grosser'in zihnindeki Türkiye'de -Almanya'nın tersine (!)- "Kürt

⁵⁶³ Baerbel Wehr: *Rechtsverstaendnis und Normenakzeptanz*, a.g.e., s.13 v.d.

⁵⁶⁴ Börsenverein des deutschen Buchhandels (yayımlayan): *Friedenspreis des Deutschen Buchhandels 1997. Reden*, s.25 v.d., 32, Frankfurt am Main 1997.

⁵⁶⁵ A.g.e., s.34.

⁵⁶⁶ A.g.e.

⁵⁶⁷ A.g.e. s.36.

⁵⁶⁸ "Alfred Grosser über das Deutschland von heute", *Bild*, 21.10. 1997

çocuklarıyla Türk çocukları" ayrı okullara gitmekte; "iki halk" arasında en ufak bir beraberlik bulunmamaktadır. Türkiye açısından ürkütücü olanı ise, aynı Türkiye imajının Almanya'daki Türk gençleri, özellikle üniversite öğrencileri arasında taraftar bulmasıdır: "Türkiye'de bir baskı rejiminin egemen olduğunu hepimiz biliyoruz. Fakat en küçük demokratik hakların dahi verilmediği bir ülkede yaşamının ne demek olduğunu sadece yeni kolonyal devletlerden birinde yaşayanlar ya da 1933-1945 arası Almanya'sında yaşamış yaşlılar bilebilir".⁵⁶⁹

Almanya ve PKK

Kürtlere "dillerini konuşmayı dahi yasaklamak"la suçlanan Türk devletinin, onları "devlet görevlerinden dışladığı" da iddia edilebilmektedir. Alman iç istihbarat servisinin "PKK" broşüründe, Abdullah Öcalan'ın subay olmak istediği, fakat Kürt kökenli olduğu için bu arzusunu gerçekleştirmediği yazılabilmektedir.⁵⁷⁰ Bu durumda, PKK "gerçi terörist eylemlere de başvurmaktadır", fakat Türk devleti aslında "Kürtlere karşı savaşmaktadır". Türkiye'deki soruna "politik çözüm" önerilebilmesi için, PKK'nın Kürtlerle özdeşleştirilmesi şarttır. O nedenle 1995 Nisan'ında Hollanda'da kurulan "Kürt Parlamentosu"nun PKK güdümlü bir oluşum olduğu Alman medyasında ancak 1998 yılında itiraf edilmeye başlanmıştır. Aynı "parlamento", 1997 yılında "Kürtlerin seslerini duyurabilmek için başvurdukları diplomasi atağı"dır.⁵⁷¹ Esasen, Türkiye'de bir "Türk-Kürt çatışması"ndan söz eden çevrelerin, bu yolla PKK'yı "Kürtlerin temsilcisi" olarak gördükleri aşikârdır. Nitekim -İmralı'dan önce- PKK'ya verilen adlardan biri de, "Kürt bağımsızlık hareketi",⁵⁷² "Türkler" ise, "işkenceci uşaklar"dır.⁵⁷³ Dolayısıyla PKK "serhildanları" "Kürt intifadası", Türk

⁵⁶⁹ *Die Schattenseite des Kapitalismus oder Leben in der Türkei*, Darmstadt Üniversitesi "öğrenci gurubu"nun 1997'de yayımladığı bir "bilgilendime" broşürü.

⁵⁷⁰ Landesamt für Verfassungsschutz Baden-Württemberg (yayımlayan): *Arbeiterpartei Kurdistans (PKK)*, Stuttgart 1998.

⁵⁷¹ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.372.

⁵⁷² Hannes Gamillscheg: "Türkei wegen Folter verklagt", *FR*, 7.1.1997.

⁵⁷³ Hannes Gamillscheg: "Kampf gegen Folter", *FR*, 7.1.1997.

güvenlik güçlerinin PKK'ya karşı verdikleri mücadele de, "Kürt muhalefetine sistematik imhası"dır.⁵⁷⁴ "Kürt intifadası"nın sebeplerinden en önemlisi ise, Türk devletinin "insan onurunu hiçe sayan GAP projesidir".⁵⁷⁵

Bir başka ifadeyle, "Türkler Kürtlerin ölümcül düşmanları olup",⁵⁷⁶ "imha seferlerinde ne yazık ki, Alman silâhları kullanmaktadırlar".⁵⁷⁷ Oysa "Almanlar özellikle Irak Kürtleri arasında sevilmektedirler: "...Kürtler Alman yardımcılarının ellerini öpüyor, Türk askerlerine ise kin dolu gözlerle bakıyorlar...Alman askerleri ve yardım elemanları da öfkeli".⁵⁷⁸ İster Türkiye'de, ister Irak'ta yaşasınlar, Kürtler Alman yayıncılığının gözünde "Kürt düşmanı Türk ordusu"nun⁵⁷⁹ "bir imha savaşı yürüttüğü"⁵⁸⁰ etnik homojen bir grup, "rahatsız",⁵⁸¹ "sevilmeyen"⁵⁸² bir halktır. O yüzden "diktatör Saddam Hüseyin'in rejiminden kaçan bir Kürt avukat ya da ülkesinin ordusundan kurtulmak isteyen bir Türkiye Kürdü veya Mısır'daki radikal dincilikten kaçan bir Kıptî Hristiyan arasında fark yoktur".⁵⁸³ Dolayısıyla "Türkiye; Kürtlerin sadece etnik kimliklerinden ötürü kolektif bir zulüm ve dışlamaya maruz kaldıkları bir işkencehanedir."⁵⁸⁴ "Kürtlerin Türkiye'de maruz kaldıkları zulmü anlatmaya, 'etnik temizlik' kavramı bile asla yetmez."⁵⁸⁵ O nedenle "Kürtlerle olan çatışma bir insan ve azınlık

⁵⁷⁴ Peter Pawelka: *Der Vordere Orient und internationale Politik*, s.157, Stuttgart 1993.

⁵⁷⁵ A.g.y.

⁵⁷⁶ Hilde Kindinger, *Die Woche*, 3.3.1995.

⁵⁷⁷ Ludwig Greven, *Die Woche*, 3.3.1995.

⁵⁷⁸ Axel Wermelskirchen: "Die Kurden küssen die Haende der deutschen Helfer", *FAZ*, 19.4.1991.

⁵⁷⁹ Bernhard Hülsenbusch: "'Almania' heißt das gelobte Land der Gestrandeten", *Stuttgarter Zeitung*, 5.1.1998.

⁵⁸⁰ *Berliner Zeitung*, 05.01.1998.

⁵⁸¹ Udo Ulfkotte: "Ablenkungsmanöver", *FAZ*, 3.1.1998.

⁵⁸² Dilek Zaptçioğlu: "Mut der Verzweiflung", *TAZ*, 3.1.1998.

⁵⁸³ Heinz-Joachim Fischer: "Mit dem Elend der Menschen wird Schindluder getrieben", *FAZ*, 6.1.1998.

⁵⁸⁴ Jochen Buchsteiner: "Aus Deutschland in die Folterkammer", *Die Zeit*, 10.6.1994.

⁵⁸⁵ Karl Grobe, "Das Kurden Dilemma", a.g.y.

hakları sorunudur ve öyle muamele görmelidir".⁵⁸⁶ Dönemin Alman Dışişleri Bakanı buna zaman zaman "politik çözüm" adını verir.⁵⁸⁷ Bu durumda İstanbul tren istasyonunda dört Harp Okulu öğrencisinin ölümüne neden olan terör eylemi, "Kürtlerin Türk devletine cevabı"; Türk güvenlik güçleriyle PKK arasındaki çatışma, "seksenli yılların ortalarına kadar dilini dahi konuşması yasak olan Kürt halkının etnik hakları uğrunda verdiği mücadeledir".⁵⁸⁸

Alman yayıncılığı, "Türkiye'de Kürtlerin sırf etnik kökenlerinden dolayı zulme uğradıkları" teziyle Lozan'ı sorgulamakta, Sevr ise, "kaybedilmiş bir şans" olarak değerlendirilmektedir. Birlik 90/ Yeşiller partisinden Federal Meclis milletvekili Cem Özdemir ve partili bir arkadaşına inanacak olursak, "Almanya'nın bir Sevr plânı yoktur" zira "o Almanya, Sevr'de masada bulunmuyordu."⁵⁸⁹ Savaş mağlûbu Almanya'nın savaş galipleriyle aynı masada yer almamasını, savaş sonrası Almanya'sının Türkiye Cumhuriyeti'ne hayırhah hisler besleyen bir ülke olduğunun kanıtı olarak algılamak, sanırız en az "dost/düşman" kategorileri kadar irrasyonel bir yaklaşımdır. 1920'lerin Alman basınında Sevr'in eleştirilmesi, Türk ulusal hareketinin övülmesi,⁵⁹⁰ daha sonraları Lozan'dan sityayişle bahsedilmesi;⁵⁹¹ soğuk savaş sonrası Alman basınında bu kez Sevr'in hayırla yad edilmesini, Lozan'dan ise "azınlıkları Türk cenderesine sokan anlaşma", Atatürk'ten "Kürtlerin amansız düşmanı"⁵⁹² olarak söz edilmesini

⁵⁸⁶ Kinkel appelliert wegen Kurdenflucht an die Türkei, *Stuttgarter Zeitung*, 5.1.1998.

⁵⁸⁷ "Weitere 1300 Kurden auf dem Weg nach Westeuropa", *FAZ*, 5.1.1998.

⁵⁸⁸ Altmuth Baron: "Ein Konflikt totaler Verblendung", *FAZ*, 4.8.1994. "Almanya'nın en ciddi gazetesi"nin Türkiye muhabirliğini yapmış bayan, bu ilginç tespitlerinden başka, Tunceli'nin tarihine ilişkin şu çarpıcı detayı da aktarıyor: 1940 yılına kadar Tunceli, ne Osmanlı İmparatorluğu'na, ne de Türkiye Cumhuriyeti'ne aitti (A. Baron: "Tote bei Unruhen in Istanbul", *FAZ*, 14.3.1995).

⁵⁸⁹ "Avrupa hükümetlerinin Kürt sorunu ve PKK konusunda bir konsepti yok. İnisiyatif Türk siyasetinde", *Milliyet*, 21.12.1998.

⁵⁹⁰ "Mustafa Kemal Pascha", *Hamburger Nachrichten*, 12.2.1921.

⁵⁹¹ "Deutschland und die Türkei", *Hamburgischer Correspondent*, 5.3.1924.

⁵⁹² Wolfgang Günter Lerch: "War Atatürk ein Separatist?", *FAZ*, 16.11.1987.

engellememiştir. Ortada bir çelişki de yoktur. Değişen dengeler ve ittifaklar, hesapta olmayan gelişmeler yeni stratejileri peşi sıra getirmiştir. Gülünç gerekçelerle “Sevr paranoyası”nın çürütülemeyeceği meydandadır ve Almanya’nın her ne pahasına olursa olsun Türkiye’nin birlik ve bütünlüğünü arzuladığını iddia etmek, en az bunun tersine inanmak kadar temelsizdir.

Kaldı ki, Schröder hükümetine yakın “sol liberal” bir gazetenin “Kürt uzmanı”na göre Sevr tarihe karışmış bir belge değildir. Yazarın ifadesiyle Türkiye “zulüm ve terörle Kürtlerin kendi kaderlerini tayinlerini ve bağımsızlıklarını engelleyen kolonyalist, ırkçı ve yabancı bir rejimdir” ve “Kürtler Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun böyle rejimlerle mücadele edilmesini öngören 1979 tarihli kararına gönderme yapabilirler, zira Sevr’de Kürtlere kendilerine ait bir devlet kurma garantisi verilmiştir.”⁵⁹³ Bir uzmanın diliyle, “uluslararası topluluk 1923 yılında Lozan’da Kürtlerin de ayrı bir ulus olduğunu inkâr etmiştir. Kürtlerin büyük bir kısmının yaşadığı Türkiye, bugüne dek inatla çok uluslu bir devlet olduğunu inkâr etmektedir”.⁵⁹⁴ Türkiye Cumhuriyeti’nin Lozan’dan vazgeçmemesi dahi eleştiri konusu yapılabilmektedir. Sorunu “sadece ekonomik tedbirler ve uygarlığın nimetleri”yle çözmeye kalkanların “tek yanlı” davrandıkları ileri sürülmektedir. Zira “sorunun politik çözümünü sadece PKK terörü engellemiyor; ilhamını sadece Türk ulusal devleti ilkesinden ve ordudan alan zihniyet de, sorunun çözümünü engelliyor”.⁵⁹⁵ “Sorun”un arka plânı anlatılırken, Doğu’da yaşayan Kürtlerle Türk devletinin arasının asla normal olmadığı söyleniyor, Şeyh Said isyanının bastırılması, bu sözde anormal ilişkinin sebeplerinden biri olarak belirtiliyor.⁵⁹⁶

Görülüyor ki, “Sevr’de Almanya masanın neresinde oturuyordu?” sorusu Almanya’da geçerli değildir. Sorun, Alman tarafının Türk ulus devletini hazmedememesidir. Alman Yeşillerinin yarı resmî organı sayılan

⁵⁹³ Pierre Simonitsch: “Ende der Straffreiheit”, *FR*, 5.12.1998.

⁵⁹⁴ Fred Gsteiger: “Schillernder Denker im Kampfung”, *Die Zeit*, 1.4.1994.

⁵⁹⁵ W.G.Lerch: “Wer wußte in Ankara vom Exodus der kurdischen, boat people’?”, a.g.y..

⁵⁹⁶ A.g.y.

gazetenin İstanbul muhabiri, "Türkiye'deki siyasî düşüncenin; Cumhuriyet'in kurulduğu 1923 yılından beri hemen hemen hiç değişmeyen ulus devlet anlayışının Türkiye/Avrupa diyalogunu" bloke ettiği inancındadır.⁵⁹⁷ Sağ muhafazakâr gazetenin "Türk uzmanı" ise, "Türkiye'de ülkenin toprak bütünlüğünün insan haklarından daha önemli görüldüğü"nden şikayetçidir.⁵⁹⁸

Alman yayıncılığında, "Helen hayranlığı günlerini hatırlatan Kürt hayranlığı"nın,⁵⁹⁹ daha doğrusu Türk devletine karşı savaşıyan ayrılıkçılara verilen desteğin partiler, ideolojiler üstü olduğu açıktır. Bu destek ve hayranlığın önce medya, sonra politika ve resmî boyutunu örneklerle belgeleyelim. Almanya'nın en ünlü Neo-Nazi yayın organı olan *Deutsche National Zeitung*,⁶⁰⁰ "Kürt halkının özgürlük mücadelesine destek vermeye" çağırıyor ve "Kürtlere, kendi kaderlerini tayin hakkı verilmesini talep ediyor."⁶⁰¹ Almanya'nın en saygın haftalık gazetesinin "İslâm uzmanı", PKK'nın "sadece lider kademesinin terörist olduğu, taraftarlarının büyük bölümünün ise, terörle ilgilerinin bulunmadığı"nı⁶⁰² belirterek, "Türk devletinin terörü PKK teröründen daha hunhardır" diyor.⁶⁰³ İdarecilerinden biri, "Alman-Türk Vakfı" kurucusu da olan bu "liberal" gazetenin bir başka Türkiye uzmanı, PKK karşıtı Kürtleri "Türk devletinin uşakları" olarak nitelemiş,⁶⁰⁴ kısmen PKK'nın bile üstüne almadığı öğretmen katliamlarını şöyle yorumlamıştır: "PKK da darbeyi indiriyor. Örneğin devletle işbirliği yapanların tümüne saldırıyor. Bunların arasında, çoğu devletin ajanı olan öğretmenler de var."⁶⁰⁵ Türkiye yorumlarını, Kıbrıs'ın Rum kesiminden

⁵⁹⁷ Jürgen Gottschlich: "Europa neu denken", TAZ, 11.12.1998.

⁵⁹⁸ Wolfgang Günter Lerch: "Test in Ankara", FAZ, 5.8.1994.

⁵⁹⁹ Wolfgang Günter Lerch: "Im Westen gibt es heute eine gewisse Kurden-Begeisterung, die an die Tages des Philhellenentums erinnert" ("Im nahöstlichen Bunde der Vierte", FAZ, 6.8.1994).

⁶⁰⁰ Jens Mecklenburg (yayımlayan): *Handbuch deutscher Rechtsextremismus*, s.403 v.d., Berlin 1996.

⁶⁰¹ "Recht auf Selbstbestimmung", *Deutsche National-Zeitung*, 15.4.1994.

⁶⁰² Michael Lüders: "Ehrlich unter Freunden", *Die Zeit*, 12.4.1996.

⁶⁰³ Michael Lüders: "Ein Prophet, der droht und wirbt, a.g.y.

⁶⁰⁴ Birgit Cerha: "Wenn der Baer den Honig bewacht", *Die Zeit*, 14.4.1996.

gönderen bu bayana göre PKK terörü "PKK'nın sözde terörü", PKK'nın sivil kurbanları, "PKK'nın öldürdüğü sözde masum kurbanlar"dır.⁶⁰⁶ Alman devletince "hayır kurumu" olarak tanınmış olan ve "antipersonel mayınlara karşı verdiği mücadele", resmî makamların aktardığı çift rakamlı milyonlarla desteklenen "medico international" mensubu bir "Kürt uzmanı", "Devletler hukukuna göre, Kürtlerin Türk devletine karşı silâhlı mücadele vermeleri, meşrudur" diyor.⁶⁰⁷ Aynı örgüt, PKK'nın silâhlı eylemlerine son vermesi akabinde, politikasını değiştirecek, "silâhlı mücadele" taraftarı Selahattin Çelik'in Almanya'da PKK'lı militanlar tarafından dövülmesini, "Alman yasalarının açıkça ihlâli" olarak kınayacaktı.⁶⁰⁸ Sağ muhafazakâr bir gazeteci, Leyla Zaña'yı, "Kürt haklarının tanınması mücadelesinin bayraktarı" olarak tanıtıyor.⁶⁰⁹ Bir başka muhafazakâr, PKK'yı "sosyal devrimci bir örgüt" olarak övüyor.⁶¹⁰ "Sol liberal" Grobe'ye göre PKK, "Türkiye'nin tek çağdaş partisidir".⁶¹¹ PKK'nın "Türk devletine karşı savaşı"nı anlayışla karşılayan ve aynı anlayışı kendi devletinden de bekleyen Grobe, Almanya'da yaşayan PKK'lıları ise, "yasalara saygılı" olmaya davet eder. Zira "bu ülkede yasaları ihlâl edenler bilmelidirler ki, adaletin gücü onları hoşgörü ya da hissiyatla değil, acımasızca vurur!"⁶¹² Bu arada PKK'nın -kurbanları sadece Türkler olan- "Almanya'daki eylemlerinden özür dilemesi, "bundan böyle faaliyetlerini sadece Türkiye'yle sınırlı tutacağına dair söz vermesi", Alman aydınlarını yine uygulandıracaktır. Emekli bir hukuk profesörüne göre, "dünyadaki diğer sosyal devrimci hareketler gibi PKK'nın da terör grubu olarak adlandırılması, ayıptır".⁶¹³

⁶⁰⁵ Birgit Cerha: "Die Sprache der Gewalt", *Die Zeit*, 4.8.1996.

⁶⁰⁶ Birgit Cerha: "Madame Ciller hat kein Glück", *Die Zeit*, 31.4.1995.

⁶⁰⁷ Ronald Offeringer: "Nationalismus der Unterdrückten", *INAMO*, 2/1995, s.63.

⁶⁰⁸ Jörg Hilbert: "Prügel und Verleumdung statt Diskussion?", *Junge Welt*, 22.10.1999.

⁶⁰⁹ Almuth Baron: "Kaempft für Kurdenrechte", *FAZ*, 11.11.1995.

⁶¹⁰ Helga Anschütz: "Die syrischen Christen hoffen auf die Erdölleitungen", *FAZ*, 2.9.1996.

⁶¹¹ Karl Grobe: "Das Kurden Dilemma", *FR*, 23.3.1996.

⁶¹² A.g.y.

⁶¹³ Andreas Buro, *TAZ*, 18.3.1996.

Almanya'da PKK için yapılan tanımlar bununla da kalmamaktadır. Werner Schiffauer, PKK'nın "postmodern devrimci bir akım" olduğundan söz ediyor.⁶¹⁴ Schiffauer, Frankfurt/Oder üniversitesinde "karşılaştırmalı kültür ve sosyal antropoloji" kürsüsü başkanı olup, şöhretini; bir Alman kızına birlikte tecavüz eden on Türk gencini "etnik" yönden incelediği bir "eser"e borçludur.⁶¹⁵ Bir başkası, "etkin ve sıkı hiyerarşik yapısıyla PKK asla Doğulu bir örgüt değildir" diyecektir.⁶¹⁶ Uzmanlarımıza göre PKK'nın tek suçu, Almanya'da giriştiği saldırılarla, "Kürtlere sempati duyan Alman halkını şaşkırtması"dır.⁶¹⁷ Fakat bunun da mazereti hazırdır: "Kürtler içinde buldukları sıkıntıya dikkat çekebilmek için şiddetten başka yol bulamamaktadırlar."⁶¹⁸ Nitekim kundaklama eylemi sorumlusu bir PKK militanını savunan Alman avukat Heike Krause; "çocuklar provoke ediliyor; genç yaşın da verdiği çılgınlıkla davranan Kürtleri anlıyorum" diyor.⁶¹⁹ Ayrılkıçı "etnik" teröre destek veren çevrelere, Musevî soykırımını inkâr eden, "Ermeni soykırımını" ise "lânetleyen", Şeytan Tarikatı mensupları da katılmış durumdadır.⁶²⁰

Kürt ayrılkılığına Alman medyasında verilen bu çok yönlü ve "renkli" desteğin arkasında politik bir iradenin bulunduğu -Alman "militan demokrasi"si göz önüne alındığında- kesindir. Etnik ayrılkılığa verilen politik desteğin de, en az medyadaki kadar renkli olduğunu görüyoruz.

Alman siyasî partilerinin "Kürt sorunu" hakkındaki görüşleri, medyada savunulan görüşlerle tamamen örtüşmektedir. Alman partileri, "sorunun

⁶¹⁴ Werner Schiffauer: "Friedlose Minderheiten", *Kursbuch*, Eylül 1996, 31 v.d.

⁶¹⁵ Ekkehard Rudolph: *Bestandsaufnahme der kultur- und sozial-wissenschaftlichen Forschung über die islamische Welt in Deutschland*, s.123, Deutsches Orient-Institut Hamburg, Ekim 1997.

⁶¹⁶ Fred Gsteiger: "Schillernder Denker im Kampfanzug", *Die Zeit*, 1.4.1994.

⁶¹⁷ Michael Schwelin: "Hat das Verbot die PKK noch gestaerkt?", *Die Zeit*, 1.4.1994.

⁶¹⁸ A.g.y.

⁶¹⁹ *Die Zeit*, 24.3.1995.

⁶²⁰ "Türkei wohin? *Ketzerbriefe*, 26.5.1995.

çözümü"ne dair ayrıntılı raporlar da hazırlamışlardır. Gerek Kohl hükümetlerinin, gerek Schröder başkanlığındaki yeni hükümetin birer "Kürt konsepti"ne sahip olduğu söylenebilir. PKK'ya sempatisini asla gizlemeyen Prof. Ronald Mönch'e göre "CDU çevrelerinin Kürt sorununa ilişkin beyanları tandanz açısından SPD'den daha açık yüreklidir".⁶²¹ Federal Meclis'te 1994 yılından bu yana "Kürt sorunu"na ilişkin bütün partilerin onayını kazanmış birçok karar alınmıştır.⁶²² SPD; "Kürt sorunu"nun nasıl çözülmesi gerektiğine dair ayrıntılı bir rapor yayınlamıştır.⁶²³ Birlik 90/Yeşiller partisi 1998 yılı başlarında "Türkiye Cumhuriyeti'ndeki çatışmanın çözüm imkânları" başlıklı 118 sayfalık bir konsepti yayımlamış, kamuoyunun ilgisine sunmuştur.⁶²⁴ Yeşil "çözüm konsepti"ni hazırlayan kadro incelendiğinde, danışman ve bilirkişi olarak yararlanılan şahıs ve kurumların geniş bir siyasal yelpazeyi kucakladığı görülecektir. Konsepti biçimlendiren kurum ise, doğrudan Alman Dışişleri Bakanlığı'nca finanse edilen Alman Doğu Enstitüsü'dür ve SPD raporunda da aynı kurumun izi inkâr edilemeyecek kadar açıktır. Kohl hükümeti döneminde, -o tarihte-FDP'li Kinkel'in yönettiği Alman Dışişleri Bakanlığı'na bağlı Doğu Enstitüsü'nün nezaretinde hazırlanan "çözüm konsepti"ne "nezaret eden" Yeşiller milletvekili Amke Dietert-Scheuer, yeni dönemde parlamentoya seçilemeyince, Doğu Enstitüsü bünyesinde görevine başlamış,⁶²⁵ "konsept" ise, - bu kez Yeşiller partisinden Joschka Fischer'in temsil ettiği Alman Dışişlerine Türkiye raporları sunan Doğu Enstitüsü tarafından yayınlanmıştır.⁶²⁶

⁶²¹ Ronald Mönch: "Kritische Fragen an das deutsche Verstaendnis kurdischer Identitaet", *Das Informationsbulletin KURDISTAN*, 71/1997, s.23.

⁶²² Örneğin: *Entschliessungsantrag der Fraktionen der CDU/CSU, SPD und F.D.P.*, Deutscher Bundestag 13. Wahlperiode, Bonn, 3.12.1996.

⁶²³ *Die verschiedenen Aspekte der Kurdenproblematik*, SPD-Fraktion im Deutschen Bundestag, Şubat 1994.

⁶²⁴ *Möglichkeiten der Konfliktlösung in der Türkischen Republik. Politisches Konzept einer wissenschaftlichen Arbeitsgruppe*, yayımlayan: Amke Dietert-Scheuer MdB, Ocak 1998.

⁶²⁵ Bayan Dietert-Scheuer'in, Alman Oryantalizm kürsülerine gönderdiği 14.7.2000 tarihli mektup.

⁶²⁶ Amke Dietert-Scheuer: *Möglichkeiten der Konfliktlösung in der Türkischen Republik*, Hamburg 1999.

En az bu durum kadar garip olanı, Amke Diert-Scheuer'in Cem Özdemir ve Joscka Fischer ile birlikte 24.3.1997 günü -yani "konsept" yoldayken- dönemin hükümetine sunduğu soru önergesidir. "Türk Gizli Servisi ve Türk uyuşturucu tacirlerinin Almanya Federal Cumhuriyeti'ndeki muhtemel faaliyetleri"⁶²⁷ başlıklı soru önergesinde, "Türk gizli servisinin Münster ve Stuttgart Konsolosluklarını özel üs haline getirdiği Federal Hükümet'in elindeki bilgilere göre doğru mudur?" sorusu da yer almaktadır. Önergede yer alan her biri Türkiye Cumhuriyeti temsilciliklerine "servis" ve "uyuşturucu" ithamlarıyla dolu sorularda, sık sık PKK'nın Frankfurt merkezli gazetesi *Özgür Politika*'ya göndermeler yapıldığı dikkati çekmektedir. PKK organı, daha sonraki yıllarda da, sözde "MİT mensubu" yüzlerce Türk diplomat, öğretmen ve dernek yöneticisinin ayrıntılı listelerini yayınlıyacaktı.

İktidar ve muhalefet partilerinin, resmî kurumlarla birlikte, etnik ayrılkılığa gösterdikleri "anlayış", konunun daha "derin" boyutlarını ele almamızı gerektirmektedir. Bir Alman bilim adamına göre, Kürt ayrılkılığı devletin her kademesinden -en hafif deyimle- anlayış görmektedir: "Kimi siyasal çevrelerin PKK politikası; adı geçen örgütün gizli kapaklı benimsenmesinden ibarettir. Gerçi 'benimseme', Alman devletinin resmî politikalarına yaklaşıldığı oranda, azalmaktadır. Ne var ki; gerek devlet makamlarında, gerek demokratik partilerin tümünde, PKK'ya gizli ya da açık sempati gösterildiği hissedilmektedir. Oysa Kızıl Ordu fraksiyonu (aynı çevrelerce) açıkça reddediliyor"⁶²⁸

Alman devlet makamlarının ve "demokratik" partilerinin PKK'ya karşı sergiledikleri hoşgörü ya da sempati geçmişte Türk basınında da

⁶²⁷ *Kleine Anfrage der Abgeordneten Amke Diert-Scheuer, Cem Özdemir und der Fraktion Bündnis 90/Grünen. Mögliche Aktivitäten des türkischen Geheimdienstes und türkischer Drogendealer auf dem Territorium der Bundesrepublik Deutschland, Drucksache 13/7348.*

⁶²⁸ Reinhard Hocker & Klaus Liebe-Harkort: "Das Türkebild und seine weisse Flecken: Gibt es eine spezifisch deutsche Wahrnehmung der kurdischen Frage?", *Volk ohne Menschenrechte? Lage und Perspektiven der KurdInnen und Kurden in Deutschland*, yayımlayan: Dieter Plehwe, s.159, Marburg 1995.

vurgulanmıştır.⁶²⁹ Konunun basit bir abartı ya da "Alma...
olmadığı açıktır. Türk ve Alman basınında PKK'nın amansız karış...
biri olarak lânse edilen İçişleri Bakanı Manfred Kanther'in, "PKK şefi gur...
birinde FKÖ şefi Yaser Arafat gibi tarihî bir şahsiyet olabilir" tespitinde
bulunduğu Alman basınına sızan ayrıntılardan sadece biridir.⁶³⁰

Der Spiegel, 1995 Ağustos ayın başlarında Alman iç istihbarat örgütü kurmaylarından Klaus Grünewald'in Öcalan'la müzakerelerde bulunmak üzere Şam'a gönderildiğini; istihbarat örgütü şefi Hansjörg Geiger'in -bu ziyaret akabinde- "PKK ile bir tür ortak çalışmanın başlamak üzere olduğu"nu Bonn hükümetine alelacele haber verdiğini bildiriyor.⁶³¹ *Die Welt* gazetesinde 20 Mayıs 1996 tarihinde yayımlanan bir röportajda Abdullah Öcalan; isim vermeksizin bu görüşmeye değiniyor: "Alman hükümetinde, idarî makamlarında, Alman parlâmentosunda farklı, çok daha makul düşünen şahsiyetlerin var olduğunu biliyorum. Bunlardan biri, beni ziyarete gelen CDU milletvekili Heinrich Lummer, bir başkası Federal Anayasayı Koruma Örgütü'nden üst düzey bir memurdu".⁶³²

PKK şefi; Alman istihbaratçının kendisine, "Alman düşünce tarzını izah ettiği"ni belirtmeyi de ihmal etmiyor: "Bu şahıs bana, Alman düşünce tarzını izah etti ve bana; birbirimize nasıl yaklaşabileceğimiz konusunda bir takım bilgiler verdi. Bu sayede, şimdi Almanya'da neyin mümkün, neyin imkânsız olduğunu öğrenmiş bulunuyorum"⁶³³ Konuşmanın seyrinden; Almanya'daki PKK yasağının "anlamsızlığı" konusunda bir mutabakat sağlanmış olduğu anlaşılıyor. Nitekim "diğer ziyaretçi" CDU'lu politikacı Heinrich Lummer gibi yine bizzat Lummer'in PKK şefiyle görüşmesini organize eden Udo Steinbach da aynı kanıdadır. "Sürgündeki Kürt Parlâmentosu başkanı" Yaşar Kaya; Udo Steinbach'ın, "Almanya'da

⁶²⁹ Ali Sirmen: "Almanya'nın tavrı", *Milliyet*, 1.4.1995.

⁶³⁰ "Hilfflos vor dem Terror", *Der Spiegel*, 13/1996.

⁶³¹ A.g.e.

⁶³² "Wir haben die Gefühle des deutschen Volkes verletzt", *Die Welt*, 20.5.1996.

⁶³³ A.g.e.

PKK'ı yasaklamakla Türkiye'nin oyununa geldik" dediğini aktarıyor.⁶³⁴ Yaşar Kaya'nın "Alman devletinin politikalarına önemli araştırma ve katkılarda bulunan, Doğu Bilimleri Enstitüsü başkanı" olarak nitelediği⁶³⁵ Udo Steinbach'ın - "anonim Arap masalları uzmanı" olmasına rağmen esrarengiz bir biçimde Almanya'nın Sesi radyosu Güneydoğu Avrupa Seksiyonu Şefliğine getirildiği, oradan da, finansmanı Federal kasa ve Hamburg Eyalet Hükümeti'nden sağlanan Orient-Institut'un başkanı yapıldığı biliniyor.⁶³⁶ PKK/Almanya diyalogunun istihbarat boyutu bununla da sınırlı değildir. Yukarıda sözü edilen Heinrich Lummer'in de vaktiyle Batı Alman istihbaratı adına Doğu Almanya'da faaliyet gösterdiği; Almanya'daki Türk nüfusa karşı "Türk/Kürt" ayrımı yapmaksızın sert bir devlet politikasını tavsiye etmesine ve dahası yetmişli yıllarda "Alman devletinin terör örgütü Kızıl Ordu fraksiyonuyla her türlü diyalogtan uzak durması gerektiği" tezini işlemesine rağmen⁶³⁷ birden "barış elçisi" kisvesine bürünerek gönüllü sefirlik teşebbüsünde bulunması dikkat çekici bir husustur. Heinrich Lummer aynı zamanda, Berlin'de yayımlanan Alman "Yeni Sağ"ına ait *Junge Freiheit* adlı bir derginin de yazar kadrosundandır. "Entelektüel yeni Alman sağ"ının en etkin yayın organı sayılan dergi, "halkların kendi kaderlerini tayin etmeleri" için çaba sarfetmektedir.⁶³⁸

Aşırı sağ görüşten Heinrich Lummer'i, "devlete yakın" uzmanlardan Udo Steinbach'ı Öcalan'la bir araya getiren hedeflerin neler olduğu -biraz dağınık olsa bile- basında çıkan haber ve yorumlardan öğrenilebiliyor. Bedenikt Pauka 1996 yılında, "Almanya; Öcalan'la bölgede yeni bir nüfuz kazanmak gibi, önüne gelen fırsatı neden tepsin? Almanya elinden geleni yapıyor. PKK ile müzakereler bir yıldır yarı resmî düzeyde sürüyor" diyordu.⁶³⁹

⁶³⁴ "Hızlı Gelişmeler", *Özgür Politika*, 17.4.1997.

⁶³⁵ A.g.e.

⁶³⁶ Yağmur Atsız: "Centilmenlere dair", *Yeni Yüzyıl*, 27.11. 1995.

⁶³⁷ "Portraet des Tages: Heinrich Lummer", *Junge Welt*, 4.4. 1996.

⁶³⁸ A.g.e.

⁶³⁹ Benedikt Pauka: "Onkel Staatsmann", *Konkret*, 5/1996, s.19.

PKK karargâhıyla Almanya arasındaki diyalog, "İmralı süreci"ne kadar devam etmiştir. Örneğin Ali Homam Ghazi adlı -Baybaşın aşiretinin eroin paralarını aktığı öne sürülen, fakat "delil yetersizliği"nden hakkında hiçbir işlem yapılmayan- şahsın, Abdullah Öcalan ile Alman hükümeti arasında mekik dokuduğunu Alman basınında okumak mümkündür.⁶⁴⁰ Konunun "derin devlet" bağlantılı bir diğer cephesi, PKK saflarında "savaşan" Alman militanlardır. Bunlardan - öldürüldüğü iddia edilen - Andrea Wolf adlı eski RAF üyesinin uzun süre bir istihbarat ajanı ile nikâhlı olduğu basına yansımıştır.⁶⁴¹ Akla gelen ilk soru, Andrea Wolf'un gerçek kimliğinin ne olduğu ya da kimlerin hoşgörüsüyle "cephe"ye intikal edebildiğidir.

Alman hükümetinin "Kürt sorunu" altında neyi anladığına ilişkin bir örnek, Schröder hükümetinin sözcüsü Heye'nin bir demecidir. Hükümet sözcüsü, "Federal Hükümet Abdullah Öcalan'ın tutuklanmasını Kürt sorununu çözmek yolunda kullanmak istediği için iade talebini geri çekmiştir" demiştir.⁶⁴² Nitekim Birlik 90/ Yeşiller partisinin "Kürt uzman"larından Bayan Beer de, "Öcalan'ın İtalya'ya gelmesiyle, soruna siyasal bir çözüm bulma şansının arttığı"ndan söz etmektedir.⁶⁴³

"PKK'ya yönetimin en üst kademelerinde bile sempati duyulduğu"nu şaşkınlıkla dile getiren Klaus Liebe-Harkort, PKK-devlet diyalogunun devam ettiği günlerde eline geçen bir PKK broşürünü örnek göstererek şöyle der: "Akıllara durgunluk veren, 'PKK mitinginin başarılı geçmesi dileği'nde bulunanların listesidir: Listede sadece birçok Avrupa ülkesinden parti politikacıları çok; aynı zamanda en yüksek görevlerde bulunan zevat da mevcut: devlet başkanları, başbakanlar, federal şansöyeler, parlâmento başkanları, parti liderleri..."⁶⁴⁴ Liebe-Harkort, adı geçen PKK broşüründe

⁶⁴⁰ "PKK. Ein geheimer deutsch-kurdischer Vermittler soll Drogen-Clan bei der Geldwaesche geholfen haben", *Focus*, 15.5.1998.

⁶⁴¹ "Terroristen. Besonders mutige Kaempfer", *Der Spiegel*, 46/1998.

⁶⁴² "Bonn stellt Auslieferungssuchen für Öcalan zurück", *FAZ*, 21.11.1998.

⁶⁴³ *Neue Zürcher Zeitung*, 2.12.1998.

⁶⁴⁴ Klaus Liebe-Harkort: "Die deutsche Rezeption der türkischen Kurdenfrage", *Zeitschrift für Türkeistudien*, 2/1994, s.220.

sadece aşırı sağ partilerin eksik olduğunu söylüyor. Alman Neo-Nazilerinin yayın organları incelendiğinde, bu eksiğin de giderildiği görülecektir.⁶⁴⁵

İktidarın büyük ortağı SPD'nin Avrupa Parlamentosu milletvekili Yannis Sakallierou PKK toplantılarının hamiliğini üstlenebilmiştir.⁶⁴⁶ İktidarın küçük ortağı, ortağı olan Birlik 90/Yeşiller partisi içinde, -uygulanmadığı bizzat PKK sempatizanlarınca takdirle itiraf edilen-⁶⁴⁷ PKK yasağının tamamen kaldırılmasını isteyen çok sayıda politikacı vardır.⁶⁴⁸ PKK'nın silâhli eylemlerine son vermesiyle birlikte, vaktiyle PKK yasağının kalkmasını talep eden Alman politikacıların görüş değiştirdiklerine tanık olmaktadır. Örneğin PKK'nın bir dönem en önde gelen savunucularından biri olan PDS milletvekili Ulla Jelpke, "Güney Kürdistan'da istikrarı bozduğu" gerekçesiyle açıkça PKK'ya karşı cephe almıştır.⁶⁴⁹

PKK'nın on beş yıllık Almanya serüveni ve bu süre zarfında elde edilen sonuçlar, PKK'nın hem iç, hem de dış politikaya yönelik bir araç olarak başarıyla kullanıldığını ortaya koymaktadır. Çarpıcı olan, PKK'nın bizzat resmî çevrelerce belirtilen amaçlarıyla, aynı resmî çevrelerin "yumuşak PKK stratejisi"ne temel yaptıkları beklenti ve amaçların örtüşmesidir. Federal Anayasa'yı Koruma Dairesi'nin 1996 tarihli PKK broşürüne göre, PKK faaliyetlerinin Almanya'da beş hedefi vardı:

1- "Almanya'da yaşayan Kürtler arasında ulusal duygu uyandırmak ve onları partiye aktif destek vermeye sevk etmek".

⁶⁴⁵ "Deutschland den Türken?", *DNZ*, 13.11.1998; "Einwanderungsland Deutschland?", *DNZ*, 4.12.1998.

⁶⁴⁶ "PKK'ya Yunan desteği", *Sabah* (Avrupa), 1.3.1998.

⁶⁴⁷ Namoz Aziz: "Kurdistan in Deutschland. Ein offener Brief an Gerhard Schröder, *Die Zeit*, 10.12.1998.

⁶⁴⁸ Birlik 90/ Yeşiller partisininin Federal Meclis üyelerinden Angelika Beer'e göre, "Federal Hükümet PKK yasağını derhal kaldırmalı ve Türkiye'deki sorunların siyasal çözümüne destek vermelidir. PKK şefinin İtalya'da bulunması, büyük bir şansır" ("Aufhebung des PKK-Verbots in Deutschland gefordert", *Neue Zürcher Zeitung*, 2.12.1998).

⁶⁴⁹ Karin Leukefeld: "Einladung zum Vorortbesuch", *Junge Welt*, 24.7.2000; Deniz Yücel: "PKK-Dissidenten. Der Kampf geht weiter, *Jungle World*, 19.7.2000; Udo Wolter: "Deserteure mit Appell-Komplott", *Jungle World*, 28.7.2000.

- 2- "Türkiye'de askerî mücadele için parti üyeleri devşirmek".
- 3- "Bir parti olarak aksiyon gücü sergilemek".
- 4- "Alman kamuoyunu Kürt sorunsalına duyarlı kılmak ve kazanmak".
- 5- "Parti örgütünün finansmanı".⁶⁵⁰

Kürt ayrılıkçılığının Avrupa'da ve Almanya'da çok geniş imkânlarla sahip olduğu, Avrupa diasporasının bir tür ulusal kimlik fabrikası işlevi gördüğü bizzat Batılı Kürdologlar tarafından dile getirilmektedir.⁶⁵¹ Belçika ve İngiltere'nin lojistik imkânlarıyla yayını sürdürülen PKK organı MED-TV; PKK'nın Frankfurt'ta yayımlanan günlük gazetesi, örgütün "Kürt ulusal duygusu uyandırma" projesine Avrupa ve Almanya'nın sağladığı somut katkılardan sadece iki örnektir.

Militan devşirme aksiyonlarını PKK özellikle Almanya'da geniş bir hoşgörü ortamında gerçekleştirmiştir. Gerçi polis arada sırada Kürt kökenli Türk ailelerinden yardım istemiştir, fakat devletin istihbarat birimlerinin adım adım izlediği çocuk kaçırmalar - "aileler suç duyurusunda bulunmuyor" gerekçesiyle göz ardı edilebilmiştir. Daha da tuhaf olan; topladığı on milyonlarca mark bağışı PKK'ya aktardığı KDP'nin Bonn temsilcisi Dilşad Barzani tarafından açıklanan Alman "insan hakları örgütü" *medico international*'den, kaçırılan çocukların ailelerine iadesi için yardım istenmesidir.⁶⁵² Alman Parlamentosu'na "Kürt sorunu" raporları hazırlayan, brifingler veren Medico örgütünün PKK ile çok sıcak ilişkiler içinde olduğu, uğraş alanı "etnik azınlıklar" olan ve "ılımlı Kürt partileri"nin ajitasyonunu üstlenen bir başka "insan hakları" örgütü Gesellschaft für bedrohte Völker'in bizzat başkanı tarafından açıklanmıştır.⁶⁵³

⁶⁵⁰ Die "Arbeiterpartei Kurdistans" (PKK). Strukturen, Ziele - Aktivitaeten, s.5 vd., Bundesamt für Verfassungsschutz, Şubat 1996.

⁶⁵¹ "Die einigende Kraft des Exils", TAZ, 10.6.1998.

⁶⁵² "PKK soll junge Rekruten freigeben", FAZ, 25.11.1998.

⁶⁵³ A.g.e.

Öte yandan Alman kiliselerinin Kürt ayrılıkçılığına verdikleri parasal destek⁶⁵⁴ yanında, kilise “akademi”lerinin resmî dairelerle birlikte ve CDU, SPD, Yeşiller’den “Kürt uzmanı” politikacıların katılımıyla periyodik olarak düzenledikleri “Kürt sempozyumları”, etnik bölücülüğe ve PKK’ya sadece “marjinal gruplar”da destek verilmediğinin en açık kanıtlarıdır. Keza yerel makamların izniyle gerçekleştirilen PKK mitingleri, PKK’nın “bir parti olarak aksiyon gücü”nü resmî hoşgörülle sergileyebilme imkânı bulduğunu yeterince açık göstermektedir. Alman Haber Ajansı’nın (*dpa*) 20 Aralık (1998) günü Bonn’da yapılan bir PKK mitingine ilişkin geçtiği yorumlu haberde, Türkiye’nin “Kürtleri ezen, süren bir ülke” olduğu söylenmekte, mitingde Yeşiller partisinin Kuzey Ren Vestfalya Eyalet Parlâmentosu üyesi Ewald Groth’un bir konuşma yaptığı belirtilmektedir. Mitingin PKK tarafından değil, “Kürtler”ce düzenlendiğinin vurgulandığı haberde, “göstericilerin PKK şefi Öcalan’ın Kürtlerin meşru temsilcisi olarak tanınmasını talep ettikleri”nin altı çizilmektedir.⁶⁵⁵ PKK mitinginin yanı sıra resmî Alman haber ajansı tarafından “mazlum Kürtlerin barış içinde gerçekleştirdikleri kitlesel bir gösteri” olarak duyurulması; yüzlerce PKK bayrağı ve Öcalan portrelerinin taşındığı gösteride bir Yeşil milletvekilinin konuşması, kayda değer niteliktedir. Kayda değer bir başka gerçek, soğuk savaş döneminde “ılımlı Kürt örgütleri”ni dahi “Moskova ile ilişki içinde” oldukları gerekçesiyle eleştiren ciddi Alman basınının,⁶⁵⁶ daha sonra PKK’nın “Kürtlerin tek ve meşru temsilcisi” olduğu tezini işleyen makaleler yayınlatabilmesidir.⁶⁵⁷

⁶⁵⁴ Alman kiliselerinin - kağıt üzerinde itiraf edilen - maddî desteklerinden birkaç örnek: “Diyalog Halkası: Türkiye’de savaş var! Siyasî çözümün vakti geldi” adlı Yeşillere yakın inisiyatifin Türkiye Cumhuriyeti’ne hakaretlerle dolu; Sevr’i müdafaa eden ve Türkiye’ye Güney Afrika modeli öneren bir broşürü “Rheinland Protestan Kilisesinin cömert yardımlarıyla basılmıştır” (Mehmet Şahin: *Türkei: Ausweg aus der Sackgasse. Zur friedlichen Lösung der Kurdenfrage*, Idstein 1997). KOMKAR örgütünün yayın organı *Das Informationsbulletin KURDISTAN*, “Almanya Protestan Kilisesi Kalkındırma Hizmetleri Masası’nın maddî yardımıyla basılmaktadır” (*Das Informationsbulletin KURDISTAN*, 73/1997, s.2). Keza Alman etnologlarının ve oryantalistlerinin çıkardığı PKK forumlarından biri sayılabilecek *INAMO* dergisi de aynı “kalkındırma hizmetleri masası”nın finansmanı ile yayın hayatını sürdürmektedir.

⁶⁵⁵ “Kurden-Demo in Bonn”, *TAZ*, 21.12.1998.

⁶⁵⁶ Harald Vocke: “Wo stehen die rebellierenden Kurden?”, a.g.k.

⁶⁵⁷ Namoz Aziz: “Der vergessene Krieg in Kurdistan”, *FAZ*, 29.12.1998.

“Kürt sorunu Avrupa’da icat edilmedi”⁶⁵⁸ tezi yukarıda aktarılan gerçekler ışığında ikna edici değildir. Klaus Liebe-Harkort ve Reinhard Hocker’in ifadesiyle: “olumlu yaklaşıldığında; Hannover’de sergilenen (Alman) dayanışma(sı), Diyarbakır’ı cesaretlendiriyor. Olumsuz bakacak olursak: Alman tarafının, katıksız etnik konseptlerin propagandasını yapması, Türkiye’de cepheleşmeyi keskinleştiriyor”.⁶⁵⁹ Liebe-Harkort ve Hocker, PKK sempatisinin sadece “marjinal gruplar” a mal edilemeyeceğini özellikle belirtiyorlar: “Resmî kurumlarda, partilerin tümünde PKK’ya gizli ya da açık bir sempati beslendiği hissedilmektedir.”⁶⁶⁰ PKK sempatisinin Birlik 90/Yeşiller partisinde rahatsız edici bir boyut aldığını, bizzat bu partinin yayın organında ifade edilmiştir.⁶⁶¹

Kürt ayrılıkçılığına destek veren resmî ve yarı resmî aktörler neyi amaçlamışlardır? Konunun dış boyutunu oluşturan, “Etnik gruplar” a otonomi, “politik çözüm” adı altında, Türkiye’de “yeni dengeler” oluşturarak taşeronları vasıtasıyla etki alanı geliştirme projesi oyunun sadece bir ayağıdır. Kürt ayrılıkçılığının asıl hizmeti, iç politikaya yönelik olanıdır. “İç politikaya” dönük hizmetleri iki kalemde özetleyebiliriz:

- Almanya Türk toplumunu “etnikleştirmek” yoluyla düşman kamplara bölmek ve bu yolla ayrımcı devlet politikalarına karşı ortak ve güçlü bir cephe oluşturacak yerde, birbirilerine düşürmek ve Türkiye politikasına kilitlemek.

- Önce “icat” edilen, ardından körüklenen “çelişki” ve gerilimleri, Türklerin Almanya’ya uyum sağlayamadığının delili kılarak; ülkeye dönüş sürecini hızlandırmak, bu cümleden yabancılar yasasını sertleştirmek.

⁶⁵⁸ Cem Özdemir: “Avrupa hükümetlerinin Kürt sorunu ve PKK konusunda bir konsepti yok”, *Milliyet*, 21.12.1998.

⁶⁵⁹ Yazarların 10.12.1994 günü Hannover’de düzenlenen *Volk ohne Menschenrechte?* başlıklı sempozyumda sundukları tebliğ.

⁶⁶⁰ A.g.e.

⁶⁶¹ Eberhard Seidel-Pielen: “Mit Öcalan auf dem Weg nach Rechts”, a.g.y..

Gazete arşivleri tarandığında, PKK'nın Almanya'da tesadüfen ya da sadece öz kaynaklarıyla büyümediği görülecektir. 1980'lerin ortalarında Alman sol basınında dahi "terör örgütü" olarak eleştirilen, 1990'lara doğru Alman siyasî yelpazesinde "saygın" bir yer edinen; bizzat resmî görevlilerce Türkiye'ye "görüşme partneri" olarak önerilen PKK'nın; bugün tekrar -sol gruplar dâhil- aynı çevrelerde şaibeli bir örgüt muamelesi gördüğüne tanık oluyoruz. Örgüt şefinin "silâhlı mücadele"ye son verme kararı, İmralı duruşmalarında Almanya hakkında verdiği bilgiler, PKK'ya yönelik politikanın revizyona uğratılmasının sadece bir nedeni olabilir. Diğer önemli neden, PKK'nın kendisinden beklenen görevi başarıyla yerine getirmesidir. Adolf Hitler'in "Kavgam"da aktardığı bir Alman atasözü akla gelmektedir: "Zenci işini bitirdi. Zenci gidebilir".⁶⁶² Yetkili ağızlar artık sadece "PKK terörü"nü telâffuz etmiyorlar, çarpıcı itiraflarda da bulunuyorlar. Örneğin: "Kürt sorunu Almanya tarafından kendi bir takım art niyetlerini kamufle etmek için enstrümantalize edilmiştir."⁶⁶³

Gerçekten de Abdullah Öcalan'ın yakalanması ve Güneydoğu Anadolu'da akan kanın büyük ölçüde durmasıyla birlikte Federal Alman makamlarının PKK'ya karşı sert bir politika izlemeye başladıklarını görmekteyiz. PKK'ya karşı alınan -daha önce örneği görülmemiş- sert önlemlerden, Almanya'nın PKK stratejisinde köklü bir revizyona girdiği sonucunu çıkarmak şu an için erken olsa da, PKK'ya karşı takılan sert tavra paralel olarak, Alman "sol"unun da PKK'yı açıkça eleştirmeye başlaması, dikkati çekmektedir. PKK'nın "ateşkes" çağrısına uymayan bazı unsurlarının Kuzey Irak'ta "tutuklandığı"na ilişkin "duyum"lar alan PDS milletvekili Ulla Jelpke ve arkadaşlarının örgüte karşı başlattığı "imza kampanyası"ını eleştiren *Berlin Kürdistan Enformasyon Merkezi*, "gelinen durum seksenli yılların sonlarında yaşadıklarımızı hatırlatıyor"⁶⁶⁴ diyor.

⁶⁶² Adolf Hitler: *Mein Kampf*, s.323, München 1941.

⁶⁶³ Udo Steinbach: "Der Abgang des Abdullah Öcalan- auch eine deutsche Fehlleistung", *INAMO*, 18/1999, s.27 v.d.

⁶⁶⁴ Justus Wertmüller: "Deserteure mit Appell-Komplot", *Jungle World*, 2.8.2000.

“Seksenli yılların sonları”, PKK’nın Almanya’da kök saldığı ve “Kürt çevresi”nde mutlak hâkimiyet kazandığı dönemdir. PKK’nın aylık yayın organı Serxwebun’un Haziran (2000) sayısında Öcalan, Avrupa’da örgüte karşı geliştirilen “komplo”nun ardında “Alman istihbaratı”nın yattığı”nı ifade ediyor. “Seksenli yılların sonları”nda neler olmuştu? PKK, Almanya’da o tarihlerden itibaren nasıl ve kimlerin yardımıyla “tartışmasız egemenliği”ni kurabilmişti? 1987-2000 Almanya/PKK ilişkilerinin kronolojik bir dökümünü yapmak bugünü ve yarın olabilecekleri anlamak açısından yararlı olacaktır.

1987, Almanya’da henüz marjinal bir Kürt örgütü olarak bilinen PKK’nın kaba şiddet yoluyla -o tarihlerde Alman devletinin tek muhatabı olarak bilinen- “ılımlı” KOMKAR’ı sindirmeye başladığı tarihtir. KOMKAR’ın Nevruz “kutlamaları” PKK’lı timler tarafından basılmaktadır. PKK, Nevruz’u kutlama monopolünün kendisine ait olduğunu duyurmuş, aksi yönde hareket edecek grupları tehdit etmiştir. Alman polisi ise, KOMKAR’ı korumak yerine, KOMKAR yöneticilerini uyarmakta, “PKK’nın ölüm listelerinde adlarının geçtiği”ni kendilerine bildirmektedir.⁶⁶⁵ Beş Alman kentinde KOMKAR büroları kundaklanmıştır. 8 Nisan 1987’de, Bad-Canstatt’ta Mehmet Elbistan, bir suikast teşebbüsünden kıl payı kurtulur. 3 Mayıs günü Hannover’de Ramazan Adıgüzel sokak ortasında kurşunlanarak öldürülür. Bir Alman yaya karnından ağır yaralanır. Adıgüzel, İran Kürtleriyle birlikte Humeyni rejimine karşı mücadele eden bir TÖB-DER üyesidir.

Polis, PKK’lı kiralık katillerin peşine düşmek yerine, bünyesinde İran’a karşı mücadele veren Türkiye kökenli Kürtleri barındırdığı için âdeta KOMKAR’ı cezalandırır. Adıgüzel’in taziyesine gelen misafirler sorguya çekilir ve fişlenir. Konunun ilginç yanı, Hannover polisinin cinayetten dört gün önce Adıgüzel’e hayatının tehdit altında olduğunu bildirmesi ve “koruma” teklif etmesidir. PKK’ya muhalif Kürt derneklerinin üyeleri polise güvenmemektedirler. PKK’dan tehdit alan bazı şahıslar, söz konusu derneklerle irtibatları olduğunu, sadece Alman istihbaratının bilebileceğini

⁶⁶⁵ Karl Lavel: “Deutsche Sicherheitsorgane schüren das Feuer”, TAZ, 2.7.1987:

söylemektedirler.⁶⁶⁶ Örgütlerin polise güvenmemelerinin bir başka nedeni, KOMKAR'ın Hamburg bürosunun yakılmasıdır. Polis, örgüt üyelerine 25 Mart (1987) günü, bürolarının çok yakında kundaklanabileceğini bildirmiş, olası bir can kaybı ihtimaline karşı büronun boş tutulmasını rica etmiştir. 26 Mart gecesi, büro kundaklanacaktır.⁶⁶⁷

PKK 1985 ortalarından itibaren “üç yıl süreyle ve muhalif Kürt örgütlerine, PKK'dan ayrılan unsurlara ve rakip saydığı diğer gruplara karşı, Alman güvenlik güçlerinin kayda değer hiçbir tacizine uğramadan mücadele edebilmiştir”. SPD milletvekillerinden Klaus Thüsing bu tuhaf durumu şöyle izah etmektedir: “Alman iç istihbarat örgütünün ajanları, PKK'nın en tepe kadrolarına kadar sızmış durumdalar. PKK, Alman Anayasayı Koruma Dairesinin himayesi altında faaliyet göstermektedir. PKK, Alman iç istihbarat örgütünün bir aracından ibarettir”.⁶⁶⁸

90'lı yıllarda PKK, Almanya'daki en güçlü “Kürt” örgütüdür. Örgüt, hiçbir engelle karşılaşmaksızın üye ve “bağış” toplamakta, Köln'deki bürosunda, “Kuzey Kürdistan'a gidecek Alman turistlere vize” vermektedir. Öte yandan Alman politikacılar, Türkiye'deki “insan hakları ihlalleri”ni sert bir şekilde eleştirmekte; PKK'nın Almanya'da giriştiği eylemlerin bitmesi için, Türkiye'ye “dostane ve yapıcı öneriler”de bulunmaktadırlar: “Türkiye'nin makul bir Kürt politikası izlemesi, PKK'ya karşı verilebilecek en iyi savaştır. Türkiye Kürtlerin haklarını tanımalıdır”.⁶⁶⁹ Dönemin Hamburg Anayasayı Koruma Dairesi müdürü Ernst Uhlrau, PKK'nın kapatılmasına karşıdır. Zira, aksi takdirde, “PKK yer altına inecek, faaliyetlerini izlememiz çok zorlaşacaktır”.⁶⁷⁰ Bu arada Güneydoğu Anadolu'da PKK, sık sık Alman “turist” kaçırmaya başlayacaktır.⁶⁷¹ “Turist” kaçırmalar, PKK'nın Türkiye'ye “ikili görüşmeler ve ateşkes” teklifleri yaptığı tarihlere denk düşmektedir.⁶⁷²

⁶⁶⁶ Lavel, a.g.y.

⁶⁶⁷ A.g.y.

⁶⁶⁸ A.g.y.

⁶⁶⁹ Herbert Schnoor, “Totaler Krieg”, *Der Spiegel*, 26/1993, s.92.

⁶⁷⁰ “Die Befehle kommen von ausserhalb”, *Der Spiegel*, 45/1993, s.32.

⁶⁷¹ “Bonn soll mit PKK verhandeln”, *TAZ*, 26.8.1993.

⁶⁷² “PKK macht der Türkei Friedensangebot”, *TAZ*, 14.3.1994.

Almanya 26.11.1993 günü PKK'yı ve PKK'ya bağlı bir dizi örgütü yasaklayacaktır. Ne var ki, PKK yasağından sadece dört ay sonra, PKK'nın "Avrupa işleri sefiri" Kani Yılmaz, örgütün Brüksel'de düzenlediği "uluslararası basın toplantısı"nda "Almanya'da oturduğu"nu söyleyecektir. Kani Yılmaz'ın sözkonusu basın toplantısında Türkiye'ye yaptığı "ikili görüşmeler ve ateşkes çağırısı"na davetli olarak katılan Udo Steinbach, Yılmaz'ın konuşmasını olumlu bulduğunu, bunun Bonn'un da hoşuna gideceğini söyleyecektir.⁶⁷³

1994, PKK'nın Almanya'da şiddet eylemlerini tırmandırdığı yıldır. "Alınan tüm önlemlere rağmen", örgüt Türk işyerlerini kundaklamakta, otoyolları kapatmakta, polisle çatışmalara girmektedir. Alman resmî makamlarının bu saldırılara cevabı, PKK'nın Almanya'daki gerçek işlevini göstermesi açısından önemlidir. Nitekim PKK saldırıları akabinde önce "yabancılar yasası" sertleştirilmekte, aynı zamanda Türkiye'den "Kürt sorunu"nu çözmesi talep edilmektedir. "Almanya'da suç işleyen PKK'lıları Türkiye'ye göndermek" gerekçesiyle "yabancılar yasası"na eklenen maddelerin mağduru, PKK'lılar değil, adî suçlardan dolayı kovuşturmaya uğrayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları olmaktadır. PKK'lı olduğunu ispatlayabilen şahıslar ise, Türkiye'de hayatlarının tehlikede olduğu gerekçesiyle, Almanya'da faaliyetlerini sürdürmeye devam etmektedirler. Bir başka ifadeyle: PKK'nın Türkiye Cumhuriyeti yurttaşlarına karşı giriştiği şiddet eylemleri, birinci etapta "yabancılar yasası"nın, örgüt üyelerinin Türkiye'ye gönderilmesini mümkün kılacak biçimde yeniden düzenlenmesine vesile olmakta; ikinci etapta ise, yasaya vesile şiddet eylemleri, PKK'lıların Almanya'da kalmasına gerekçe yapılmaktadır. Zira Almanya'da suç işlediği için Türkiye'ye gönderilmesi öngörülen PKK'lılar birden, "etnik kökenlerinden dolayı Türkiye'de işkence görebilecek, hatta öldürülebilecek Kürtler"⁶⁷⁴ olarak gündeme getirilmektedir. Öyle ki;

⁶⁷³ A.g.y.

⁶⁷⁴ Robert Leicht (*Die Zeit*, 7.4.1995); Martin Klingst (*Die Zeit*, 31.3.1995) Dieter Fuchs (*Stuttgarter Zeitung*, 7.4.1997). Alman medyası son zamanlarda; hayırsever Almanların, bu arada kilise çevrelerinin, "hayatları Türkiye'de tehdit altında olan altı aylık Kürt bebeklerinin de Türkiye'ye

“PKK'nın Türk işyerlerine ve evlerine koordineli saldırılar düzenleyeceği” çok önceden Alman istihbaratının kulağına gitmesine rağmen⁶⁷⁵ Alman resmî makamları ya “her Türkün kapısının önüne polis koyacak hâlimiz yok”⁶⁷⁶ diyerek pasif tutumlarını mazur göstermekte; ya da “sorunun çözümü Türkiye’de...Türkiye, Kürt sorununu politik olarak çözerse, Almanya’da da asayiş sağlanır”⁶⁷⁷ teziyle yeni PKK saldırılarına davetiye çıkarmışlardır.

Bu arada PKK'nın periyodik “ateşkes” açıklamaları da, Alman medyasını ve resmî çevrelerini harekete geçirebilmiştir. Zira “PKK şefi de Kürt devleti talebinden açıkça vazgeçtiğine göre; Almanya ilk adımı atarak PKK'yla görüşmelere başlamalıdır.”⁶⁷⁸ PKK saldırıları, PKK ile “görüşme”ler yapılmasının gerekçesi olarak sunulmaktadır ve “sorunun kökü Türkiye’de”dir. “Türkiye ise, siyasi çözüme yanaşmadığı için, Almanya’da asayiş sağlanamamaktadır”. O halde “PKK ile Almanya görüşmelere başlamalı”ydı. “Görüşmeler”in programını CDU’nun “liberal” kanadından Heinrich Geissler’den öğreniyoruz: “Kürdistan’a özerk statü verilmelidir. Böylece Kürtler Türk devletinin yurttaşları olarak kalacak, ama kültür açısından bağımsız yaşayacaklardır. Aksi takdirde, Türkiye’nin Atatürk’ten beri kazanamadığı savaş, Almanya’da devam edecektir”.⁶⁷⁹

“Kültür” kavramının Nazi dönemi sonrası Almanya’sında muğlak bir içerik kazandığına değinmiştik. Şu da var ki, “otonomi” ve “kültürel özerklik” Alman devletinin yardım ve teşvikleriyle faaliyet gösteren Flensburg “Avrupa Azınlık Sorunları Merkezi”nin konseptinde, “özerk

gönderilmemeleri için çaba sarfettikleri”ni aktarıyor (*Kurdisches Baby kann bleiben, Stuttgarter Zeitung*, 3.11.1997).

⁶⁷⁵ “Verfassungsschutz wusste von geplanten Anschlügen der PKK”, *FAZ*, 29.6.1995.

⁶⁷⁶ Herbert Schnoor (*Die Zeit*, 24.3.1995).

⁶⁷⁷ Wolfgang Günter Lerch: “Kurdische Hydra”, *FAZ*, 3.11.1995. Almanya’nın sabık Ankara sefiri Sayın Hans-Joachim Vergau da bu kanıdadır (“Europa ist kein exklusiver europäischer Klub”, *Türkische Allgemeine*, 24.12.1996).

⁶⁷⁸ Schwelin, a.g.y.

⁶⁷⁹ A.g.e.

yasama organlarını ve sınırları” da beraberinde getirecektir.⁶⁸⁰ Yakın tarihin Yugoslavya örneği Bonn’un azınlıklar politikasının samimiyet derecesine dair bir vesika gibidir. Yugoslavya’nın, Genscher diplomasisinin üstün hizmetleriyle ikinci kez ve nihai olarak parçalanmasını kastetmiyoruz. 1939 yılında; yani Yugoslavya’nın Nazi ordusunca 1941 Nisan’ında işgal edilip “etnik” parsellere ayrılmasından sadece iki yıl önce Walther Pahl; Yugoslavya’daki “dinsel ve ırkı zıtlıkların, Hırvatlara bağımsız kültürel ve ekonomik bağımsızlık veren politikalarla önlendiği”nden sitayişle söz ediyordu.⁶⁸¹ Benzeri bir “yardım” vaktiyle Ankara’ya, “PKK ile görüşmeler”i de kapsayan siyasî bir çözüm teklifiyle sunulmuştu.

PKK’yla “görüşme” önerenler sadece Alman istihbaratçıları, CDU’nun aşırı sağ kanadına mensup “sabık” istihbaratçı Lummer; aynı partinin “liberal” kesiminden Geissler değildi. “Vaktiyle” PKK’ya duydukları sempatiyi gizlemeye gerek duymayan sosyal demokratları, “Yeşiller”i, Alman radikal solunu ve Neo-Nazileri belirtmeye gerek yok. Güneydoğu sorununu, “Türkiye’de Türklerle Kürtler arasında süregelen etnik savaş” olarak tanımlayan “Hürriyetçi Liberal Parti”nin (FDP) “ağır toplanından” Burkhärd Hirsch, “görüşme” çağrısını hem Ankara’ya, hem de mensubu olduğu Federal hükümete yapmıştı.⁶⁸² En geç 1995 yılından itibaren Almanya istihbaratçıları ve Bonn’a bağlı “Türkiye uzmanları” aracılığıyla PKK ile sürekli bir temas içinde olduğuna göre; Hirsch, “görüşmeler”in artık resmî ve kamuya açık yürütülmesini talep ediyordu. Federal Almanya “sorunun çözümünde” engin tecrübesini Ankara’nın hizmetine sunarak katkı sağlamalı”ydı. Zira, “Türkiye’nin sorunu tek başına çözemeyeceği aşîkâr”dı.⁶⁸³ Şu da var ki, “Kürt sorunu çoktan Filistin sorunu gibi bir şey olmuştu”. “Ancak kimse ilgilenmemekte”ydi.⁶⁸⁴ Uygur dünyada Kürt

⁶⁸⁰ Walter von Goldenbach & Hans-Rüdiger Minow: *Von Krieg zu Krieg*, a.g.e.,s.61.

⁶⁸¹ Walther Pahl: *Das politische Antlitz der Erde. Ein weltpolitischer Atlas*, s.59, Leipzig 1939.

⁶⁸² *Das Parlament*, 13.12.1996.

⁶⁸³ Wolfgang Günter Lerch: “Aufstand der Kurden”, FAZ, 12.8.1992.

⁶⁸⁴ Wolfgang Günter Lerch: “Zweierlei Mass”, FAZ, 10.8.1991.

sorununa samimî ilgi gösteren biricik ülke Bonn'du: "Türk ordusu birkaç gün önce Kuzey Irak'taki Kürt kamplarını bombaladığında, Bonn hariç kimse protestoda bulunmadı".⁶⁸⁵

Açıkça söylenmese de; resmî düzlemde, "devletler topluluğunun büyük ölçüde kabulüne şayan olmadığı" gerekçesiyle "gerçekçi" bulunmayan "bağımsız Kürdistan"ın, Alman dış politikasında her an uygulamaya konulmaya kabil bir konsept olarak yer aldığı söylenebilir. Almanya şu an için, "bölgesel özerklik"i öneriyor.⁶⁸⁶ Belirsiz ve tartışmalı bir isim olan "bölgesel özerklik" her an farklı bir içerik kazanmaya aday bir tekliftir.

Türkiye'de "Kürt sorununa siyasi çözüm arayışları çerçevesinde, PKK ile görüşmeler yapan resmî kanallara mazeret, Türk devletine karşı ise şantaj işlevi gören plânlı PKK saldırılarının, istihbarat örgütlerinin duyumlarına karşın önlenememesi (!) gayet doğaldı. Zira saldırıların bir de Alman yabancılar politikası açısından ifa ettiği önemli bir hizmet vardı. Nitekim olayları medyadan "Türk/Kürt çatışması" şeklinde öğrenen öfkeli Almanları teskin etmek isteyen politikacılar aynı medya ile el birliği içinde "devletin uyum politikasının iflâs ettiğini" söyleyebilmekte,⁶⁸⁷ "misafirlik hukukuna" (Gastrecht) riayet edilmediği gerekçesiyle yabancılar yasasının daha da sertleştirileceğini, suç işleyen "yabancıların ülkelerine daha sür'atli gönderileceğini" vaadedebilmekteydiler. Konunun bundan sonraki aşaması çok daha tuhaftı. Yüzlerce kundaklama eyleminin faili ve plânlayıcısı PKK unsurları tutuklandıktan sonra; "Türkiye'de can güvenlikleri olmadığı" gerekçesiyle sınırdışı edilmemekte; "mahkeme duruşmalarının uzayıp bütçeye yük olmasını önlemek" amacıyla bizzat Şam PKK merkezinin Almanya'ya gönderdiği "sefirler"le kotarılan "anlaşmalar" neticesinde ya serbest bırakılmakta, ya da "adî suçlu" statüsüyle düşük hapis cezalarına çarptırılmaktadırlar.⁶⁸⁸

⁶⁸⁵ Wolfgang Günter Lerch: "Saddam ermutigt", FAZ, 16.8.1991.

⁶⁸⁶ "Auswaertiges: Kurdisches Exilparlament nicht anerkannt", *Deutscher Bundestag, WIB Heft* 12/28.06.1995.

⁶⁸⁷ "Zeitbomben in den Vorstaedten", *Der Spiegel*, 16/1997.

⁶⁸⁸ Kurdenprozesse verlieren ihre Schrecken, FAZ, 5.11.1997.

1990'lı yıllarda periyodik olarak gerçekleştirilecek olan PKK saldırıları sayesinde, politikacılar ve medya sürekli olarak, "Kürtlerin Türkiye'de can güvenliği" sorununu işleyecek; bir yandan Türkiye karalanırken, diğer yandan saldırıların mağduru olan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları -her PKK saldırısı ardından- "ülkelerine daha kolay" gönderilebilecekti.⁶⁸⁹

Alman uyuşturucu piyasasının kontrolünü büyük ölçüde elinde tuttuğu söylenen PKK'ya⁶⁹⁰ karşı devlet makamlarının gösterdiği garip hoşgörünün nedeni kimilerine göre; PKK'nın Almanya'da yasaklanmasını "Kürt sorununa siyasî bir çözüm bularak" mukabele etmeyen Ankara'nın Bonn'u sükût-u hayale uğratmasıydı.⁶⁹¹ PKK'nın Almanya'da resmî, gayıresmî bir dizi destekle palazlandığı gerçeğini görmezden gelen çevreler; "PKK'nın Almanya'da Türklere karşı giriştiği saldırıları önlemenin en etkin çaresi; Türkiye'nin Kürt sorununa artık politik bir çözüm bulmasıdır. PKK ile başı dertte olan dost Almanya, Ankara'yı sürekli buna zorlamalıdır" diyebilmekteydiler.⁶⁹² PKK şefinin yakalanması ve "silâhlı mücadele"den vazgeçildiğini açıklamasıyla birlikte PKK Alman medyasında bugün itibarını yitirmiş durumdadır. PKK'nın iç politikaya yönelik "hizmeti" ise, kalıcı niteliktedir.

Plânın "Etnikleştirme aşamasının başarıyla tamamlandığını söyleyebiliriz. Sıradan bir Alman'ın bugün Türk komşusuna, meslektaşına, "Allah aşkına siz Kürtlere ne yapıyorsunuz kuzum?" diyerek sohbet imkânı araması olağandır.⁶⁹³ Zira Alman; en ciddî Alman gazetelerinde dahi "Türkiye'de Kürtlerin adeta işgal edilmiş bir ülkede yaşadıkları" nı okuyabilmektedir.⁶⁹⁴ Alman devlet makamları ve basını yıllardan beri bir Türk/Kürt savaşından söz etmekte; Türkiye Cumhuriyeti'nin PKK'yla

⁶⁸⁹ "Die Saat der Gewehre", *Der Spiegel*, 13/1994, s.18-20.

⁶⁹⁰ Daniel Deckers, *Wege des Unheils*, FAZ, 5 11.997.

⁶⁹¹ Michael Lüders, *Ehrlich unter den Freunden*, a.g.y.

⁶⁹² Wolfgang Günter Lerch: "Kurdische Hydra", a.g.y.

⁶⁹³ Klaus Liebe-Harkort: *Die deutsche Rezeption*, a.g.e., s.162.

⁶⁹⁴ Fast wie in einem besetzten Land, FAZ, 9 6.1990.

mücadele etmediğini, tersine, Kürtlere karşı savaştığını vurgulamaktadır. Nitekim “Alman silâhları Kürtlere karşı kullanılmakta”dır.⁶⁹⁵ Vaktiyle PKK'nın, Kürt kimliğinin temsilcisi” olduğunu da keşfeden⁶⁹⁶ çevreler, şimdi yeni aktörler aramaktadırlar. “PKK'nın arzusu, Kürt kimliğini ve Kürt karakterini yeniden uyandırmaktır” diyerek PKK yasağının “anlamsızlığı”nı vurgulayan⁶⁹⁷ şahısların bugün PKK'ya karşı mesafeli bir tutum takınmaları, “PKK'nın arzusu” olarak ifade ettikleri hedefin bir ölçüde gerçekleştirilmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Özetleyecek olursak, Almanya'nın, kendinden emin, ulusal kimliğine sahip çıkan güçlü bir Türk azınlığının oluşması “tehlikesi”ne karşı -PKK vasıtasıyla- teşvik ettiği “etnik kutuplaşma” bir ölçüde gerçekleşmiştir. “Etnik kutuplaştırma plâni”, organize kampanyalarla Türkiye Cumhuriyeti'nin meşruiyetini ve Türk ulusunun varlığını hem popüler, hem de akademik düzeylerde tartışmaya açmıştır. Kürtlerin “etnik başkalkıları”ndan dolayı Türk devleti tarafından ezildiği tezine, sadece Alman kamuoyuna değil, Almanya Türk azınlığının hatırı sayılır bir kesiti de inandırılmıştır. İç politik “endişe” ve “mülâhaza”larla uygulanan bu organize kampanyanın sonuçları doğrudan Türkiye'ye de ulaşmış ve böylece Almanya “Alevî rönesansı” gibi ayrılıkçı Kürt milliyetçiliği'nin de en önemli merkezi haline gelmiştir.

⁶⁹⁵ “Alman silâhları Kürdistan'da can alıyor” (Heribert Prantl, *Süddeutsche Zeitung*, 30.3.1995); “Alman silâhları Kürtlere karşı kullanılıyor” (Wolfgang Hoffmann, *Die Zeit*, 31.3.1995); “Türkiye'nin Kürt azınlığa karşı sürdürdüğü savaşta...” (*Der Spiegel*, 14/1995).

⁶⁹⁶ “Er ist einigermassen vernünftig”. Der CDU-Politiker Heinrich Lummer plaidiert für einen Dialog mit PKK-Chef Öcalan”, *Die Zeit*, 16.4.1996.

⁶⁹⁷ SAT-1, 20.3.1995.

Alman basınında Abdullah Öcalan'ın tutuklanması ve PKK taraftarlarının gösterileri

Andrea Bacinoğlu

Abdullah Öcalan'ın tutuklanması ve taraftarlarının Almanya'daki gösterileri ardından Almanya'nın büyük gazete ve dergilerinde Öcalan, "Kürtler", PKK ve Türkiye hakkında çok sayıda haber ve yorum yayımlandı. Aşağıda konuya ilişkin bu yayınların analizi yapılacaktır.

1-Kürtlerin tarihi

Alman medyasında en ayrıntılı ele alınan konulardan biri "Kürtlerin tarihi" olup bu yolla okuyucuya; "Kürtler" in ne denli "acı bir geçmişi" olduğu, PKK'nın hangi "acı ve zulüm"lerin sonucu doğduğu anlatılmak istenmektedir.

Sol liberal **Frankfurter Rundschau**:⁶⁹⁸ "*Kürtler, devleti olmayan bir halktır. Dil, tarih ve kültür bağlarıyla kenetli olan Kürt halkına yüzyıllardır devlet nasip olmadı*" başlığı taşıyan haberine Kürt yerleşim bölgelerini ve Kürt siyasi örgütlerini gösteren iki şema ekliyor.⁶⁹⁹ Sağ muhafazakâr **Die Welt**'te⁷⁰⁰ Kürtler "devlet hudutlarının gadrine uğrayan halk"⁷⁰¹ ve "*günümüz Türkiye'sinin Ermenileri*"⁷⁰² olarak tanıtılıyor.

⁶⁹⁸ 145.000 tirajlı *Frankfurter Rundschau* (FR), "sol liberal" bir gazete olarak değerlendirilmektedir (Hermann Meyn: *Massenmedien in Deutschland*, s.106, Konstanz 2001).

⁶⁹⁹ FR, 17.2.1999.

Süddeutsche Zeitung'tan⁷⁰³ **Heribert Prantl**,⁷⁰⁴ "Kürtlerin dostu yok" başlıklı yorumunda şunları yazıyor: "Kürtler unutulmuş bir halk - tarihin, devletler hukukunun, uluslararası toplumun unuttuğu bir halk. Bu halkın son yüzyıldaki tarihi, bölünme, ezilme ve hor görülme tarihidir".⁷⁰⁵ "Acı Kürt atasözü: Kürtlerin dostu yoktur", sadece geçmiş için doğru değilmiş.⁷⁰⁶ "Kürtlerin dostu olmamıştı, olmadı ve görünüre bakılırsa gelecekte de çok az dostları olacak".⁷⁰⁷

Bulvar dergisi **Stern**'in⁷⁰⁸ baş redaktörü **Michael Maier**, derginin daha birinci sayfasında çok daha ilgi çekici bir ifade kullanıyor: Kürtler "halkları için adil bir çözüme muhtaçlar. Onların buna hakları var; onlar bu yüzyılda devamlı aldatıldılar - ve hep şu sebepten: Batı'nın stratejik menfaatleri, Kürtlerin yaşamsal menfaatlerinin önüne geçirildi".⁷⁰⁹

"Kürt sorunu"nun "yüzyıllardan beri için için yanan bölgesel bir çatışma" olduğunu **Der Spiegel**⁷¹⁰ de vurguluyor.⁷¹¹ "yirmi beş milyon nüfusu olan Kürtler büyük topluluklarıyla tıpkı *Filistinliler gibi* Irak, İran,

⁷⁰⁰ Günlük tirajı 250.000 olan *Die Welt*, Springer Holding'e aittir (H. Meyn: *Massenmedien*, a.g.e., s.105).

⁷⁰¹ Herbert Kremp: "Öcalan und Europas Blindheit", *Die Welt*, 17.2.1999.

⁷⁰² A.g.y.

⁷⁰³ Merkezi Münih olan *Süddeutsche Zeitung*'un (SZ) tirajı 430.000'dir (H. Meyn: *Massenmedien*, a.g.e., s.105).

⁷⁰⁴ 1953 doğumlu Prantl, hukuk ve tarih öğreniminden sonra bir süre yargıç ve savcı olarak çalışmış, 1987'de SZ'nin "iç politika" redaktörlüğüne getirilmiştir (http://www.ndr4.de/prantl_200010128.html).

⁷⁰⁵ Heribert Prantl: "Kurden haben keine Freunde", SZ, 20/21.2.1999.

⁷⁰⁶ A.g.y.

⁷⁰⁷ A.g.y.

⁷⁰⁸ *Stern*, 1.275.000'lik tirajıyla Almanya'nın en çok okunan dergilerindendir (<http://www.translatin.com/German/Press.htm>).

⁷⁰⁹ Michael Maier: "Deutschland muss den Kurden helfen", *Stern*, 25.2.1999.

⁷¹⁰ Haftalık "haber dergisi" *Der Spiegel*'in tirajı bir milyonun üstündedir (H. Meyn: *Massenmedien*, a.g.e., s.113).

⁷¹¹ Carolin Emcke, Annette Grossbongardt, Udo Ludwig, Georg Mascolo, Bernhard Zand: "Blurache für Apo", *Der Spiegel*, 22.2.1999, s.29.

Suriye ve Türkiye'de *bölük pörçük yaşayan bir halk*... Galip güçlerin 1923'te General Mustafa Kemal -Atatürk deniliyor- ile yaptıkları Lozan anlaşmasında, *Kürt bölgelerinin çoğu yeni yaratılan Türkiye Cumhuriyeti'ne verildi. Ardından, bugüne kadar devam eden kanlı bir zulüm başladı*".⁷¹² **Der Spiegel** de, - "% 100'den, %30'a Kürtlerin nüfusa oranı"nı içeren, Kürt yerleşim bölgelerinin bir haritasıyla, "*Sonu olmayan mücadele: Kürtlerin tarihi*" başlıklı bir kronoloji veriyor.⁷¹³

Muhafazakâr **Frankfurter Allgemeine Zeitung**⁷¹⁴ (FAZ) konuya tarihî açıdan daha itinalı ve ciddi eğiliyor: "Dünya tarihindeki en büyük Kürt, Salahaddin'di".⁷¹⁵ "Bilginlerin çoğu *tarafından İran kültür dairesinden sayılan Kürtler*...hep daha büyük 'halk'lardan olan egemenlerin boyunduruğu altına girmek zorunda kalmışlardı. Bir Kürt imparatorluğu, tabii modern anlamda bir Kürt devleti de asla olmadı. Belki bu, bazı Kürtlerin böyle bir devlet talep ederken sergiledikleri öfkeyi ve çoğu defa kanlı fanatizmi bir ölçüde açıklayabilir. *Kürtler kendilerini, tarihin aldattığı kurbanlar olarak görüyorlar ve dünyanın kaderleriyle günü birlik politikaların üstünde ilgilendiği izlenimine bugün de sahip değiller.*"⁷¹⁶

Böylece hem Kürtlerin büyük bir halk olduklarına, hem de "tarihleri"nin "başka büyük halklar"a kurban gittiğine işaret ediliyor. Aynı makalede Kürtlerin Osmanlı idaresinde hangi "özgürlükler"e sahip olduklarına da değiniliyor: "Türk sultanların imparatorluğunda onların ağaları ve emirleri Doğu Anadolu'da geniş hareket özgürlüğüne sahipti...Osmanlı otoritesiyle ya da orduyla bir anlaşmazlık çıktığı vakit, bu otlaklar ya da diğer somut sorunlarla ilgili olurdu". Yazar gene de bir gerekçe buluyor: "Kürt önderler

⁷¹² A.g.y.

⁷¹³ A.g.y., s.28 v.d.

⁷¹⁴ Tirajı 408 000 (H. Meyn: *Massenmedien*, a.g.e., s.105).

⁷¹⁵ Wolfgang Günter Lerch: "Die Kurden fühlen sich heute als Opfer der Geschichte", FAZ, 19.2.1999. 1946 doğumlu Lerch, Tübingen Üniversitesi "Doğubilim Semineri" mezunudur. 1978'de girdiği FAZ'ta, Türkiye ve Orta Doğu uzmanı olarak çalışmaktadır (*Sie redigieren und schreiben die Frankfurter Allgemeine Zeitung*, s.58, Frankfurt am Main 1980).

Konstantinopol/İstanbul'daki sultanı ve padişahı, 'Allah'ın yeryüzündeki gölgesi' olarak tanıyorlardı". Fakat "milliyetçilik yüzyılı" Doğu'ya da ulaştığında, "uyanmakta olan ulusal duygunun ilk narin kıpırtıları Kürtler arasında da baş gösterdi. Kürt şeyhi Ubeydullah'ın 1880/81'de Doğu Anadolu'daki ayaklanması, ilk kez *Kürt kimliği* düşüncesinin damgasını taşıyordu". Yazarın "Kürt milliyetçiliği"nden değil, "narin bir uyanış"tan, "Kürt kimliği"nden bahsetmesi dikkat çekicidir. Makalede, gerçi isyanın bastırıldığı, fakat Abdülhamid döneminde Kürtlerin "bir takım başarılar elde ettiği" de belirtiliyor: "Doksanlı yıllarda Konstantinopol'de *ilk Kürtçe dergi* yayımlandı (ve) Sultan Kürt bölgelerinde, *hemen hemen sadece Kürtlerden oluşan bir milisi asayiş gücü* olarak tanzim etti".⁷¹⁷ Söylenmek istenen, bunun, Türkiye'de bugün Kürtlere tanınan haklardan çok fazla olduğudur.

Ardından, Mustafa Kemal Atatürk'ün 1923 yılında Lozan'da 1920 tarihli Sevr anlaşmasında geçen otonomi vaadinde revizyona gidilmesini sağlaması ve Kürtlerin bu nedenle tekrar silâha sarılmaları⁷¹⁸ üzüntüyle ifade ediliyor. Bunun hemen arkasından, "Atatürk'ün kanlı bir şekilde bastırıp önderlerini idam ettirdiği"⁷¹⁹ Şeyh Said isyanına geçiliyor ve deniyor ki: "Bu, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin devletleşme sürecinde gerçekten önemli bir adımdı, fakat Kürtler için travmatik bir trajedydi".⁷²⁰

Bu satırlarla, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin başlangıçtan beri "Kürt halkının kanlı bir şekilde ezilmesi"yle bir bütün olduğu ve bu durumun Türkiye'den "insan ve Kürt hakları" talebi dayatmaya haklılık kazandırdığı yolunda Almanya'da sürekli tekrarlanan iddia dile getirilmektedir.

Süddeutsche Zeitung'tan **Heribert Prantl** daha açık konuşuyor: "I. Dünya Savaşı'nın galip güçleri Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasından

⁷¹⁶ A.g.y.

⁷¹⁷ A.g.y.

⁷¹⁸ A.g.y.

⁷¹⁹ A.g.y. Ayrıca bak: Wolfgang Günter Lerch: "Für viele ist Öcalan zum Inbegriff des Kampfes der Kurden geworden", FAZ, 17.2.1999.

⁷²⁰ W.G.Lerch: "Die Kurden fühlen sich...", a.g.y.

sonra Kürtlere çok şey vaadettiler, fakat sözlerinden hiçbirini, tabii onlara verdikleri devlet vaadini de, tutmadılar. *Türklerin atası olan Mustafa Kemal sözde Ulusal Kurtuluş Savaşı'na sinsice ve hilekârlıkla Kürtleri de koştı. Binbir vaatle onları Ermeni katliamına katılmaya tavladı. Bu katliam, bizzat kendi başlarına gelecek ezilme ve imhanın vahşi ve gaddar bir uvertürü oldu...Yüzbinlerce Kürt sürüldü, öldürüldü, bölgeler yekpare yakılıp yıkıldı*"⁷²¹

Wolfgang Günter Lerch bir başka makalesinde, "ne son sultanlar döneminde geç Osmanlıların, ne de Kemal Atatürk'ten bugüne Cumhuriyet'in baş edemediği bir çatışma"⁷²²dan söz ediyor. Makalenin devamında, şiddet yoluyla bu "çatışma"nın asla çözülemeyeceğini okuyoruz.⁷²³

Nihayet **Werner Adam**⁷²⁴ (**FAZ**); Kürtlerin gerçek bir beraberlik duygusu geliştirmeyi asla başaramadıklarından şikâyet ederek⁷²⁵ "Kürtlerin acılı tarihi"ne işaret etmek istiyor: "Bu, bir yandan coğrafik sebeple, yani yerleşim bölgeleri olan sarp dağlar yüzünden...diğer yandan her yerde başlarına belâ olan otoriter rejimlerden dolayı, yani politik sebeple gerçekleşemedi. Buna ek olarak, onlar kolaylıkla *bölgedeki güçlerin piyonu* oldular"⁷²⁶. Kürtler arasındaki eksik birlik duygusunu **Lerch** de bir sorun olarak görüyor: "Her zaman Kürtlerin en büyük zaafı, birlik olmamalarıydı. Bu, onları *yabancı güçlerin piyonu* yaptı...PKK Suriye tarafından enstrümantalize edildi"⁷²⁷. Bu yazarlara göre "Kürtler"i ya da PKK'yı

⁷²¹ Prantl: "Kurden haben keine Freunde", a.g.y.

⁷²² W.G. Lerch: "Für viele ist Öcalan...", a.g.y.

⁷²³ A.g.y.

⁷²⁴ 1935 doğumlu Werner Adam, Heilderberg Üniversitesi Güney Asya Enstitüsü'nde "hazırlık eğitimi" gördükten sonra bir süre (1972-1973) Neue Zürcher Zeitung'un Delhi muhabirliğini yaptıktan sonar 1973'te FAZ'a girdi. Uzmanlık alanı, "Üçüncü Dünya" ülkeleri ve Hindistan'dır (Sie redigieren, a.g.e., s.9).

⁷²⁵ Werner Adam: "Die Kurden und ihre Grenzen", FAZ, 17.2.1999.

⁷²⁶ A.g.y.

⁷²⁷ Lerch: "Die Kurden fühlen sich...", a.g.y.

sadece; onların birlik olmamalarından faydalanan bölgesel güçler enstrümantalize etmektedir.

2. Abdullah Öcalan ve PKK'nın kuruluşu

"Kürt davası"nın Abdullah Öcalan'ın şahsiyle ne denli özdeşleştirildiği, muhafazakâr **FAZ**'ın yazarı **Lerch**'e ait makalelerin daha başlıklarında göze çarpıyor: "Çokları için Öcalan Kürt mücadelesinin sembolü oldu".⁷²⁸ Sol liberal Frankfurter Rundschau'nun başlığı da aynı mesajı veriyor: "Öcalan yirmi yıldır Kürt mücadelesinin önderliğini yapıyor".⁷²⁹ Etkili ve kanaat yerleştirici özelliğiyle bu tür cümleler, objektif bir saptamadan çok, okuyucuya, Öcalan'ı kendisinin de "Kürt mücadelesinin önderi" olarak görmesi gerektiği mesajını verir niteliktedir. Değişik makalelerde gerçi Mesut Barzani ve Celal Talabani'nin de "Kürt önderleri"⁷³⁰ oldukları belirtilmektedir, fakat bu yalnızca "Kürt sorunu"⁷³¹ nun, Kürtler kendi aralarında kavgalı olduklarından o kadar zor olduğunu vurgulamak amacıyla yapılmaktadır.⁷³²

Abdullah Öcalan zaman zaman "kanlı biri" olarak tanıtılmakta, fakat "son derece kültürlü", "savaşkan" ve "zeki" olduğu da belirtilmektedir.⁷³³ "O, geçen yıllar zarfında sekter ve aşırı sol bir örgüt başkanından, -tabii haksız bir şekilde- 'Kürt davası'yla neredeyse özdeşirilen bir adama dönüşmeyi başardı". **FAZ**'ten **Lerch** böyle diyor.⁷³⁴ Sağcı muhafazakâr **Die**

⁷²⁸ Lerch: "Für viele ist Öcalan...", a.g.y.

⁷²⁹ "Staatsfeind nummer eins - Öcalan führt seit 20 Jahren den Kampf der Kurden", *FR*, 17.2.1999.

⁷³⁰ Örneğin Lerch: "Die Kurden fühlen sich...", a.g.y.

⁷³¹ "Kürt sorunu" (Kurdenproblem) kavramı, konuya ilişkin Alman gazete ve dergilerinde yazar şahısların tümü tarafından kullanılmaktadır. Sözcüğü tırnak işaretiyle kullanılan tek yazar Lerch'tir.

⁷³² Werner Adam: "Kurden und ihre Grenzen", a.g.y.; Lerch: "Die Kurden fühlen sich...", a.g.y.

⁷³³ Lerch: "Für viele ist Öcalan...", a.g.y.

⁷³⁴ A.g.y.

Welt gazetesinden **Herbert Kremp** ise, Öcalan'ı Arafat⁷³⁵ olarak görüyor: "Gelişmeleri müşahede mantığından yola çıkan kişi, onunla Arafat arasındaki *manevî akrabalığı*, ama aynı zamanda Filistin'deki İngiliz manda idaresi günlerinde Irgun Zvai Leumi'den Begin ve Şamir'le Öcalan arasındaki *manevî akrabalığı* görecektir".⁷³⁶ (Acaba yazara göre "Kürdistan", "Türk manda idaresi altında mıdır?). Yazarın rüyası devam ediyor: "Bu mukayese asla zorlama değil; o yüzden *günün birinde Öcalan'la devlet arenasında tekrar karşılaşmak, imkânsız değildir*".⁷³⁷

FAZ'ten Werner Adam, Öcalan'ın nasıl "bu kadar önemli" bir şahıs olabildiğini açıklıyor: "Türkiye, daha doğrusu onun *dar kafalı askerleri*, Öcalan gibi bir teröristin, operasyon sahasının dışında şöhret ve saygınlık kazanabilmiş olmasının suçunu kendilerinde aramalıdır.⁷³⁸ Yazara göre, "...başlangıçta dağın grupçukların üzerine *son derece ölçüsüz sert askerî hücumla* gidilmesiyle ancak Türkiye'de ılımlı Kürtlerin de katıldığı bir karşı hareket doğdu".⁷³⁹

Liberal **Die Zeit'tan Michael Lüders**⁷⁴⁰ de aynı koroya dâhil: "*PKK'nın hunharlığı daima Türk ordusunun hunharlığının ve Türk politikasının diyalog kabiliyetsizliğinin öbür yüzüydü*".⁷⁴¹

⁷³⁵ Öcalan'ı Mandela'ya benzeten Almanlar da vardır. Bunlardan biri, Federal Ekonomik İşbirliği Bakanlığı'na bağlı "Alman Kalkınma ve İşbirliği Vakfı'nın aylık yayın organının yazı işleri müdürü Reinold E. Thiel'dir (R. E. Thiel: "Öcalan, Pinochet und die Menschenrechte", *Entwicklung und Zusammenarbeit*, 1/1999, s.7).

⁷³⁶ Herbert Kremp: "Öcalan und Europas Blindheit", *Die Welt*, 17.2.1999.

⁷³⁷ A.g.y.

⁷³⁸ Werner Adam: "Die Kurden und ihre Grenzen", a.g.y.

⁷³⁹ A.g.y.

⁷⁴⁰ 1959 doğumlu Michael Lüders, Berlin'de İslâm bilimi, siyaset bilimi ve gazetecilik okuduktan sonra Suriye'de Arap edebiyatı öğrenimi görmüştür. Uzmanlık alanı, Mısır sinemasıdır. B.k.: Lüders (yay.): *Islam im Aufbruch*, a.g.e., s.2).

⁷⁴¹ Michael Lüders: "Warum die PKK in Europa weiter kaempft", *Die Zeit*, 18.2.1999.

Bonn “Kürt Enformasyon ve Dokümantasyon Merkezi”de “PKK’nın sebep değil, Kürt sorununun bir sonucu olduğu Türkiye’de hâlâ resmen inkâr ediliyor” demekte.⁷⁴²

O halde PKK’nın kurulması da, incelediğimiz gazete ve dergilerin tamamında iddia edildiği üzere, sözde Kürt halkına sürekli olarak uygulanan zulmün mantıkî bir sonucuymuş. **Lerch’e göre Türkiye’nin doğusunda “Türk ulusal düşüncesi ve Türk ulusalcılığının kendilerini yüzde yüz yutmasına direnen; Türk değil, Kürt olmak isteyen Kürtler arasında sürekli isyanlar ve ayaklanmalar meydana geldi. Kendilerine has bir Kürt kimliği; Türklere göre değil, Kürtlere göre politik katılım çabası ve özellikle dil ve edebiyat alanında kültürel ifade mücadelesine Ankara her zaman olumsuz yaklaştı. Bu alandaki duyarsızlık ve basiretsizlik, Kürt önderlerin ekmeğine yağ sürdü. Bu, Öcalan için de geçerlidir. Türk siyaset kastının bazı mensupları, örneğin aşırı sağcı Milliyetçi Hareket Partisi başkanı Türkeş, ellerinden geldiğince Kürtlere hakaretler yağdırmaktan çekinmediler. Türkeş’in ‘köpek dili Kürtçe’ye karşı hezeyanları meşhurdur”.**⁷⁴³

Özellikle bu alıntı, Alman gözüyle PKK’nın oluşumu ardında yatan “asıl sebepleri” âdetâ özetliyor. Almanya’nın en saygın gazetelerinden birinde ve Almanya’nın en saygın gazetecilerinden birine ait bu satırlarda PKK’ya yarı açık bir haklılık da veriliyor: Kürtler öteden beri zulümden geçiriliyorsa, direnmek haklarıdır. Tarihsel ve güncel suçlu da teşhis ediliyor: Türkiye. Yukarıda, bizzat aynı yazardan, Sevr’de revizyona gidilmesinin “Kürt halkı” için bir felâket olduğunu ve Atatürk’ün Şeyh Said isyanını “kanlı bir şekilde tepelediği”ni öğrenmiştik.⁷⁴⁴ Şimdi ise yazardan, “Ankara hükümeti”nin ve “siyaset kastının bazı mensupları”nın aynı geleneği sürdürmekte olduklarını

⁷⁴² Edgar Auth: “Menschenrechtler fordern Tribunal gegen Öcalan und die Türkei”, *FR*, 18.2.1999. *FR*’nin “dış haberler şefi” olan Auth, doğubilim okumuştur (“Türkiye’de terör uygulanıyor”, *Özgür Politika*, 24.11.1998).

⁷⁴³ Lerch: “Für viele ist Öcalan...”, a.g.y.

⁷⁴⁴ Lerch: “Die Kurden fühlen sich heute...”, a.g.y.

öğreniyoruz. Bu gelenek “Kürt kimliği, Türklere göre değil, Kürtlere göre katılım çabası” ya da daha açık: “özellikle dil ve edebiyat alanında kültürel ifade mücadelesi”ne karşı Türk devletinin son derece olumsuz tavrıymış. Bundan da öte “Kürtler her fırsatta aşağılanmışlar”.⁷⁴⁵

1995 yılında, “Kürt Veliler Birliği”yle “şiddeti red ve Almanya’nın demokratik hukuk devleti ilkelerine bağlılık” taahhüdünde bulunan on altı Kürt derneğinin katıldığı “Kürt-Alman ortak yaşamı için temel davranış kuralları” inisiyatifini başlatan Hamburg Yabancılar Sorumlusu **Günter Apel (SPD)** de aynı iddiada bulunuyor: “Temel davranış kurallarını Türk toplumunun tümüne yayma teşebbüsü, milliyetçi Türklerin direnişi yüzünden akamete uğradı. İster PKK üyesi olsun ister olmasın, bunlar hiçbir Kürtle masaya oturmazlar”.⁷⁴⁶

Frankfurter Rundschau’nun yorumcusu **Karl Grobe**’ye göre “sorunun asıl kaynağı, Kürtlere karşı Türk şiddet yanlılarınınca arzulanan ve korkunç neticeleriyle yürütülen savaştır. Terörün anası budur...Sorunun özü budur”.⁷⁴⁷

Alman **Yeşillerinin** yayın organı **tageszeitung**’un kendisiyle yaptığı röportajda, **PKK’nın “Avrupa sözcüsü”** bayan da aynı görüşü savunuyor: “Kürt halkı Türk devletine karşı savaşıyor”.⁷⁴⁸

Alman gazetecilerinin büyük çoğunluğuna göre PKK’nın kurulması, sözde Türkiye’nin ve Türk ordusunun⁷⁴⁹ “Kürt halkına karşı zalim tavrı”nın, siyasî söz hakkı ve dilde kendisini ifade etmek isteyen “Kürt kimliği”ni tanımamasının bir sonucudur. Nitekim Türkiye, Kürtleri “Türk ulusal

⁷⁴⁵ Ag.e.

⁷⁴⁶ “Apel: Es ist nur eine Minderheit der Kurden”, *Hamburger Abendblatt*, 19.2.1999.

⁷⁴⁷ Karl Grobe: “Kurden im Abseits”, *FR*, 17.2.1999.

⁷⁴⁸ “Die Kurden sind bereit, den Kampf fortzusetzen”, *TAZ* 18.2.1999. Alman Birlik 90/Yeşiller partisine yakın olarak bilinen ve merkezi Berlin’de bulunan “tageszeitung”un tirajı elli bin civarındadır (*Tatsachen über Deutschland*, s.440, Frankfurt am Main 1966).

⁷⁴⁹ Adam: “Die Kurden und ihre Grenzen”, a.g.y.

düşüncesi ve Türk ulusalcılığıyla yutmak” istemiş, Kürtler de buna direniş göstermekteymişler. Burada ilginç olan “Kürt kimliği”/“Türk milliyetçiliği” ayırımıdır ve bu ayırımı Alman medya ve politikacılarının tamamı yapmaktadır. Sözkonusu ayırımın ardındaki sebep ve hedefleri ileride ele alacağız.

2.1. PKK'nın örgütsel yapısı

PKK, örgütsel yapısından dolayı da methedilmektedir: “PKK önderi Öcalan'ın taraftarları harikulâde örgütlüler, mükemmel bir iletişim ağı kurmuşlar”.⁷⁵⁰ PKK'nın örgütsel yapısı **Lerch**'ten de övgü alıyor: “Abdullah Öcalan'ın tutuklanmasıyla PKK'nın belki başı kesilmiştir, fakat örgüt başsız kalmamıştır. Son günlerdeki gösteriler, sadece çok az sayıda örgüte has bir lojistik koordinasyon kabiliyetini belgelemektedir”.⁷⁵¹ Muhafazakâr **Die Welt** de: “Kürdistan İşçi Partisi...etkin vurucu gücünü sadece Bonn'da kanıtlamadı” diyor.⁷⁵² Buna paralel olarak; yasakların PKK'yi zayıflatamadığı, yani anlamsız olduğu vurgulanıyor. “Yasaklar ve kovuşturmalar PKK'yi kalıcı bir biçimde zayıflatamadı” başlığı altında şöyle diyor: “(Öcalan'ın) Suriye'deki komuta merkezinden ve Lübnan'daki Beka vadisinden sürülmesine rağmen, (örgüt) yapısal olarak muhafaza edilmiştir: Sıkı hiyerarşik düzeni ve merkezîyetçi yapısıyla örgüt ayaktadır”.⁷⁵³ Ve: “PKK'nın 1993 yılında yasaklanmasından sonra gerçi Öcalan taraftarlarının etkinliklerine sınırlama getirildi, fakat bu yolla onlar ciddi bir şekilde zayıflatılmadılar”.⁷⁵⁴ Berlin Anayasa'yı Koruma Dairesi başkanı Vermander'e göre “PKK'nın komuta yapısı Öcalan'ın ele geçmesinden

⁷⁵⁰ “Öcalan und Integration”, *FAZ*, 17.2.1999.

⁷⁵¹ Lerch: “Zweimal Öcalan”, *FAZ*, 20.2.1999.

⁷⁵² Hans-Werner Loose & Wulf Schmiese: “Zahn um Zahn, Blut um Blut”, *Die Welt*, 17.2.1999.

⁷⁵³ Hans-Christian Rössler: “Verbote und Verfolgung konnten die PKK nicht nachhaltig schwächen”, *FAZ*, 19.2.1999.

⁷⁵⁴ A.g.y.

sonra da ayakta”ymış ve “Berlin’deki (PKK) sempatizanları görünüşe bakılırsa, disiplin içinde Brüksel’den gelen talimatlara uyuyorlar”mış.⁷⁵⁵

Hessen eyaleti Anayasa’yı Koruma Dairesi başkanı Ferse, “birçok Avrupa kentinde gerçekleştirilen aksiyonlarda galiba sadece ‘diş göstermek’ istenildi” diyor. “PKK’nın ve onun askerî potansiyelinin var olduğu mesajı verilmiş.”⁷⁵⁶

Hessen eyaletinin yeni seçilen başbakanı Koch (CDU), “komuta merkezinden plânlanan şiddet eylemleri”nden, PKK’nın Almanya’da “askerî açıdan son derece sıkı örgütlü” olmasından söz ediyor.⁷⁵⁷

2.2. Kürtlerin PKK ile özdeşleştirilmesi

PKK’yı “Kürtler”le bir tutmanın esasen bir PKK propagandası olduğu, PKK’nın “Avrupa sözcüsü” Mesgin Şen’in sol eğilimli **tageszeitung**’a verdiği röportajdan anlaşılıyor: “Kürt halkının önderinin böylesine kolay Türkiye’ye kaçırılabilmesine asla inanmazdık...O ulusal bir önderdir, sadece PKK’nın önderi değil...Öcalan daima Kürt halkının önderi kalacaktır”.⁷⁵⁸ Aynı şahıstan **Der Spiegel** şunu naklediyor: “Kürt halkının teslim olması ihtimali asla yoktur”.⁷⁵⁹ PKK’nın “Kürtler”le özdeşleştirildiğini Bonn “Kürt Merkezi” başkanı Jamal Mousa’nın “şimdi her Kürt bir bombadır”⁷⁶⁰ ifadesinde de görüyoruz.

Öcalan’ın yakın dostu **Ali Gazi**, **Der Spiegel**’e, “Kürt toplumu Abdullah Öcalan’ın kaçırıldığını gece yarısı haber aldı. Karşılıklar parti tarafından yönlendirilmedi” diyor.⁷⁶¹

⁷⁵⁵ FAZ, 19.2.1999, s.3.

⁷⁵⁶ FAZ, 18.2.1999, s.3

⁷⁵⁷ “Koch weist Kanzler Mitschuld zu”, FAZ, 17.2.1999.

⁷⁵⁸ “Die Kurden sind bereit”, a.g.y.

⁷⁵⁹ “Blutrache für Apo”, a.g.y., s.35.

⁷⁶⁰ A.g.y., s.25.

⁷⁶¹ *Der Spiegel*’in röportajı: “Die PKK ist eine Massenbewegung”, 22.2.1999, s.32.

Buna rağmen Alman basını da PKK'yı "Kürtler"le özdeşleştirmekte ya da "Kürtlerin temsilcisi" olarak tanımlamakta ısrar ediyor. **Lerch**, "bugün" diyor, "sadece Öcalan'ın Kürt İşçi Partisi (PKK) Türkiye Kürtleriyle özdeş görülüyorsa, bu büyük ölçüde Öcalan'ın kişiliği sayesinde".⁷⁶² Liberal haftalık dergi **Die Zeit**'tan **Michael Lüders** de, Öcalan'a "Kürtlerin önderi" adını veriyor, "Türk ordusunun Kürtlere karşı seferi"nden söz ediyor.⁷⁶³

Hamburg'taki **Alman Doğu Enstitüsü**'nün müdürü **Udo Steinbach** da, **Bild**⁷⁶⁴ gazetesine verdiği röportajda, "Öcalan sıradan bir suçlu, sıradan bir terörist değil! O, birçok Kürt için, Kürt kimliğinin nihayet dünyada kabul göreceği umidini sembolize etmektedir" diyor.⁷⁶⁵

Heribert Pranti, Almanya'daki karışıklıklar hakkında şu satırları yazıyor: "Bunlar küçük bir azınlığın şiddet eylemleridir, fakat ülke sathında Kürtlere mal ediliyor. Bu doğru değil, fakat doğru olmaya başlıyor".⁷⁶⁶ Ali Gazi de aynı iddiada bulunuyor: "Türklerin hukuk dışı eylemi, Öcalan'ı kahraman ve şehit yaptı. Kürt hareketi bu yolla enerji kazandı".⁷⁶⁷

PDS'in "dış ilişkiler sözcüsü" **Gıyaseddin Sayan** **TAZ**'a verdiği röportajda, "Şu an Kürtler Berlin'de nasıl bir duygu içindeler?" sorusuna şu cevabı veriyor: "Tabii gerginler...Hareketin nasıl devam edeceği üzerinde düşünülüyor. Hareket Öcalan'dan ibaret değil. Başkan'ın tutuklanması, Kürt ulusal hareketinin sona erdiği anlamına gelmez".⁷⁶⁸

Liberal **Die Zeit**'in magazin eki, PKK saflarında "savaşırken" öldüğü iddia edilen **Andrea Wolf** adlı Alman teröristine, "**Bir özgürlük**

⁷⁶² Lerch: "für viele Öcalan...", a.g.y.

⁷⁶³ Michael Lüders: "Warum die PKK in Europa...", a.g.y.

⁷⁶⁴ 4.500.000 tirajıyla **Bild**, sadece Almanya'nın değil, Avrupa'nın da en çok okunan gazetesidir (*Tatsachen*, a.g.e., s.440).

⁷⁶⁵ Udo Steinbach: "Was wir erleben, ist erst der Anfang!", *Bild*, 17.2.1999.

⁷⁶⁶ Pranti: "Kurden haben keine Freunde", a.g.y.

⁷⁶⁷ *Der Spiegel* röportajı, a.g.y.

⁷⁶⁸ "Mitgefühl statt Stigmatisierung", *TAZ*, 22.2.1999.

savaşçısının ölümü" başlığı altında beş sayfa ayırıyor: Andrea Wolf, "Kürt askerleriyle birlikte Türk ordusuna karşı savaşırken ölen bir şehit" olarak yüceltiliyor: "Bu, başkaldıran Münih'li bir genç kızın öyküsüdür -saçlarını boyayan, punkrocktan hoşlanan ve idealleri uğrunda ölen- bir kızın öyküsü".⁷⁶⁹

3. Kürt kimliği ve Türk milliyetçiliği

Yukarıda da belirttiğimiz gibi, Alman basını Türk/Kürt ayırımının yanı sıra bir başka ayırım daha yapıyor: "Kürt kimliği"ne karşı "Türk milliyetçiliği". Türkler sözde "Kürtlerin kimliklerini çaldıkları" için "milliyetçi" oluyorlar. Oysa "Kürtler"in (PKK yerine sürekli "Kürtler" sözcüğü kullanılıyor) "kendi kimlikleri"ni vurgulamaları, asla milliyetçilik olarak tanımlanmıyor.

FAZ'teñ **Horst Bacia**'ya⁷⁷⁰ göre bir Kürt milliyetçiliğinin var olduğu, sadece Türk devletinin görüşü: "Askerî çözüme bir alternatif asla ciddi olarak düşünülmedi; konu Kürt milliyetçiliğinden kaynaklanan ve Türk devletinin toprak bütünlüğüne yönelik bir 'terör problemi'ne sıkıştırıldı".⁷⁷¹

Liberal **Die Zeit**'tan **Michael Lüders**, "yukarıdan dayatmalı ulusal birlik"ten söz ediyor: "Bugüne dek özellikle ordu; devlet kurucusu Atatürk'e ve onun yirmili yıllarda dayattığı birlik 'Türklük'üne dayanarak Türk olmayan her tür kimliği, özellikle de Kürt kimliğini kriminalize etti ve zalimce

⁷⁶⁹ Lorenz Schröter: "Tod einer Freiheitskämpferin", *Die Zeit-Magazin*, 18.2.1999, s.18 v.d.

⁷⁷⁰ 1946 doğumlu olan Horst Bacia, tarih, Alman filolojisi ve siyaset bilimi öğrenimi gördükten sonra 1977'de FAZ'ın haber servisine girdi (*Sie redigieren*, a.g.e., s.10). Bacia, halen FAZ'ın Türkiye muhabiridir.

⁷⁷¹ Horst Bacia: "Olivegrüne Eminenz" (Hüseyin Kıvrıkoğlu üzerine), *FAZ*, 18.2.1999.

⁷⁷² Lüders: "Warum die PKK...", a.g.y.

⁷⁷³ Bir dönem *Die Zeit*'in başredaktörlüğünü de yapmış olan Sommer, "Alman-Türk Vakfı'nın kurucu üyelerindedir.

⁷⁷⁴ Theo Sommer: "Die falsche Front", *Die Zeit*, 18.2.1999.

kovuşturdu".⁷⁷² Lüders'in *Die Zeit*'taki mesai arkadaşı **Theo Sommer**⁷⁷³ de, "bütün Kürtlere, "anayurtlarında zalimce ezilen Kürtlere sempati göstermeliyiz" diyor. Fakat "demokratikleşmeye ve Avrupalılaşmaya çabalayan, azınlık haklarına riayet edecek, insan haklarına saygı gösterecek bir Türkiye'ye de sempati duyarız. Ne var ki, dik başlı zalimlere sempatiğimiz yoktur".⁷⁷⁴ Bir başka deyişle: "azınlık hakları"na riayet etmeyen, "insan hakları"na saygı göstermeyen "dik başlı zalimler"den dolayı Türkiye'ye sempati duymuyoruz.

"Kürtler" **Lerch**'e (**FAZ**) göre gerçekte "kendi Kürt kimlikleri için, Türke göre değil, Kürde göre siyasi katılım hakkı, özellikle dil ve edebiyat alanında kültürel ifade hakkı için çabalıyorlar".⁷⁷⁵ Onlar "Türk ulusal düşüncesinin ve Türk milliyetçiliğinin kendilerini yüzde yüz yutmasına karşı direniyorlar".⁷⁷⁶ Aynı yazar, "Türkiye Cumhuriyeti'nin dokunulmaz doktrini olan o sevmedikleri Türk milliyetçiliğine karşı direnmek, Kürtlerin çoğunun arzusudur" diyor.⁷⁷⁷

Lerch, Almanya'da yaşayan Kürt kökenli Türk gençlerinin "Kürt bölgeleri"ni ziyaret edememelerinden yakınıyor: "Almanya'da yaşayan Türklere çok, Kürtler arasında, Almanya'da doğmuş, fakat son yıllarda ölümcül bir savaşın sürdüğü Türkiye'deki Kürt bölgelerini hiç ziyaret edememiş çok sayıda genç Kürt var".⁷⁷⁸ Bu ifadelerden çıkarılabilecek tek mantikî sonuç şudur: Almanya'da doğan Kürtlerin - "Kürtler" burada, Almanya'da doğan "Türkler"le mukayese edilmekte - "vatani" "Türkiye'deki Kürt bölgeleri"dir ve onların "kendi kimliklerini bulabilmeleri" için o bölgeleri ziyaret edebilmeleri, vazgeçilmez önem taşımaktadır. O "bölgeler"de neden "ölümcül bir savaş"ın hüküm sürdüğü sorusu, yazarı ilgilendirmemektedir.

⁷⁷⁵ Lerch: "Für viele ist Öcalan...", a.g.y.

⁷⁷⁶ A.g.y.

⁷⁷⁷ Lerch: "Lange Zeit wusste man in Deutschland nichts von der kurdischen Minderheit", *FAZ*, 18.2.1999.

⁷⁷⁸ A.g.y.

Alman tarafının, özellikle de sol eğilimli basının dayattığı “Kürt kimliği arayışı”na dair bir başka örneğe **Frankfurter Rundschau**’da çıkan “Berlin’de bir Kürt: pasaportu Türk, adı Türk, ama kimliği başka” başlıklı bir makalede rastlıyoruz.⁷⁷⁹ Bu makalede gazete, taşıdığı Türk adını reddeden, kendisine Kürtçe bir ad koyan; “Türkçe bilmediği için, Kürdistan’dan İstanbul’a taşındıktan sonra okul dönemi öncesinde Türkçe öğrenen” yirmi sekiz yaşında bir şahsı konuşturuyor.⁷⁸⁰ Bu şahıs Almanya’da Kürtçeyi neredeyse tamamen unutmuş, Kürdistan Sosyalist Partisinin sempatzaniymiş ve asla Türk olmak istemiyormuş:⁷⁸¹ “Onun şimdi Alman pasaportu var, Türk pasaportunu geri vermek istiyor. ‘Kendimi Türk kimliğinden çok Alman kimliğine yakın görüyorum’ diyor”.⁷⁸² Bu makalenin sanırız bir yoruma ihtiyacı yok.

Bir istisna, **Die Welt** gazetesinde **Dietrich Alexander** imzasıyla çıkan bir makale. Yazara göre “Öcalan Stalinist bir marksizmle karışık bir Kürt milliyetçiliği geliştirdi...Örgüt 1984 Ağustos’unda Türk ordusuna karşı silâhlı mücadeleye başladı. Bugüne dek bu acımasız iç savaşta her iki taraftan yaklaşık otuz iki bin kişi öldürüldü. Öcalan terör silâhını sadece Türk ordusuna karşı kullanmadı; Ankara ile işbirliği yaptıkları gerekçesiyle bazı köyleri olduğu gibi cezalandırdı”.⁷⁸³ İçerdiği bazı garipliklere karşın bu makale **Die Welt** için dahi bir istisnadır.

3.1. Med-TV

Alman medyasına göre, “Kürt kimlik duygusu” için Med-TV vazgeçilmez önemdedir. **Siegfried Helm Die Welt**’te, “Med-TV” diyor,

⁷⁷⁹ Stefan Hebel: “Ein Kurde in Berlin: Türkischer Pass, türkischer Name - und eine andere Identität”, *FR*, 19.2.1999.

⁷⁸⁰ A.g.y.

⁷⁸¹ A.g.y.

⁷⁸² A.g.y.

⁷⁸³ Dietrich Alexander: “Selbsternannter Volkstribun hat seinen Kampf verloren”, *Die Welt*, 17.2.1999.

"sürgündeki Kürtlerin kendi güvenleri ve kimlik duyguları için politik ve kültürel bir yurttur. İster Avrupa'da olsun, ister Orta Doğu'da; ister Kuzey Afrika'da olsun, ister Rusya'da, çanak anteni sürekli bu televizyon kanalına ayarlı olmayan tek bir Kürt restoranı dahi yok denilebilir. Aynı şey, sürgün Kürtlerinin evleri için de geçerlidir. Med-TV yayınlarını dört dilde ve üç Kürt lehçesinde veriyor. Burada Kürtler kendi müziklerini ve türkülerini dinleyebiliyorlar. Kanal, haber ve yorumların her zaman 'Kürtler açısından' verildiğini vurguluyor. Kültür ve eğitim programları var. Sırf eğlenceye yönelik programların yanında, dinî ihtiyaçlar da göz ardı edilmiyor".⁷⁸⁴

3.2. Diskurs - Kendini yakmalar

Der Spiegel, kızları Öcalan'ın tutuklanması ardından kendisini yakan bir aileyi okuyucusuna tanıtıyor: "Aile üç yıldır Federal Almanya'da yaşıyor, iltica dilekçeleri kabul edilmiş. Üç katlı hırpa binanın hemen hemen hiç mobilyası olmayan daracık bir katında Saka ailesinin dokuz ferdi yaşıyor. Dört odalı kadın odak noktasını, Berlin Kürt kanalı Med-TV'nin katledilmiş hemşerilerini gösterdiği, sürekli açık bir televizyon ve karşıdaki duvarda bu mazlum halkın bir vakitler önderi olan Öcalan'ın iki portresi oluşturuyor".

"Komşu Balingen kentine temizlik işçisi olarak gitmediği günlerde Fatma'nın bütün dünyası bu; dört duvar dışında arkadaşı yok. 'Sadece kız ve erkek kardeşler' diyor amcası Mehmet kırık bir Almancayla. Dışarıda, kentte genellikle bakışını yerden ayırmaz. Babası İsmail Saka da bundan hoşlanıyor - terbiyeli ve itaatkâr."

"1996 yılında Almanya'ya kaçtıktan sonra bir Alman doktor (İsmail Saka'da), sigara ve elektro şoktan kaynaklanan yanık yaraları teşhis etmişti. İşkenceciler onun parmaklarını da sakat bırakmışlar. O tarihten beri, aileden olmayanlara, Kürt olmayanlara güvenmiyor. Caritas, 'kimseyle ilişkileri yok' diyor; İltica Çalışma Grubu: 'aileyi tanımıyoruz' cevabını veriyor. Her iki kuruluş da Hechingen'deki ilticacılarla ilgileniyor".

⁷⁸⁴ Siegfried Helm: "Kurdischem TV-Sender droht in London Lizenzentzug", *Die Welt*, 20.2.1999.

“Fatma'nın bir amcası PKK gerillası olarak yaralanmış; bir başkası, 'belki günün birinde ben de kendimi yakarım' diyor. Bu tohum Fatma'da filizlenmiş. Baba Saka gerçi 'ben bunu istemezdim' diyor, ama aynı zamanda gurur da duyuyor. '(Fatma'nın) Kürt halkının kurtuluşu için sunduğu kurbanı saygı duymak zorunda olduğunu söylüyor - kurban (fedakârlık) bir insandan daha değerlidir, kendi kızı olsa dahi”.

“Fatma konuşabilecek durumda değil. Şimdi başkaları onun yerine konuşuyor. Örneğin Hechingen 'dostluk demeyeği'ndeki ateşli PKK taraftarı: 'Özgürlük için her şeyi yaparız. Silâhı olan, silâhına sarılıyor' diyor. Silâhı olmayan ise, kendisini yakıyor”.⁷⁸⁵

4. Politik çözüm

Türkiye'de “Kürt sorununa politik bir çözüm bulunması” talebi, “Kürtler”in “kendi kimlikleri için savaştıkları” ve buna hakları olduğuna dair görüşle atbaşı gitmektedir. Muhafazakâr **FAZ**'da **Werner Adam**, Türkiye, “Kürt azınlığın arzusuna kulak asmalıdır” diyor.⁷⁸⁶ **Yeşiller**'den ve **SPD**'den politikacılar da, “Öcalan'ın tutuklanması ardından Türkiye'den Kürt çatışmasına politik bir çözüm bulmasını” talep ediyorlar.⁷⁸⁷ **Yeşiller** partisinin Federal Meclis grup başkanı **Schlauch** ve aynı partinin iç politika sözcüsü **Özdemir** de, “ancak insan hakları gerçekleştirildiği ve Kürt bölgelerinin yeniden imarı başladığı ve Kürtlere kültürel hakları verildiği takdirde çatışmanın kalıcı bir biçimde önlenebileceği”ni vurguluyorlar.⁷⁸⁸

SPD'nin dış politika sözcüsü **Christoph Zöpel**, **TAZ**'ın kendisiyle yaptığı bir mülâkatta şöyle diyor: “Gerek ekonomik durum, gerek kültürel haklarını yaşayabilme imkânları açısından, Güneydoğu Anadolu insanların durumu düzeltilmelidir. Bu insanlar kendi dillerini kullanabilmelidirler, onlara

⁷⁸⁵ Jürgen Dahilkampf: “Wichtiger als ein Mensch”, *Der Spiegel*, 22.2.1999, s.28.

⁷⁸⁶ Adam: “Die Kurden und ihre Grenzen”, a.g.y.

⁷⁸⁷ *FAZ*, 17.2.1999, s.2.

⁷⁸⁸ A.g.y.

diğer azınlık hakları da verilmek zorundadır".⁷⁸⁹ SPD'li politikacı devamla şöyle diyor: "Bu nedenle hukuk devleti kurallarına uygun bir mahkeme ve ülkede politik bir çözüm bulunması için Avrupa'nın bastırması önemlidir".⁷⁹⁰

Theo Sommer de (*Die Zeit*) aynı kanıda: "Kürt terörizmi bir sorundur, ama sorunun tamamı değildir. (Türk) egemenliği, PKK'dan artık kalan (unsurlarla) baş edebilir. Kürt halkı ise, ancak kendilerine Türk devlet çatısı altında dilsel ve kültürel otonomi verildiği takdirde, kazanılabilirler, ancak bu takdirde onlarla barışılabilir".⁷⁹¹

Keza eski Dışişleri Bakanı Klaus **Kinkel** de (**FDP**), "Kürt sorununun nihayet politik ve hukuk devletine uygun bir çözümüne girişilmesi gerektiği"ni vurguluyor.⁷⁹²

Die Welt'in yorumcusu bayana göre "Türkiye ancak sorunu politik olarak çözmeye hazır olduğu takdirde, Avrupalılık rüşdüne erdiğini ispatlayabilir".⁷⁹³

Lerch, "Kürt sorunu uluslararası ajandada henüz yok" diyor.⁷⁹⁴ Vurgulanan sözcük "henüz"dür. Sosyalist **PDS**, "Kürt sorunu için uluslararası politik inisiyatifler"in "en aktüel görev" olduğu düşüncesinde.⁷⁹⁵ **Yeşiller** de, "Avrupalılar"dan, "Kürtlere karşı uygar bir tavır takınması için Türkiye'ye baskı yapmaları" talebinde bulunuyorlar.⁷⁹⁶

Sol eğilimli **TAZ**'da "Kürt asıllı bir Alman memur" konuşuruluyor.⁷⁹⁷ Bu şahıs, "Almanya'ya bebek yaşta geldiği"ni, "Alman toplumuna büyük

⁷⁸⁹ "Die Türkei muss politische Aenderungen angehen", TAZ, 18.2.1999.

⁷⁹⁰ A.g.y.

⁷⁹¹ Sommer: "Die falsche Front", a.g.y.

⁷⁹² "Kinkel raet Türkei dringend von Schauprozess gegen Öcalan ab", *Die Welt*, 20.2.1999.

⁷⁹³ Andrea Seibel: "Stunde der Wahrheit", *Die Welt*, 17.2.1999.

⁷⁹⁴ Lerch: "Die Kurden fühlen sich...", a.g.y.

⁷⁹⁵ FAZ, 19.2.1999, s.3.

⁷⁹⁶ Karl-Friedrich Frankenberger: "Gerede", FAZ, 19.2.1999.

⁷⁹⁷ Annette Rossmann: "Sollen nur kommen die Kurden", TAZ, 19.2.1999.

ölçüde uyum sağlamış olmasına rağmen, Kürt davası'nın "kendi davası olduğu"nu söylüyor.⁷⁹⁸ "Kürt asıllı Alman memur" devamla, "Kürtlerle Türkler aslında kardeştir, fakat şimdi Türkler acının ne olduğunu kendi bedenlerinde duymalılar, zira *Türk hükümeti başka dilden anlamıyor, yani politik çözüm dilini anlamıyor*" diyor.⁷⁹⁹

Görünüşe bakılırsa, "politik çözüm" talebi Öcalan'a ve PKK'ya sempati ve destekle atbaşı gidiyor. **FAZ**'da yayımlanan bir makalede, "Öcalan aslında *PKK'nın Filistin Kurtuluş Örgütü gibi Türkiye'nin barış partneri* olmasını arzulamıştı" dindikten sonra⁸⁰⁰ en az bunun kadar garip bir bilgi sızdırılıyor: "**Alman iç istihbarat elemanları (Anayasa'yı Koruma Dairesi); Öcalan'ın politik bir çözüm için sarfettiği çabaların akamete uğratılması ardından, (şiddetten yana) güçlerin şimdi başa geçeceklerinden korkuyorlar**"⁸⁰¹. Nitekim **Hessen eyaleti Anayasa'yı Koruma Dairesi başkanı Ferse**, "PKK'nın ılımlı kanadı"nın "Kürt çatışmasına görüşmeler yoluyla politik bir çözüm bulunması görüşünde olduğu"nu vurguluyor.⁸⁰² **PKK'nın Avrupa sözcüsü Mesgin Şen** de, "*Biz politik bir çözüme hazırız. Biz politik bir çözümü tercih ediyoruz*" diyor.⁸⁰³

Nihayet Alman Doğu Enstitüsü müdürü **Udo Steinbach** da - Bild mülâkatında - "Öcalan son zamanlarda yatıştırıcı bir rol oynadı, sürekli barış çağrılarını yaptı" diyor.⁸⁰⁴

⁷⁹⁸ A.g.y.

⁷⁹⁹ Ag.e.

⁸⁰⁰ Rössler: "Verbote und Verfolgung...", a.g.y.

⁸⁰¹ A.g.y.

⁸⁰² "Die PKK vor einem Richtungsstreit", FAZ, 18.2.1999.

⁸⁰³ "Die Kurden sind bereit...", a.g.y.

⁸⁰⁴ "Was wir erleben...", a.g.y.

4.1. Türkiye'ye çağrılar

PKK ve lideri "Kürt davasının temsilcisi" olarak değerlendirilip Öcalan'ın "politik bir çözüm için harcadığı çabalar" takdir edilirken, Türkiye'den de "dürüst bir mahkeme" talep ediliyor. Verilmek istenen mesaj, Türkiye'nin kendiliğinden "dürüst bir mahkeme" sağlayamayacağıdır. Başbakan **Schröder (SPD)** Türkiye'den "Öcalan'ı *hukuk devletine yakışır bir şekilde yargılmasını*" talep ediyor.⁸⁰⁵ Aynı şekilde Alman Dışişleri Bakanı **Schily (SPD)**, Türkiye'ye, "Öcalan'ın *dürüst bir şekilde yargılanacağını garanti etmesi, uluslararası gözlemcilere izin vermesi*, mahkûm edildiği takdirde, asla ölüm cezasına çarptırılmaması" çağrısında bulunuyor.⁸⁰⁶

Muhalefet partisi **CDU** milletvekilleri de federal hükümetten, "Öcalan'ın *dürüst bir biçimde yargılanabilmesi için çaba göstermesi*"ni istiyorlar. "Bunun şartlarından biri, Öcalan'ın idam edilmeyeceğinin Türkiye'ye baştan itibaren açık bir şekilde anlatılmasıdır. Öcalan mahkemesinin kamuya açık yapılması ve uluslararası gözlemcilerin mahkemeye hiçbir engelle karşılaşmadan katılmaları, Türkiye'nin menfaatindedir".⁸⁰⁷

Eski Dışişleri Bakanı **Kinkel (FDP) Die Welt**'e şunları söylüyor: "Göstermelik bir mahkeme değil, her açıdan hukuk devletine yakışır bir yargılama son derece zorludur. Bu çerçevede Öcalan'a terbiyeli ve dürüst bir muamele, daha yargılama başlamadan uluslararası gözlemcilere ve Öcalan'ın kendi seçtiği avukatlara izin verilmesi gerekir. Türkiye'nin hukuk mevzuatı dikkate alınmadan, Öcalan'ın kendisini dilediği, güven duyduğu avukatlar aracılığıyla savunabilmesi gerekmektedir.⁸⁰⁸ Tabii Kürt sorununun da da nihayet hukuk devletine yakışır ve politik bir çözüme gidilmesi şarttır".⁸⁰⁹

⁸⁰⁵ Tödliche Treue zu Abdullah Öcalan", TAZ, 18.2.1999.

⁸⁰⁶ "Schily droht gewalttaetigen Kurden mit Ausweisung aus Deutschland", FAZ, 17.2.1999.

⁸⁰⁷ "Drei Kurden in Berlin erschossen", FAZ, 18.2.1999.

⁸⁰⁸ Kinkel, "Türk hukuk mevzuatı'nın Öcalan'a kendi avukatını seçme hakkını tanımadığını bu yolla dile getirmiş oluyor.

⁸⁰⁹ "Kinkel raet...", a.g.y.

Yeşiller'in Federal Meclis grubu sözcüsü **Roth** da koruya dâhildir: "Türkiye iddianamede geçen ithamların ağırlığından bağımsız olarak *dürüst bir yargılama garantisi* vermelidir...Türk makamlarının Öcalan'ın avukatlarına ülke giriş izni vermemeleri, Kürt önderinin *hukuk devleti ilkelerine göre* yargılanacağı konusunda endişe yaratmaktadır. Sırf hoş karşılanmayan görüş ifadelerinden dolayı şu an Türk hapishanelerinde yüzden fazla kişi yatmaktadır."⁸¹⁰ **Yeşiller**'den **Beer**, bu nedenle "Türkiye'de Öcalan'ın yargılanması mutlaka uluslararası bir refakate ihtiyaç duyuyor" diyor.⁸¹¹

PDS'in "insan hakları politikası" sözcüsü **Hübner** de hükümetten, "Öcalan muhakemesinin *uluslararası normlara uyması için baskı yapmaya*" ve "Öcalan'ın *uluslararası hukuka aykırı bir şekilde kaçırılmasını açıkça kınamasını*" talep ediyor.⁸¹²

"Almanya Türk Toplumunu"ndan **Şener Sargut**'un ve Bonn "uluslararası Kürt insan hakları merkezi" müdürü **Abubekir Saydam**'ın da üye olduğu "Frankfurt kültürler arası konsey - **Türk Kürt Alman Diyalogu Çalışma Grubu**"da Türk hükümetinden, "ölüm cezasını dışlayan *dürüst ve hukuk devleti ilkelerine uygun bir yargılama*" talep ediyor.⁸¹³

Federal Anayasa'yı Koruma Dairesi başkanı Frisch dahi "Türkiye" diyor, "Almanya'dan kendisine yöneltilen çağrıya uyarak, Öcalan'ı *dürüst bir şekilde yargılamalı*, onu bir iki duruşmayla mahkûm etmemelidir".⁸¹⁴

Die Zeit'tan **Theo Sommer** de aynı kanaatte: "Öcalan'ın *dürüst bir şekilde yargılanması için Türkiye'ye baskı yapmalıyız. İşkence, kötü muamele ve her cins 'kaçarken vuruldu', Türkiye'nin hukuk devleti*

⁸¹⁰ A.g.y.

⁸¹¹ "Europa vergab Friedenschance", *FR*, 17.2.1999.

⁸¹² "Drei Kurden in Berlin erschossen", a.g.y.

⁸¹³ Edgar Auth: "Kurden wie Türken rufen zur Abkehr von Gewalt auf", *FR*, 20.2.1999.

⁸¹⁴ "Kurden besetzen zwei Parteibüros", *FAZ*, 19.2.1999.

olduğuna dair son inanç kalıntısını da yok edecektir. Bir infaz kurşunu, yanlış bir cevap olacaktır, politikanın yerini dolduramayacaktır".⁸¹⁵

4.2. Türkiye'nin tepkilerine yönelik tahminler

Alman Doğu Enstitüsü müdürü **Udo Steinbach**, idam cezasının infaz edileceğine "inanmıyor". "O (Öcalan) hapse atılacak, belki işkence görecek. Galiba Türkler, uluslararası eleştiriden kurtulmak için dürüst bir mahkeme için çabalayacaklar".⁸¹⁶

Werner Adam (FAZ); "Öcalan'ı ele geçirmiş olmanın zaferini yaşayan Ankara'nın...Kürt azınlığın arzularına kulak asmaya şimdi hiç yanaşmaya"cağından korkuyor⁸¹⁷ ve neyi ümit ettiğini açıklıyor: "PKK liderinin tutuklanmasından sonra Ankara'nın ülkede politik bir barışma için kafa yormaya başlaması, aynı zamanda Almanya'nın ve Avrupa'nın menfaatindedir. Kürt bölgelerine bir tür otonomi verilmesiyle bunun ("Kürtler"le "politik barışma") sağlanması için vakit henüz geç değildir".⁸¹⁸ Ne var ki: "uzak görüşlülük uzun zamandır Türk politikasının erdemlerinden değil".⁸¹⁹ Bir başka **FAZ** yazarı da "ümitsiz" değil: "Belki Türkiye Kürtlere kültürel azınlık hakları, hatta kısmi otonomi vermeye kendisini ikna edebilir, belki askerî çözüme daha az, politikaya daha çok önem atfedebilir".⁸²⁰ Oysa **Lerch (FAZ)** farklı düşünüyor: "Ankara Öcalan ve PKK'ya karşı kazandığı zaferi politik bir cömertliğe dönüştürmeye hazır değil. İlimli Kürt partisi HADEP'in binlerce taraftarının tutuklanması, bunu gösteriyor. Türkiye, bir Kürt çatışmasının olmadığı, konunun sadece bir terör sorunu olduğu yolundaki kanaatinden ayrılmıyor".⁸²¹

⁸¹⁵ Sommer: "Die falsche Front", a.g.y.

⁸¹⁶ Steinbach: "Was wir erleben...", a.g.y.

⁸¹⁷ Adam: "Die Kurden und ihre Grenzen", a.g.y.

⁸¹⁸ A.g.y.

⁸¹⁹ Adam: "Nachhall in Athen", FAZ, 19.2.1999.

⁸²⁰ Karl-Friedrich Frankenberger: "Der Kurdenkonflikt zwischen Krieg und Terror", FAZ, 19.2.1999.

⁸²¹ Lerch: "Zweimal Öcalan", FAZ, 20.2.1999.

"Türkiye'nin Kürt politikasında yeni bir yönelim ufukta görünmüyor" başlığı altında **Die Welt** de, "arzulanan kültürel otonomi gibi konularda en ufak bir uzlaşma eğilimi yok" diyor.⁸²² "Kürt partileri"nin yasaklanmasına işaretlerle, "haklarını politik yollarla koparmaya çalışan Kürtlere Türkiye'nin "çok sert davrandığı"na dikkat çekilmekte;⁸²³ öte yandan Meclis Başkanı Hikmet Çetin gibi başka partilere mensup Kürt asıllı Türklere "sorunsuz bir şekilde asimile olan vitrin Kürtleri" diye hakaret edilmektedir.⁸²⁴

Die Zeit'tan **Theo Sommer**, "Ankara'da uzak görüşlü bir hükümet şimdi zafer çiğliği koparacağına, kendi arzusuyla ya da uluslararası bir konferans çatısı altında Türkiye Kürtlerine Öcalan'a karşı bir alternatif olacak cömert bir çözüm aramalıdır".⁸²⁵

Sol eğilimli **TAZ**'in İstanbul muhabiri **Jürgen Gottschlich** Türkiye'deki havayı **RAF** günlerindeki Almanya ile karşılaştırıyor: "Tutuklandığında elleri kolları bağlanan Baader'î... Mogadişu sonrası günlerin Almanya'sındaki atmosferi hatırlayan kişi, şu an Türkiye'deki manzarayı iyi kötü tasavvur edebilir... 'Mogadişu kahramanları' döndüler, çuvallarında, yaşayan bir Abdullah Öcalan var... Fransız komşular RAF'ın tutukluluk koşullarını eleştirme terbiyesizliğini yaptıklarında, 'Bild'ten Der Spiegel'e Almanya'da nasıl kıyametin koptuğu bir hatırlansın".⁸²⁶

5. "Almanya'da Kürt protestoları"

Almanya'da "Kürt protestoları"nın⁸²⁷ sebebi olarak "Türk/Kürt çatışması"nın Türkiye'den Almanya'ya "sıçraması"⁸²⁸ gösterilmektedir. Sol

⁸²² "Neue Ausrichtung der türkischen Kurdenpolitik nicht in Sicht", *Die Welt*, 17.2.1999.

⁸²³ A.g.y.

⁸²⁴ A.g.y.

⁸²⁵ Sommer: "Die falsche Front", a.g.y.

⁸²⁶ Jürgen Gottschlich: "'Deutscher Herbst' in der Türkei", *TAZ*, 20/21.2.1999.

⁸²⁷ 17.2.1999 tarihli *FAZ*'in birinci sayfa manşeti.

⁸²⁸ Berlin Yabancılar Sorumlusu Barbara John'un demeci (*TAZ*, 19.2.1999, s.2); nm: "Öcalan und Integration, a.g.y.

eğilimli **Frankfurter Rundschau**'nun manşetine göre "Almanya bir başka ülkenin temsili sahnesi",⁸²⁹ sağcı **Die Welt**'in baş makalesine göre "başkalarının savaşının yürütüldüğü alan"dır.⁸³⁰ Esasen konu "Türkiye'nin kendi iç çatışmaları olup" o yüzden "Türkiye'ye çağrı yapılmalıdır". Ne var ki, "Kürt sorunu bir Avrupa sorununa dönüştüğünden, Avrupalılar artık kendilerini bu sorunun dışında tutamazlar"mış.⁸³¹

Büyük, küçük Alman gazetelerinde konuya ilişkin yazıları çıkan gazetecilerin tümüne göre "Kürtler le Türkler arasındaki çatışma ülkemizde yürütülmektedir" ya da "Türklerle Kürtler arasındaki savaş Avrupa kentlerinde sürdürülmektedir".⁸³²

"Başka hiçbir Avrupa ülkesinde bu kadar Türk ve Kürt, -tabii PKK sempatisi- yaşamadığı için",⁸³³ Almanya "protestoların merkezi oluyor"muş. **Lerch (FAZ)** bu iddiaya sayılarla açıklık getiriyor: "*Almanya'da yaşayan 2,2 milyon Türkiye vatandaşı -Avrupa ülkeleri arasındaki en büyük oran- 400 ila 600 bin arasında Kürt var*".⁸³⁴ Yazar bu durumun sebebini de açıklıyor: "*Son askerî darbeden sonra Türkler, bu arada birçok Kürt, yoğun bir şekilde Almanya'da kendilerine sığınak aradı*".⁸³⁵ "Ne var ki, bu halk gruplarının sayıca küçümsenemeyecek bir bölümü, köken ülkeye kilitli kalıyorlar. Türk/Kürt çatışmasının Almanya'ya sıçraması, bunun delilidir".⁸³⁶

Süddeutsche Zeitung'tan **Prantl** daha dramatik ifadeler kullanıyor: "Bu ortam tabii Almanya'ya da sığıyor. Almanya'da iki milyon Türkiye vatandaşı yaşıyor, onların üçte biri Kürt kökenli. *Türkiye'nin*

⁸²⁹ "Stellvertreter Schauplatz", *FR*, 17.2.1999.

⁸³⁰ Martin S. Lamberger: "Der Staat muss Staerke zeigen", *Die Welt*, 18.2.1999.

⁸³¹ "Europas Verantwortung", *FR*, 19.2.1999.

⁸³² Adrian Zielcke: "Erst Kurden, dann Albaner?", *Stuttgarter Zeitung*, 22.2.1999.

⁸³³ Volker Zastrow: "Ende des Burgfriedens", *FAZ*, 18.2.1999.

⁸³⁴ Lerch: "Lange Zeit...", a.g.y.

⁸³⁵ A.g.y.

⁸³⁶ Nm: "Öcalan und Integration", a.g.y.

güneydoğusunda zulüm görenler, onların akrabaları, -Alman silâhlarıyla dayaklan köyler, onların köyleri”⁸³⁷

CDU/CSU fraksiyonu başkan yardımcısı **Rüttgers**'e göre “Alman topraklarında Türkiye'nin iç çatışmaları yürütülmektedir ve buna izin verilemez”⁸³⁸ Berlin Belediye Başkanı **Diepgen (CDU)**, “uluslararası sorunların Alman topraklarında açık şiddet eylemlerine yol açmasına izin verilemez” diyor.⁸³⁹ Aynı partiden -Hessen eyaletinin yeni başbakanı- **Koch** da aynı hususu vurguluyor: “yabancı ülkelerin çatışmalarının ülkemizde taşınmasına asla tahammül etmeyiz”⁸⁴⁰ Eski Dışişleri Bakanı **Kinkel** de, “Türk/Kürt çatışması Almanya'da yürütülemez, buna izin verilemez” diyor.⁸⁴¹

Hessen eyaleti Anayasa'yı Koruma Dairesi başkanı **Hartmut Ferse**, PKK taraftarlarının Almanya'daki “aksiyonları”nı, PKK'nın ve askerî potansiyelinin var olduğunu sergilemek amacıyla pençe göstermek” şeklinde değerlendiriyor. Ne var ki; “PKK'nın daha sonra pençesini çektiği görülmüş”müş.⁸⁴²

5.1. Video görüntüleri

“Şiddet de kullanılan Kürt protestoları”nın (**FAZ**) bir sebebi de, *Türk istihbarat elemanlarının, Öcalan uçakta Türkiye'ye getirilirken çektikleri* filmin çarşamba akşamı, Alman televizyon kanallarında gösterilmesiymiş. **Berlin İçişleri Senatörü Wertebach (CDU)** bu görüşte.⁸⁴³ *Bulvar* gazetesi **Bild am Sonntag**,⁸⁴⁴ birinde Öcalan'ın uçakta elleri bağlı, öbüründe iki Türk

⁸³⁷ Prantl: “Kurden haben keine Freunde”, a.g.y.

⁸³⁸ “Schily droht”, *FAZ*, a.g.y.

⁸³⁹ “Drei Kurden in Berlin erschossen”, *FAZ*, a.g.y.

⁸⁴⁰ A.g.y.

⁸⁴¹ “Kinkel raet...” a.g.y.

⁸⁴² “Die PKK vor einem Richtungsstreit”, *FAZ*, 18.2.1999.

⁸⁴³ “Wertebach verteidigt Berliner Polizei”, *FAZ*, 19.2.1999.

⁸⁴⁴ *Bild* gazetesinin pazar versiyonu olan bu gazetesinin tirajı iki milyon üzerinde (Tatsachen, a.g.e., s.440).

bayrağı önünde çekilmiş fotoğraflarının yer aldığı bir makaleye, "Türkiye ortalığı işte böyle kızıştırıyor" manşetini atıyor.⁸⁴⁵ Aynı makalede görüşlerine yer verilen **Udo Steinbach** şöyle diyor: "Bu resimleri bir provokasyon olarak değerlendirmek gerekir...Bu tür resimler Kürtlerde kin ve nefret uyandırmaktadır".⁸⁴⁶ **Essen "Türkiye Araştırmalar Merkezi"** müdürü **Faruk Şen** de aynı kanaattedir: "Bu yolla sözde kuvvet sergilenmek isteniyor, fakat dışarıya etkisi iyi olmuyor".⁸⁴⁷ **Federal Anayasa'yı Koruma Dairesi** başkanı aynı gazetede, "Türk televizyonu" diyor, "ileride de Öcalan'a nasıl muamele edildiğini bu şekilde gösterirse ve Kürt sorununun politik bir çözümü için çaba gösterildiği yönünde duyumlar alınmazsa, şiddet eylemlerinin baş göstermesinden korkmak gerekir".⁸⁴⁸

Eski Dışişleri Bakanı Klaus **Kinkel** de (FDP), Öcalan'a ait fotoğraf ve görüntüler hakkında **Die Welt**'e verdiği demeçte şunları söylüyor: "Geçen yirmi dört saat zarfında Türkler Öcalan'ı kamuoyuna kelimenin tam anlamıyla öyle teşhir ettiler ki; bu hem onur kırıcıdır, hem de kötü bir stil. Bu, ortalığı sakinleştirmeyecek, gerginliği tırmandıracaktır".⁸⁴⁹

Süddeutsche Zeitung'tan **Wolfgang Koydl**'a göre basına verilen Öcalan görüntüleri, "Ankara'nın ucuz şovudur ve Türkiye bu yolla "kendisini dış dünyaya maskara etmektedir".⁸⁵⁰ Daha "Türkler geçtiğimiz yıl PKK'nın ikinci adamı Şemdin Sakık'ı ellerine geçirdiklerinde, bir Türk bayrağının önünde resmini çekmişlerdi - Bu, bir Kürt savaşçısına hakarettir. Tabii baş terörist Öcalan ağa düşünce, tiyatro bir numara büyük olmalıydı. Ne yapılmalıydı? Bildiniz! Apo iki Türk bayrağının önüne geçirildi...Öcalan filminin rejisörleri, çift dikiş sağlam tutar diye düşünmüş olmalılar...Fakat bu gülünç bayrak artışıyla Türkiye kendisini dış dünyaya

⁸⁴⁵ "So heizt die Türkei die Stimmung an", *Bild am Sonntag*, 21.2.1999.

⁸⁴⁶ A.g.y.

⁸⁴⁷ A..g.e.

⁸⁴⁸ A.g.y.

⁸⁴⁹ "Kinkel raet...", a.g.y.

⁸⁵⁰ Wolfgang Koydl: "Ankaras billige Show", *SZ*, 20/21.2.1999.

maskara etmektedir; ince düşünölmüş aşğılamalar, sadece ve sadece 'barbar' Türkler'e ilişkin önyargıları canlandırmaktadır".⁸⁵¹ Tabii film görüntülerinin değil, o görüntülerle alay eden Koydl'in Türkiye'yi "maskara etmeye" çabaladığını ayrıca belirtmeye gerek yok.

Aynı gazeteden **Heribert Prantl** da "Federal Almanya'daki karışıklıkların asıl sebebi"nin Öcalan'a ait film görüntüleri olduğunu belirtmeyi ihmal etmiyor: "PKK önderi Öcalan'ın Türk televizyonundaki görüntülerde iğrenç bir zafer olarak sergilenmesine duyulan öfke, Almanya'da bir Kürt kitle nevrozuna yol açıyor. Şu ana kadar kendilerini bilinçli bir şekilde Kürt olarak hissetmeyen, Almanya'da uslu ve dikkat çekmeden yaşayanlar dahi, şimdi yeniden Kürtleşiyor, 'kanlı canı' Öcalan'la dayanışmaya giriyorlar, çünkü onu artık bir canı olarak değil, Kürt davasının bir şehidi olarak görüyorlar".⁸⁵²

Federal Anayasa'yı Koruma Dairesi başkanı **Frisch** - bu çerçevede ileride de, "şiddete başvuru çatışmalar beklenmelidir" dedikten sonra eklemiştir: "Tabii şunu da kabul etmeliyiz ki, Kürtler Öcalan'ın tutukluluğuna ilişkin görüntülü haberlerle kızıştırılıyor".⁸⁵³

Münih "**Kürdistan Merkezi**" elemanı **Memo Arıkan** da aynı kanaatte: "Gerginliğin tekrar tırmanışa geçip geçmeyeceği, Kürtlere hakarete uğradıklarını hissettiren böyle görüntüleri Türkiye'nin bir daha yayınlamayacağına bağlıdır".⁸⁵⁴

6. "Mütarekenin sonu"

FAZ yorumcusu Volker Zastrow'un makalesi "mütarekenin sonu" başlığını taşıyor. Zastrow, "hukuk devleti" Almanya ile PKK arasında 1996

⁸⁵¹ A.g.y.

⁸⁵² Prantl: "Kurden haben keine Freunde", a.g.y.

⁸⁵³ "Kurden waren früher informiert als die Bundesregierung", FAZ, 22.2.1999.

⁸⁵⁴ "München und seine Kurden Ein SZ-Streitgespräch", 20/21.2.1999.

sonundan itibaren bir tür ateşkesin hüküm sürdüğüne işaret ediyor.⁸⁵⁵ Yazar, 1993 sonbaharından itibaren Almanya'da "PKK aktivistlerinin şiddet kullanılan taşkınlıklar" yaptıklarını; bunun sebebinin, Türk ordusunun ülkenin doğusunda, PKK'nın varlığını tehdit eden askerî operasyonları olduğunu belirtiyor.⁸⁵⁶ Almanya bu "taşkınlıklar"a, tepkisini PKK'yı yasaklayarak göstermiş. 1996 sonundan itibaren "özellikle Almanlara karşı hiçbir taşkınlık" meydana gelmemiş. Bu, bir tür mütareke sayesinde olmuş: "Hukuk devleti, federal başsavcılar şahsında; Alman toprakları üzerinde suç işlemekle suçlanan PKK teröristlerine verdikleri hükümlerde ölçsüzlük yapmadılar; buna mukabil örgüt de suç işlemedi, keza gerginliği tırmandırmaktan (*Eskalation*) sarfı nazar etti - buna "ihtiyatî tedbir" de denilebilir. Bu yola eski federal hükümet başvurdu. Yeni federal hükümetin de, Öcalan'ı ağır suçlar işlediği gerekçesiyle Alman güvenlik makamları tarafından hakkında uluslararası tutuklama emriyle aramasına rağmen, İtalya'dan istemeyerek, aynı rotaya şu ana kadar devam ettiği, hiçbir kuşkuya yer vermeyecek şekilde görüldü".⁸⁵⁷

Der Spiegel "mütareke"nin bir başka sebebine değiniyor: "1995 yılında iki Alman, o zamanlar genel karargâhı Suriye'de olan, Abdullah Öcalan'ın yanına gittiler. Eski Berlin İçişleri Bakanı **Heinrich Lummer (CDU)** ve **Federal Anayasa'yı Koruma Dairesi şube müdürü Klaus Grunewald** şiddete son verilmesi çağrısı yaptılar. *FKÖ başkanı Yaser Arafat ya da Afrika Ulusal Kongresi başkanı Nelson Mandela gibi, hor görülen bir teröristten saygın bir devlet adamına dönüşebileceği tasavvuru, Öcalan'ın içini gıdıkladı. Öcalan bu yolla Bonn'un görüşme partneri oldu ve şiddete hazır gözüpük adamlarını devamlı kendi yeni rotasına girmeye zorladı*".

"Buna karşılık olarak Alman makamları da PKK yasağını yumuşattılar. Gösterilerde PKK taraftarlarının yasak sembollerini sergilemelerini ya da Önder'in Köln Müngersdorf stadyumunda toplanan altmış bin Kürde uydu

⁸⁵⁵ Zastrow: "Ende des Burgfriedens", a.g.y.

⁸⁵⁶ A.g.y.

⁸⁵⁷ A.g.y.

telefonu aracılığıyla ateşli bir çağrı yapmasını cömertçe görmezlikten geldiler.”

“Öcalan'ın yakını **Ali Gazi** (Ghasi), vaktiyle yakalanmış olan PKK kadrolarına düşük cezalar koparmak için Federal Savcılıkla pazarlıklar yaptı. Konsept başarılıydı: Kürtler mahkemede, geçmiş yılların karışıklıklarından pişmanlık duyduklarını ifade ettiler, Alman topraklarında bir daha terör eylemi yapılmayacağına dair teminat verdiler”.⁸⁵⁸

Görüldüğü üzere eski Federal Hükümet de PKK ile işbirliğine gitmiş, bir başka deyişle örgütle “anlaşma”lar imzalamıştır. Ülkede huzura karşılık yumuşak cezalar verilmiştir. Bu, hukuk devleti Almanya'nın iç politikasıdır.

7. Diplomatik temsilciliklerin işgali ve “gerginliği düşürme” (Deeskalation) politikası

“Gerginliği düşürme” politikasına PKK taraftarlarının Almanya'da diplomatik temsilcilikleri ve parti merkezlerini işgalinden sonra da devam edildiği görülmektedir. İlginç olan, özellikle **Yeşiller** partisine mensup politikacıların eski muhafazakâr hükümetin politikasını izlemekle yetinmeyip, -PKK ile ilişkilerde- hadsiz hesapsız bir noktaya tırmandırmalarıdır. Berlin Yunan konsolosluğunun işgali sırasında, **Yeşiller**'den **Özdemir** ve **Koşan**, **PDS**'ten **Sayan** - bu son ikisi “Kürt asıllı Almanlar” olarak tanımlanıyor⁸⁵⁹ - ayrıca gene **Yeşiller**'den- eski RAF avukatlarından - **Ströbele**, PKK'lı işgalcilerle “arabuluculuk görüşmeleri” yapmak üzere Berlin'e gitmişlerdir. PKK'lılar, serbestçe ve kimlik kontrolü yapılmadan ayrılabilirlerken vaadi kendilerine verildikten sonra, Yunan temsilciliğini boşaltmışlardır.⁸⁶⁰ Frankfurt'taki Yunan temsilciliğinin

⁸⁵⁸ “Blutrache für Apo”, *Der Spiegel*, a.g.y.

⁸⁵⁹ “Hat die Nachgiebigkeit der Polizei die Gewaltaeter ermuntert?”, *FAZ*, 20.2.1999. *FR*'ye verdiği bir demeçte Sayan, “onlar beni leş yaparlar” ifadesini kullanıyor. “Onlar”la Sayan, Türkleri kastediyor, yani “işkenceciler”i. Sayan, “Türk devletini kastediyorum” diyor (*FR*, 17.2.1999).

⁸⁶⁰ “Drei Kurden in Berlin erschossen”, a.g.y.; “Hat die Nachgiebigkeit...”, a.g.y.

işgalinde, arabuluculuk yapması için **Yeşiller**'den **Cohn-Bendit** çağırılmıştır. Kendi ifadesine göre, "çağırın", Frankfurt polis teşkilâtıdır.⁸⁶¹ Frankfurt eyleminde de "tahmini güç sonuçları beraberinde getirecek bir tırmanmayı önlemek amacıyla"⁸⁶² işgalcilerin kimlik kontrolü yapılmamıştır. Bu, yeni "deeskalasyon" politikası olup, özellikle **Yeşiller**'den⁸⁶³ alkış toplamaktadır. "Gösteri ve protesto eylemlerinde, yasak PKK sembollerinin ve Öcalan posterlerinin, devlet makamlarının aksiyonuna yol açmaksızın"⁸⁶⁴ gösterilmesi",⁸⁶⁵ bu yeni "deeskalasyon" politikasının icaplarından. Kaldı ki, "hukuk devleti gücünü ancak bu şekilde gösterebilir".⁸⁶⁶

Yukarıda anlatılan stratejinin yeni olmadığı meydandadır. Bir **FAZ** yazarı, 1996 sonunda Almanya ile PKK arasında yapılan "mütareke"den bu yana, "sınırlı bir deeskalasyon oyunu"nun oynandığından bahsediyor. PKK taraftarlarının arbedeleri, Nevruz ve 1 Mayıs'a ilişkin Berlin "kargaşa takvimi"nde sağlam bir yere sahipmiş.⁸⁶⁷ "Bir gösteride...Almanca pe-ka-ka diye bağınırsa, bu yasak bir örgütün propagandası yapmak oluyordu ve müdahale etmek gerekiyordu. Göstericilerin ağzından çıkan slogan Türkçe pe-ke-ke'yi andırdığı vakit, bir polis amiri 'dünyadaki bütün dilleri anlayacak hâlimiz yok herhâlde' diyerek pasif kalabiliyordu".⁸⁶⁸ "Berlin polisi bu sınırlı deeskalasyon oyununu öyle güzel oynuyordu ki, bunun ebebiyete kadar süreceği düşünülebilirdi".⁸⁶⁹ 16.2. günü Bonn Kenya Elçiliği işgal edildiğinde de, polisler, "göstericilerin sloganlarını anlayamadıkları" mazeretine sığınmışlardı: "...Daha sonra hepsi bozuk bir

⁸⁶¹ A.g.y.

⁸⁶² A.g.y.

⁸⁶³ "Hat die Nachgiebigkeit...", a.g.y.; ayrıca bak.: Severin Weiland: "Richtige Strategie - Die Polizei reagiert massvoll auf militante Proteste der PKK-Anhaenger", taz, 20/21.2.1999.

⁸⁶⁴ Weiland: "Richtige Strategie", a.g.y.

⁸⁶⁵ "Am Handy vorbereitet für den Tag X", FR, 17.2.1999.

⁸⁶⁶ Weiland: "Richtige Strategie", a.g.y.

⁸⁶⁷ Konrad Schuller: "Was geschieht nach dem Schock?", FAZ, 19.2.1999.

⁸⁶⁸ A.g.y.

⁸⁶⁹ A.g.y.

Almanca'yla 'beni PKK'yım' (ich bin PKK) diye haykırdı, polisler tabii bunu da anlamadılar, o yüzden de müdahale etmediler".⁸⁷⁰

8. PKK taraftarlarının eylemlerinden çıkarılan sonuçlar

PKK taraftarlarının Almanya'daki arbedelerinde, meselenin aslında "Kürt azınlığın arzuları"⁸⁷¹ olduğunda, yorumcuların tümü hemfikirdir. Federal İçişleri Bakanı **Schily (SPD)** "Almanya'da yaşayan Kürtler'e, "şiddete dayanan bir tarz, davanıza hiç yarar sağlamaz" demektedir.⁸⁷² **SPD** milletvekili **Zapf**, "Türkiye artık demokratik Kürt partileriyle diyaloga girmelidir" talebinde bulunmakta, "Avrupa Birliği...Türkiye'deki sorumlularla sıkı bir işbirliği içinde çatışmaya politik bir hâl çaresi bulmalıdır" çağrısı yapmaktadır.⁸⁷³

Hamburg Yabancılar Sorumlusu **Günter Apel** de (SPD), "Kürtler, Hamburg'ta davalarına duyulan sempatiyi yüzde yüz harcadılar"⁸⁷⁴ dedikten sonra ilginç bir hususu vurguluyor: "Sürgün Kürtlerinin, yurtdışında, yurtlarındaki menfaatlerini temsil edecek dostlara ihtiyacı var".⁸⁷⁵

Münih **Geschwister Scholl Enstitüsü**'nde siyaset bilimci olarak çalışan **Reşat (Reshat) Özkan**, **Süddeutsche Zeitung**'a: "Şiddete meyilli Kürt değil, gösteri yapan binlerce duygu yüklü Kürt tanıyorum" diyor. "Kaybı olan, intikam alacaktır. Ben şahsen **SPD** eyalet merkezinin işgal edilmesini her şeyden önce şunun için kınıyorum, zira **SPD**'nin Kürtlere belli bir sempatisi vardır".⁸⁷⁶

⁸⁷⁰ Hans-Werner Loose & Wulf Schmiese: "Zahn um Zahn...", a.g.y.

⁸⁷¹ Adam: "Die Kurden und ihre Grenzen", a.g.y.

⁸⁷² "Schily droht", a.g.y.

⁸⁷³ A.g.y.

⁸⁷⁴ "Apel: 'Es ist nur eine Minderheit der Kurden'", a.g.y.

⁸⁷⁵ Monika Kappus: "Nicht alle für wenige", FR, 19.2.1999.

⁸⁷⁶ "München und seine Kurden", a.g.y.

CDU/CSU fraksiyonunun dış politika sözcüsü **Karl Lammers**, “şimdi mutlaka bir Avrupa/Amerika atağına geçilmelidir, zira Türk ordusuna ancak bu şekilde baskı yapılabilir” görüşündedir.⁸⁷⁷

Eski Dışişleri Bakanı **Kinkel** sükût-u hayale uğramıştır: “Öcalan için uluslararası bir mahkeme kurulması yönünde, uluslararası düzlemde bu kadar az çaba gösterilmiş olması, beni hayal kırıklığına uğratmıştır”.⁸⁷⁸

Yeşil politikacılar “Almanya’daki Kürtleri teröre başvurmamaya”⁸⁷⁹ çağırılmış; fakat “her iki taraftan otuz bin insanın ölümüne ve milyonlarca sivil Kürdün yurtlarından sürülmesine yol açan acımasız, hunhar savaş düşünüldüğünde,⁸⁸⁰ onların duygularını anlamak gerekir”⁸⁸¹ demişlerdir. **Yeşiller**’in Avrupa milletvekili **Cohn-Bendit**, Frankfurt Yunan temsilciliğini işgal edenlerle (polis) arasında arabuluculuk yaparken, işgalcilere, “Avrupa Parlamentosu nezdinde uluslararası bir Kürdistan konferansı, Alman Dışişleri Bakanlığında da bir Kürt delegasyonuna hearing imkânı verilmesi için çaba harcayacağına dair söz verdiği”ni söylüyor.⁸⁸² Öcalan’ın avukatı **Britta Böhler**⁸⁸³ de bir “uluslararası Kürdistan konferansı” talep ediyor.⁸⁸⁴ Aynı şekilde Yeşil politikacı **Beer** de, “Türkiye’de savaş - Politik bir çözüm için vakit geldi” adlı “diyalog” grubunun⁸⁸⁵ kurucusu siyaset bilimci **Buro** ile birlikte, “Avrupa ülkelerinin, Kürt çatışmasına barışçıl bir çözüm aramaları gerektiği”ni belirtiyor.⁸⁸⁶

⁸⁷⁷ “Verlegene Fahndung nach dem goldenen Gedanken”, FR, 19.2.1999.

⁸⁷⁸ “Kinkel raet...”, a.g.y.

⁸⁷⁹ “Schily droht...”, a.g.y.

⁸⁸⁰ A.g.y.

⁸⁸¹ A.g.y.

⁸⁸² “Bei Cohn-Bendit sieht CDU rot”, SZ, 19.2.1999.

⁸⁸³ Eski RAF üyesi olan ve Amsterdam’da çalışan Böhler hakkında Öcalan, İmralı duruşmaları sırasında, “bu kadın benim ne avukatım, ne de temsilcimdir” demiştir.

⁸⁸⁴ “Rechtswidriger Piratenakt”, FR, 17.2.1999.

⁸⁸⁵ Bu grubun yayınları, Alman Protestan Kilisesi tarafından finanse edilmektedir (Mehmet Şahin: Türkiye: Ausweg aus der Sackgasse. Zur friedlichen Lösung der Kurdenfrage, s.2, Idstein 1997).

⁸⁸⁶ “Europa vergab Friedenschance”, a.g.y.

Michael Lüders de (*Die Zeit*) "Sorun"un "sadece PKK'yı Almanya'da yasaklamakla, şiddete başvuran Kürtleri sınırdışı etmekle çözülemeyeceği"nden emin. "Bu günlerdeki Kürt şiddeti gösteriyor ki; Kürt sorununun Avrupalılılaşması durdurulamaz...PKK taraftarları, Ankara'nın Avrupa'dan baskı gelmediği takdirde çark etmeyeceğinden eminler".⁸⁸⁷ Aynı derginin yazarı olan **Theo Sommer** de, "son taşkınlıklar" diyor, "her şeyden önce şunu kanıtladı: Kürt sorunu çoktan bir Avrupa sorunu olmuştur - tabii büyük ölçüde özel bir Alman sorunu aynı zamanda...Anadolu'daki iç savaşın kendi topraklarımıza sıçramasını engellemek istiyorsak, -Ankara'daki hükümet, Kürt çatışmasını istediği kadar kendi 'iç sorunu' saymaya devam etsin- biz yerliler (Almanlar) mutlaka müdahale etmeliyiz".⁸⁸⁸

Die Welt muhabiri **Evangelos Antonaros**: "PKK'nın Öcalan'dan sonra siyasî önderi olan Cemil Bayık da, Avrupa'da şiddete başvurulmaması çağrısında bulunuyor" diyor.⁸⁸⁹ Yazara göre, "Bayık Kürt televizyonunda, 'protestolarınızı demokratik çerçevede yapın!' demiş."⁸⁹⁰ **Wolfgang Koydl**'in "Kürt savaşçısı"⁸⁹¹ diye tanıttığı Bayık, "şiddetin Kürt menfaatlerine politik zarar verdiğinden yola çıkıyor"muş.⁸⁹²

Turizmci **Vural Öger** de⁸⁹³ **Die Welt**'e verdiği mülâkatta: "Sadece tek bir çözüm var, barışçı bir çözüm... Uluslararası toplumun şimdi objektif bir şekilde sorunu ele alacağını umuyorum. Zira bu aynı zamanda bir Avrupa sorunu olmuştur" diyor.⁸⁹⁴

⁸⁸⁷ M. Lüders: "Warum die PKK...", a.g.y.

⁸⁸⁸ T. Sommer: "Die falsche Front", a.g.y.

⁸⁸⁹ Evangelos Antonaros: "Flügelkaempfe in der PKK", *Die Welt*, 19.2.1999.

⁸⁹⁰ A.g.y.

⁸⁹¹ Koydl: "Ankaras billige Show", a.g.y.

⁸⁹² Antonaros: "Flügelkaempfe...", a.g.y.

⁸⁹³ Vural Öger, Theo Sommer gibi, Alman-Türk Vakfı'nın kurucu üyesidir.

⁸⁹⁴ "Es gibt nur eine einzige, eine friedliche Lösung", *Die Welt*, 18.2.1999.

Stern dergisinin baş redaktörü **Michael Maier**, “Almanya Kürtlere yardım etmelidir” başlığı altında; “uluslararası devletler topluluğunu, Kürtlere özgürlük, onur ve kendi kaderini tayin edebilecekleri bir yaşam sağlamak için aktif olmaya” çağırıyor.⁸⁹⁵ Bundan da öte, “**Joschka Fischer** öncelikli olarak ‘Kürtlere otonomi’ konusuna eğilmeli”ymiş. “Bu, hem **Yeşillerin** geleneğine son derece uygun bir angajman olur, hem de Almanya’ya ve Kürtlere fayda sağlar”mış.⁸⁹⁶

Frankfurter Rundschau’nun bayan yorumcusu **Andrea Seibel** kendi kendisine soruyor: “Acaba Kürtler, politik mücadelede arbededen, kendini yakmadan daha sivil araçların da var olduğunu nihayet öğrenecekler mi?”⁸⁹⁷ Yazar, “İşte o zaman Avrupa’nın sempatisinden emin olacaklardır” diyor.⁸⁹⁸ Aynı gazetenin bir başka yazarına göre Avrupa şimdi girişimde bulunmak zorundadır: “Türk hükümeti ve özellikle de Türk subaylar sınıfı, eldeki bütün politik yollarla, (Kürtlerle) iç barışma, (Kürt kimliğini) tanıma ve (Kürtlere) eşitlik verme rotasına çark ettirilmelidir. Bu, geciktirilmeye tahammülü olmayan bir Avrupa görevidir”.⁸⁹⁹ Bu gazete, Avrupa Birliği’ne, “Balkan çatışmasında olduğu gibi davranması” çağırısı yapıyor: “Avrupa Birliği, caddelerindeki PKK şiddeti sayesinde, Kafkaslar’daki çatışmanın politik çözümünde yatan politik menfaatinin, Balkanlar’daki barış çözümlerinden daha küçük olmadığını öğreniyor”.⁹⁰⁰

Münih “**Kürdistan Merkezi**”nden **Memo Arkan** da aynı kanaatte: “Kosova konusundaki hareket tarzı Kürtlerde, Avrupa’nın insan haklarına riayet edilmesini sağlamak amacıyla başka ülkelere de askerî müdahalede bulunacağı umudunu doğurdu”.⁹⁰¹

⁸⁹⁵ Maier: “Deutschland muss den Kurden helfen”, a.g.y.

⁸⁹⁶ A.g.y.

⁸⁹⁷ Andrea Seibel: “Stunde der Wahrheit”, *Die Welt*, 17.2.1999.

⁸⁹⁸ A.g.y.

⁸⁹⁹ “Kurden im Abseits”, a.g.y.

⁹⁰⁰ “Stellvertreter Schauplatz”, a.g.y.

⁹⁰¹ “München und seine Kurden”, a.g.y.

"Tehdit altındaki halklar derneği" başkanı **Tilman Zülch - Frankfurter Rundschau**'da -"Balkanlar'daki hareket tarzının aynısı"nı talep ediyor, Nato ülkelerini, "çifte standartlı ahlâkları"ndan ötürü eleştiriyor: "Arnavutların kıyımından geçirilmesine karşı Kosova'ya müdahale ediyorlar, oysa Türkiye'ye silâh yolluyorlar".⁹⁰² **Zülch**, Federal Alman hükümetine ve Nato devletlerine, "Öcalan'la birlikte Türk ordusunun generallerini ve önde gelen Türk politikacılarını insanlığa karşı suç işlemekten uluslararası bir mahkemeye çıkarmaları"nı talep ediyor.⁹⁰³ Zira "Türk ordusu da binlerce Kürdün katlinden, idamından, haksız yere hapse atılmasından, işkencelerden geçirilmesinden ve kaybedilmesinden sorumlu tutulmalıdır".⁹⁰⁴

SPD'nin dış politika sözcüsü **Zöpel**, Türkiye'de yaşananları Kosova'daki olaylarla karşılaştırırken, "ahlâken her ikisi de aynı şekilde değerlendirilmelidir, ancak Türkiye'yi tehdit etmek daha güçtür" diyor.⁹⁰⁵

PKK'nın Avrupa sözcüsü Mesgin Şen de "paralelliğe" işaret ediyor: "Savaş şimdiye kadar Kürdistan'da, dağlardaydı. Gelecekte (cephe) genişletilmek zorundadır...Savaştan söz ediyorum, Eski Yugoslavya'da, Kosova'daki gibi ya da İsraililerle Filistinliler arasındaki gibi savaştan".⁹⁰⁶

TAZ'dan **Jürgen Gottschlich**, "dışarıdan yapıcı bir müdahale"yi "son derece acil bir zorunluluk" olarak görüyor: "Şimdi adım adım barış zemini hazırlanmak isteniyorsa, galiplerin mağlûplara kendilerini cömertçe göstermeleri gerektiğini Ankara'ya kuvvetle telkin etmekten daha önemli bir şey yoktur...Kürt azınlığının Kürt azınlık olarak tanınmaya hakkı olduğu, Ecevit'in ve onunla birlikte askerlerin kafasına sokulmalıdır. Bu kolay olmayacaktır...(Bunun için) gerekli otoriteyle devreye girecek bir güç varsa, o, ABD'dir...Avrupalılar bir şeyler yapmayı arzuluyorlarsa, belki State

⁹⁰² Edgar Auth: "Menschenrechtler...", a.g.y.

⁹⁰³ A.g.y.

⁹⁰⁴ A.g.y.

⁹⁰⁵ "Die Türkei muss...", TAZ, a.g.y.

⁹⁰⁶ "Die Kurden sind bereit...", TAZ, a.g.y.

*Department'a, sadece Kosova Arnavutlarının değil, Türkiye'deki Kürtlerin de kültürel hakları olduğunu hatırlatabilirler”.*⁹⁰⁷

Bonn “**Kürdistan Enformasyon ve Dokümantasyon Merkezi**”de, “politik ve barışçıl bir çözüm bulunması amacıyla Kürt sorunu hakkında uluslararası bir konferans düzenlenmesi” ve “Kürt sorununun bir Avrupa görevine dönüştürülmesi” çağrısı yapıyor.⁹⁰⁸ Federal Almanya sathında “ilticacılarla ilgilenen” **Pro Asyl**⁹⁰⁹ örgütü de⁹¹⁰ Almanya'nın Avrupa Birliği dönem başkanlığında “Kürt çatışmasına uluslararası konferans” düzenlenmesini talep etmektedir. Adı geçen örgüt “önümüzdeki eyalet içişleri bakanları konferansında, (Türkiye'ye) geri gönderilmeleri durumunda Kürtleri bekleyen tehlikelerin de görüşülmesi gerektiği”ni belirtmiştir.⁹¹¹ Zira: “**Aşağı Saksonya Eyaleti İlticacılar Konseyi'nin Türk İnsan Hakları Derneği** (İHD) ile birlikte hazırladıkları bir dokümantasyonda, Türkiye'ye sınır dışı edilen on bir Kürdün tutuklandığı ve işkenceden geçirildikleri kanıtlanmıştır”. Bu dokümantasyon, “Türkiye'de Kürtlere yönelik zulmün bireysel olmadığını göstermektedir”.⁹¹²

Udo Steinbach, *Bild* gazetesinde “genel bir analiz” sunuyor: “*Federal Hükümet bütün bu meselede en büyük hatayı işlemiştir! Federal Hükümet Öcalan'ı istememekle, Öcalan konusunu Kürt sorununun çözümü yolunda bir stratejiye dönüştürme şansını tepmiştir. (Öcalan'ı alsaydık) onu mahkemeye çıkarırdık. Öcalan silâhlı mücadeleye son verdiğini açıklardı. Öcalan mahkûm edilirdi ve Almanya da Türkiye'ye bizde hukuk devletine değer verildiğini gösterirdi. Buna mukabil Türklerden, hukuk devleti ilkelerine daha fazla uymalarını talep edebilirdik”.*⁹¹³

⁹⁰⁷ Gottschlich: “Deutscher Herbst' in der Türkei”, a.g.e

⁹⁰⁸ Edgar Auth: “Menschenrechtler...”, a.g.y.

⁹⁰⁹ Bu örgütün etkinlikleri, Alman Katolik ve Protestan Kiliseleri ile Almanya'nın en büyük sendikası olan DGB tarafından finanse edilmektedir (*Mindesandforderungen an ein neues Asylrecht*, s.29, Köln 1999).

⁹¹⁰ Eva Weikert: “Pro Asyl verlangt Abschiebestopp”, *FR*, 19.2.1999.

⁹¹¹ A.g.y.

⁹¹² A.g.y.

⁹¹³ Steinbach: “Was wir erleben...”, a.g.y.

8.1 “Kürtlerin Türkiye’ye sınırdışı edilmesi”

Partilerin tümünden birçok Alman politikacı, “taşkınlıklar esnasında şiddet kullanarak suç işlemiş Kürtler”in cezalandırılması ve Türkiye’ye gönderilmesi gerektiği yönünde görüş bildirmektedir. Ne var ki, “Türkiye’deki insan hakları ihlalleri”, sınırdışı etme konusunda bir “problem”dir.

Süddeutsche Zeitung’tan **Wolfgang Koydl**, “Türkiye” der, “bir hukuk devletinden çok, şaibeli avukatların cenneti kanuncu bir devlettir”.⁹¹⁴

Federal İçişleri Bakanı **Schily (SPD)**, “tüm Kürt göstericileri ve yasak Kürdistan İşçi Partisi taraftarlarını şiddet eylemlerine katılmamaları konusunda uyarıyor. ‘Ceza kanununu ihlâl edenler, sınır dışı edilebileceklerini hesaba katsınlar’ diyor”.⁹¹⁵ Ne var ki; yasaların sertleştirilmesi, “suç işlemiş olsalar bile, insanları ölüme ya da işkenceye yollamaya sevk etmemelidir”.⁹¹⁶ **Schily**, “*Türk meslektaşlarıyla sınırdışı edilenler için güvenlik garantileri verilmesini sağlayan bir mektup yazışması yürüten sefeli Kanther’in tarzına bağlı kalacağını vurgulamaktadır*”.⁹¹⁷ **Schily** bir başka vesileyle, “kimseyi, hatta en ağır suçları işleyenleri bile, işkence ya da ölüme maruz kalabilecekleri bir ülkeye göndermeyeceğiz” demiştir.⁹¹⁸

FDP genel sekreteri **Westerwelle** de, “suçluların kararlı bir biçimde Türkiye’ye gönderilmeleri” yönünde görüş bildirmiş,⁹¹⁹ fakat “*Türkiye ile görüşmeler yoluyla, Kürt suçluları Türkiye’de dürüst bir yargılamanın beklediği, güvence altına alınmalıdır*” demiştir.⁹²⁰ Ayrıca Federal Hükümet

⁹¹⁴ Wolfgang Koydl: “Alles streng nach Gesetz”, SZ, 20/21.2.1999.

⁹¹⁵ “Drei Kurden in Berlin erschossen”, a.g.y.

⁹¹⁶ “Streit um Konsequenzen aus Kurden-Krawallen”, SZ, 19.2.1999.

⁹¹⁷ “Die Türkei kündigt ‘Reuegesetz’ für Kurden an”, Die Welt, 22.2.1999.

⁹¹⁸ A.g.y., ayrıca bak.: Spiegel röportajı: “Klare Kanten zeigen”, 22.2.1999, s.26.

⁹¹⁹ “Opposition für Ausweisung gewalttaetiger Kurden”, FAZ, 19.2.1999.

⁹²⁰ A.g.y., ayrıca bak.: Bild am Sonntag, 21.2.1999, s.2 v.d.

de, Almanya'nın AB dönem başkanlığını, "Avrupalıların ortak bir tavır takınmasını sağlamak yönünde kullanmalıdır".⁹²¹

Baden-Württemberg eyaleti içişleri bakanı **Schaeuble (CDU)**, "Türkiye ile devletler hukuku uyarınca anlaşmalar yapılarak, PKK taraftarlarına bu ülkede hukuk devleti kurallarına göre muamele edileceği garanti altına alınmalıdır" talebinde bulunmuştur. Zira "yargıçlar, bu insanların bedenlerinin ve yaşamlarının Türkiye'ye ayak basar basmaz tehlikede olacağından korkmaktadırlar".⁹²² **CDU** grup başkanı **Rüttgers - Bild** gazetesine verdiği bir mülâkatta- "Türk meslektaşlarıyla, sınırdışı edilen hiçbir şahsa yurduna döndüğünde hukuk devleti kurallarına aykırı muamele edilmeyeceğini garanti altına alan bir anlaşma yapan eski İçişleri Bakanı Kanther gibi, Federal Hükümet'in Türkiye ile devletler hukuku uyarınca anlaşmalar yapması"ni talep etmiştir.⁹²³

Bayern eyaleti İçişleri Bakanı **Beckstein** da(**CSU**) (suçluların) sınırdışı edilmeleri gerektiğini belirtmiş, fakat önce "Türkiye ile devletler hukuku çerçevesinde anlaşmalar yapılmasının şart olduğu"na işaret etmiştir.⁹²⁴ Keza "Avrupa Polis Sendikası" başkanı **Lutz** da, hem (suçluların) Türkiye'ye sınırdışı edilmesi gerektiğini belirtmiş, hem de "Türkiye ile devletler hukuku çerçevesinde anlaşmalar" yapılması çağrısında bulunmuştur.⁹²⁵

Yeşiller (suçluların) Türkiye'ye sınırdışı edilmesine karşıdır. Yeşil milletvekili **Beer**, "(Bir Kürdü) Türkiye'ye sınırdışı etmek, o kişiyi ölüme göndermek demektir" diyor. Zira, "Türkiye'de işkence yapıldığı tescillidir".⁹²⁶ Tam tersi: "Almanya'da Kürtler, Türkler ve Almanlar arasında diyalog kurulmalı, Türkiye'de barış süreci kuvvetlendirilmelidir".⁹²⁷

⁹²¹ "Opposition für...", a.g.y.

⁹²² "Beschleunigte Verfahren gegen PKK-Anhänger in Stuttgart", FAZ, 20.2.1999.

⁹²³ Bild am Sonntag, s.2.

⁹²⁴ "Opposition für...", a.g.y.

⁹²⁵ A.g.y.

⁹²⁶ A.g.y., ayrıca bak.: "Was soll mit den Straftätern geschehen?", Hamburger Abendblatt, 19.2.1999.

⁹²⁷ A.g.y.

PDS milletvekilleri sınırdışı uygulamasına kesinlikle karşıdılar. Onlar, "Kürt sorununun çözümü için uluslararası politik inisiyatifler" talep etmektedirler.⁹²⁸

Die Zeit yazarı **Sommer**, "PKK aktivistleri suç işledikleri takdirde yasaların tüm sertliği onları bulacaktır - inkârı mümkün olmayan hukukî sebepler bulunmadığı takdirde bu, sınırdışı etmeye kadar varabilir"⁹²⁹ dedikten sonra ekliyor: "Avrupa da artık nihayet Kürt sorununa eğilmek zorundadır".⁹³⁰

Stuttgarter Zeitung'tan **Werner Birkenmaier** "Kürtler ve şiddet - Ne yapmalı?" başlıklı yorumunda (PKK'lıların) sınırdışı edilip edilmeyecekleri konusunda sürdürülen tartışmayı âdeta özetliyor: "Türkiye'nin âdeti üzere Kürt azınlıklarına (metinde böyle) muamelesinde ölçü tanımadığı, Türk devletine karşı ajitasyona giren Kürtlere ise haydi haydi (kötü) muamele göstereceği bilindiğinden, hâkim görüş, bu tür suçluların Türkiye'ye gönderilemeyeceği yönündedir. Bu ise, Almanya'da şu paradoks sonucu doğurmaktadır: Kürtler, Türk düşmanı şiddet eylemleriyle kendilerini ne denli ön plâna çıkarırlarsa, Türkiye'ye gönderilmekten o derece korunurlar".⁹³¹

Alman politikacılarının ve gazetecilerinin konuya ilişkin ifadeleri, şu hususta hepsinin hemfikir olduğunu gayet açık bir biçimde ortaya koyuyor: Türkiye'de insan hakları ayaklar altına alınmakta, işkence yapılmaktadır; sınırdışı edilecek olanların bedenleri ve yaşamları tehlikededir; Türkiye bir hukuk devleti değildir. En sağdan (**CSU**) en sola (**PDS**) Alman politikacılarının tümü bu görüştedir. O nedenle (Türkiye ile) "devletler hukuku çerçevesinde anlaşmalar" yapılmalı; tabii bu arada Avrupa düzleminde ya da uluslararası düzlemde "Kürt sorunu" için çözüm bulunmalıdır.

⁹²⁸ A.g.y.

⁹²⁹ Sommer: "Die falsche Front", a.g.y.

⁹³⁰ A.g.y.

⁹³¹ Werner Birkenmaier: "Die Kurden und die Gewalt - Was tun?", *Stuttgarter Zeitung*, 19.2.1999.

9. Alman politikacıların görüşme partneri olan “ılımlı Kürt temsilcileri”

Alman Dışişleri Bakanlığı'nın bir sözcüsü **Süddeutsche Zeitung**'a, “Kürtlerin ılımlı temsilcileriyle zaten iyi temas içinde oldukları”nı söylemiştir.⁹³²

“ılımlı temsilciler”:

1-**Ali Ghazi** (bazen Ali Homam Ghasi): **Şah döneminde İran'ın Bonn'da sefaret müsteşarı**; Öcalan'ın yakın dostu ve sırdaşı; “Kürtlerin Bismarck”ı⁹³³ diye bilinen 1946 “otonom Kürt Cumhuriyeti”nin başkanı Muhammed Ghazi'nin oğlu; **1990 yılında Alman vatandaşlığına geçti; halen Bonn'da oturuyor.**⁹³⁴

Bu şahıs, muhafazakâr **Die Welt**'te ve “sol liberal” **Der Spiegel**'de boy gösteriyor.

- “*Halkının ılımlı ve çağdaş bir temsilcisi*”⁹³⁵ olarak tanıtılıyor, “PKK üyesi olmadığı” iddia ediliyor.⁹³⁶

- “Geçtiğimiz yıllarda, Öcalan'ın görevlendirmesiyle kulisler ardında sık sık arabuluculuk” yaptığı söyleniyor.

- “Birçok kez dönemin Başbakanı Kohl'e Öcalan'ın şahsî mesajlarını getirdim” diyor.⁹³⁷

- “En son 31.1.1999 günü Öcalan'la - Beyaz Rusya'dayken - temas” olmuş.⁹³⁸

⁹³² “Bei Cohn-Bendit sieht CDU rot”, a.g.y.

⁹³³ Ansgar Graw: “Vertrauter Öcalans: Wir hatten schon ein Asyl-Land gefunden”, *Die Welt*, 18.2.1999.

⁹³⁴ Spiegel röportajı: “Die PKK ist eine Massenbewegung”, 22.2.1999, s.32 v.d.

⁹³⁵ Graw: “Vertrauter Öcalans...”, a.g.y.

⁹³⁶ Graw: a.g.y.; Spiegel röportajı, a.g.y.

⁹³⁷ Graw: a.g.y.

⁹³⁸ A.g.y.

"İlimli Kürt temsilci" Ghazi'den seçmeler:

- "PKK uluslararası bir kitle hareketidir".⁹³⁹

- "Tam da Öcalan'a iltica hakkı tanıyacak bir ülke bulmuştuk. Birkaç gün içerisinde Öcalan o ülkeye seyahat edebilirdi".⁹⁴⁰

- "Öcalan İsviçre ya da Federal Almanya gibi bir modeli savunuyordu - Kürtlere otonomi imkanı tanıyacak güçlü federatif yapılara sahip merkezi bir devlet".⁹⁴¹

- "Türkiye Kürtlere karşı savaşırken, Kürt köylerini ve kentlerini imha ederken dahi dünyanın ne düşündüğüne aldırmıyordu".⁹⁴²

- "Öcalan duruşma gününe kadar sağ kalmaz. Bir yolunu bulup onu yok edecekler".

- "Eğer saldırılar olursa, bunlar Almanya'ya ya da turistlere karşı olmayacak, düşmanı hedefleyecektir".⁹⁴³

- "Öcalan'ın, kendisini kaçıran korsanlar tarafından açıkça hakir duruma düşürülmesi, PKK aktivisti olmayan Kürtleri de ateşlemiştir".⁹⁴⁴

- "Ulusal davaları uğruna kendilerini yakan öfkeli Kürtler, başka şeyler de yapabilir".

- "Kürdistan Merkez Komitesi Avrupa'daki, özellikle de Almanya'daki taşkınlıklara son vermek istiyor. Ben de hemşehrilerimden, misafirlik hukukunu istismar etmememelerini talep ediyorum. Kürtlerle olan dayanışmayı ateşe atamayız".⁹⁴⁵

⁹³⁹ Spiegel röportajı, a.g.y.

⁹⁴⁰ Graw: a.g.y.

⁹⁴¹ A.g.y.

⁹⁴² A.g.y.

⁹⁴³ A.g.y.

⁹⁴⁴ Spiegel röportajı, a.g.y.

⁹⁴⁵ A.g.y.

-"İdam hükmü bir felâket olur. Ceza infaz edilmese dahi, Almanya'da binlerce kişinin öleceği hesaba katılmalıdır".

-(PKK, şiddet eylemlerinden vazgeçmesi karşılığında, Bonn'dan bir takım taleplerde bulunuyor mu? sorusuna cevaben): "Parti, Öcalan'a dürüst davranılacağını, mahkemenin hukuk devleti kurallarına göre işleyeceğini güvence altına almak istiyor. PKK, Kürt çatışmasının ele alınacağı uluslararası bir mahkeme talep ediyor; bu konuda Federal Hükümet'in Ankara'ya baskı yapmasını bekliyor. Bonn bu hususta Kürt halkına borçludur...Şu ana kadar bir şey yapılmış değil. Fakat son karşılıklar, durumun iniflâka her an hazır olduğunu gösteriyor. Federal Hükümet şimdi harekete geçmelidir".⁹⁴⁶

2. **Mehmet Tanrıverdi:** "Almanya Kürt Toplumu" başkanı, "Avrupa Kürt Toplumu" (Euro-Kurd) genel sekreteri, sosyal demokrat ve Alman.⁹⁴⁷ Muhafakazar **Die Welt**'e verdiği mülâkatta Tanrıverdi'nin,

- "Yirmi yıldır Almanya'da yaşadığı ve Kürt taraftarı politika yaptığı",
- "Avrupa'daki bütün Kürtleri, şiddetten vazgeçmeye çağırdığı" belirtiliyor.⁹⁴⁸

Sözlerinden seçmeler:

- "Kürtler, devleti olmayan bir halktır".
- "Türkiye'de Kürtlere yapılmakta olan zulme karşı çıkan tek bir devlet yok dünyada".
- "Özellikle Alman hükümeti ahlâken, ezilen bir halk grubunun menfaatlerini savunmakla kendisini yükümlü saymalıdır".

⁹⁴⁶ A.g.y.

⁹⁴⁷ "Die deutsche Regierung drückt sich vor der Verantwortung", *Die Welt*, 19.2.1999.

⁹⁴⁸ A.g.y.

- "Almanya Türkiye'yi, Avrupa normlarına uygun bir insan hakları politikası çizgisine çekmelidir".

- "Schröder hükümeti, Kohl/Kinkel dönemindeki 'eleştirel diyalog'un dahi altına düşmüştür".

- "Schröder; (Almanya'nın) AB dönem başkanlığında Kürtler için bir Avrupa inisiyatifi başlatacağına dair sözünü tutmamıştır".

- "Türk seyahat acentaları ve dönercileri Türkiye'nin provokasyonlarını desteklememelidirler".

- "Türkiye'deki Kürt partilerinin en radikal olan PKK'nın şiddetine mesafeliyiz. Fakat ana hedefte (onlarla) birleşiyoruz: Kürtlerin kendi devletleri olmalıdır; en azından demokratik hakları olmalıdır".

- "Bu arada birçok Kürt, Öcalan'ın muhtemelen idam edilmeyeceğini seziyor. Türkiye, halkımızı ve kurtuluş hareketini bütünüyle maskara etmek hedefiyle onu sahneye çıkaracaktır. Buna karşı çok sayıda protesto (eylemi) olacak".⁹⁴⁹

- "Kürtlerin hakları için ben de, ileride caddelere çıkacağım, fakat barışçıl bir biçimde".

3. **Memo Arıkan:** "Münih Kürdistan Merkezi"nde çalışıyor; Münih Yabancılar Meclisi üyesi; on yıldır Kürt dernekleri için kamuoyu çalışması yapıyor.⁹⁵⁰ Arıkan'ın görüşlerine **Süddeutsche Zeitung**'ta yer veriliyor.

Arıkan'dan seçmeler:

- (Alman hükümeti'nin konuşabileceği bir Kürt partneri var mı? Sorusuna cevaben): "Bildiğim kadarıyla, Alman iç istihbarat dairesi ve taraflar geçen yıllar zarfında birbirlerini sık sık dinlediler. Son zamanlarda gerginliğin tırmanmaması, bu görüşmeler sayesinde".

⁹⁴⁹ A.g.y.

⁹⁵⁰ "München und seine Kurden...", a.g.y.

- "Hadise ne Sayın Öcalan'la başlamış, ne de onunla bitecektir. *Tabanda ve Alman kamuoyunda bize büyük sempati beslendiğini düşünüyorum*".

- "Şu an yerli halkın (Almanların) sadece 'biz size (Kürtlere) kızgınız' demekle yetinmemesi, 'biz sizin yurdunuzdaki insan hakları ihlallerine de öfkeliyiz' demesi, Kürtler için çok önemlidir".

- "Siz bana bizim bir Türk halkı olduğumuzu söylerseniz, ben bir Kürt olarak sizin tarafınızdan ezildiğimi hissederim".⁹⁵¹

- "Kosova'daki hareket tarzı biz Kürtlerde, Avrupa'nın insan haklarını ikame için başka ülkelere de askerî müdahalede bulunacağı ümidini doğurmuştur".⁹⁵²

4. **Abubekir Saydam:** "Uluslararası Kürt İnsan Hakları Derneği" (IMK) Bonn bürosu şefi; "Frankfurt "uluslararası konsey"e bağlı "Kürt-Türk-Alman Diyalog Çalışma Grubu" elemanı. IMK 1991 yılında şimdiki başbakan Gerhard Schröder (SPD), Çevre Bakanı Jürgen Trittin (Yeşiller) ve Uta Zapf (SPD); Cem Özdemir (Yeşiller) gibi bir dizi ünlü şahsiyetin himayelerinde kurulmuş olup,⁹⁵³ "öncelikli olarak, Kürtlerin insan haklarını savunmakta, ilticacılara yol göstermekte ve nezaret etmektedir".⁹⁵⁴

Saydam'dan seçmeler:

- "Kürt sorunu çoktan beri artık Türkiye'nin kendi iç meselesi değildir. Avrupa Birliği, koordineli acil tedbirlerle, çatışmanın daha fazla tırmanmasını engellemek amacıyla Ankara'ya baskı yapmalıdır".⁹⁵⁵

⁹⁵¹ A.g.y.

⁹⁵² A.g.y.

⁹⁵³ Auth: "Kurden und Türken...", a.g.y.

⁹⁵⁴ A.g.y.

⁹⁵⁵ A.g.y.

- "Türkiye Avrupa Birliği'ne alınır ve daha önce demokratikleşme ve insan haklarına riayet gibi şartları yerine getirirse, Kürtler nihayet demokrasiyle tanışacaklardır".⁹⁵⁶

- "Esir alınan PKK şefinin dürüst bir şekilde yargılanmayacağından ve bunun yeni patlamalara yol açacağından korkuyorum".⁹⁵⁷

5. **Gıyaseddin Sayan: PDS'in dış politika sözcülerinden; Berlin "Kürt Toplumunu" ve "Kürt Merkezi" üyesi.**⁹⁵⁸

Sözlerinden seçmeler:

- "Kürt derneklerinde çok sayıda PKK taraftarı ve sempaticisi vardı".⁹⁵⁹

- "Kürt kökenli bir milletvekili olarak arabuluculuk görüşmeleri yürütüyorum".

- "Bir milletvekili olarak -Kürt olduğum için- Kürt toplumunda büyük saygınlığım var. Onları akıllı olmaya çağırırken, partilerle ve kurumlarla tartışırken, bu saygınlığımı kullanıyorum".

- "Bazı şahıslar çok heyecanlı oluyor. Onlara diyorum ki: insanın kendisini yakması, aptallıktır, kimseye de bir yarar sağlamaz. Kürt davasının size ihtiyacı var. Kaldı ki, bu, sadece Kürt halkının düşmanlarını sevindirir".⁹⁶⁰

10. Sonuç

Alman basını ve politikacılarının PKK'ya ilişkin değerlendirmelerinde neyin amaçlandığı, daha "Kürtlerin tarihi" bölümünde açıkça

⁹⁵⁶ A.g.y.

⁹⁵⁷ A.g.y.

⁹⁵⁸ "Mitgeföhl statt Stigmatisierung", taz, a.g.y.

⁹⁵⁹ A.g.y.

⁹⁶⁰ A.g.y.

görülmektedir. “Öteden beri”, ve “özellikle de Türkiye Cumhuriyeti tarafından ezilen Kürtlerin acılarıyla dolu tarihi”ne yapılan göndermeler, kamuoyunda “merhamet” hisleri doğurmaya matuf olsa gerek. “Devleti olmayan halk” ya da “sağa sola dağıtılmış halk”⁹⁶¹ tanımlamalarının ifa etmesi gereken görev, Almanlara kendi tarihlerini, yani altı milyonu aşkın Musevînin imhası demek olan Holocaust’u hatırlatmaktır. Almanlar, özellikle sol kesim, kendilerine -buradan hareketle-, “ezilen”, “devleti olmayan halklar”ın tümü için seferber olma hakkı ve görevi biçiyorlar. Yahudilerin acıları ve kaderiyle bu sözde “ezilen halklar” arasında yapılan mukayesenin doğru olup olmaması, hiç bir önem taşıyor. Sürekli tekrarlanan “ezilen halk”, “sağa sola dağıtılmış halk” tanımlamaları, söz konusu halklara sadece merhamet göstermeyi değil, aynı zamanda “Alman kolektif suç”undan bu halklar uğruna mücadele vermek için ahlakî bir gerekçe türetmeyi de hedefliyor. Muhafazakâr **Die Welt**’in “Kürtler, günümüz Türkiye’sinin Ermenileridir” saptamasından beklenen, Alman literatürünün demirbaş ifadelerinden biri olan “Ermeni soykırımı”yla “Kürtlerin kaderi” arasında kasıtlı olarak bir paralellik kurmaktır. Sonuçta bu da, Musevî Soykırımı’nın (Holocaust) benzersizliğini relative etmekten başka bir anlam taşımamaktadır.

Alman basınının tümü -Türkiye haberciliğinde- Öcalan’ı Arafat’la, Kürtleri de Filistinlilerle karşılaştırmayı bir âdet hâline getirmiştir. Öcalan’ın “son derece kültürlü” bir insan olduğundan, kendisine günün birinde devletler arenasında rastlanabileceğinden söz edilmektedir.⁹⁶² Bunun da anlamı; “bugünün teröristi, yarının devlet adamı” parolası uyarınca, “Kürt davası”na angaje olmanın uzun vadede işe yarayacağıdır.

“Dilde, geleneklerde ve edebiyatta kendisini gösteren Kürt kimliği”nin vurgulanması da Nazi döneminde “ırk”a ve “gelenekler”e (*Brauchtum*) atfedilen abartılı değeri akla getirmektedir. İlginç olan, “Kürt kimliği”yle

⁹⁶¹ Bak. “Kürtlerin tarihi”.

⁹⁶² Bak. “Abdullah Öcalan ve PKK’nın kuruluşu”.

"Türk kimliği"nin değil, "Türk milliyetçiliği"nin karşı karşıya getirilmesidir. Zira vurgulanmak istenen, "yukarıdan empoze edilen bütüncü/birlikçi Türklük ideolojisi",⁹⁶³ bir başka ifadeyle Alman tanımı uyarınca, "kültürel kimlik"in - Nazi söylemiyle "ırk"ın (*Volkstum*) -yutulmasıdır. Burada esasen-kavramlar ters düz edilerek -Türk devleti, ırk- "çağdaş" Almancasıyla: *Ethnie* - prensiplerine dayanmamakla suçlanmaktadır (!). Tersine "Türk ulusal düşüncesinin Kürtleri yutmak, içinde eritmek istediği" belirtilmektedir.⁹⁶⁴ Aynı anda -Alman bakış tarzını belgeler nitelikte- sürekli olarak Kürtlerle Türkler arasında etnik ayırımı gidilmekte, "birbirine irken yabancı iki farklı etnik halk grubundan söz edilmektedir."⁹⁶⁵ **Frankfurter Rundschau**'da "Türk adını reddeden, kendisine Kürt adı koyan genç bir Kürt"e ilişkin kaleme alınmış bir makale, bu bağlamda öğretici bir belge niteliğindedir.⁹⁶⁶

Türk devletinin, Türk ordusunun ve Türk ulusalcılığının "zalim" ve "gaddar" olduğu, Alman Türkiye haberciliğinin tümünde ifade edilen bir suçlamadır. Buna göre Türk devleti,

1- "Kürtlerin içinde bulunduğu sefalet ve bedbahtlığın sorumlusudur: (haklı) isyanlar kanlı bir şekilde bastırılmıştır;⁹⁶⁷ Kürtlere ülkenin güneydoğusunda her türlü eziyet reva görülmekte, köyleri imha edilmektedir".⁹⁶⁸

2- Türk devleti, "sert, uzlaşma bilmez tavri"⁹⁶⁹ ve "politik bir çözümü reddetmesi"⁹⁷⁰ sebebiyle, PKK'nın ortaya çıkmasının sorumlusudur.

⁹⁶³ Bak. "Kürt kimliği ve Türk milliyetçiliği".

⁹⁶⁴ Ag.y.

⁹⁶⁵ A.g.y.

⁹⁶⁶ A.g.y.

⁹⁶⁷ Bak. "Kürtlerin tarihi".

⁹⁶⁸ Prantl: "Kurden haben keine Freunde...", a.g.y.; bak. "Almanya'da Kürt protestoları".

⁹⁶⁹ Bak. "Abdullah Öcalan ve PKK'nın kuruluşu".

⁹⁷⁰ Bak. "Politik çözüm".

3- Türk devleti, azınlık ve insan haklarına riayet edilmemesinin sorumlusudur.

Tüm bunlar tarihsel boyut içinde ve günümüzde -sözdebelgelenmektedir. Almanya'da suç işlemiş PKK'lıların Türkiye'ye gönderilmeleri tartışmasında dahi, sürekli olarak sözde Türkiye'deki insan hakları ihlalleri gündeme getirilip işlenmektedir.⁹⁷¹ Bu nedenle "Kürt arzularına kulak asması", "Kürtlere kültürel haklarını vermesi", "insan ve azınlık haklarını gerçekleştirme" ve "Türk devlet çatısı altında kültürel otonomi plânını gündemine alması" için Türkiye'ye baskı yapılması "öncelikli hedef" olarak dile getirilmektedir.⁹⁷² Bunun adı "politik çözüm"dür ve Alman yayıncılığı gibi, Alman politikacılarının tümü de bu konuda hemfikirdir.

Adı geçen çevrelerin tamamının Öcalan için "dürüst bir mahkeme"⁹⁷³ talebinde bulunmaları da, Almanya'da Türkiye'ye hangi gözle bakıldığını belgelemektedir. Türkiye'nin kendiliğinden "dürüst bir yargı" gerçekleştireceğine inanılmadığı ortadadır. Hamburg Doğu Enstitüsü müdürü **Udo Steinbach**'ın Bild gazetesine verdiği mülâkatta söyledikleri, **PDS** ve **Yeşiller**'den **CDU**'ya tüm politikacıların ve sağ bulvar gazetesi **Bild**'ten muhafazakâr **Frankfurter Allgemeine**'ye, oradan sol eğilimli "**tageszeitung**"a kadar Alman gazetecilerin tamamının düşüncelerini özetlemektedir: "Öcalan hapse atılacak, belki işkence görecek. Fakat Türkler, uluslararası bir eleştiriden paçalarını kurtarmak için muhtemelen dürüst bir mahkeme için çalışacaklar".⁹⁷⁴

Türkiye hakkındaki bu değerlendirmelerin tabii bir sonucu olarak -hangi görüşten olursa olsun- Alman politikacılarının ve gazetecilerinin tamamı, Almanya'nın, Avrupa'nın yahut "uluslararası toplum"un müdahalesini talep

⁹⁷¹ Bak. "Kürtlerin Türkiye'ye sınır dışı edilmesi".

⁹⁷² Bak. "Türkiye'nin tepkilerine yönelik tahminler".

⁹⁷³ Bak. "Türkiye'ye çağrılar".

⁹⁷⁴ Bak. "Türkiye'nin tepkilerine yönelik tahminler".

⁹⁷⁵ Bak. "PKK taraftarlarının eylemlerinden çıkarılan sonuçlar".

etmektedirler.⁹⁷⁵ Şu da var ki; bu müdahaleye sadece “Kürtlerin Türkiye’de ezilmeleri” ya da “Türkiye’nin insan ve azınlık haklarını ihlâli”yle değil, aynı zamanda Federal Almanya’nın “güvenlik ve istikrar ihtiyacı”yla da haklılık kazandırılmaktadır. Zira iddiaya göre Almanya, “Türkiye içi çatışmaların mümessil sahnesi olmuştur”.⁹⁷⁶ O halde sebeplerle, kökünde, yani Türkiye’de mücadele edilmelidir.⁹⁷⁷

Türkiye sadece (Almanya’daki) şiddetli taşkınlıkların köklerinin barındığı, -Alman politikacılarının ve basınının tamamına göre- “Kürtlere zulmeden” bir ülke olmayıp, aynı zamanda Öcalan’ın tutuklanmasına dair filmlerle “Almanya’da huzursuzluk yaratmaktadır”.⁹⁷⁸ Bu nedenle Türkiye’ye mutlaka baskı yapılmalıdır. Bu arada “Türkiye’ye acilen yapılması gereken son derece zorunlu baskı”yla Kosova’ya uluslararası müdahale arasında sürekli olarak benzerlikler keşfedilmesi,⁹⁷⁹ kayda değer bir tutumdur.

Türkiye’ye baskı talebi, Almanya’da “gerginliği düşürme” (*Deeskalation*) politikasıyla atbaşı gitmektedir. Bunun somut anlamı, Almanlara ya da Alman kurumlarına saldırmamaları için, suç işlemiş PKK taraftarlarına ya hafif cezalar verilmesi, ya da hiç ceza verilmemesidir.⁹⁸⁰

⁹⁷⁶ Bak. “Almanya’da Kürt protestoları”.

⁹⁷⁷ Bak. “PKK taraftarlarının eylemlerinden çıkarılan sonuçlar”.

⁹⁷⁸ Bak. “Video görüntüleri”.

⁹⁷⁹ Bak. “PKK taraftarlarının eylemlerinden çıkarılan sonuçlar”.

⁹⁸⁰ Bak. “Diplomatik temsilciliklerin işgali ve ‘gerginliği düşürme’ politikası”.

Almanya ve “Ermeni sorunu”

Alman Federal Meclisi’ne bağlı “Bilimsel Araştırma Dairesi”nin hazırladığı “Ermeni Raporu”nun basına sızdırılmasından sadece bir ay sonra Mülheim Protestan Akademisi, “Tarihin dayanılmaz yükü” başlıklı bir “soykırım” sempozyumu düzenledi.⁹⁸¹ 8-10 Haziran 2001 günü bu kez Bad Boll Protestan Akademisinin benzer bir sempozyuma ev sahipliği yapacağı bildirildi.⁹⁸² Doğrudan kiliselere bağlı, finansmanı ise, devletçe toplanan kilise vergilerinden temin edilen kilise akademilerinin, “Kürt” ve “İslâm sorunu”ndan sonra, medya/politika ve üniversite çevreleriyle birlikte şimdi de “Ermeni sorunu”na eğilmeleri, Almanya’nın Türkiye gündeminin tepeden belirlendiğini bir kez daha gösteriyor.

“Ermeni sorunu”nun Almanya’da ele alınış biçimi ve işlevi, bu konunun Fransa’da ya da ABD’de taşıdığı boyut ve yüklendiği işlevden oldukça farklıdır. Fransa ve ABD’nin aksine, Almanya’da bir Ermeni lobisi bulunmamaktadır.⁹⁸³ Almanya’nın bir önemli farkı da, ülkede iki buçuk milyon Türkün yaşamasıdır. “Kürt” ve “İslâm sorunu”nda olduğu gibi, Alman çevrelerin “Ermeni sorunu”nda izledikleri politikanın da genel

⁹⁸¹ *Hürriyet* (Avrupa), 22.3.2001.

⁹⁸² *Amnesty International* Almanya şubesinin 1/2001 tarihli “güncel bilgilendirme broşürü”.

⁹⁸³ 1995 yılı sonu itibarıyla Almanya’da yaşayan Ermenilerin sayısı 9202’dir. Eski Sovyet cumhuriyetlerinden gelen mülteciler, Almanya Ermenilerinin büyük bir kesitini oluşturmaktadır. Mülteci Ermeniler, Avrupa diasporası Ermenilerinin aksine, Türkiye aleyhine organize edilen “soykırım” etkinliklerine –şimdilik- ilgi göstermemektedir. Bir başka deyişle, “Almanya Ermeni lobisi” sadece birkaç yüz Ermeniden oluşmaktadır (Georg Hansen: *Kleines Lexikon der ethnischen Minderheiten in Deutschland*, a.g.e., s.28 v.d.).

“yabancılar” (Türkler) politikası çerçevesinde belirlendiğini söyleyebiliriz. “Ermeni sorunu” ve “soykırım” iddiası, hem Türkiye’nin AB’ye girmeye ehil olmadığını,⁹⁸⁴ hem de Almanya Türk toplumunun “ulusal azınlık” sayılmayacağını kanıtlama işlevi görmektedir. Zira “Türk ulusu yok, Türkiye’nin Türklerden, Kürtlerden, Ermenilerden, Müslümanlardan, Hristiyanlardan ve diğer azınlıklardan oluşan büyük bir toplumu” vardır.⁹⁸⁵ Türkiye Cumhuriyeti’nin “kasıtlı olarak Kürt ve Ermeni kültürlerini ihmal ettiği”⁹⁸⁶ iddiasıyla, Alman kamuoyundan “Ermenilerle aynı kaderi paylaşan Müslüman Kürtlere” sempati göstermesi istenilebilmektedir. Türk toplumunun ulusal bir azınlığa dönüşmesini önlemek amacıyla Türk ulusunun “yapaylığı”nı, “mozaikliği”ni kanıtlamaya çalışan çevreler, “soykırım” tezini gündemde tutmakla, Alman kamuoyunun ülkedeki Türklere karşı önyargılarını perçinlemektedir. Özellikle eğitim düzeyi yüksek Almanya Türkleri arasında “soykırım” tezini savunanların çoğalması, o nedenle doğal karşılanmalıdır. Zira egemen söyleme itiraz, karar mekanizmalarında yer edinilebilmesini imkânsız kılmaktadır. Bir başka ifadeyle, “soykırım” tezini sorgulayan bir Türkün, ne medyada, ne politikada, ne de akademi çevrelerinde iş bulması mümkündür. Politik kariyer yapabilen “Türk” kökenli bir Alman milletvekilinin şu tuhaf ifadesi bu gerçekler ışığında “anlayış”la karşılanmalıdır: “Ben iki soykırımdan sorumluyum: Bir Alman olarak Yahudi soykırımından, menşei Türk olan biri olarak da Ermeni soykırımından”.⁹⁸⁷ Akademik kariyer yapabilen kürsü sahibi Almanya Türklerden biri “Ermeni soykırımı”nı, “Kürt soykırımının öncüsü” ilân ederken,⁹⁸⁸ bir diğeri, “Naziler Musevîlere ne yaptıysa, Anadolu’da Ermenilere de o yapmıştır” diyebilmektedir.⁹⁸⁹

⁹⁸⁴ Werner Weidenfeld: “Erweiterung ohne Ende?”, *Internationale Politik*, 8/2000, s.7.

⁹⁸⁵ Andreas Buro: “Aufruf zur Eröffnung eines europäeischen Friedensdialoges: Die Zeit ist reif für eine politische Lösung”, *Network of the German Peace Movement*’in 3.2.1998 tarihli basın bildirisi

⁹⁸⁶ Dieter Oberndörfer: “Der Nationalstaat- ein Hindernis für das dauerhafte Zusammenleben mit ethnischen Minderheiten”, *Zeitschrift für Auslaenderrecht und Auslaenderpolitik*, 1/1989, s.4.

⁹⁸⁷ Cem Özdemir: “Armenia”, *Le Provence*, 3.11.1998.

⁹⁸⁸ Prof. Dr. Fikret Adanır’ın Müllheim Protestan Akademisi’nin düzenlediği Ermeni sempozyumunda verdiği konferanstan (*Hürriyet-Avrupa*, 24.3.2001).

⁹⁸⁹ Dr. Elçin Kürşat Ahlers’in sempozyum tebliği (*Hürriyet-Avrupa*, 25.3.2001).

“Ermeni sorunu”nun Alman yayıncılığında Musevî soykırımıyla karşılaştırılması, Musevî soykırımının -Türk karşıtı olduğu için- “ilerici” ve tehlikesiz bir biçimde göreceleştirilmesini sağlamaktadır. Musevî soykırımını göreceleştirme konusunda Alman aydınları arasında bir işbölümü yapıldığını söyleyebiliriz. Nitekim sağ görüşlü revizyonistler, Musevî soykırımını “Gulag katliamları”yla karşılaştırıp, Nazilere “Bolşeviklerin kötü örnek olduğu”nu iddia ederken,⁹⁹⁰ “sol-liberal” görüşten Alman araştırmacılar, Musevî soykırımına, “Ermeni soykırımı”nın öncü olduğunu savunmaktadırlar.⁹⁹¹ “Ermenilerin Auschwitz”i⁹⁹² “Türklerin Auschwitz yalanı”⁹⁹³ gibi ifadelerle “iki soykırım arasındaki benzerlik” vurgulanmaktadır. Musevîlerin imha edildiği “gaz odaları”nı Türklerin icat ettiğini söyleyenler de vardır.⁹⁹⁴ Balkanlar’daki “etnik temizlik”in ilk kez Türkler tarafından başlatıldığını öne süren Prof. Rainer Münz’e göre, Türkler “Adolf Hitler”i de ayartmışlardır”.⁹⁹⁵ “Türklerin işlediği katliamlar” arasında 1922-23 yıllarında “Rumların Anadolu’dan sürülmesi”ni de sayan Münz, Schröder hükümetinin kurduğu “Göç Komisyonu”nun üyelerindedir.

Sözde “soykırım”ı belgelemek ve Musevî soykırımını göreceleştirmek amacıyla kullanmak, Ermenilerin “ırkı” nedenlerden ötürü katledildiklerinin “belgelenmesi”ni gerektirmektedir. “Belge” bulunmaması sorun değildir. Zira amaç “kutsal”sa, belge fabrikasyonunda Alman yayıncılığı tecrübe sahibidir. Jöntürk’lerin “Türk ırkçısı”⁹⁹⁶ oldukları yalanı, bir Alman coğrafyacıya ait “Ermeni sorununu ortadan kaldırmak için, Ermenileri

⁹⁹⁰ Dan Diner (yayımlayan): *Ist der Nationalsozialismus Geschichte? Zur Historisierung und Historikerstreit*, Frankfurt am Main 1993.

⁹⁹¹ Tessa Hofmann: *Die Armenier und Armenien*, a.g.e., s.43; Gunnar Heinsohn: *Lexikon der Völkermorde*, s.80, Hamburg 1998.

⁹⁹² Wolfgang Gust: “Wir werden euch ausrotten”, *Der Spiegel*, 14/1992, s.158.

⁹⁹³ Tessa Hofmann: *Die Armenier*, a.g.e., s.40.

⁹⁹⁴ Tessa Hofmann: *Die Armenier*, a.g.e., s.43.

⁹⁹⁵ “Ethnische Sauberungen gehen weiter”, *Berliner Morgenpost*, 14.7.2000.

⁹⁹⁶ Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert*, a.g.e., s.50.

ortadan kaldırmak gerekir⁹⁹⁷ sözü sadece on sene sonra “Abdulhamid’in bir bakanı”na⁹⁹⁸ atfedilebilmektedir. Sahteliği bugün kimi Almanlar tarafından da itiraf edilen⁹⁹⁹ meşhur (!) “Talat Paşa telgrafları”nın yanısıra, 1910’lu yıllarda bir Alman coğrafyacısının “temenni”siyken, 1930’larda sahip değiştirip Talat Paşa’ya “intikal” eden bu söz de, bugün “soykırım” tezinin delillerinden biri olmuştur.

“Soykırım” efsanesini ayakta tutmak için, hem söz konusu olayların savaş şartlarında meydana geldiği olgusu karartılmakta, hem de emperyalist güçlerin Hristiyan tebaya maddî/manevî destek sağlayarak meşru idareye karşı isyana teşvik ettikleri gerçeği tamamen ihmal edilmektedir. Oysa Ermeniler arasında faaliyet gösteren misyon teşkilâtlarının, özellikle Protestan misyonerlerin Doğu Anadolu’daki kıskırtıcı etkinliklerinin bölgenin Hristiyan ahalisini dahi rahatsız ettiği bugün modern misyon literatüründe itiraf ediliyor.¹⁰⁰⁰ Bu durumdan o tarihlerde Canterbury Başpiskoposu dahi şikâyetçiydi. İngiliz başbakanına gönderdiği 25 Eylül 1925 tarihli mektubunda Başpiskopos şöyle diyordu: “Olan biteni inkâr etmek ya da görmemezlikten gelmek ahlâken mümkün değildir. Şöyle ki, o bölgenin Hristiyan ahalisini, kuvvetlerini bizimkilerle birleştirmeye teşvik eden, bunu yaptıkları takdirde, ebediyen acı çekeceklerini asla düşünmemelerini onlara söyleyen bizdik”.¹⁰⁰¹

Bu mektuptan yıllar önce kimi gayriresmî çevreler “Doğu’nun tehdit altındaki Hristiyanlarını kurtarmak” amaçlı bir operasyona Alman kamuoyunun desteğini sağlamak amacıyla aktif bir propaganda yürütmekteydiler. O tarihlerde “din kardeşleri” için yürütülen propaganda

⁹⁹⁷ Ewald Banse: *Die Türkei*, a.g.e., s.197 vd.

⁹⁹⁸ Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915*, a.g.e., s.49.

⁹⁹⁹ Klaus Kreiser: *Kleines Türkei-Lexikon*, s.139 vd., München 1991

¹⁰⁰⁰ Robert Bilincoc: *Ethnic Realities and the Church. Lessons from Kurdistan*, s.35 v.d., Pasadena 1998.

¹⁰⁰¹ Aktaran Rudolf Strothmann: “Islam und orientalische Christenheit in der Gegenwart”, OZ, Nr.4, 1928, s.248.

metot ve içerik bakımından günümüzün "insan hakları" derneklerinin "etnik azınlıklar lehine" giriştiği kampanyalardan farksızdı. Güya bir Ermeni 20 Eylül 1895 tarihli mektubunda Avrupa kamuoyuna şu imdat çağrısını yapacaktı: "Sevgili kardeşim! Avrupa'yı en azından şu son olaylar hakkında bilgilendirin. Avrupa bizi kurtarmaya gelsin artık!...Kardeşim, lütfen bize yardım edin! Avrupalıların insanlık hislerine seslenin, Yüzyıllardır maruz kaldığımız barbarlığa rağmen milliyetimizi korumasını bildik. Suçumuz nedir? Tek suçumuz Hristiyan olmamız, özellikle de medenî ve namuslu insanlar olmamızdır."¹⁰⁰²

Bu "imdat feryadı"nın yayımlandığı derginin baş redaktörü olan papaz Johannes Lepsius, Alman Ermeni yayıncılığının en güvenilir tanığı ünvanına sahiptir. Postdam'daki villası şehir belediyesi, kilise ve Ermeni dostlarının işbirliğiyle bugün "Alman-Ermeni Araştırma ve Buluşma Merkezi"ne dönüştürülmek istenen¹⁰⁰³ Lepsius'un sözde bir "görgü şahidi" olarak bıraktığı kitaplar, günümüzde "soykırım" tezinin en önemli dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Bugün kendisinden "insan hakları savunucusu" olarak söz edilen; Alman Protestan Kilisesi'ne göre, "Postdam'ın gururu"¹⁰⁰⁴ olan Lepsius'u birkaç kelimeyle olsun tanıtmakta fayda görüyoruz. Ünlü eski Mısır tarihi uzmanı Richard Lepsius'un (1810-1884) oğlu olan Johannes Lepsius (1858-1926) teoloji öğreniminden sonra önce Kudüs'te (1884), daha sonra Friesdorf'ta (1887) papaz olarak çalıştı. Bu tarihten itibaren Lepsius'un tüm mesaisini Ermeni meselesine ayırdığını görüyoruz. Lepsius 1895'te "Alman Doğu Misyonu"nu (DOM) kurdu.¹⁰⁰⁵ "Osmanlı İmparatorluğu'nda ezilen Ermenilerin durumunu incelemek amacıyla" 1897'de papazlıktan istifa etti ve Berlin'e yerleşerek DOM'un müdürlüğüne getirildi.¹⁰⁰⁶ Kuruluş amacı "Müslümanlar arasında İncil'i

¹⁰⁰² Johannes Lepsius (yayımlayan): *Der Christliche Orient*, s.9, Berlin 1897.

¹⁰⁰³ "Völkerverstaendigung in der Villa des Theologen Johannes Lepsius", *Berliner Morgenpost*, 31.5.2000.

¹⁰⁰⁴ A.g.y.

¹⁰⁰⁵ Deutscher Orient Mission.

¹⁰⁰⁶ "Johannes Lepsius"; *Die Religion in Geschichte und Gegenwart. Handwörterbuch für Theologie und Religionswissenschaft*, c.4, s.344, Tübingen 1929.

yaymak"¹⁰⁰⁷ olarak belirtilmesine rağmen, DOM'un asıl faaliyeti, Osmanlı İmparatorluğu'ndaki -özellikle Protestan- Ermenilere "maddî ve manevî destek" sağlamaktı. Bir adı da "Ermeniler(e) Yardım Örgütü" olan DOM'un, Mezopotamya'daki "sevgi hizmetleri" (hastahane ve atölyeler) hem Protestan Ermenileri Almanya'ya "kazandırıyor", hem de "hayır hizmetleri"yle bölgenin Müslüman ahalisi nezdinde Almanya'nın itibarını yükseltiyordu.

"Modern" bir Protestan olan Lepsius'un Ermeniler arasındaki faaliyetleri de, dinî olmaktan çok, politiktir. Papazın amacı, Ermeniler arasında etkin olan Batılı ve Doğulu diğer Hristiyan güçlerin nüfuzunu kırmak, "pasta"dan Almanya'ya da pay koparmaktır. Zira Mezopotamya Lepsius'un ifadesiyle, "Almanya'nın Türkiye'deki menfaat alanı"ydı.¹⁰⁰⁸ Avusturya'yı "yıllardır Türkiye'de Alman ırkı için hiçbir şey yapmamak"la suçlayan¹⁰⁰⁹ Lepsius, Alman zenginlerinden yardım isterken, konunun "ruhanî" olmaktan çok, "dünyevî" bir programı olduğunu itiraf etmekteydi. Zira "millî menfaatleri savunmak, illâ hükümetlerin vazifesi sayılmamalı"ydı.¹⁰¹⁰ İncil'den çok, Türkiye'de Alman dilinin yayılması için didinen¹⁰¹¹ papaz, Kürt hastalara, özellikle aşiret ileri gelenlerine sunulan tıbbî hizmetlerin de bölgede Almanya'nın itibarını yükselttiğine işaret etmektedir.¹⁰¹² Bizzat kendi ifadeleri, papazın Alman menfaatlerinin bir elçisi olduğunu ele vermektedir. Rus diplomatlarından Mandelstam, Lepsius'un Türkiye'deki fonksiyonunu, "Ermenileri, Rusya'nın hazırladığı reform plânından vazgeçtirip Almanya çizgisine çekmek" olarak tanımlamıştı.¹⁰¹³ Katolik Ermenilerin önde gelen simalarından Vardapet Grigoris Balakyan'a göre Lepsius, "Alman

¹⁰⁰⁷ Evangelistische Arbeit unter den Mohammedanern.

¹⁰⁰⁸ Johannes Lepsius: "Briefe aus der Türkei", *Der Christliche Orient und die Mohammedaner Mission. Monatszeitschrift der Deutschen Orient-Mission* (CO/1913), 14. yıl, 1913, s.208.

¹⁰⁰⁹ J. Lepsius: "Briefe aus der Türkei. 26.6.1913", CO/1913, s.126, 128.

¹⁰¹⁰ Ag.y.

¹⁰¹¹ "Briefe aus der Türkei. 28.6.1913", CO/1913, s.143.

¹⁰¹² "Briefe aus der Türkei. 16.6.1913", CO/1913 s.204 v.d.

¹⁰¹³ Andre Mandelstam: *Das armenische Problem im Lichte des Völker- und Menschenrechts*, s.115, Berlin 1931.

İmparatorluğu'nun bir ajanı"ydı. Lepsius'un İstanbul'u ziyaretinde Alman diplomatlarla sıkı bir işbirliği yapması, birçokları gibi Balakyan'ı da kuşkulandırmıştı.¹⁰¹⁴ Balakyan'ın Lepsius hakkındaki düşünceleri, 3 Haziran 1921 günü değişti. O gün Berlin mahkemesi, Lepsius'un tanıklığından etkilenecek Talât Paşa'nın katili Teyliryan hakkında beraat hükmü verecekti. Duruşmanın "tanık"larından biri de Balakyan'dı.¹⁰¹⁵

Lepsius'un -olay mahalline adım atmadığı halde- "görgü şahidi" olarak kaleme aldığı ve bugün "soykırım" literatüründe "birinci elden kaynak" muamelesi gören kitaplarının ilki 1897, ikincisi 1916, üçüncüsü ise 1919 tarihlidir. "Ermenistan ve Avrupa. Hristiyan devletlere karşı suç duyurusu. Hristiyan Almanya'ya çağrı"¹⁰¹⁶ başlığını taşıyan birinci kitap hakkında, Hans Barth, "papaz Lepsius'un pespaye romanı" ifadesini kullanır.¹⁰¹⁷ Kitap, Türkler tarafından "diri diri yakılan; kolu bacağı kesilen yaşlı Ermeni papazları"nın, "karnı süngüyle yarıldıktan sonra balta darbeleriyle parçalanan hamile Ermeni kadınları"nın, "şişte kızartılan Ermeni bebekleri"nin öyküleriyle dolu -Barth'ın ifadesiyle- "bölüm başına elli ölü" içerecek tarzda sipariş üzerine kaleme alınmış adı bir roman örneğidir.¹⁰¹⁸ Papaz'ın ikinci önemli "eser"i 1916'da bastırıldığı "Türkiye'de Ermeni halkının durumuna dair rapor" başlıklı kitabıdır.¹⁰¹⁹ Matbaasının adı, basım tarihi belli olan ve on binlerce adet dağıtılan kitabın üzerindeki "kopya edilmesi ve basında kullanılması yasaktır. Çok gizli" mührü dikkat çekmektedir. Gizli hiçbir yanı olmamasına rağmen kitabın böyle bir mühür taşıması, Türk devletine hakaret dolu kitabın, Osmanlı yönetimini rahatsız

¹⁰¹⁴ Herman Goltz: "Die 'armenischen Reformen' im Osmanischen Reich", *Johannes Lepsius und die Gründung der Deutsch-Armenischen Gesellschaft, 75 Jahre Deutsch-Armenische Gesellschaft. Festschrift*, s.32, Mainz 1989.

¹⁰¹⁵ A.g.y.

¹⁰¹⁶ Johannes Lepsius: *Armenien und Europa. Eine Anklageschrift wider die christlichen Grossmächte. Ein Aufruf an das christliche Deutschland*, Berlin 1897.

¹⁰¹⁷ Hans Barth: *Türke, wehre dich!*, s.14 v.d., Leipzig 1898.

¹⁰¹⁸ A.g.e., s.16.

¹⁰¹⁹ Johannes Lepsius: *Bericht über die Lage des armenischen Volkes in der Türkei*, Postdam 1916.

edeceğini bilen Berlin idaresinin bir tedbiri olması gerektiğini aklı getirmektedir. Papaz'ın üçüncü ve son monografisi, "Almanya ve Ermenistan. 1914-1918" başlıklı olanıdır. Kitap, Alman Dışişleri Bakanlığı arşivinde 1914-1918 yıllarına ait Ermenilerle ilgili diplomatik yazışmaların bir derlemesidir.¹⁰²⁰ Lepsius, bu derlemeyi Alman Dışişleri Bakanlığının siparişi üzerine hazırlamış olup, "kitaba alınacak belgelerin seçimi, tamamen bana bırakıldı" demektedir.¹⁰²¹ 1913 ve Temmuz 1915 tarihli İstanbul seyahatlerinde olduğu gibi,¹⁰²² papazın bu son eseri de Alman menfaatlerini korumak amacıyla sunduğu bir hizmettir. Savaşı kaybeden Almanya, galip güçlerin "Türkiye'de Ermenilere karşı Alman zulmü"¹⁰²³ propagandasını karşı atakla Türklere çevirmek amacıyla kurnaz bir metoda başvurmuştur. Papaz Lepsius'un seçtiği "diplomatik belgeler"den beklenen, "Ermeni katliamlarının vuku bulduğunu", fakat bunun "sadece Türkler tarafından işlendiğini"; "Alman subayların ise, biçare Ermenileri kurtarmak için ellerinden geleni yaptıkları"ni ispatlamaktır.

Lepsius'un Türkler ve Osmanlı İmparatorluğu'nun "diğer Müslüman ahalisi" hakkındaki ifadeleri, İslâm dinine ilişkin tespitleri, papazın Türkiye'ye ne tür bir misyonla ayak bastığını açıkça göstermektedir. Musevî düşmanı ve ırkçı Alman milliyetçisi Paul Rohrbach'ın papazın yakın çalışma arkadaşı olduğu unutulmamalıdır. Nitekim Lepsius da, Alman biyolojik ırkçılığının mimarlarından sayılan Houston Steward Chamberlain'ın bir hayranıdır.¹⁰²⁴ Lepsius'a göre Alman İmparatoru, "İsa'yı temsil etmekte";¹⁰²⁵ "Tanrı Almanya'nın yanında yer almaktadır".¹⁰²⁶ Zira

¹⁰²⁰ Johannes Lepsius (yayımlayan): *Deutschland und Armenien 1914-1918. Sammlung diplomatischer Aktenstücke*, Postdam 1919.

¹⁰²¹ A.g.e., s.VI.

¹⁰²² Johannes Lepsius: *Der Todesgang des armenischen Volkes*, s.V v.d., Postdam 1919.

¹⁰²³ Scheich Faiz El-Ghassein (?): *Die Türkenherrschaft und Armeniens Schmerzgeschrei*, s.32, Zürich 1918.

¹⁰²⁴ Johannes Lepsius: *Macht und Sittlichkeit im nationalen Leben*, s.36, Berlin 1902.

¹⁰²⁵ A.g.e., s.32.

¹⁰²⁶ A.g.e., s.33.

Berlin'in dünya politikası, "Almanya'ya Tanrı tarafından verilmiş bir misyondur".¹⁰²⁷ Papaza göre, "Cermenler, Tanrı'nın seçilmiş halkıdır".¹⁰²⁸ Oysa İngiltere ve İngiliz basını, ahlâksızdır.¹⁰²⁹ "Kokan bir leşi andıran Türkiye'nin bir an önce son nefesini vermesini İngiltere önlemektedir."¹⁰³⁰

Bugün "humanist bir ilâhiyatçı" olarak anılan Lepsius, Anadolu'nun "ırk bileşimi"ni ele alırken, hakaret dolu sözler eder. "Kürtler" der, "bütün komşuları, özellikle de çiftçilikle geçinen Ermeniler ve Süryaniler için sürekli ve korkunç bir afetlidir".¹⁰³¹ "Kürtler, başıbozuk birer haydut sürüsüdür".¹⁰³² "Türkiye çoban, Ermeniler koyun, Kürtler ise, sürüye girip koyunları parçalayan kurttur".¹⁰³³ Papaza göre, "bir başka haydut sürüsü de Lâzlardır". Lepsius, "Osmanlı nüfusu içinde, üç yüz elli bin haydut Lâz (raeuberische Lasen) olduğunu tahmin ediyoruz" der.¹⁰³⁴ Osmanlı İmparatorluğu'nun "etnik çeşitliliği" papazın kanaatine, "Osmanlı ulus devletinin yapaylığı"nı göstermektedir.¹⁰³⁵ Lepsius'un Osmanlı devlet adamlarının "etnik" kökenine ilişkin tespitleri de, günümüzün "sol" ya da "liberal" etiketli Alman aydınlarının Türkiye değerlendirmelerini andırmaktadır: "Türkiye'nin önderleri kimdir? Nazım Paşa, Çerkez; Mahmud Şevket Paşa, Arap; Cavid Bey, Dönme; Karaso, Yahudi; Marodungiyen, Ermeni vs. Türkiye'de oturan ırkların tamamı Türk hükümetinde hazır ve nazır. Ve ne kadar anavatan varsa, o kadar da bağımsızlık, otonomi çabası, özel talepler, haset, kıskançlık, öç arzusu ve kavga var...Bir on yıl daha beklensin, Türkiye'den eser kalmaz."¹⁰³⁶ Papaz;

¹⁰²⁷ A.g.e., s.36.

¹⁰²⁸ A.g.e., s.38.

¹⁰²⁹ A.g.e., s.34 v.d.

¹⁰³⁰ J. Lepsius: "Briefe aus der Türkei. 26.6.1913", CO/1913, s.133.

¹⁰³¹ J. Lepsius: "Die Zukunft der Türkei", CO/1913/, s.52.

¹⁰³² A.g.y.

¹⁰³³ A.g.y., s.81.

¹⁰³⁴ A.g.y., s.54.

¹⁰³⁵ A.g.y.

¹⁰³⁶ "Briefe aus der Türkei. 11.6.1913", CO/1913, s.114.

Jöntürkleri, "aydınlanmadan etkilenmiş ateistler" olarak aşağılar. Jöntürkler aynı zamanda "İngiltere'nin himayesinde faaliyet gösteren Mason-Yahudi komplosunun piyonlarıdır". Nitekim "kurnaz Kamil Paşa, İngiltere'nin adamıdır ve Yahudi olduğu, burnundan bellidir".¹⁰³⁷

Türkiye Lepsius'a göre "derin irki ve dini tezatlarla dolu" bir ülkedir. Öyle ki, "İmparatorluk'a dışarıdan vurulacak her darbeye önce Müslüman kütle dağılacaktır. Zira iki buçuk milyon Arap, iki milyon Şii, bir buçuk milyon Kürt, Türkmen, Çerkez ve Lâz, altı milyon Türk'e karşı ya düşmanca ya da kayıtsız bir şekilde durmaktadır...Türkler ise, üst tabakanın uyduruk Fransız kültürüne rağmen, beş yüz yıl önceki gibi barbar bir fetih halkından ibarettirler."¹⁰³⁸ Papaz'ın Türkler ve İslâm dinine düşmanlıkta, Martin Luther'in izinden yürüdüğü bugün Alman araştırmacılar tarafından da itiraf edilmektedir.¹⁰³⁹ Lepsius'un sadece Haziran/Temmuz 1913'te kaleme aldığı "Türkiye mektupları"ndan birkaç alıntı yapalım: "Müslümanlar düşünmez";¹⁰⁴⁰ "Müslümanın yaşam ideali, çalışmadan para kazanmaktır";¹⁰⁴¹ "Müslüman bir hükümetin amacı, halka faydalı olmak değildir";¹⁰⁴² "Müslümanlar, yasa önünde eşitliğin ne anlama geldiğini bilmezler. O yüzden şehir meclisinde Müslümanlar, Hristiyanların önünde oturur; köyün en cahili Kürt, şehrin en itibarlı Hristiyanından önde gelir".¹⁰⁴³ "Her iki dinin, yani İslâmın ve Hristiyanlığın ruhunu karakterize etmesi açısından şu husus kayda değerdir: Hiçbir Müslüman kadın ya da erkek, hastabakıcılığı kendisine yediremez. Bunun esirlerin ya da imansızların işi olduğu, Peygamber'in izleyicilerine yakışmadığı kanaatindedir. Altı kadın hastabakıcımızın tamamı Ermeniydi".¹⁰⁴⁴

¹⁰³⁷ J. Lepsius: "Der Zusammenbruch der jungtürkischen Herrschaft", CO/1912, s.123.

¹⁰³⁸ "Die Zukunft der Türkei", CO/1913, s.55.

¹⁰³⁹ Uwe Feigel: *Das evangelische Deutschland und Armenien. Die Armenierhilfe deutscher evangelischer Christen seit dem Ende des 19. Jahrhunderts im Kontext der deutsch-türkischen Beziehungen*, s.324, Göttingen 1989.

¹⁰⁴⁰ "Briefe aus der Türkei. 11.6.1913", CO/1913, 113.

¹⁰⁴¹ "Briefe aus der Türkei. 15.6.1913", CO/1913, s.188.

¹⁰⁴² A.g.y., s.189.

¹⁰⁴³ A.g.y., s.192.

¹⁰⁴⁴ "Briefe aus der Türkei. 16.6.1913", CO/1913, s.205.

Türkiye'yi "kokan bir leş", Türkleri "barbar bir fetih halkı" ilân eden, "haydut Lâzlar"dan, "yağmacılığı din edinmiş Kürtler"den söz eden papazın Ermeniler hakkındaki tespiti farklıdır: "Ermeniler, Anadolu'daki her ırktan üstündürler".¹⁰⁴⁵ "Ermeni ıslahatı"nın Berlin versiyonunu temsil eden Lepsius'un sıradan bir "misyoner" olmadığını görüyoruz. Papaz her ne kadar, Ermenilerin dinî ihtiyaçları, sağlıkları ve "Müslümanlarla birlikte güven içinde yaşamaları" için çaba harcadığını öne sürüyorsa da, aslında "bağımsız bir Ermenistan" arzuladığını zaman zaman ağzından kaçırıyordu: "Ermeniler ulusal geleceklerini, daha büyük bir yaşam ve mal güvenliği gibi bir mercimek çorbası uğruna¹⁰⁴⁶ satacaklar mı?"¹⁰⁴⁷ O halde "çözüm, Türkiye'nin kısmen Avrupa tarafından yönetilmesidir". Zira "Türkiye halkları, Avrupa idaresinden büyük yarar sağlayacaklardır".¹⁰⁴⁸

Günümüzün "iyi niyetli politik çözüm" önerilerinin köklü bir tarihi olduğunu, Lepsius'un satırlarıyla belgelemek mümkündür. Benzerlik sadece içerikte değil, söylemde de göze çarpmaktadır. Nitekim Türk düşmanı Lepsius, "Ermeni meselesinin çözümü"nü, "Türkiye'nin bütünlüğü açısından önemli" gördüğünü iddia etmektedir. "Ermeni meselesinin halli" için Almanya'nın müdahalede bulunması zorunludur. Zira "Almanya, Türkiye'nin yıkılmasından zararlı çıkacak tek güçtür. Her ne kadar Ermeniler haklı arzuları için şu ana kadar Almanya'dan bir destek görmemişlerse de, Ermeni katliamlarından bu yana Almanya'da kendilerine büyük sempati duyulmaktadır ve hiçbir halk, Ermenilerin sıkıntılarını dindirmek için Almanya kadar fedakârlık yapmamıştır...Alman devleti, Ermeni meselesinin çözümünün Türkiye'nin bütünlüğü için ne kadar önemli olduğunu biliyor."¹⁰⁴⁹ Almanya'nın idaresi ya da kontrolü altında bir Türkiye plânı gerçekleştiğinde, ülkenin Ermeni ahalisinin Almanya'ya üstün

¹⁰⁴⁵ "Die Zukunft der Türkei", CO/1913, s.75.

¹⁰⁴⁶ Papaz, "mercimek çorbası"yla, Esav'ın "ilk oğulluk hakkını, mercimek çorbası karşılığında Yakub'a sattığına ilişkin Tevrat kıssasını kastediyor (*Tekvin*, 25:36).

¹⁰⁴⁷ "Die Zukunft der Türkei", a.g.y., s.81.

¹⁰⁴⁸ A.g.y., s.84.

¹⁰⁴⁹ A.g.y., s.85.

hizmetler sağlayacağı kesindir. Nitekim "her yerde Almanya'da okumuş ve mükemmel Almanca konuşan Ermenilerle karşılaşyoruz" diyor papaz. "Gerek Ermeni Patrikhanesi'nde, gerek Taşnakların ana yayın organı Asadamart'ın redaksiyonunda Alman dili, Alman eğitimi ve Alman bilimi yüksek takdir görüyor; kültürel ve tabii politik açıdan, Ermeni ve Alman menfaatlerinin daha sıkı irtibatından çok şey ümit ediliyor."¹⁰⁵⁰

Alman kültürüyle yetişmiş ve Almanya'ya sadık Ermenilere "en az otonomi tanyacak" ve "Avrupa güçlerinin idaresine geçecek" bir Türkiye düşüncesini Türk devlet adamlarının reddetmesi durumunda "doğacak vahim sonuçlar"ın sorumluluğu papaza göre Türkiye'ye ait olacaktır. Papazın 1913 tarihli bir tespiti, tehcir'in ne denli gerekli olduğuna dair bir belge niteliğindedir: "Ermeni reformlarının daha fazla sürüncemede bırakılması, Türkiye'yi bir yangın mahalline döndürecek...Türkiye'nin kaderi bugün Ermenilerin elindedir. Zira sonucu belirleyecek savaş vuku bulduğunda, Türkiye Doğu kanadından, yani Rus-Ermeni sınırından istilâ edilecektir. Babîâli seçimini doğru yapmalıdır: Ermenistan Türkiye için ya kale ya da bir tuzak çukuru olacaktır - Türkiye hangisini dilerse."¹⁰⁵¹ Savaş günlerinde Osmanlı devletinin cephe gerisini- papazın sadece üç yıl önce uyardığı - bir "tuzak çukuru"na dönüşmemesi için aldığı tehcir kararına papaz bu kez bir başka argümanla itiraz edecekti. Papaz, 10 Ağustos 1915 günü huzuruna kabul edildiği Enver Paşa'ya "Almanya'dan selâmlar ilettikten"¹⁰⁵² sonra "becerikli ve çalışkan Ermeni ırkının Türkiye için arzettiği önem"e değinecekti. "Omuzları çökük, damarlarında yarı Arnavut kanı dolaşan ve bir kızı andıran çingene baronu..." şeklinde okuyucularına tasvir ettiği¹⁰⁵³ Enver Paşa'yı ikna edemeyen papaz, "çözüm"ü biliyordu: "Sadece Hristiyanların ve Ermenilerin değil, Müslümanların kurtuluşu için de Türkiye'nin yıkılması şarttır."¹⁰⁵⁴ Alman Dışişleri Bakanlığı tarafından

¹⁰⁵⁰ "Briefe aus der Türkei", a.g.y., s. 113.

¹⁰⁵¹ "Die Zukunft der Türkei", a.g.y., s.85.

¹⁰⁵² Johannes Lepsius: *Der Todesgang des armenischen Volkes*, a.g.e., s.XIII.

¹⁰⁵³ A.g.e., s.VII v.d.

¹⁰⁵⁴ A.g.e., s.XXI.

finans edilen ve Mülheim Protestan Akademisi'nde 17-19 Mart 1995 günleri arası düzenlenen "Jenozid'ten seksen yıl sonra Ermenistan" başlıklı bir konferansta da aynı arzû dile getirilmişti: "Nüfus bakımından da Ermenistan bugün çok zor bir durumdadır. Bugün Türkiye'de altmış milyondan fazla insan yaşıyor. Ermenistan'ın nüfusu ise, sadece üç milyondur. Ermenistan'ın bu zor durumdan kurtulabilmesi için tek çare, Türkiye'nin etnik gruplar itibarıyla bölünmesidir. Ülkenin bir kısmı Kürtlere, bir kısmı Lâzlara vs. verilmelidir."¹⁰⁵⁵

Alman sosyal demokratlarını "İblis"le karşılaştıran Lepsius'un¹⁰⁵⁶ ölümünden sonra bu kez bir Alman sosyal demokrati "barbar Türkler"e karşı "mazlum Ermeniler"in safında yer alacaktı: Heinrich Vierbücher.

Wejmar Cumhuriyeti'nde "anti militarist" ve "sosyal demokrat bir aydın" olarak isim yapmış olan Vierbücher'in 1930 tarihli "Kayzer hükümetinin, Alman tebasından gizli tuttuğu (gerçek): Ermenistan 1915. Uygur bir halkın Türkler tarafından boğazlanması"¹⁰⁵⁷ başlıklı kitabı, üzerinde durulmaya değer bir başka kaynaktır. Baskısı günümüzde sürekli yenilenen¹⁰⁵⁸ ve "soykırım" lobisinin referans olarak kullandığı¹⁰⁵⁹ bu kitabın, "dramı eksiksiz rekonstrükte" ettiği ve "sadece gerçeklere dayandığı" iddia edilmektedir.¹⁰⁶⁰

¹⁰⁵⁵ Vahakn Dadrian'ın konuşmasından (*Phönix aus der Asche. Armenien 80 Jahre nach dem Genozid*, s.52, Frankfurt am Main.

¹⁰⁵⁶ Johannes Lepsius: *Macht und Sittlichkeit*, a.g.e., s.38.

¹⁰⁵⁷ Heinrich Vierbücher: *Was die kaiserliche Regierung den deutschen Untertanen verschwiegen hat. Armenien 1915*, a.g.e.

¹⁰⁵⁸ (Donat & Temmen Verlag) Bremen 1987, 1989, 1994, 1999.

¹⁰⁵⁹ Gesellschaft für bedrohte Völker (yayımlayan): *Das Verbrechen des Schweigens. Die Verhandlung des armenischen Völkermords an den Armeniern vor dem Staendigen Tribunal der Völker*, Göttingen 1984; Tessa Hofmann (yayımlayan): *Armenier und Armenien. Heimat und Exil*, Hamburg 1994; Taner Akçam: *Armenien und der Völkermord. Die Istanbul Prozesse und die türkische Nationalbewegung*, Hamburg 1996.

¹⁰⁶⁰ Uwe Feigel: *Das evangelische Deutschland und Armenien*, a.g.e.; Wolfgang Gust: *Der Völkermord an den Armeniern*, a.g.e.

Günümüzün Alman "soykırım" lobicilerinin ifadesiyle "hassas ve ince ruhlu"¹⁰⁶¹ Vierbücher, "insani hayran bırakan bir üslûp"la¹⁰⁶² yazdığı, "mutlaka bilinmesi gereken gerçeklerle dolu"¹⁰⁶³ bu kitabında Türklér hakkında şu "gerçekler"i duyuruyor: "Türk halkı, asla medenî bir halk değildir. Türk'ün dili, bir zenci lehçesi seviyesindedir."¹⁰⁶⁴ Oysa Ermeniler, hem "oturdukları bölgenin en eski sakinleridirler", hem de "eski Ermenice -hiçbir kuşkuyla yer vermeyecek biçimde Aryen bir dildir. Bu halkın bahtsızlığı, vatanında hiçbir zaman tek başına yaşayamamış olmasıdır."¹⁰⁶⁵ "Ermenilerle Müslüman komşuları arasındaki, -dönemin Alman oryantalistlerine göre, Ermenilerin "geçimsiz doğası"ndan kaynaklanan çatışmalar, Vierbücher'e göre, "Ermeni halkının, kendi ırk özelliklerini korumak için gösterdiği çabanın doğal bir sonucudur". Kaldı ki, "Ermeniler kime uyum göstereceklerdi ki? Türk efendileri, yeryüzünün en bozuk, en sahtekâr yönetici sınıfıdır. Okuması, yazması olmayan, çilekeş, zavallı ve hantal bir köylü takımı, yöneticilerin sabırlı merkebi olan Türk halkına mı? Ermeniler gibi üstün zekâlı bir halkın bunlarla ne ortak yanı olabilirdi?"¹⁰⁶⁶

Şu ana kadar tek bir araştırmacının dahi, Vierbücher'in ırkçı zihniyetini eleştiri konusu yapmamış olması, ilginçtir. Vierbücher'in -bir rivayete göre- Gestapo tarafından öldürülmesi, kendisini dokunulmaz kılmıştır. Oysa, Nazilerin kurbanları arasında ırkçı Almanlar da vardı. Örneğin Nazi döneminde Alfred Rosenberg'e hakaret ettiği gerekçesiyle mahkûm olan ünlü teolog Walter Künneth, Hitler rejiminin yıkılmasından sadece iki yıl sonra kaleme aldığı bir eserinde, Hitler'in "aslında bir Alman değil, Slav kökenli bir canı" olduğunu söyleyecekti. Bugün "Nazi muhalifi bir

¹⁰⁶¹ Kitabı günümüzde pazarlayan yayınevi sahibi Helmut Donat'ın kitap için kaleme aldığı sonsöz (s.90).

¹⁰⁶² Günümüz sosyal demokratlarından Prof. Hans Wehberg'in değerlendirmesi (kitabın önsözünden).

¹⁰⁶³ Prof. Walter Fabian'ın kitabın 1985 yılında yapılan baskısına yazdığı önsözden (s.VIII).

¹⁰⁶⁴ Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915*, a.g.e., s.31.

¹⁰⁶⁵ A.g.e., s.32.

¹⁰⁶⁶ A.g.e., s.33

kahraman” olarak anılan Künneth’e göre, Adolf Hitler gibi, -”Nazi barbarlığının öncüsü” dediği Nietzsche de “Slav kökenli”ydi. Bunların “gerçek Alman” olmadığı, Künneth’e göre, her ikisinin hem yüz hatlarından, hem de “barbarlıklarından belli”ydi.¹⁰⁶⁷

En az bu “devamlılık” kadar ilginç olanı, Alman Ermeni yayıncılığının “dönemin ruhu”na (Zeitgeist) göre, geçirdiği evrimdir. Lepsius ve arkadaşlarının Türk düşmanlığı güdümlü Ermeni sempatisini bir tarafa bırakırsak, 1930’lu yıllara kadar Alman Doğu yayıncılığında Ermeniler lehine bir eğilim görülmemektedir. 1840’ta Osmanlı İmparatorluğu’nu ziyaret eden Fallmerayer, “Ermeniler insan olarak bende olumlu bir izlenim bırakmadılar” der.¹⁰⁶⁸ Mordtmann’a göre, “sahtekârlık ve misafire soğukluk, Ermeni karakterinin en tipik özelliğidir”.¹⁰⁶⁹ “Hilekârlık ve hinlik” Karl May’a göre de, “Ermeni karakterini temsil etmektedir.”¹⁰⁷⁰ “Ermeni karakteri” üzerine bir başkası şunları yazıyor: “İster Rus, ister Alman olsun, onları yakından tanıyan biri, durumlarını ifade edecek sıfat bulmakta güçlük çeker. Kötü niyetli, sahtekâr, mağrur, kibirli, acımasızca sömüren, asalak, iki yüzlü insanlardır...Pjatigorsk yöresinden sağlam görüşlü bir Alman’dan şunu duydum: ‘Fakir oldukları sürece Ermeniler, alçakgönüllü ve yılışık; zengin oldukları takdirde ise, küstah ve dayanılmaz insanlardır’.”¹⁰⁷¹

Gerek dinî, gerek pasifist Alman yayıncılığı 1920’lerden itibaren, -Lepsius’un propaganda çalışmalarının da etkisiyle- kamuoyunda bu kez son derece “olumlu” bir Ermeni imajı yerleştirmeye koyuldu. Dinî yayıncılık Ermenilerin, “yeryüzünün en eski Hristiyan halkı” olduğu iddiasını vurguluyordu. Tarihî gerçeklerle çelişen bu şaibeli iddiayı günümüz Alman yayıncılığı da sürekli kullanmaktadır.¹⁰⁷² Seküler yayıncılık ise, Ermenilerin -

¹⁰⁶⁷ Walter Künneth: *Der grosse Abfall. Eine geschichtstheologische Untersuchung der Begegnung zwischen Nationalsozialismus und Christentum*, s.42 v.d., Hamburg 1947.

¹⁰⁶⁸ Jakob Philipp Fallmerayer: *Fragmente aus dem Orient*, s.140 v.d., München 1963.

¹⁰⁶⁹ Daniel Friedrich Mordtmann & Franz Babinger: *Anatolien*, s.489, Leipzig 1925.

¹⁰⁷⁰ Karl May: “Der Haendler von Serdescht”, *Auf fremden Pfaden*, s.199, Bamberg 1952.

¹⁰⁷¹ Albrecht Wirth: *Vorderasien und Aegyten*, a.g.e., s.144.

¹⁰⁷² Wolfgang Gust: *Der Völkermord an den Armeniern*, a.g.e.; Tessa Hofmann: *Armenier und Armenien*, a.g.e. (kapak tanıtımı).

komşularının tersine (!)- “uygar bir halk” (Kulturvolk) olduğu tezini işlemektedir. Bu iki iddianın sentezine de rastlamaktayız: “En eski Hristiyan uygar halk.”¹⁰⁷³ Yukarıda adı geçen Vierbücher’in Türk düşmanı kitapçığının başlığı “Uygar bir halkın Türkler tarafından boğazlanması”dır. “Uygar halk”tan kastedilen, “uygarlık alanında yaratıcılık yeteneğine sahip halk”tır ve Alman patentli ırk teorilerine göre, sadece “Aryen”ler bu ayrıcalığa sahiptir. O halde, Ermenilerin “Aryen” (Indogerman) kökenli bir halk oldukları ispatlanmalıydı.¹⁰⁷⁴

Nasıl bugün sözde bilimsel dil şemalarıyla Kürtçeyle Almancanın akrabalığı kanıtlanmaya çalışılıyorsa, benzer bir metotla “Essabalian” adında biri Ermenicenin Almancayla akraba bir dil olduğunu göstermeye çalışmıştı.¹⁰⁷⁵ Ne var ki, Nazi ırk kuramına göre dahi “Aryen dil” mutlaka “Aryen köken” anlamına gelemeyeceği için, “fizikî kanıtlar”ı ihtiyaç vardı. Bu “kanıt”lardan biri, bir Yunan efsanesine göre, “Ermenilerin tıpkı ilk Aryenler gibi sarışın oldukları”ydı.¹⁰⁷⁶ Tek sorun, yaşayan Ermeniler arasında sarışın olanlara pek rastlanmamasıydı. Essabalian bu “problem”i, “Ermenilerle Bayernli’ler, Güney Tirol’lular ve Güney Fransızları arasındaki şaşırtıcı benzerlik”e işaret ederek çözüyor. Yazar bu tespitinin ardından, Ermenilerin kafatası endeksi, saç ve göz rengi hakkında, “Aryenlik” tezini doğrulayacak “bilgi”ler veriyor: “Ermenilerle Orta Avrupalılar arasındaki bu tipolojik benzerlik, soy akrabalığı sonucunu vermiyor mu? Eski Ermenicenin Aryen bir dil olduğunu da unutmayalım.”¹⁰⁷⁷

Bu tür iddialar Alman “ırk bilimcileri”ni ikna etmekten uzaktı. Onlara göre Ermeniler, gerçi “Aryen” bir dil konuşan, fakat “erken güçlü Sami unsur içeren melez bir Ön Asya halkı”ydı.¹⁰⁷⁸ Şaşırtıcı olanı ise, “dil ile

¹⁰⁷³ Tessa Hofmann: *Armenier und Armenien*, a.g.e. (kapak tanıtım).

¹⁰⁷⁴ Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915*, a.g.e., s.32.

¹⁰⁷⁵ Essabalian: *Das armenische Volk im Wandel der Jahrhunderte*, s.8 v.d., Wien 1939.

¹⁰⁷⁶ A.g.e., s.13.

¹⁰⁷⁷ A.g.e., s.12.

¹⁰⁷⁸ “Armenier”, *Meyer’s Conversationslexikon*, c.1, s.312, Hilburgshauen 1843; “Armenier”, *Brockhaus Konversationslexikon*, c.1, s.901, Leipzig 1928; “Armenier”, *Volksbrockhaus*, s.30, Leipzig 1943.

kökenin her zaman örtüşmeyebileceği”ni vurgulayan Alman ırk kuramcılarının *Brockhaus* için kaleme aldığı “Ermeni” maddesinin, adı geçen ansiklopedinin savaş sonrası edisyonlarında tamamen “biyolojik” bir içerik kazanmasıdır. Nitekim *Brockhaus*’un Nazi dönemi baskılarında “Indo-Cermen bir dil konuşan melez bir ön Asya halkı” olarak tanımlanan Ermeniler, aynı ansiklopedinin 1970’li yıllarda “yenilenen” baskılarında “Indo-Cermen kökenli bir Ön Asya halkı”na dönüşmüştür. Nazi dönemi sonrası baskılarda, Ermenilerin “yüzyıllar süren yabancı tahakkümüne rağmen kültürlerini, dillerini ve dinlerini korumayı başarmış”¹⁰⁷⁹ olmakla övülmeleri, bir başka ilginç yeniliktir. Nazi ırk kuramcılarının bile düşmediği, dil “akrabalıği”ndan “soy akrabalıği” çıkarma yanlısına çağdaş Alman yayıncılığında rastlanması, düşündürücüdür. Bu garip gelişmeden sadece Doğu Alman ansiklopedileri etkilenmemiştir.¹⁰⁸⁰

Nazi döneminde faaliyet gösteren Alman Ermeni dostlarının en önemli uğraşlarından birisi de, Ermenilerin “tipik Müsevî özellikleriyle ilgilerinin olmadığı”ni kanıtlamaktır. Örneğin Vierbücher, Ermenilerin “tipik ticarî becerileri”ni övüp, “Türklerin kurnaz Ermeniler tarafından istismar edilen ahmaklığı”yla alay ederken,¹⁰⁸¹ Essabalian “Ermeni karakteri”nde, Almanya’nın yeni egemenlerinin hoşuna gidecek özellikler keşfediyordu: “Ermeniler eskiden olduğu gibi, bugün de yaratan/emeğiyle yaşayan bir halktır (*schaffendes Volk*)...Onlar asla tacir bir halk olmadılar...Ticarî becerilerini onların diğer tüm yetenek ve başarılarının üstünde tutmak, Ermenilere yapılabilecek en büyük haksızlıktır. Tüccar ruhu, asla Ermeni karakterine ait bir özellik olmamıştır.”¹⁰⁸² Weimar dönemi pasifisti Vierbücher, Ermenilerin “asla savaşçı bir halk olmadığı”ni söylüyordu: “Parlak bir zekâyla birlikte, Ermenilerin tamamen savaş karşıtı yaşama azmi, Küçük Asya’nın en üstün öğretmen, hekim, tercüman ve tacirlerinin

¹⁰⁷⁹ “Armenier”, *Der grosse Brockhaus*, c.1, s.354, Wiesbaden 1977 (ve daha sonraki baskılar).

¹⁰⁸⁰ “Armenier”, *Meyers neues Lexikon*, c.1, s.487, Leipzig 1972.

¹⁰⁸¹ Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915*, a.g.e., s.34.

¹⁰⁸² Essabalian: *Das armenische Volk*, a.g.e., s.66.

Ermeniler arasından çıkması sonucunu doğurmuştur.”¹⁰⁸³ Halbuki Essabalian, Ermenilerde, dönemin ruhuna uygun olan özelliği keşfetmişti: “Ermeni halkı her şeyden önce, asker bir halktır. Bu halkın yüzyıllar boyunca girdiği destansı savaşlar, bu hususta her yorumu gereksiz kılar. Ermenilerin bu savaşçı özelliği, Ermenilere komşu halkların tarihinde de ifadesini bulmaktadır.”¹⁰⁸⁴ Bu tür Nazi rejimine yakınlaşma çabalarının ne ölçüde “olumlu” sonuç verdiğini bilmiyoruz. Alman “ırk bilimi”nin Ermeniler hakkındaki “teşhis”i değişmeden sürdü: “Ön Asyalı melez bir halk.” Ewald Banse’ye göre Ermeniler, “Kürt kabileleri arasında açık ten renginin bozulması”na yol açmışlardı.¹⁰⁸⁵ Ermenilerin, Batı etnolojisinde, siyasi konjunktüre göre farklı değerlendirilmelere tabi tutulduğu tek halk olmadıklarını belirtmek gerekir.¹⁰⁸⁶

II. Dünya Savaşı’ndan sonraki dönemde, özellikle 1970’li yıllarda azgınlaşan “yabancı (Türk) düşmanlığı”na paralel biçimde, “Ermeni sorunu”nun Alman yayıncılığında yeniden keşfedildiğine tanık oluyoruz. Bu dönem Türklerin Almanya’dan “püskürtülme”sini amaçlayan resmî (yasal/kurumsal) ve “gayriresmî” (Neonazi saldırılar) ırkçılığın Almanya’da günlük yaşamın bir parçası olduğu yıllardır. Dikkati çeken bir başka gelişme, “tarihçiler tartışması” olarak bilinen, Musevî soykırımını görecelleştirme çabalarının artık entelektüel ve akademik çevrelerde kabul görmesidir. Dolayısıyla “Ermeni sorunu”, hem köken ülkenin tarihini karalayarak, Almanya Türk’ünü ulusal kimliğinden uzaklaştırmayı plânlayan resmî çevrelerin, hem Alman faşistlerinin,¹⁰⁸⁷ hem de Musevî soykırımını

¹⁰⁸³ Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915*, a.g.e., s.34.

¹⁰⁸⁴ Essabalian: *Das armenische Volk*, a.g.e., s.66.

¹⁰⁸⁵ Ewald Banse: *Die Türkei*, a.g.e., s.200.

¹⁰⁸⁶ Örneğin “Japon ırkı”na, Batılı etnolog ve tarihçiler tarafından -günün politikası gereği - kimi kez “olumlu”, kimi kez de “olumsuz” sıfatlar yüklenmiştir (Rotem Kowner: “Lighter than yellow, but not enough”. Western discourse on the ‘Japanece Race’, 1854-1904”, *The Historical Journal*, 1/2000, s.103-131.

¹⁰⁸⁷ Alman Neo-Nazileri, “liberal” Alman basınından alıntılarla, zaman zaman “Türk barbarlığı”nı ve “Türklerin Ermeni soykırımını” ele almaktadırlar (“Die Tragödie der Armenier. Unge-sühnter Völkermord”, *DNZ*, 7.5.1999).

“bayağılaştırma”yı (*Banalisierung*) amaçlayan revizyonistlerin işine gelmiştir. Ermeni terör örgütü ASALA'nın Türk diplomatlarına karşı işlediği cinayetler, Alman medyasında Ermeni terörünün değil, “Ermeni soykırımı” iddiasının gündeme getirilmesine vesile yapılmıştır. Sağ muhafazakâr Alman revizyonistleri tarafından kâh “Asya türü eylem”, kâh “Adolf Hitler ve bir avuç arkadaşının plânı” teorisi sayesinde “Slav kökenli ve Slav zihniyetli bir avuç delinin cinayeti” olarak bayağılaştırılan Musevî soykırımının (Holocaust) eşsizliğini (*Singularität*), sol entelektüeller “Ermeni soykırımı” yalanıyla çürütmeye çabalamaktadırlar. Sözde ırkçılığa karşı mücadele veren Alman entelektüelleri -sağcı ve faşist Alman revizyonistleri gibi- sözde “Ermeni soykırımı”nın “20. yüzyılın ilk soykırımı” olduğu teziyle, Türklerin Almanlara “öncülük” ettiklerini iddia ederken, sahteliğine bakmaksızın hâlâ Adolf Hitler'in “Bugün Ermenilerin imhasından kim bahsediyor ki?” sözünü “belge” olarak kullanabilmektedirler.¹⁰⁸⁸

Musevî soykırımında Türklerin Almanlara sözde öncülük ettikleri yalanı, Almanya'nın en ünlü “Ermeni uzmanı” Tessa Hofmann tarafından çok daha tuhaf ayrıntılarla “zengin”leştirilmiştir. Bayan Hofmann'a göre, “gaz odaları”nı ilk kez Türkler kullanmıştır.¹⁰⁸⁹ Hofmann'ın her türlü belge ve bilimsel dayanaktan uzak bu komik tezinin jenoizid araştırmacılarını şaşkına uğratması, makuldür.¹⁰⁹⁰ Sol ve sağ etiketli Alman yayıncılığının mümkün olduğunca çok soykırım arayışına çıkmasının, hangi nedenlerden kaynaklandığına kısaca değinmiştik. Aynı uzmanların etnik terör örgütüne karşı Türkiye'nin vermiş olduğu mücadeleyi de “soykırım” olarak nitelediğini daha önce görmüştük. “Ermeni sorunu” bağlamında, sık sık “Kürt sorunu”ndan da bahsedilmesi, Vierbücher'in “Türk'ün cinayet ruhu”¹⁰⁹¹ tezine “humanist” zırhlı (insan ve azınlık hakları) bir gerekçe ve

¹⁰⁸⁸ Wolfgang Gust: *Der Völkermord an den Armeniern*, a.g.e., s.302.

¹⁰⁸⁹ Tessa Hofmann: “Verfolgung und Völkermord”, *Armenier und Armenien*, a.g.e, s.28.

¹⁰⁹⁰ Leo Kupper: *Genocide: Its Political Use in the Twentieth Century*, s.110, Yale University Press 1981; Daniel Jonah Goldhagen: *Hitler's Willing Executioners. Ordinary Germans and the Holocaust*, s.414, New York 1996.

¹⁰⁹¹ Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915*, a.g.e., s.49.

meşruiyet kazandırmayı amaçlamaktadır. İrkçı bir içerik ve terminoloji taşımasına karşın, saygın Alman akademisyenlerinin tümü tarafından savunulan “cinayet ruhu” tezine Türkleri de inandırmayı arzulayan çevreler son zamanlarda görüşlerini destekleyen “Türk” araştırmacılar da bulabilmişlerdir.

Weimar dönemi ırkçı ideologlarından sözde “pasifist” Vierbücher’in ve günümüzde aynı geleneği devam ettiren Tessa Hofmann’ın “cinayet ruhu” tezini savunan “Türk”lerden biri, siyasi mülteci olarak geldiği Almanya’da ırkçı literatürü okuma fırsatını iyi kullandığı anlaşılan Taner Akçam’dır. Akçam’ın gerek “Ermeni sorunu”, gerek “Kürt sorunu” hakkındaki değerlendirmeleri, “ırk merkezli ulus” konseptini ve “farklı halkların barış içinde bir arada yaşamalarının imkânsızlığı”nı öngören Alman ırk romantizminin doğal bir ürünüdür: “Bugün yaşanan, Anadolu’daki son iki Müslüman ulusun¹⁰⁹² hesaplaşmasıdır. Yani büyük bir millî temizliğin yolunun açıldığı söylenebilir. Türkler, daha önce Hristiyanları yok etmek için kullandıkları Kürtlerle hesaplarını görüyorlar. Terör ve şiddet yoluyla Anadolu’da sadece Türklerden oluşan homojen bir ulus yaratılmaya çalışılıyor. Hristiyanların yok edilmesiyle başlanan ulus projesi, Kürtlerin ezilmesiyle tamamlanmak isteniyor...Bu durum, Türkiye’nin taşıdığı barbarlık potansiyelinin işaretini veriyor.”¹⁰⁹³

Akçam’ın “Ermeni sorunu”na ilişkin hiçbir yeni (orijinal) tezinin olmadığı görülüyor. Yazar 19. ve 20. yüzyıl Alman ırk romantizminin “Anadolu barbarlığı”, “Türkün cinayet ruhu” gibi -uygar ülkelerde suç unsuru sayılan- ırkçı düşüncelerini -“güncel” örneklerle- tekrar ediyor. Akçam’ın “iki ulus” teorisi de, yeni olmayıp papaz Lepsius’dan da öncesine gitmektedir. Türkiye Cumhuriyeti’nin dil ve sadakat temelli ulus anlayışını, -ilerici saydığı -Almanya’nın etnik ulus anlayışı penceresinden “eleştiren” Akçam’ın “Türkiye’deki etnik savaş”a ilişkin bilgileri de, kurucu üyeleri arasında

¹⁰⁹² Akçam, “ırk merkezli” Alman “ulus” felsefesi uyarınca, “farklı ırklara mensup” oldukları gerekçesiyle “Türk” ve “Kürt ulusları”ndan söz ediyor.

¹⁰⁹³ Taner Akçam: “Wir Türken und Armenier. Plaedoyer für die Auseinandersetzung mit dem Massenmord”, *Armenier und Armenien*, a.g.e., s.43.

Nazilerin de bulunduğu Göttingen “Tehdit Altındaki Halklar Derneği”nde kümelenmiŐ “Kürt uzmanı” Alman etnologların gezi notlarından aktarmadır.

Taner Akçam’ın ırk romantizmi ürünü “ulus” ve “etnik hesaplaŐma” tezlerinin “sol” ve “ilerici” Alman çevrelerinde kabul görmesinden de anlaşılıyor ki, günümüzün Alman “demokratları”, Şaibeli metotlarla sadece kendi tarihlerinin ayıbından kurtulmayı arzulamıyor, Orta Doğu toplumlarında yaşanan sosyal sorunları etnikleŐtirmeyi de amaŐlıyorlar. Bu kirli operasyonun gerekÇesi, “insan ve azınlık hakları” ve “kendi” tarihlerine “karşı sorumlulukları”dır.

Sonuç

Bu kitapta, günümüz Alman yayıncılığının Türk ulusu ve Türkiye Cumhuriyeti'ne ilişkin tezlerini ele almaya çalıştık. Sonuç olarak, çağdaş Alman yayıncılığının Türkiye ve sorunlarını çözümlerken, çoktan tarihe karıştığı varsayılan ölçütleri rahatlıkla kullandığını söyleyebiliriz. Özellikle genç bilim adamlarının incelemelerinde "etnisite" kavramıyla maskelenen biyolojik ırkçı tahlillerin düzey bakımından, III. Reich dönemi literatürünün de altında kalması, şaşırtıcıdır. Birçok farkında olmadan bu hataya düştüğünü kabul etsek de, işgal ettikleri makam ve taşıdıkları "liberal" etikete karşın önde gelen kimi oryantalistlerin, neden ırk merkezli Türkiye tahlillerine meylettikleri, ayrı bir araştırma konusudur. Şu da var ki, III. Reich dönemi oryantalistleri arasında toplumsal olguların "ırk" boyutunu arayıp bulanların, çağdaş Alman oryantalistlerine oranla azınlıkta kalmaları, düşündürücüdür. Bu şaşırtıcı fark, araştırmacıların kültürel ve düşünsel sosyalizasyonu ile ilgilidir. Zira muhazakâr, fakat hümanist yaklaşımın egemen olduğu Kayzer ve Weimar Almanya'sında yetişmiş, III. Reich oryantalistlerinin aksine, günümüz oryantalistleri, III. Reich "terbiyesi"yle yetişmiş oryantalistlerin öğrencileridir. Nazi ırk kuramlarının bugün genç Alman oryantalistleri arasında revaç bulmasının bir nedeni de bu olsa gerek.

Alman Türkiye yayıncılığı, "iddia ve sonuç arasındaki uçurum"la özetlenebilir. Türkiye tahlillerinde başvurulan "metod", kıvrak bir "karartma" ve "aydınlatma"dan ibarettir. Örneğin Kemalizm ve devrimler

ele alındığında, Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm kazanımları "karartılmakta"dır. İslâmıcı grupların dünya görüşlerini "İslâm'ın otantik yorumu" olarak değerlendiren ve savunan oryantalistlerin, Cumhuriyet'in kadın-erkek eşitliği alanındaki reformlarını dahi "karartma"ya çalıştıklarını görmüştük. Bu çerçevede sadece "siyasî İslâm" ön plâna çıkarılmamakta, aynı zamanda -Kemalizmin bir kazanımı olarak yorumlanabilecek - Türkiye türü "İslâmcılık"ın kendine has özellikleri, örneğin -Mısır İslâmcılığıyla karşılaştırıldığında- "seküler" yanı karartılmaktadır.

"Kürt sorunu" ele alınırken, etno-faşizan ve -özellikle Almanya şartlarında reddedilmesi gereken- "anti-semitik" Kürt kökenli gruplar, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürt kökenli yurttaşlarıyla özdeşleştirilerek, "Türkiye modelinin iflâs ettiği" belgelenmek istenmekte; Türkiye Cumhuriyeti'nin 1940'ların Almanya'sında dahi itiraf edilen "kan/köken tanımayan yurttaş anlayışı" ise, "karartılmakta"dır. Bu bağlamda bir başka ilginç çelişki, Türkiye Cumhuriyeti'nin Kürt kökenli yurttaşlarını -Nazi "ırk bilimi" terminolojisiyle- "İndo-Cermen" yahut "Aryen Kürtler" olarak tanımlayan kimi "liberal" Türkiye uzmanlarının, Türk politikacıları "Kürtlerle Türkler arasında fark yoktur" dedikleri için "ırkçılık"la suçlayabilmeleridir. "İrkçılık" olgusuna, bir başka ülkede tanınmayan böylesine garip bir anlam yükleyen uzmanlar, "etnik köken"i farklı bir insanın kendisini "Türk" olarak tanımlayabilmesini tasavvur edemedikleri gibi, "etnisite" merkezli Alman "yurttaşlık" felsefesini -bilerek ya da bilmeyerek- Türkiye'ye projekte etmektedirler. Bu çerçevede "karartılan", sadece Türk ulusunun alt kimlik olarak farklı kökenleri kabul ettiği gerçeğinden ibaret değildir. Almanya örneğinde "ulusal kimlik"ın önemli bir unsuru olarak görülen "din" unsuru da karartılmakta; Anadolu İslâm'ının gerek Sünnî, gerek Alevî yorumunun "Türkler"le "Kürtler" arasındaki ortak paydalardan biri olduğu gerçeği de bilinçli olarak göz ardı edilmektedir.

"Kürt sorunu" bağlamında tamamen "karartılan" din unsuru, Türkiye'de "etno-kültürel bir azınlık" yaratmak söz konusu olduğunda, aniden devreye girmektedir. Türkiye'ye yönelik Alevilik incelemelerinde, Alman oryantalizmi Alevilik'i "müstakil bir din" yahut "etno-kültürel kimlik" olarak gündeme

getirirken, “inanç” unsuruna bu amaçla “etnik” bir içerik yüklemektedir. Öte yandan, Aleviliğin “farklı etnik kökenden yurttaşlar açısından birleştirici bir özellik taşıyabileceği” tezi, “etnik bilinç, dinî bağlardan daha güçlüdür” argümanı ile reddedilmekte, “Alevî Kürtlerin, Alevî Türklerle değil, Sünnî Kürtlerle dayanışma içine girdiği” iddia edilmektedir.

Birkaç istisnasıyla Alman oryantalistleri, bu yolla bir yandan Kemalizmin “öldüğü”nü, bir yandan da, Türkiye’nin “Asyalı özellikleri”ni belgelemeye çabalamaktadır. Alman yayıncılığı, Türkiye tezlerine “yerli tanıklar”la inandırıcılık kazandırmayı da ihmal etmemektedir. “Türkiye modelinin iflâsı” iddiası, Cumhuriyet’e hasım çevrelerin tanıklığıyla doğrulanmaktadır. Alman oryantalistleri, “Türkiye’deki din düşmanı lâiklik” tezini savunurken, İslâmî ya da neo-liberal “Türk aydınları”nı; Türk ulusalcılığının “ırkçı bir ideoloji” olduğu iddiasını gündeme getirirken de, Kürt kökenli “etno-faşistleri” tanık göstermektedir. Kimin kimden alıntı yaptığını saptamak, çoğu kez mümkün değildir. Kısacası, Alman akademik yayıncılığı ve medyası, özellikle 80’li yıllardan itibaren, Türkiye’nin gerçekleriyle ilgisi olmasa bile, sahibinin niyet ve stratejisini ele veren karanlık bir Türk ve Türkiye imgesi yaratmayı başarmıştır. Yaratılan karanlık Türkiye tablosunu, “Türkiye’nin kendini tanıtamaması”yla açıklamanın imkânı yoktur. “Tablo”, Almanya’nın, ülkesinde yaşayan iki buçuk milyon Türkün, günün birinde kendisinden emin, Türkiye’ye bağlı bir ulusal azınlığa dönüşmesi “tehlikesi”ni önlemeyi amaçlayan stratejisinin ürünüdür. Strateji, Türkiye’nin “utanılacak” bir ülke olarak resmedilmesini öngörmektedir.

Konunun “bilgisizlik”le de bir ilgisi yoktur. Nitekim Alman Doğu Enstitüsü’nün İstanbul şubesinin müdürü, Türkiye’yi “demokrasisi olmayan parlamenter bir sistem” olarak niteleyip Türk ulusunun “olmadığı”nı ispatlamaya çalışırken,¹⁰⁹⁴ *Goethe Enstitüsü*’nün Şam İnan sefaretî Kültür Ataşeliği’yle ortaklaşa düzenlediği “İnan ve Demokrasi” konulu sempozyumda Alman oryantalistleri şunları söyleyebilmektedir: “İnan İslâm

¹⁰⁹⁴ Günter Seufert: “Ein parlamentarisches System ohne Demokratie”, *Entwicklung und Zusammenarbeit*, 9/1998, s.238-240.

Cumhuriyeti son derece ileri bir İslâmî düzendir. Yüzyılın en önemli olaylarından biri olan İran İslâm devriminin başarısı nasıl İslâm dünyasına öncülük ettiyse, bu son proje de (Hatemi) başarılı olduğunda İran, İslâm dünyasına tekrar rehberlik edecektir.”¹⁰⁹⁵ Bu ilginç tespiti yapan şahıs, Alman Dışişleri Bakanlığı tarafından finanse edilen Hamburg Doğu Enstitüsü’nde çalışmaktadır. Önde gelen görevlerinden biri, Almanya ile İran arasındaki “kültürler arası diyalog”a akademik destek sağlamak olan bu enstitünün müdürünün Türkiye hakkındaki değerlendirmesi ise şöyledir: “Sorun, Atatürk’ün bir paşa fermanıyla yarattığı yapay ürün Türk devleti ve Türk ulusudur.. Sorun, Kemalizm ve Kemalizmin ulusçuluk ve lâiklik ilkeleridir. Sorun yapay, zorlama ve uyduruk Türk ulusudur. Böyle bir ulus yoktur. Olmadığını, Türkiye’de yaşanan Kürt/Türk, Müslüman/lâik, Alevî/devlet çatışmasında görüyoruz. Bu uyduruk ulusu Atatürk nasıl kurdu? Önce Ermenileri yok ettiler. Sonra sıra Rumlara geldi. Kürtleri şu ana kadar neden imha etmediler, bilinmez.”¹⁰⁹⁶

Ne yazık ki, Alman oryantalizmi Türkiye hakkındaki bu tezlerini sadece Almanlar ve Almanya Türk toplumu arasında yaymakla yetinmemektedir. Alman Türkiye uzmanları, Türkiye’ye ilişkin bu tuhaf iddialarını, “dinler ve kültürler arası diyalog” adı altında Asya’ya dahi taşıyabilmektedirler. Hamburg Üniversitesi oryantalistlerinden Petra Kapert, Alman devlet kurumu “Dış İlişkiler Dairesi”nin 2-5 Kasım 1999 günleri arası Taşkent’te düzenlediği “Din ve Demokrasi” konulu sempozyumda, “uluslararası ilişkilerde bir tabu olarak din. Türkiye örneği” başlıklı bir bildiri sunmuştu.¹⁰⁹⁷ Alman oryantalizminin “dili”yle ifade etmek gerekiyorsa, Türkiye Cumhuriyeti için “sorun” gerçekten ciddidir. “Sorun”, Türk devleti ya da ulusu değil, Almanya’dır.

¹⁰⁹⁵ Andreas Rieck: “tahawwulat cadida fi'l-cumhuriyyati'l-islamiyyati'l-iraniyya”, Ridwan Ziyade (yay.): *al-Islam wa'l-Fikri's-Siyasi*, s.186, Beyrut 2000.

¹⁰⁹⁶ Udo Steinbach’ın 15 Eylül 1998 günü Alman Katolik Lingen Akademisi’nde verdiği “İslâm’ın Avrupa açısından önemi” başlıklı konferanstan (<http://www.kath.de/akademie/iwh/archiv/politik/steinbach.htm>).

¹⁰⁹⁷ <http://www.ifa.de/i/ditaschk.htm>.

Kaynakça

DNZ: Deutsche National Zeitung

EI: Enzyklopädie des Islams, 1-4, Leiden-Leipzig 1913 v.s.

EI: Encyclopaedia of Islam, new edition, Leiden-London 1960 v.s.

EKL: Evangelisches Kirchenlexikon. Internationale theologische Enzyklopädie, 1-4, Göttingen 1992-1996.

FAZ: Frankfurter Allgemeine Zeitung

FR: Frankfurter Rundschau

OL: Orientalistische Literaturzeitung, Berlin 1898 v.s

Orient: Zeitschrift des Deutschen Orient-Instituts Hamburg

SZ: Süddeutsche Zeitung, München

TAZ: Tageszeitung, Berlin.

WI: Die Welt des Islams.

ZfTS: Zeitschrift für Türkeistudien

M. Salim Abdullah: "Dialoge zur Ringsparabel", *Moslemische Revue*, Nisan/Haziran 1997.

M. Salim Abdullah: "Götterdämmerung", *Moslemische Revue*, Temmuz/Eylül 1997.

Ali Abdurrazık: *İslâmiyet ve Hükümet*, İstanbul 1927.

Werner Adam: "Die Kurden und ihre Grenzen", FAZ, 17.2.1999.

rac Afşar (yay.): *Zeban-i Farsi der Azarbaycan*, Tahran 1989

Muhammed Agha-Oglu: "Herkunft und Tod Sinans", *OL*, 10/1926.

Taner Akçam: "Wir Türken und Armenier. Plädoyer für die Auseinandersetzung mit dem Massenmord", Tessa Hofmann (yay.): *Armenier und Armenien*, a.g.e.

Dietrich Alexander: "Selbsternannter Volkstribun hat seinen Kampf verloren", *Die Welt*, 17.2.1999.

Dietrich Alexander: "Demokratie im Namen Allahs", *Die Welt*, 1.3.2000.

Mehmet Türker Aikan: "Turkey. Rise and Decline of Political Legitimacy in a Revolutionary Regime", *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, 2/1980.

Tekin Alp: *Kemalizm*, İstanbul 1936.

Audrey L. Altstadt: "Azerbaidjan", *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, c.1, Oxford 1995.

Katajun Amirpur: "Islamischer Feminismus durch eine Politikerin im Aufwind", *SZ*, 4.3.1997.

Katajun Amirpur: "Islamischer Feminismus in der islamischen Republik Iran", *Orient*, 3/1999.

Tor Andrae: *Mohammed. Sein Leben und sein Glaube*, Göttingen 1932.

Anonim: "Recht auf Selbstbestimmung", *DNZ*, 15.4.1994.

Anonim: "Moslems und Moscheen", *DNZ*, 16.1.1998.

Anonim: "Deutschland den Türken?", *DNZ*, 13.11.1998.

Anonim: "Einwanderungsland Deutschland", *DNZ*, 4.12.1998.

Helga Anschutz: "Die syrischen Christen hoffen auf Erdölleitungen", *FAZ*, 2.9.1996.

Evangelos Antonaros: "Flügelkämpfe in der PKK", *Die Welt*, 19.2.1999.

Çetinkaya Apatay & Yalçın İter: *Yazdığı ve yazdığını fikirleriyle Atatürk*, İstanbul 1997.

Auswärtiges Amt (yay.): *Kompendium der deutsch-arabischen Beziehungen*, Bonn 1994.

Edgar Auth: "Menschenrechtler fordern Tribunal gegen Öcalan und die Türkei", *FR*, 18.2.1999.

Namo Aziz: *Kurdistan. Menschen, Geschichte, Kultur*, Nürnberg 1991.

Namo Aziz: "Kurdistan in Deutschland. Ein offener Brief an Gerhard Schröder", *Die Zeit*, 10.12.1998.

Namo Aziz: "Der vergessene Krieg in Kurdistan", *FAZ*, 29.12.1998.

Aziz al-Azmeh: *Islam and Modernities*, London & New York 1996.

Jörg Baberowski: "Nationalismus aus dem Geist der Inferiorität", *Geschichte und Gesellschaft*, 3/2000.

Franz Babinger: *Mehmed der Eroberer. Weltenstürmer einer Zeitwende*, München 1987.

Horst Bacia: "Olivegrüne Eminenz", *FAZ*, 18.2.1999.

Klaus Bade (yay.): *Die multikulturelle Herausforderung*, München 1996.

Ewald Banse: *Das Buch vom Morgenlande*, Leipzig 1934.

Almuth Baron: "Ein Konflikt totaler Verblendung", *FAZ*, 4.8.1994.

Almuth Baron: "Tote bei Unruhen in Istanbul", *FAZ*, 14.3.1995.

Hans Barth: *Türke, wehre dich!*, Leipzig 1898.

Ali Fuad Başgil: *Din ve Laiklik*, Istanbul 1962.

Ute Benz (yay.): *Frauen im Nationalsozialismus*, München 1993.

Florian Bieber: *Religious Minorities between the Secular State and Rising Islam: Alevi, Armenians and Jews in Turkey*
(www.geocities.com/CapitolHill/Lobby/7647/papers/turkey.html).

Florian Bieber: *Comparing Ethnic Conflicts in Kosovo and Turkish Kurdistan*, yayımlayan: Greek Helsinki Monitor & Minority Rights Group Greece, 22.4.1998.

Werner Birkenmaier: "Die Kurden und die Gewalt- Was tun?", *Stuttgarter Zeitung*, 19.2.1999.

Karl Biswanger: "Türkei", Werner Ende (yay.) *Der Islam in der Gegenwart*, a.g.e.

Robert Blincoe: *Ethnic Realities and the Church. Lessons from Kurdistan*, Pasadena 1998.

C.E. Bosworth: "Saldjukids", *EI*, c.8, Leiden 1995.

Askim Bozkurt: *Das Kurdenproblem in der Türkei*, Stuttgart 1992

Börsenverein des deutschen Buchhandels (yay.): *Friedenspreis des Deutschen Buchhandels 1997, Reden*, Frankfurt 1997.

Ulrich Brack: "Fundamentalismus oder Rache Gottes an der Moderne", *Evangelische Aspekte*, 4/1997.

Wolfgang Breidenbach: "Islam and Democracy". Internationale Konferenz in Istanbul, 27/28.11.1992", *ZFTS*, 2/1993.

Rita Breuer: *Familienleben im Islam*, Freiburg 1998.

Carl Brockelmann: *Geschichte der islamischen Völker*, München-Berlin 1939.

Martin van Bruneissin: "Vom Osmanismus zum Separatismus. Religiöse und ethnische Hintergründe der Rebellion des Scheich Said", *Jahrbuch zur Geschichte und Gesellschaft des Vorderen und Mittleren Orients*, c.2, Berlin 1987.

Buhari (Muhammed b. Ismail): *Sahih*, ed. Mustafa Dib al-Buga, Beirut 1990.

Bundespresse- und Informationsamt (yay.): *Tatsachen über Deutschland*, Frankfurt 1996.

Friedemann Büttner: "Islamismus-Fundamentalismus", E. Vietinghoff (): *Begegnung mit dem Islam*, a.g.e.

Songül Cetinkaya: "Licht und Freude für Berliner Aleviten", *TAZ*, 8.11.1999.

Ludwig Ferdinand Clauss: *Semiten der Wüste unter sich. Miterlebnisse eines Rasseforschers*, Berlin 1937.

Carsten Colpe: "Iranische Sprachen", *EKL*, c.2, Göttingen 1989.

Carsten Colpe: *Das Problem Islam*, Frankfurt 1989.

Carsten Colpe: "Zyperm", EKL, c.4, Göppingen 1996.

Jürgen Dahlkamp: "Wichtiger als ein Mensch", *Der Spiegel*, 22.2.1999.

Günter Deschner: *Die Kurden. Das betrogene Volk*, Erlangen 1989.

K. W. Deutsch: *Nationalism and Social Communication*, Cambridge 1966.

Deutsch-Armenische Gesellschaft (yay.): *Phönix aus der Asche. Armenien 80 Jahre nach dem Genozid*, Frankfurt 1996.

Deutsches Orient-Institut (yay.): *Deutsch-iranisches Kolloquium. Religion und Gesellschaft; Wirtschaft und Politik*, Hamburg 1989.

Deutsches Orient-Institut der DMG (yay.): *Istanbuler Almanach*, 2/1998, Istanbul 1998.

Amke Dietert-Scheuer (yay.): *Möglichkeiten der Konfliktlösung in der Türkischen Republik. Politisches Konzept einer wissenschaftlichen Arbeitsgruppe*, Bonn Ocak 1998.

Dan Diner (yay.): *Ist der Nationalismus Geschichte? Zur Historisierung und Historikerstreit*, Frankfurt 1993

Harmut Dreier: "Christlich-muslimischer Dialog", *Evangelische Aspekte*, 4/1997.

Markus Dreßler: "Zur Einschätzung der politischen Situation in der Türkei", *REMID-Pressemitteilung* 97/3 (2.4.1997).

Markus Dreßler: *Die civic religion der Türkei. Kemalistische und alevitische Atatürk-Rezeption im Vergleich*, Würzburg 1999.

Ulrike Dufner: *Islam ist nicht gleich Islam. Die türkische Wohlfahrtspartei und die ägyptische Muslimbruderschaft*, Opladen 1998

Werner Ende & Udo Steinbach: *Der Islam in der Gegenwart*, München 1989.

Franz Carl Endress: *Die Türkei. Bilder und Skizzen von Land und Volk*, München 1917.

Ismail Engin: "Abschlußbericht des Forschungsberichtes, 'Entstehung, Tradierung und Relevanz von Freund- und Feindbildern im alewitischnunnitischen Konflikt in der Türkei", *Orient*, 4/1999.

Entschließungsantrag der Fraktionen CDU/CSU, SPD und FDP, Deutscher Bundestag, 3.12.1996.

"Essabalian": *Das armenische Volk im Wandel der Jahrhunderte*, Wien 1939.

H. Esser: "Ethnische Differenzierung und moderne Gesellschaft", *Zeitschrift für Soziologie*, 1988.

Evangelische Kirche Bremen (yay.): *Muslimische Frauen erzählen über ihren Glauben*, Gütersloh 1999.

Evangelische Kirche Deutschlands (yay.): *Was jeder vom Islam wissen muß*, Gütersloh 1996.

Uwe Feigel: *Das evangelische Deutschland und Armenien. Die Armenierhilfe deutscher evangelischer Christen seit dem Ende des 19. Jahrhunderts im Kontext der deutsch-türkischen Beziehungen*, Göttingen 1989.

Nils Feindt-Riggers & Udo Steinbach: *Islamische Organisationen in Deutschland. Eine aktuelle Bestandsaufnahme und Analyse*, Hamburg 1997.

Johann Gottlieb Fichte: *Reden an die deutsche Nation*, Leipzig 1924.

Gülsün Firat: *Sozioökonomischer Wandel und ethnische Identität in der kurdisch-alewischen Region Dersim*, Saarbrücken 1997.

Hans Fischer-Barnicol: *Die islamische Revolution*, Stuttgart 1980.

Joseph Fischer, Cem Özdemir, Amke Dietert-Scheuer: *Kleine Anfrage des Bündnis 90/Grünen. Mögliche Aktivitäten des türkischen Geheimdienstes und türkischen Drogendealer auf dem Territorium der Bundesrepublik Deutschland*, Drucksache 13/7348.

- Thomas M. Franck: "Are Human Rights Universal?", *Foreign Affairs*, Ocak-Şubat/2000.
- Karl-Friedrich Frankenberger: "Der Kurdenkonflikt zwischen Krieg und Terror", *FAZ*, 19.2.1999.
- Erhard Franz: *Material zum Kurdenproblem*, Hamburg 1977.
- Erhard Franz: *Kurden und Kurdentum*, Hamburg 1986.
- G.S.O. Freeman: "Nawruz", *EI*, c.7, Leiden 1993.
- Rainer Freitag: "Reaktionen in der Türkei auf die Salman-Ruschdie-Affäre", *Orient*, 3/1989.
- Michaela von Freyhold: "Rassismus", *EKL*, c.3, Göttingen 1992.
- Hajo Funke: *Brandstifter. Deutschland zwischen Demokratie und völkischem Nationalismus*, Göttingen 1993.
- Henner Fürtig: "Iran. The Second Islamic Republic", *Journal of South Asian and Middle Eastern Studies*, 3/1997.
- Hedwig Gafga: "Kurden in Deutschland", *Deutsches Evangelisches Sonntagsblatt*, 19.3.1999.
- Hannes Gammilscheg: "Türkei wegen Folter verklagt", *FR*, 7.1.1997.
- Walther Gehl: *Deutsche Geschichte in Stichworten*, Breslau 1940.
- Ulrich Gehrke (yay.): *Iran. Natur. Bevölkerung. Geschichte*, Stuttgart 1975.
- Immanuel Geiss: *Geschichte des Rassismus*, Frankfurt 1988.
- Ralf Geissler: "Kirche und Islam. Ein Plädoyer für den notwendigen Dialog", Eckart von Vietinghoff (yay.): *Begegnung mit dem Islam*, a.g.e.
- "Scheich Faiz el-Ghasein": *Die Türkenherrschaft und Armeniens Schmerzgeschrei*, Zürich 1918.
- Ali Homam Ghazi & Günter Deschner: *Kurden. Waisen Kinder des Universums*, Berlin 1994.
- Gesellschaft für bedrohte Völker (yay.): *Das Verbrechen des Schweigens. Die Verhandlung des türkischen Völkermords an den Armeniern vor dem ständigen Tribunal der Völker*, Göttingen 1984.

- H.A.R. Gibb & J.H. Kramers (yay.): *Handwörterbuch des Islam*, Leiden 1976.
- Anthony Giddens: *The Nation-State and Violence*, Berkeley 1987.
- F. Giese: "Azeri", *El*, c.1, Leiden 1913.
- Peter Glotz: *Der Irrweg des Nationalstaats*, Stuttgart 1990.
- Walter Goldenbach v.d. (yay.): *Von Krieg zu Krieg. Die deutsche Außenpolitik und die ethnische Parzellierung Europas*, Berlin 1996.
- Ignaz Goldziher: *Die Richtungen der islamischen Koranauslegung*, Leiden 1920.
- Herman Goltz: "Die 'armenischen Reformen' im Osmanischen Reich", Deutsch-Armenische Gesellschaft (yay.): *Johannes Lepsius und die Gründung der Deutsch-Armenischen Gesellschaft. 75 Jahre Deutsch-Armenische Gesellschaft. Festschrift*, Mainz 1989.
- Jürgen Gottschlich: "Deutscher Herbst' in der Türkei", *TAZ*, 20.2.1999.
- Friedrich W. Graf: "Vorstaatliche Freiheitsrechte", *Evangelische Kommentare*, 9/1998.
- Ansgar Graw: "Vertrauter Öcalans: 'Wir haben schon ein Asyl-Land gefunden'", *Die Welt*, 18.2.1999.
- W. Greewe: *Die Bestimmung der Volkszugehörigkeit im Recht der europäischen Staaten*, Essen 1938.
- Karl Grobe: "Das Kurden Dilemma", *FR*, 23.3.1996.
- Karl Grobe: "Kurden im Abseits", *FR*, 17.2.1999.
- G.E. Grunebaum: *Muhammadan Festivals*, London 1976.
- Wolfgang Gust: *Der Völkermord an den Armeniern. Die Tragödie des ältesten Christenvolkes der Welt*, München 1993.
- Hans F.K. Günther: *Rassenkunde Europas*, München 1926.
- Hans F.K. Günther: *Rassenkunde des deutschen Volkes*, München 1933.
- Hans F.K. Günther: *Die nordische Rasse bei den Indogermanen Asiens*, Leipzig 1934.

Ulrich Haarmann: "Geschichte und Gegenwart. Der Islam im ersten Jahrhundert seines fünfzehnten Jahrhunderts", *Festgabe für Hans-Rudolf Singer*, Frankfurt 1991.

Ulrich Haarmann (yay.): *Geschichte der arabischen Welt*, München 1991.

Kai Hafez (yay.): *Der Islam und der Westen. Anstiftung zum Dialog*, Frankfurt 1997.

Fred Halliday: *Iran. Dictatorship and Development*, London 1979.

Mustafa Hamid: "Das Fremdenrecht der Türkei. Mit einer geschichtlichen Darstellung über das türkische Recht und die Kapitulationen", *WI*, 1-2/1919.

Richard Hartmann: *Die islamische Welt einst und heute*, Leipzig 1927.

Richard Hartmann: *Die Krisis des Islam*, Leipzig 1928.

Richard Hartmann: *Die Religion des Islam. Eine Einführung*, Leipzig 1942.

J. Wilhelm Hauer: *Toleranz und Intoleranz in den nicht-christlichen Religionen*, Stuttgart 1961.

Hans Hauser: *Die Kurden. Die Stiefsöhne Allahs*, Frankfurt 1991.

Stefan Hebel: "Ein Kurde in Berlin: türkischer Paß, türkischer Name- und eine andere Identität", *FR*, 19.2.1999.

Hans Hecker: "Nationalstaat", *Handlexikon zur Politikwissenschaft*, c.1, München 1973.

Friedrich Heckmann: *Ethnische Minderheiten, Volk und Nation*, Stuttgart 1992.

Peter Heine: *Ethnizität und Islam*, Gelsenkirchen 1984.

Peter Heine: *Ethnologie des Nahen und Mittleren Ostens*, Berlin 1989.

Peter Heine: "Ethnizität und Fundamentalismus. Nationalitätenspezifische Probleme", B. Nirumand (yay.): *Islamische Gruppen und der Fundamentalismus in der BRD*, a.g.e.

Peter Heine: *Konflikt der Kulturen oder Feindbild Islam*, München 1996.

Peter Heine: *Der Islam auf dem Weg in das 21. Jahrhundert*, Weimar 1999.

Lothar A. Heinrich: *Die kurdische Nationalbewegung in der Türkei*, Hamburg 1979.

Gunnar Heinsohn: *Lexikon der Völkermorde*, Hamburg 1998.

F. Heiss (yay.): *Deutschland und der Westraum*, Wien 1938.

Erdmute Heller: "Aus Schwäche aufs Ganze", *Die Zeit*, 7.8.1987.

Siegfried Helm: "Kurdischem TV-Sender droht in London Lizenzentzug", *Die Welt*, 20.2.1999.

Fritz Hesse: *Moussilfrage*, Berlin 1925.

Adolf Hitler: *Mein Kampf*, München 1941.

Birgit Hoffmann: "Das Mauseleum Khomeinis in Teheran. Überlegungen zur persisch-islamischen Gedächtnisarchitektur", *WI*, 1/1999.

Murad Wifried Hofmann: *Islam als Alternative*, München 1992.

Murad Wilfried Hofmann: *Reise nach Mekka*, München 1996.

Tessa Hofmann: "Verfolgung und Völkermord. Armenien zwischen 1877 und 1992", Tessa Hofmann (yay.): *Armenier und Armenien. Heimat und Exil*, Hamburg 1994.

Arnold Hottinger: *10mal Nahost*, München 1970.

Arnold Hottinger & Erich Gysling: *Krisenherd Nahost- ein aktueller Dialog*, Zürich 1991.

Arnold Hottinger: *Islamischer Fundamentalismus*, München 1993.

Gerd Höhler: "Militärdemokratie Türkei", *FR*, 19.1.1998.

Karl Hummel (yay.): *Geistige Zusammenarbeit. Vorträge des Seminars Lindlich zur Ausbildung der Iraner in Deutschland und Iran*, Tübingen 1975.

Muhammad Imara (yay.): *al-Islam wa Usul al-Hukm*, Beyrut 1988.

Abu Nu'aym al-Isbahani: *Hilyat al-Awliya*, Kahire 1930.

Gotthard Jäschke: *Türkei. Kleine Auslandskunde*, Berlin 1941.

Gerdien Jonker (yay.): *Religiöse Minderheiten aus der Türkei*, Berlin 1999.

- Karl Kaiser (yay.): *Deutsch-arabische Beziehungen*, Oldenbourg 1981.
- Fuad Kandil: "al-Muslimun bi-Almanya", *Fikrun wa Fann*, 67/1998.
- Cemaleddin Kaplan: *Hilafet Devleti*, Köln 1982.
- Kemal H. Karpat (yay.): *Ottoman Past and Today's Turkey*, Leiden 2000.
- Krisztina Kehl-Bodrogi: *Die Kizilbasch-Aleviten: Untersuchungen über eine esoterische Glaubensgemeinschaft in Anatolien*, Berlin 1988.
- Krisztina Kehl-Bodrogi: "Die Wiederfindung des Alevitums in der Türkei. Geschichtsmythos und kollektive Identität", *Orient*, 2/1993.
- Krisztina Kehl-Bodrogi: "Kurds, Turks, or a People in Their Own Right? Competing Collective Identities Among the Zazas", *The Muslim World*, 3-4/1999.
- Erich Keyser: *Bevölkerungsgeschichte Deutschlands*, Leipzig 1938.
- Duran Khalid: "Der Islam in der Diaspora", Werner Ende (yay.): *Der Islam in der Gegenwart*, a.g.e.
- Duran Khalid: "Der Islam in der Mehrheit und in der Minderheit", Annemarie Schimmel (yay.): *Der Islam*, a.g.e.
- Fadel Khalil: *Kurden heute*, Wien-Zürich 1990.
- R. G. Khoury: *Der Islam. Religion, Kultur, Geschichte*, Mannheim 1993.
- A.T. Khoury, Ludwig Hagemann, Peter Heine (yay.): *Islamlexikon*, Freiburg 1992.
- Klaus Kinkel: "Nachbar Islam", *FAZ*, 8.2.1999.
- Lord Kinross: *Atatürk. The Rebirth of a Nation*, London 1959
- Kirche in Not/Ostpriesterhilfe (yay.): *Islam in Afrika, Asien und Europa. Zum Verhältnis zwischen Christen und Muslimen*, München 1991.
- Kirchenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland (yay.): *Mitteilungen aus Ökumene und Auslandsarbeit*, Frankfurt 1996.
- Gerhard Kittel: *Judenfrage*, Stuttgart 1934.
- Siegfried Kohlhammer: *Die Feinde und die Freunde des Islam*, Göttingen 1996

Jawad Koroshy: "Iran nach den Präsidentschaftswahlen", *Pax Christi*, 3-4/1997.

Wolfgang Koydl: "Hikmet Cetin. Neuer türkischer Parlamentspräsident", *SZ*, 29.10.1997.

Wolfgang Koydl: "Ankaras billige Show", *SZ*, 20.2.1999.

Bärbel Köhler (yay.): *Religion und Wahrheit. Religionswissenschaftliche Studien. Festschrift für Gernot Wießner zum 65. Geburtstag*, Wiesbaden 1998.

Otto Köhler: "Meldungen aus dem Reich", *Konkret*, 6/1997.

Gisela Kraft: "Zum Gottesbegriff in der türkischen Lyrik der kemalistischen Ära", *WI*, 1/1984.

August Ritter Kral: *Das Land Kamal Atatürks*, Wien-Leipzig 1935.

Heinz Kramer: *A Changing Turkey. The Challenge to Europe and the United States*, Washington 2000.

Renate Kreile & Rainer Werle: *Renaissance des Islam. Das Beispiel Türkei*, Hamburg 1987.

Renate Kreile: *Politische Herrschaft. Geschlechterpolitik und Frauenmacht im Vorderen Orient*, Pfaffenweiler 1997.

Klaus Kreiser: *Kleines Türkei-Lexikon*, München 1991.

Klaus Kreiser & Rotraud Wielandt: *Lexikon der islamischen Welt*, Stuttgart 1992.

Herbert Kremp: "Öcalan und Europas Blindheit", *Die Welt*, 17.2.1999.

Karin Kren: *Kurdologie, Kurdistan und Kurden in der deutschsprachigen Literatur. Kommentierte Bibliographie*, Münster 2000.

Roland Kühnel: "Globalisierung und Pax Americana im Nahen Osten", *Asien-Afrika.Lateinamerika*, 27/1999.

Walther Kunneth: *Der große Abfall. Eine geschichtstheologische Untersuchung der Begegnung zwischen Nationalsozialismus und Christentum*, Hamburg 1947.

Sabine Küper-Basgöl: *Frauen in der Türkei zwischen Feminismus und Islamisierung*, Hamburg 1992.

Martin S. Lamberg: "Der Staat muß Stärke zeigen", *Die Welt*, 18.2.1999.

Karl Lavel: "Deutsche Sicherheitsorgane schüren das Feuer", *TAZ*, 2.7.1987.

Johannes Lepsius: *Armenien und Europa. Eine Anklageschrift wider die christlichen Großmächte. Ein Aufruf an das christliche Deutschland*, Berlin 1897.

Johannes Lepsius: *Macht und Sittlichkeit im nationalen Leben*, Berlin 1902.

Johannes Lepsius (yay.): *Der Christliche Orient und die Mohammedaner Mission*, 14/1913.

Johannes Lepsius: *Bericht über die Lage des armenischen Volkes*, Postdam 1916.

Johannes Lepsius: *Der Todesgang des armenischen Volkes*, Postdam 1919.

Johannes Lepsius (yay.): *Deutschland und Armenien 1914-1918. Sammlung diplomatischer Aktenstücke*, Postdam 1919.

Wolfgang Günter Lerch: "Die Zeichen der islamischen Republik", *FAZ*, 25.8.1979.

W.G. Lerch: "Der immerwährende Krieg im wilden Kurdistan", *FAZ*, 30.10.1986.

W.G. Lerch: "War Atatürk ein Separatist?", *FAZ*, 16.11.1987.

W.G. Lerch: "Araber gegen Perser", *FAZ*, 8.8.1988.

W.G. Lerch: "Im nächstlichen Bunde der Vierte", *FAZ*, 6.8.1994.

W.G. Lerch: "Resulzadeh und der Dichter Fuzuli", *FAZ*, 23.12.1996.

W.G. Lerch: "Religion als Tarnung, Umsturz als Ziel", *FAZ*, 11.9.1997.

W.G. Lerch: "Die Muslime sind selbstbewußt und präsent", *FAZ*, 20.12.1997.

W.L. Lerch: "Bild oder Wirklichkeit", *FAZ*, 13.3.1998.

W.G. Lerch: "Türkisierung des Islam", *FAZ*, 4.9.1998.

W. G. Lerch: *Muhammads Erben. Die unbekannte Vielfalt des Islam*, Düsseldorf 1999.

W.G. Lerch: "Für viele ist Öcalan zum Inbegriff des Kampfes der Kurden geworden", *FAZ*, 17.2.1999.

W.G. Lerch: "Lange Zeit wußte man in Deutschland nichts von der kurdischen Minderheit", *FAZ*, 18.2.1999.

W.G. Lerch: "Die Kurden fühlen sich heute als Opfer der Geschichte", *FAZ*, 19.2.1999.

W.G. Lerch: "Der Platz des Islam", *FAZ*, 14.7.2000.

Reinhard Leuze: *Christentum und Islam*, Tübingen 1994.

R. Levy: "Urf", *El*, c.4, Leiden 1934.

Bernard Lewis & Benjamin Braude: "Christians and Jews in the Ottoman Empire. The Functioning of a Plural Society", B. Braude & B. Lewis (yay.): *Christians and Jews in the Ottoman Empire*, New York & London 1982.

Bernard Lewis: "On the Quietist and Activist Traditions in Islamic Political Writing", *Bulletin of the School of Oriental and African Studies*, Nr.49, 1986.

Bernard Lewis: "Why Turkey is the Only Muslim Democracy", *Middle East Quarterly*, Mart /1994.

Klaus Liebe-Harkort: "Die deutsche Rezeption der türkischen Kurdenfrage", *ZfTS*, 2/1994.

Enno Littmann: "Abendland und Morgenland", *Reden bei der Rektoratsübergabe am 30. April 1930*, Tübingen 1930.

Hans-Werner Loose & Wulf Schmiess: "Zahn um Zahn, Blut um Blut", *Die Welt*, 17.2.1999.

Felix von Luschan: *Völker, Rassen, Sprachen*, Berlin 1922.

Michael Lüders (yay.): *Der Islam im Aufbruch*, München 1992.

Michael Lüders: "Der Fundamentalismus ist nicht der Islam", *Die Zeit*, 22.9.1995.

Michael Lüders: "Die Fatwa als Theaterdonner", *Die Zeit*, 29.11.1996.

Michael Lüders: "Die zwei Gesichter des Islam", *Die Zeit*, 15.8.1997.

Michael Lüders: "Warum die PKK in Europa weiter kämpft", *Die Zeit*, 18.2.1999.

Michael Maier: "Deutschland muß den Kurden helfen", *Stern*, 25.2.1999.

Heiner Marré & Johannes Stütig (yay.): *Der Islam in der Bundesrepublik Deutschland*, Aschendorf 1986.

Gregor M- Manousakis: "Gute Freunde verschliessen die Augen", *Die Zeit*, 30.5.1997.

Phillipp Maußhard: "Selbstdarstellung eines Selbstbetrügers", *TAZ*, 21.10.1995.

Abu'l-Hasan al-Mawardi: *Al-Ahkam as-Sultaniyya*, Bonn 1853.

Jens Mecklenburg (yay.): *Handbuch deutscher Rechtsextremismus*, Berlin 1996.

Max Georg Meier: "Zwischen Tradition und Moderne. Spannungen innerhalb der türkischen Gesellschaft", *Politische Studien*, Eylül-Ekim/1999.

Albrecht Metzger (yay.): *Kurden*, Göttingen 1996.

Bärbel Meyer: "Türkeibilder. Zum Selbstbild der modernen Türkei", *Orient*, 3/1997.

Hermann Meyn: *Massenmedien in Deutschland*, Konstanz 2001.

V. Minorsky: "Adharbaydjan", *EI*, c.1, Leiden 1954.

V. Minorsky: "Kurdistan", *EI*, Leiden 1986.

Helmuth von Moltke: *Unter dem Halbmond. Erlebnisse in der alten Türkei 1835-1839*, Stuttgart-Wien 1984.

Ronald Mönch: "Kritische Fragen an das deutsche Verständnis kurdischer Identität", *Das Informationsbulletin Kurdistan*, 71/1997.

Sayyed Muctebi & Rukni Musavilari: *Westliche Zivilisation und Islam*, Ghom 1980.

Raymond Murphy v.d. (yay.): *National Socialism. Basic Principles, their Application by the Nazi Party's Foreign Organisation, and the Use of Germans Abroad for Nazi Aims*, Washington 1943.

Tilman Nagel: "Das Wesen des Fundamentalismus und seine Rolle in der Gegenwart", *Kairos*, 24/1982.

Haydarzade Na'ini: "Pazuheş der bare-i vaz'iyet-i hukuki, ictimai ve siyasiyi zenan-i Turkiye", *Mecelle-i Siyasiyi Harici*, 9/1995, Tahran.

Sayyed Hossein Nasr: *Ideal und Wirklichkeit im Islam*, München 1993.

Bahman Nirumand (yay.): *Islamische Gruppen und der Fundamentalismus in der BRD*, Köln 1990.

Dieter Oberndörfer: "Der Nationalstaat - ein Hindernis für das dauerhafte Zusammenleben mit ethnischen Minderheiten", *Zeitschrift für Ausländerrecht und Ausländerpolitik*, 1/1989.

Dieter Oberndörfer: "Völkisches Denken", *Die Zeit*, 10.6.1994.

Eugen Oberhammer: *Die Türken und das Osmanische Reich*, Leipzig-Berlin 1917.

Karl-Alfred Odin: "Iran zwischen Lächeln und Gewalttat", *FAZ*, 12.11.1979.

Ottmar Oehring: "Türkei", *EKL*, c.4, Göttingen 1996.

Ronald Offeringer: "Nationalismus der Unterdrückten", *INAMO*, 2/1995.

Sıdkı Sadık Onar: "İslâm hukuku ve Mecelle", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, c.3, İstanbul 1985.

Elisabeth Özdalga (yay.): *Alevi Identity. Cultural, Religious and Social Perspectives*, Swedish Research Institute in Istanbul, 1998.

Halis Özkan: *Völker und Kulturen in Ostanatolien. Beiträge zur Geschichte und Ethnographie des Dorfes Muhundu in Ostanatolien, Regierungsbezirk Tunceli (ehemals Dersim)*, Wuppertal 1997.

Walther Pahl: *Das politische Antlitz der Erde. Ein weltpolitischer Atlas*, Leipzig 1939.

Rudi Paret: "Der Islam in Iran", K. Hummel (yay.): *Die geistige Zusammenarbeit*, a.g.e.

Bededikt Pauka: "Onkel Staatsmann", *Konkret*, 5/1996.

Ludwig Paul: "Zaza(ki)-Dialekt, Sprache, Nation?", Bärbel Köhler (yay.): *Religion und Wahrheit*, a.g.e.

Ludwig Paul: "Iranian Nation' and Iranian Islamic Revolutionary Ideology", *WI*, 2/1999.

Peter Pawelka: *Der Vordere Orient und die internationale Politik*, Stuttgart 1993.

Thomas Philipp: "Das unvergleichbar Fremde oder die Notwendigkeit der Sozialwissenschaften in der Orientalistik. Eine Antwort auf Tilman Nagel", *Orient*, 3/2000.

Irmgard Pinn: *Islamischer Feminismus. Paradox oder Perspektive* (yayınlanmamış konferans metni).

Dieter Plehwe (yay.): *Volk ohne Menschenrechte? Lage und Perspektiven der Kurdinnen und Kurden in Deutschland*, Marburg 1995.

Marcel Pott: *Allahs falsche Propheten. Die arabische Welt in der Krise*, Bergisch Gladbach 1999.

Heribert Prantl: "Kurden haben keine Freunde", *SZ*, 20.2.1999.

Wadad al-Qadi: "The Term 'kalifa' in Early Exegetical Literature", *WI*, 2/1988.

Sayyid Qutb: *Dirasat Islamiyya*, Beyrut 1982.

Thomas Reichardt: *Der Islam vor den Toren*, Leipzig 1939.

Johannes Reissner: "Der Westen braucht keine Feindbild-Ideologie", *FAZ*, 14.11.1995.

Berndt Rill: *Kemal Atatürk*, Hamburg 1985.

Helmut Rittstieg: "Minderheitenrechte oder Menschenrechte?", *Blätter für deutsche und internationale Politik*, 8/1996.

Mathias Rohe: "Rechtliche Perspektiven eines deutschen und europäischen Islam", *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, 2/2000.

Paul Rohrbach: *Zum Weltvolk hindurch*, Stuttgart 1914.

Alfred Rosenberg: *Der Mythos des 20. Jahrhunderts*, München 1935.

Thomas Ross: "Der Exodus und die neue Weltordnung", *FAZ*, 18.4.1991.

Annette Rossmann: "Sollen nur kommen die Kurden", *TAZ*, 19.2.1999.

Jürgen Roth: *Geographie der Unterdrückten. Die Kurden*, München 1978.

Jürgen Roth & Kamil Taylan: *Die Türkei. Republik unter Wölfen*, Bornheim 1981.

Gernot Rotter: *Allahs Plagiator*, Heidelberg 1992.

Gernot Rotter (yay.): *Die Welten des Islam*, Frankfurt 1993.

Gernot Rotter: "Saladin oder Nebukadnezar?", G. Rotter (yay.): *Die Welten des Islam*, a.g.e.

Hans-Christian Rössler: "Verbote und Verfolgung konnten die PKK nicht nachhaltig schwächen", *FAZ*, 19.2.1999.

Peter Rudolf: "Stigmatisierung bestimmter Staaten. Europa bevorzugt den politischen Dialog", *Internationale Politik*, 6/1999.

Ekkehard Rudolph: *Bestandsaufnahme der kultur- und sozialwissenschaftlichen Forschung über die islamische Welt in Deutschland*, Hamburg 1997.

Dankwart Rüstow: *Die Türkei. Brücke zwischen Orient und Okzident*, Göttingen 1990.

Ibn as-Sa'd: *at-Tabaqat al-Kubra*, Beyrut 1978.

Mahmud Sadri & Ahmad Sadri (yay.): *Reason, Freedom and Democracy in Islam. Essential Writings of Abdolkarim Soroush*, Oxford 2000.

S. Said: "The Legal Status of Muslim Women", *Islamic Quarterly*, 1-2/1980.

Modjtahed Schabestari: "Hermeneutische Überlegungen zur islamischen Theologie und Rechtswissenschaft", *Österreichisches Archiv für Recht und Religion*, 2/2000.

Hans-Heinrich Schäder: "Der Vordere Orient", *Kultur der orientalischen Völker*, Postdam 1936.

C. Schaefer: *Volk und Vererbung*, Leipzig 1935.

Thomas Scheffler: *Ethnisch-religiöse Konflikte und gesellschaftliche Integration im Vorderen und Mittleren Orient*, Berlin 1985.

Werner Schiffauer: "Friedlose Minderheiten", *Kursbuch*, Eylül 1996.

Annemarie Schimmel: "Sufismus und Volksfrömmigkeit", A. Schimmel (yay.) *Der Islam*, c.3, Stuttgart 1990.

Hella Schlumberger: *Der brennende Dornbusch. Im verbotenen Land der Kurden*, München 1991.

Carl Schmid: *Das politische System der Friedenssicherung*, Berlin 1934.

Carl Schmid: *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, Stuttgart 1985.

Daniel Cohn-Bendit & Thomas Schmid: *Heimat Babylon. Das Wagnis der multikulturellen Demokratie*, Hamburg 1992.

Erich Schmidt-Eenboom: *Undercover. Der BND und die deutschen Journalisten*, Köln 1998.

Erika Schmidt: "Muslime. Gäste des Abendlandes", *CIBEDO*, 2/1997.

Peter Scholl-Latour: *Allahs Schatten über Atatürk. Die Türkei in der Zerreißprobe*, Hamburg 1999.

Andreas Schölch: "Der arabische Osten im neunzehnten Jahrhundert", U. Haarmann (yay.): *Geschichte der arabischen Welt*, a.g.e.

Wulf Schönbohm: "Zur politischen Situation und Entwicklung in der Türkei", *KAS/Auslandsinformationen*, 8/1997.

Gerhard Schreiber, Berndt Stegemann, Detlef Vogel: "Das Mittelmeerraum und Südosteuropa", *Das Deutsche Reich und der Zweite Weltkrieg*, c.3, Stuttgart 1984.

Helmuth Schreiner & Walter Künneht (yay.): *Die Nation vor Gott*, Berlin 1937.

Lorenz Schröter: "Tod einer Freiheitskämpferin", *Die Zeit*, 18.2.1999.

Alexander Schuller: "Die Paradoxie des Multikulturellen", *Internationale Politik*, 4/1994.

Konrad Schuller: "Was geschieht nach dem Schock?", *FAZ*, 19.2.1999.

Reinhard Schulze: "Islam und Herrschaft. Zur politischen Instrumentalisierung einer Religion", M. Lüders, *Der Islam im Aufbruch*, a.g.e.

Gerd Schuman & Alexander Goeb: *Ez Kurdim. Ich bin Kurdin. Kurdische Frauen im Aufbruch*, München 1992.

Peter Schütt: "Demokratie für sie ist kein Teufelswerk", *FAZ*, 17.6.1998.

Peter Schütt: "Deutschlands Muslime setzen auf Rot-Grün", *FAZ*, 8.12.1998.

Andrea Seibel: "Stunde der Wahrheit", *Die Welt*, 17.2.1999.

Eberhard Seidel-Pielen: "Mit Öcalan auf dem Weg nach Rechts", *TAZ*, 21.3.1996.

Thomas Seiterich-Kreuzkamp: "Mohammed Chatami, Tony Blair und das Weltethos", *Public Forum*, 14/2000.

Günter Seufert: *Café Istanbul. Alltag, Kultur, Religion und Politik in der modernen Türkei*, München 1997.

Günter Seufert: *Politischer Islam in der Türkei. Islamismus als symbolische Repräsentation einer sich modernisierenden muslimischen Gesellschaft*, Istanbul 1997.

Stanford J. Shaw & Ezel Kural Shaw: *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey*, c.2, Cambridge 1977.

Charles H. Sherrills: *A Year's Embassy to Mustafa Kemal*, New York-London 1934.

- Heinrich von Siegler (yay.): *Archiv der Gegenwart*, XLVI / 1976, Bonn 1977.
- Isabella Siemes: "Der Glaube wird hier nicht verkündet", *TAZ*, 22.5.2000.
- Piere Simonitsch: "Ende der Straffreiheit", *FR*, 5.12.1998.
- Sabine Skubsch & Siegfried Frech: "Der türkisch-kurdische Konflikt. Ursachen und Lösungsansätze", *Die Unterrichtspraxis*. Beilage zu *Bildung und Wissenschaft* der Gewerkschaft Erziehung und Wissenschaft, 6/1999.
- Charles D. Smith: "Secularism", *The Oxford Encyclopedia of the Modern Islamic World*, c.4, New York & London 1995.
- Theo Sommer: "Die falsche Front", *Die Zeit*, 18.2.1999.
- Gustav Adolf Sonnenhol: "Kemal Atatürk heute", *Südosteuropa Mitteilungen*, 3/1980.
- Gustav Adolf Sonnenhol: "Die Türkei und Europa", *Südosteuropa Mitteilungen*, 4/1985.
- SPD-Fraktion im Bundestag (yay.): *Die verschiedenen Aspekte der Kurdenproblematik*, Bonn Şubat 1994.
- Ursula Spuler(-Stegemann): "Nurculuk. Eine moderne islamische Bewegung", *XIX. Deutscher Orientalistentag*, Supplement III, 2, Wiesbaden 1977.
- Ursula Spuler-Stegemann: *Muslimen in Deutschland*, Freiburg 1998.
- Hans-Alfred Steger: "Die Türken und Europa", *Liberal*, 1/2000.
- Udo Steinbach: *Kranker Wächter am Bosphorus*, Freiburg & Würzburg 1979.
- Udo Steinbach (yay.): *Entwicklungszusammenarbeit in Kultur, Recht und Wirtschaft*, Opladen 1995.
- Udo Steinbach: "Europas Brücke zur islamischen Welt", *Blätter für deutsche und internationale Politik*, 10/1996.
- Udo Steinbach: *Die Türkei im 20. Jahrhundert. Schwieriger Partner Europas*, Bergisch Gladbach 1996.
- Udo Steinbach: "Der Abgang des Abdullah Öcalan- auch eine deutsche Fehlleistung", *INAMO*, 18/1999.

Fritz Steppat: "Die politische Rolle des Islam", XXI. *Deutscher Orientalistentag*, Supplement V, Wiesbaden 1981

Eckard Stetter: "Faktoren der Integration", Karl Kaiser (yay.): *Deutsch-arabische Beziehungen*, a.g.e

Rolf Stolz: *Kommt der Islam? Die Fundamentalisten vor den Toren Europas*, München 1997.

Sabine Strasser: *Die Unreinheit ist furchtbar. Geschlechterbeziehungen in einem türkischen Dorf*, Hamburg 1995.

Rudolf Strothmann: "Islam und orientalische Christenheit", *OL*, 4/1928.

Theo Sundermeier & Jan Assmann (yay.): *Der Islam in den Medien*, Güthersloh 1994.

Emine Şenlikoğlu: *İslâm'da erkek*, İstanbul 1988.

Franz Taeschner: "Rumtürkisch", *OL*, 2/1939.

Bassam Tibi: *Der Islam und das Problem der kulturellen Bewältigung des sozialen Wandels*, Frankfurt 1985.

Bassam Tibi: *Der religiöse Pluralismus im Übergang zum 21. Jahrhundert*, Mannheim 1995.

Bassam Tibi: *Das arabische Staatensystem. Ein regionales Subsystem der Weltpolitik*, Mannheim 1996.

Emmanuel Todd: *Das Schicksal der Immigranten*, Hildesheim 1998.

Türkei-Programm der Körber-Stiftung (yay.): *Religion. Ein deutsch-türkisches Tabu?*, Hamburg 1997.

Heinrich Vierbücher: *Armenien 1915. Die Abschachtung eines Kulturvolkes durch die Türken*, Bremen 1987.

Eckart von Vietinghoff & Hans May (yay.): *Begegnung mit dem Islam*, Hannover 1997.

Harald Vocke: "Revolution in Kurdistan", *FAZ*, 22.8.1979.